

ශ්‍රී ලංකාවේ රාජ්‍යකරණය පිළිබඳ

සවිල් සමාජ විශ්ලේෂණ වාර්තාව

ශ්‍රී ලංකාවේ දූෂණ විරෝධී පැතිකඩ
පිළිබඳ තක්සේරුවක්

C P A

CENTRE FOR POLICY ALTERNATIVES
විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය
மாற்றுக் கொள்கைகளுக்கான நிலையம்

 **TRANSPARENCY
INTERNATIONAL
SRI LANKA**
a nation that upholds integrity

PAFFREL

Sarvodaya

VERITÉ RESEARCH

ශ්‍රී ලංකා ජාතික සාම මණ්ඩලය
இலங்கை தேசிய சமர்த்தராய் பேரவை
National Peace Council of Sri Lanka

ශ්‍රී ලංකාවේ රාජ්‍යකරණය පිළිබඳ

සිවිල් සමාජ විශ්ලේෂණ වාර්තාව

ශ්‍රී ලංකාවේ දූෂණ විරෝධී පැතිකඩ
පිළිබඳ තක්සේරුවක්

ආර්ථික ප්‍රගමනය උදෙසා වූ දූෂණ විරෝධී ප්‍රතිසංස්කරණ පිළිබඳ
සිවිල් සමාජ චකතුව

ශ්‍රී ලංකාවේ රාජ්‍යකරණය පිළිබඳ සිවිල් සමාජ විශ්ලේෂණ වාර්තාව

ISBN:

පර්යේෂක සහ කර්තෘ : මහාචාර්ය අර්ජුන පරාක්‍රම
සමාලෝචනය සහ අධීක්ෂණය : ආර්ථික ප්‍රගමනය උදෙසා වූ දූෂණ විරෝධී
ප්‍රතිසංස්කරණ පිළිබඳ සිවිල් සමාජ චිකිත්‍ය

සැකසීම : හරිත දහනයක

ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටනැෂනල් ශ්‍රී ලංකා ආයතනය,
366, නාවල පාර, නාවල
රාජගිරිය,
ශ්‍රී ලංකාව

දුරකථනය : + 94 11 4 369 781
ෆැක්ස් : + 94 11 2 865 777
විද්‍යුත් තැපෑල : tisl@tisrilanka.org
වෙබ් අඩවිය : www.tisrilanka.org

ට්විටර් - twitter.com/tisrilanka
ලින්ක්ඩ්‍යින් - lk.linkedin.com/company/tisrilanka
ෆේස්බුක් - facebook.com/tisrilanka
ඉන්ස්ටග්‍රෑම් - instagram.com/transparency_sri_lanka
යූටියුබ් - youtube.com/tisrilankatube

රජය, දේශපාලනය, ව්‍යාපාර, සිවිල් සමාජය සහ පුරවැසියන්ගේ විදිහෙනු ජීවිත දූෂණයෙන් තොර ඒවා බවට පත්වූ ශ්‍රී ලංකාවක් පිළිබඳ දැක්මක් සහිත ස්වාධීන, රාජ්‍ය නොවන, ලාභය සඳහා නොවන සහ අපක්ෂපාතී සංවිධානයක් වශයෙන් ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටනැෂනල් ශ්‍රී ලංකා ආයතනය (TISL) දැක්විය හැකිය. බර්ලින් නගරය පදනම් කරගත් ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටනැෂනල් ආයතනයේ පූර්ණ ප්‍රතීතනය සහිත ශ්‍රී ලංකා ජාතික ශාඛාව වශයෙන් ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටනැෂනල් ශ්‍රී ලංකා ආයතනය ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටනැෂනල් සහ එහි ලොව පුරා පැතිරුණු ශාඛා සමඟ හවුල්කාරීත්වයෙන් යුතුව කටයුතු කරයි.

පටුන

අ. හැඳින්වීම	2
ආ. අධ්‍යයනය පිළිබඳ පසුබිම	3
ඇ. ක්‍රමවේදය	4
ඈ. සමස්ත සන්දර්භය සහ සාහිත්‍ය විමර්ශනය	5
ඉ. අනාවරණය කරගත් කරුණු සංවිධානය කර ගැනීම	10
ඊ. විශ්ලේෂණය	11
අ. අපේක්ෂිත රාජ්‍ය මූල්‍ය පාලන ප්‍රතිඵල අත්කර ගැනීම සඳහා පවත්නා ක්‍රමවේද වල විනිවිදභාවය සහ වගවීම ඉහළ නැංවීම සඳහා වන ක්‍රියාමාර්ග	11
ආ. සාර්ව-දේශපාලන-ආර්ථික ස්ථාවරත්වය සහ තිරසාරභාවය වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා ගත යුතු ක්‍රියාමාර්ග	31
ඇ. දූෂණ අවදානම සහ වරදකරුවන් දඬුවම් නොලබා යාම සැලකිය යුතු ලෙස අඩුකිරීම සඳහා අවශ්‍ය කරන ව්‍යුහාත්මක වෙනස්කම් උදෙසා වන ක්‍රියාමාර්ග	42
උ. ප්‍රතිඵල සහ වගවීම ඇගයීම	46
1 වෙනි වගුව: නිර්දේශිත රාජ්‍යකරණ මිනුම් ලකුණුවල සාරාංශය	48
2 වෙනි වගුව: රාජ්‍යකරණ මිනුම් ලකුණු නිර්දේශ පිළිබඳ විස්තර	52
ලේඛන නාමාවලිය	59

ශ්‍රී ලංකාවේ රාජ්‍යකරණය පිළිබඳ සිවිල් සමාජ විශ්ලේෂණ වාර්තාව

ශ්‍රී ලංකාවේ දූෂණ විරෝධී පැතිකඩ පිළිබඳ තක්සේරුවක්

ප්‍රජාව සහ විවිධ අංශයන් නියෝජනය කරන පුළුල් පරාසයකට අයත් නියෝජිතයන් මෙන් ම ප්‍රධාන විෂය ක්ෂේත්‍රයන්ට අදාළ ප්‍රවීණයන් සමඟ මාස 2කට වඩා වැඩි කාලයක් තිස්සේ දේශීය වශයෙන් පවත්වන ලද පුළුල් අදහස් විමසීම් වලින් පසුව පිළියෙල කරන ලද ශ්‍රී ලංකාවේ රාජ්‍යකරණය පිළිබඳ සිවිල් සමාජ විශ්ලේෂණ වාර්තාව මගින් ශ්‍රී ලංකාවේ දූෂණ ක්‍රියා කෙරෙහි බලපෑමක් ඇති කරන ලද ප්‍රධාන රාජ්‍යකරණ නිර්ණායක කෙරෙහි අවධානය යොමු කරයි. ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදලේ (IMF) විස්තීර්ණ ණය පහසුකම වඩා ප්‍රශස්ත අයුරින් භාවිතාවට ගනිමින් වර්තමානයේ පවතින මූල්‍ය අර්බුදයෙන් සාර්ථකව මිදී ශ්‍රී ලංකාව නැවත යථා තත්ත්වයට පත් කිරීම සඳහා අවශ්‍ය වන දූෂණ විරෝධී ක්‍රියාමාර්ගයන් සඳහා පහසුකම් සැලසීමේදී සහ ඒවා තිරසරව පවත්වා ගැනීමේදී වැඩි අවධානයක් ලබා දිය යුතු තීරණාත්මක සාධක වශයෙන් හඳුනාගනු ලබයි. මෙම තොරතුරු සහ මෘතකදී සිදු කරන ලද IMF හි රාජ්‍යකරණ විමර්ශන නිර්දේශ ද ඇතුළුව, අපේ රට පවතින තත්ත්වයට සමාන අවස්ථාවලදී වෙනත් රටවල් ගෙන ඇති යහපත් ක්‍රියාමාර්ග පිළිබඳ අධ්‍යයනයක් මත පදනම්ව, මේ දැක්වා අත්පත් කර ගෙන ඇති ප්‍රගතිය තක්සේරු කිරීම, ප්‍රධාන දුර්වලතාවයන් හඳුනාගැනීම සහ ක්ෂණිකව සහ අනාගතයේ කළ යුතු ප්‍රතිසංස්කරණ සඳහා මගපෙන්වීමට අවශ්‍ය යැයි සලකනු ලබන ක්‍රියාමාර්ග ලැයිස්තුවක් ඉදිරිපත් කිරීම යනාදිය මෙම වාර්තාව තුළින් සිදු කෙරේ.

අ. හැඳින්වීම

රට පුරා සිටින පුළුල් පරාසයකට අයත් පාර්ශවකරුවන් අදහස් විමසීම සඳහා සිදු කරන ලද පුළුල් සාකච්ඡා මෙන්ම ක්ෂේත්‍රයට අදාළ ප්‍රවීණයන්ගෙන් ලද මාර්ගෝපදේශ මත පදනම්ව මෙම වාර්තාව පිළියෙල කොට ඇත. ප්‍රධාන අංශ, භූගෝලීය පිහිටීම, ජනවාර්ගික, ආගමික සහ සංස්කෘතික කණ්ඩායම් යනාදිය නියෝජනය කරනු ලබන සහභාගිවන්නන් 250කට වඩා වැඩි දෙනෙක් මෙම වාර්තාවේ අන්තර්ගතය සඳහා දායකත්වය ලබා දී ඇත. ජනතා මතය සහ රාජ්‍යකරණ දෘෂ්ටිකෝණයකින් සලකා බලමින් ජාතික දූෂණ (විරෝධී) වටපිටාවේ මූලික අංග හඳුනා ගැනීමට සහ ඒවා ප්‍රමුඛතාගත කිරීමට මෙම අධ්‍යයනය සැලසුම් කොට තිබුණි. වර්තමාන අර්බුදයෙන් මිදීම සඳහා ශ්‍රී ලංකාවට අවශ්‍ය වන රාජ්‍ය මූල්‍ය සහ රාජ්‍යකරණ ප්‍රතිඵල අත්පත් කර ගැනීම සහතික කිරීම උදෙසා මෙම කරුණු ක්‍රමානුකූලව ආමන්ත්‍රණය කිරීම අවශ්‍ය වේ.

මෙම වාර්තාව පිළියෙල කිරීමේදී භාවිතා කරන ලද තොරතුරු වර්ග 5කට බෙදා දැක්විය හැක. ඒවා නම්, (අ) මූලික කණ්ඩායම් තුළ හඳුනාගනු ලැබූ දූෂණ පැතිකඩට අයත් ප්‍රධාන ක්ෂේත්‍ර පිළිබඳ ජාතික අධ්‍යයන/වාර්තා/සාරාංශ ආදිය, සාකච්ඡා, ප්‍රධාන තොරතුරු සපයන්නන් සමඟ සම්මුඛ සාකච්ඡා, සහ හිමධෝල ප්‍රවේශයක් හරහා මුලින් පරීක්ෂාවට ලක් කරන ලද අධ්‍යයනයන්හි උපුටා දක්වනු ලැබූ වෙනත් අධ්‍යයන (ආ) සමානත්වයක් උසුලන ගැටලු සහ කාරණා පිළිබඳ අදාළ කලාපීය/සංසන්දනාත්මක අධ්‍යයන සහ විශ්ලේෂණ, (ඇ) අදාළ නීති සම්පාදන සහ ඒවාට අදාළ ලිපිලේඛන පරාසය, (ඈ) රාජ්‍යකරණය-දූෂණය සම්බන්ධය පිළිබඳ ජනමාධ්‍යවේදීම් සහ වඩා ජනතා යොමුවක් සහිත ලියවිලි සහ (ඉ) ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදලේ අදාළ සංකල්පීය ලිපි ලේඛන සහ රාජ්‍ය වාර්තා ආදියයි.

ආ. අධ්‍යයනය පිළිබඳ පසුබිම

2022 මුල් භාගය වන විට ශ්‍රී ලංකාව නිදහසින් පසු අත් විඳි දරුණුතම ආර්ථික අර්බුදයට මුහුණ දෙමින් තිබුණි. ස්වකීය විදේශ සංචිත සම්පූර්ණයෙන් සිඳි යාමත් සමඟ රටක් වශයෙන් ඉන්ධන සහ ආහාර වැනි අත්‍යවශ්‍ය ද්‍රව්‍ය පවා ආනයනය කරගැනීමට නොහැකිව රටේ කටයුතු ඇණ සිටියේය. 2022 මැයි මාසයේදී ශ්‍රී ලංකාව විසින් ඉතිහාසයේ ප්‍රථම වතාවට ස්වකීය ණය ගෙවීම පැහැර හරින ලදී. මෙම අර්බුදය පෙර නොවූ විරූ ආකාරයේ ජනතා නැගිටීමක් අවුල්වා ලීමට හේතු විය. ඒ ඔස්සේ ශ්‍රී ලාංකිකයන් විශාල පිරිසක් වචකට සිටි ජනාධිපතිවරයාගේ ඉල්ලා අස්වීම සහ, දූෂණයට සහ දුර්වල රාජ්‍යකරණයට තිත තැබිය හැකි සැබෑ "ක්‍රම වෙනසක්" (system change) ඉල්ලා සිටීමේ මාස 4 කට වඩා වැඩි කාලයක් තිස්සේ අඛණ්ඩ සාමකාමී විරෝධතාවයක නිරත වූහ. පුරවැසියන්ගෙන් මෙම ඉල්ලීම මතු වූයේ ආර්ථිකය නිවැරදි ආකාරයෙන් කළමනාකරණය කිරීමට නොහැකි වීම සහ දැඩිව මුල්බැසගත් දූෂණය නිසා ඇති වූ රාජ්‍යකරණ අර්බුදයේ ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් මෙම ආර්ථික අර්බුදය නිර්මාණය වූ බවට වන පොදු අවබෝධය හේතුවෙනි.

විම නිසා දූෂණයට විරෝධීව සටන් කිරීම, ඇතිවූ අර්බුදය සඳහා වගවීම ඉල්ලා සිටීම සහ සොරා ගත් වත්කම් නැවත ලබා ගැනීම යනාදී කරුණු ශ්‍රී ලංකාවේ මහජන කතිකාවේ කොටසක් බවට පත් විය.

රට ඉදිරියට ගෙන යාමටත් ආර්ථිකය යථා තත්ත්වයට පත් කිරීමේ ක්‍රියාවලිය ආරම්භ කිරීමටත්, දැඩි ලෙස අවශ්‍යව තිබූ ණය ප්‍රතිව්‍යුහගත කිරීමේ ක්‍රියාවලියට පහසුකම් සලසා ගැනීම සඳහා සහ අත්‍යවශ්‍ය විදේශ සංචිත ලබා ගැනීම සඳහා සහයෝගය අපේක්ෂාවෙන්, නව ජනාධිපතිවරයාගේ නායකත්වය යටතේ ක්‍රියාත්මක වූ ආණ්ඩුව, ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදලේ සහයෝගය ලබා ගැනීමට යොමු විය.

ඉන් මාස දෙකකට පසුව, එනම් 2023 මාර්තු මාසයේදී, ශ්‍රී ලංකා රජය ප්‍රධාන ණය හිමියන්ගෙන් මූල්‍ය සහතික ලබා ගැනීමෙන් පසු IMF විධායක මණ්ඩලය විසින් ශ්‍රී ලංකාව සඳහා නව විස්තීරණ අරමුදලේ පහසුකමක් (EFF) යටතේ ඇමරිකානු ඩොලර් බිලියන 2.9 ක් අනුමත කරන ලදී. මෙය ශ්‍රී ලංකාව, ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදල සමඟ සිදු කරන 17 වැනි වැඩසටහනයි. එමගින් ද්විපාර්ශ්වික සහ පෞද්ගලික ණය ගෙවීම් වසර දෙකක කාලයකට කල්දැමීමටත්, ණය පිළිබඳ තිරසරභාවය අත්පත්කර ගැනීමට අවශ්‍ය වන ක්‍රියාමාර්ග සඳහා යොමු වීමටත් ශ්‍රී ලංකාවට අවස්ථාව ලැබුණි. වඩාත් වැදගත් කරුණ වන්නේ, මෙම ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදලේ වැඩසටහන තුළ ප්‍රධාන අංගයක් වශයෙන් රාජ්‍යකරණය සහ දූෂණ විරෝධී ඇතුළත් වීමයි. ඒ අනුව, ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදල ශ්‍රී ලංකාවේ රාජ්‍යකරණය පිළිබඳ ඇගයීමකට මුලපුරන ලදී - ආසියාව තුළ විවැනි ඇගයීමක් සිදු වන්නේ ප්‍රථම වරටයි.

රටක් වශයෙන් නැවත යථා තත්ත්වයට පත් වන්නේද, නොවිසේ නම් මෙම තත්ත්වය තාවකාලික පිළියමකින් පමණක් ගැටලුව මගහරින්නේද යන්න තීරණය කරනු ලබන තීරණාත්මක සංධිස්ථානයක ශ්‍රී ලංකාව මේ වන විට සිටියි. මෙම අර්බුදයේ මූල හේතු ආමන්ත්‍රණය කරමින් දූෂණ විරෝධී සහ රාජ්‍යකරණය ප්‍රතිසංස්කරණ ගෙන ඒම ආර්ථිකය යළි පණගැන්වීමේ ක්‍රියාවලිය සාධාරණ සහ සැබෑ ලෙස සිදු වනු දැකීම සඳහා ඉතා වැදගත් වේ.

ආර්ථික ප්‍රගමනය උදෙසා වූ දූෂණ විරෝධී ප්‍රතිසංස්කරණ පිළිබඳ සිවිල් සමාජ චිකිත්සාව (මූලික කණ්ඩායම) නමින් ශ්‍රී ලංකාව සඳහා වන රාජ්‍යකරණ විශ්ලේෂණ වාර්තාවක් සකස් කිරීමේ ස්වාධීන ප්‍රයත්නය සඳහා නායකත්වය ගනු ලැබූ සිවිල් සමාජ කණ්ඩායම් විසින් දරනු ලබන මතය වූයේ ශ්‍රී ලංකාවේ ඇති වූ ආර්ථික අර්බුදය පළමුවෙන්ම රාජ්‍යකරණයෙහි අර්බුදයක් වන බවයි. මෙම මතය ශ්‍රී ලාංකික ජනතාව අතර පුළුල්ව අනුභව වන මතයකි. ශ්‍රී ලංකාව තුළ පවත්නා මූලික රාජ්‍යකරණ ගැටළු නිශ්චිත ක්‍රියාමාර්ග ඔස්සේ ආමන්ත්‍රණය කිරීම සිදු නොවුවහොත් ණය තිරසරභාවය සහ ආර්ථික ප්‍රගමනය උදෙසා වන ප්‍රතිපත්ති සහ සැලසුම් ද වඩා අවිනිශ්චිත සහ අස්ථාවර වීමේ ඉඩකඩක් පවතී.

ශ්‍රී ලංකාවේ අනාගත ආර්ථික කටයුතු කෙරෙහි බාධා ඇති කරන ඉහළ මට්ටමේ දූෂණය සහ ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී වගවීමක් නොමැති වීම සම්බන්ධයෙන් විසඳුම් නිර්මාණය කිරීම කෙරෙහි අවධානය යොමු කරමින්, සිවිල් සමාජ කණ්ඩායම් සහ විෂය ආශ්‍රිත ප්‍රවීණයන් සමඟ සිදු කරන ලද දීප ව්‍යාප්ත අදහස් විමසීම් මෙම වාර්තාව ලිවීමේ ක්‍රියාවලිය තුළදී යොදා ගෙන ඇත.

ඇ. ක්‍රමවේදය

සමස්ත රටම ආවරණය වන නියෝජිතයන් 250 කට වඩා වැඩි ප්‍රමාණයකින් සමන්විත වූ ප්‍රධාන තොරතුරු සපයන්නන් සමඟ සිදු කළ සම්මුඛ සාකච්ඡා (Kills) සහ ඉලක්ක කණ්ඩායම් සාකච්ඡා (FGDs)¹ තුළින් ලබා ගත් ජනතා අදහස් සහ ප්‍රතිපෝෂණ, මෙම වාර්තාවේ අන්තර්ගතය සඳහා පදනම් කර ගත් අතර, මූලික කණ්ඩායම් මග පෙන්වීම යටතේ මෙය පිළියෙළ කරන ලදී. මෙම සංදර්භයට අදාළ වන ආර්ථික පාලනය පිළිබඳව ලියවී ඇති පොතපත පිළිබඳ පුළුල් සමාලෝචනයක් ද, ඉන් ඔබ්බට යමින්, මෙවැනි අර්බුදවලට මුහුණ දුන් වෙනත් රටවල් සඳහා ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදලෙහි විස්තීර්ණ ණය පහසුකම් විසින් නිකුත් කර ඇති රාජ්‍යකරණය පිළිබඳ විශ්ලේෂණ වාර්තා ද, එම වාර්තාවන්හි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් ක්‍රියාවට නංවන ලද නිර්දේශ ආදිය ද මෙහිදී පරිශීලනය කරන ලදී. මෙම සිවිල් සමාජ මූලපිරීම සම්පූර්ණයෙන්ම ස්වාධීන සහ ඉල්ලීම් මත පදනම් වූවක් වන අතර, එමඟින් ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදල විසින් සමාන්තරව සිදු කරන රාජ්‍යකරණය පිළිබඳ විශ්ලේෂණ ක්‍රියාවලිය සමඟ සාධනීය අයුරින් සම්බන්ධ වීමට අපේක්ෂා කෙරේ.

ප්‍රධාන පාර්ශවකරුවන් සමඟ අදහස් විමසීමෙන් සහ ඒ ආශ්‍රිතව ඇති පොතපත හැඳුරීම තුළින් උකහා ගත් මෙම නිර්දේශ ප්‍රධාන මූලාශ්‍ර හතරක් ඔස්සේ දැක්විය හැක.

- (i) ශ්‍රී ලංකාවේ වර්තමාන IMF වැඩසටහනේ දැක්වෙන රාජ්‍යකරණ වගකීම්,
- (ii) අනෙක් රටවල IMF වැඩසටහන්වල දක්වා ඇති රාජ්‍යකරණය පිළිබඳ මිණුම් ලකුණු,
- (iii) ශ්‍රී ලංකාව තුළ වර්තමාන පර්යේෂණ හා විශ්ලේෂණ තුළින් හඳුනාගනු ලැබූ රාජ්‍යකරණ මිණුම් ලකුණු සහ
- (iv) රට පුරා පවත්වන ලද සාකච්ඡා තුළදී, විෂය ක්ෂේත්‍රයේ ප්‍රවීණයන් ඇතුළුව, සාකච්ඡාවට සහභාගී වූ පුළුල් පරාසයකට අයත් සංවාදකයින් විසින් දැඩි ලෙස ප්‍රකාශයට පත් කර සහය දක්වා ඇති රාජ්‍යකරණ මිණුම් ලකුණු පිළිබඳ සාක්ෂි මත පදනම් වූ නිර්දේශ.²

ඉහත මූලාශ්‍ර ඔස්සේ සොයා ගත් කරුණු/විශ්ලේෂණ වල දළ කෙටුම්පත් සහ නිර්දේශ මූලික කණ්ඩායම් සහ අදාළ අනෙකුත් පාර්ශවයන්ගේ අවසන් අදහස් දැක්වීම් සහ සහතික කිරීම් සඳහා ඔවුන් සමඟ (කරුණු තහවුරු කිරීමේ රැස්වීමකදී) නුවමාරු කර ගනු ලැබීය. ඔවුන්ගෙන් ලද ප්‍රතිපෝෂණ මත පදනම්ව සහ මූලික කණ්ඩායම් අනුමැතියට යටත්ව, අවසන් වාර්තාව සංශෝධනයට ලක් කරමින්, එය ශ්‍රී ලංකා රජය සහ ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදල ඇතුළුව සියලු ප්‍රධාන පාර්ශවකරුවන් අතර නිල වශයෙන් බෙදා හැරීම සඳහා සකස් කරන ලදී.

සීමාවන්

ඉතා කෙටි කාල පරාසයක් තුළ පුළුල් සිවිල් සමාජ සංවිධාන පදනමක් වෙතින් (CSO) එකතු කරගනු ලැබිය හැකි දැනුම සහ තොරතුරු ප්‍රමාණය සීමාසහිත වීම ඇතුළුව, විවිධ වූ බාධකයන් හේතුවෙන්, මෙම වාර්තාව මඟින් අනාවරණය කර ගනු ලැබූ කරුණු සීමාසහිත විය. අදහස් ලබා දීම් සිදු කරනු ලැබූ බොහොමයක් සංවිධාන ශ්‍රී ලංකාවේ රාජ්‍යකරණ අභියෝග පිළිබඳ අදහස් දැක්වූහ. කෙසේ වුවද, සීමිත කාලසීමාව තුළදී නිශ්චිත සහ ක්‍රියාත්මක කළ හැකි විසඳුම් නිර්මාණය කර ගැනීමට ඉන් බොහොමයකට නොහැකි විය. සාර්ව ආර්ථික බලපෑමක් සහිත රාජ්‍යකරණ ගැටළු කෙරෙහි මෙම විශ්ලේෂණයේ අවධානය කේන්ද්‍ර වී පැවති අතර, ඒ හේතුවෙන් සමහර කරුණු ඇතුළත් කිරීමේ හැකියාව ද සීමාසහිත විය. මෙම ප්‍රයත්නයේ විෂයපථයෙන් පරිබාහිර වුවද, අභියෝගවල වැදගත් කාරණා වශයෙන් සැලකිය හැකි මානව හිමිකම් සහ යුක්තිය පිළිබඳ බලගතු ගැටළු සම්බන්ධයෙන් බොහොමයක් සිවිල් සමාජ අදහස් දැක්වීම් තුළින් අවධාරණය කරන ලදී.

කෙසේ වුවද, IMF ආයතනය සිදු කරන විශ්ලේෂණයට සාපේක්ෂව සැලකීමේදී මෙම වාර්තාවට විශේෂිත වාසි දෙකක් ඇත. ඉන් පළමුවැන්න වන්නේ ශ්‍රී ලංකා ජනතාවගේ සහ සිවිල් සමාජයේ හදු ගැස්ම සමඟ වඩා ගැඹුරින් සම්බන්ධ වීමට එයට හැකි වීමයි. දෙවැන්න වන්නේ රාජ්‍යකරණ අර්බුදයේ ප්‍රධාන කොටස්කරු වන ශ්‍රී ලංකා රජයේ අනුමැතිය ලබා ගැනීමේ අවශ්‍යතාවයෙන් එය සීමා වී නොතිබීමයි. එම නිසා මෙහි අන්තර්ගතය අනිවාර්යයෙන්ම අසම්පූර්ණ විය හැකි බව පිළිගනු ලබන නමුත්, මෙම වාර්තාව ඵලදායී සහ සාධනීය කාර්යභාරයක් ඉටු කරනු ඇති බව අපගේ විශ්වාසයයි. ශ්‍රී ලංකාවේ රාජ්‍යකරණ සහ ආර්ථික අර්බුදය හමුවේ සිදු වන ජාත්‍යන්තර මැදිහත්වීම් සහ ආධාර ක්‍රියාවලියේදී මෙය සැලකිල්ලට භාජනය වනු ඇතැයි අපි විශ්වාස කරමු.

1 පූර්ණ වශයෙන් රහස්‍යභාවය ආරක්ෂා කිරීමේ කොන්දේසියට ගරු කිරීමේ ව්‍යාජතාවයට අනුකූලව සහභාගී වූවන් කිසිවකුගේ නමක් හෝ රාජකාරී තනතුරක් මෙහි ඇතුළත් කොට නොමැති නමුත්, සියලු සාකච්ඡා වල වාර්තා කතුරුවරයා විසින් පවත්වා ගනී. ප්‍රධාන ඉලක්ක කණ්ඩායම් සාකච්ඡා අම්පාර, අනුරාධපුරය, මඩකලපුව, යාපනය, මහනුවර, කුරුණෑගල, මාතලේ, නුවරඑළිය සහ රත්නපුර යන දිස්ත්‍රික්ක වල පවත්වන ලද අතර, අතිඥන් ප්‍රදේශවල කුඩා කණ්ඩායම් වලින් අදහස් ලබා ගන්නා ලදී. මූලික කණ්ඩායම් සාකච්ඡා 4 ක් සහ කරුණු තහවුරු කිරීමේ රැස්වීමකට අමතරව ප්‍රධාන තොරතුරු සපයන්නන් සමඟ සාකච්ඡා 30ක් පවත්වන ලදී.

2 මෙම අධ්‍යයනය පුරාවටම ශ්‍රී ලංකා ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටර්නැෂනල් ආයතනය වෙතින් ලැබුණු ආයතනික සහාය සහ වෘත්තීමය මගපෙන්වීම කෘතඥ පූර්වකව සඳහන් කරනු ලැබේ. හරයාත්මක උපදෙස් ලබා දෙමින් සහ ඒ ඔස්සේ අධ්‍යයනයේ කේන්ද්‍රීය අරමුණ සහ අන්තර්ගතය හැඩ ගස්වමින් මූලික උපදේශක කණ්ඩායම් විසින් මෙම අධ්‍යයනය හසුරුවන ලදී. වෙර්ටේ රිසර්ච් ආයතනයෙන් ලැබුණු පර්යේෂණ සහ විශ්ලේෂණ සහයෝගය ඔස්සේ අනාවරණය කරගත් කරුණු දියානන කර ගත් අතර, ආර්ථික පාලනය පිළිබඳව සපයන ලද නිර්දේශ සඳහා සාක්ෂි පදනම ලබා දුනි. කිසිදු එක් කණ්ඩායමකට විශේෂ වරප්‍රසාද සැලසීමකින් තොරව පුළුල් පරාසයකට අයත් පාර්ශවකරුවන් සමූහයක් වෙතින් ලද තොරතුරු සහ ප්‍රතිපෝෂණ අවසන් වාර්තාව තුළ පිළිබිඹු වේ. කෙටුම්පත් කළ නිර්දේශ ප්‍රවීණයින් කිහිප දෙනෙකු විසින් තහවුරු කොට ඇත.

අ. සමස්ත සන්දර්භය සහ සාහිත්‍ය විමර්ශනය

අප කණ්ඩායම විසින් සිදු කළ අදහස් විමසීම් වලදී මතු වූ එක් ප්‍රධාන අදහසක් නම් රටේ වර්තමාන අර්බුදය ආමන්ත්‍රණය කිරීම සඳහා මෘතකාලීනව ගනු ලැබූ ප්‍රයත්නයන් තුළදී වැඩි වශයෙන් අවධානය යොමු වී පැවතියේ විදේශ ණය අර්බුදය කෙරෙහි බවත්, සමහර අවස්ථාවල එය ගෙවුම් ශේෂ ගැටලුවක් වශයෙන් ලක්ෂ කිරීම සිදු වූ බවත්ය. ශ්‍රී ලංකාවේ අසීරු තත්ත්වය කෙරෙහි ගෙන ඇති මෙම ප්‍රවේශය ණය සහ ආර්ථිකය පිළිබඳ හදිසි තත්ත්වයක් නිර්මාණය වීමට තුඩු දුන් පුළුල් රාජ්‍යකරණ අර්බුදය පිළිබඳව මැදිහත් වීමට ප්‍රමාණවත් නොවේ. එම නිසා යෝජිත ආර්ථික ප්‍රතිසාධන වැඩසටහනේ සමාජීය පිරිවැය සහ ප්‍රතිවිපාක පිළිබඳව අර්ථනවිත සංවාදයක නිරත වීමට ඒ ඔස්සේ ප්‍රමාණවත් පරිදි හැකියාව නොලැබේ.³ සියලු අංශ, සමාජ පන්ති සහ ප්‍රදේශ කෙරෙහි යෝජිත ආර්ථික ප්‍රතිසාධන වැඩසටහන බලපෑමක් ඇති කරන නමුත්, එහි සමාජ පිරිවැය බෙදී යාම ඉතා අසමතුලිත වන බව පැහැදිලිවම පෙනෙන්නට ඇති බැවින් මෙම සංවාදය දැනටමත් බොහෝ දුරට ප්‍රමාද වී ඇත.⁴

වර්තමානයේ දැඩි ආර්ථික අසීරුතාවයන්ට මුහුණ දෙමින් සිටින අඩු ආදායම්ලාභී සහ අවදානම් ගණයට අයත් වන කණ්ඩායම් වෙත ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදල මගින් යෝජිත සහ දැනටමත් ක්‍රියාත්මක කර ඇති ප්‍රතිසංස්කරණ තුළින් අමතර බර පැටවීමක් සිදු නොවිය යුතුය යන්න ප්‍රබලව ඉස්මතුවන මතයකි. මෙම අධ්‍යයනය තුළදී අදහස් ලබා දුන් අය පෙන්වා දුන්නේ, යෝජිත ප්‍රතිසංස්කරණ ඇති හැකි අයට ප්‍රතිලාභ අත්පත් කර දෙමින්, දිළිඳු ජනතාව වෙත තවදුරටත් බර පටවන බවයි. එම නිසා රාජ්‍යකරණ මිණුම් ලකුණු සැකසිය යුත්තේ කෙටිකාලීන සහ දිගුකාලීන මූල්‍ය අවදානම් හා ඒ ආශ්‍රිත රාජ්‍යකරණ දුර්වලතා ආමන්ත්‍රණය කිරීමට හැකි වන අයුරිනි. යෝජිත ප්‍රතිසංස්කරණ ඔස්සේ ආර්ථික අර්බුදයේ නිර්මාතෘවරුන්ට අත නොතබා, කිසිදු සංවාදයකින් තොරව, එහි වින්දිතයන් බවට පත් වී ඇති පාර්ශ්වයන්ටම සියලු බර පැටවීම සිදුව ඇති බවත්, එමගින් ආර්ථික අයුක්තිය පිළිබඳ ජනතාවගේ වත්මන් හැඟීම උග්‍ර වී ඇති බවත් ක්ෂේත්‍ර සාකච්ඡා වලදී පෙන්වා දුන් කරුණක් විය.

“දකුණේ ඉඳන් අපිත් එක්ක කතා කරන්න එන ගොඩක් අය කියන දෙයක් තමයි පොදු ප්‍රශ්න ලෙස ඔවුන් හඳුන්වන ගැටලු ගැන අපි එකට එකතු වී කටයුතු කළ යුතු බව. මේ වගේ හැසිරවීම් වලට අපි පුරුදු වෙලා තියෙන්නේ, එහිසා ඔවුන්ගේ අවංකභාවය සහ මෙම එකමුතුවේ පදනම ලෙස සමාන නවුල්කාරිත්වයකට ඇති කැපවීම සඳහා අපට පරීක්ෂණයක් තිබෙනවා. බලය බෙදාගැනීම පිළිබඳ මූලික ප්‍රශ්නය වියයි. අවම වශයෙන්, 13 වැනි සංශෝධනය ගැන කතා කරන්න හෝ එකඟ නොවන්නේ නම්, ඔබගේ මේ පිලිබඳ මතය කුමක්දැයි අපට සිතා ගත හැකියි. - උතුරේ ප්‍රධාන තොරතුරු සපයන්නෙක් අප සමඟ දැක්වූ අදහසක්.

ශ්‍රී ලාංකික දේශපාලනික සමාජයේ ස්වභාවය නිර්ණය කරනු ලබන ප්‍රධාන ගැටලුව වනුයේ දූෂණයයි. දූෂණය කෙතරම් ඈතට සහ පුළුල්ව පැතිරී ඇත්ද යත්, “රාජ්‍ය ආයතනවල කාර්යභාරය නිසි ලෙස පවත්වා ගැනීමට ඉඩ නොදෙන ලෙස මෙන්ම එම පද්ධති ආශ්‍රිත අභ්‍යන්තර සහ බාහිර පරීක්ෂාවන් නිෂ්ප්‍රභ කරන අයුරින්”, වර්තමානයේ අප රට රාජ්‍ය ග්‍රහණයට ගොදුරු වීමට ඉතා ආසන්නව ඇත.⁵ මේ වන විට ප්‍රබලව මතු වෙමින් පවතින තර්කයක් වන්නේ, “2009 වසරේදී වසර 26ක සිවිල් යුද්ධයෙන් මිදුණු දුර්වල ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදයක් සහිත ශ්‍රී ලංකාව ග්‍රහණයට ලක් වූ රාජ්‍යයක්, බවට පත් වෙමින් පවතින බවය”.⁶ රාජ්‍ය ග්‍රහණය ආකාර තුනකින් ක්‍රියාත්මක වන බව පැවසේ. එනම්, වෛර පාලන තන්ත්‍රයක් සඳහා මග පාදමින් “නීතිය සහ ප්‍රතිපත්ති සම්පාදනය කෙරෙහි බලපෑම් කිරීම,” “ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාත්මක කිරීම කෙරෙහි බලපෑම් කිරීම”, සහ “වගවීමේ ආයතන දුර්වල තත්ත්වයට පත් කිරීම,” යන තුන් ආකාරය ඔස්සේ ය.⁷

3 සියලු ඉලක්ක කණ්ඩායම් සාකච්ඡා සහ ප්‍රධාන තොරතුරු සපයන්නන් සමඟ පැවැත්වූ බොහොමයක් සම්මුඛ සාකච්ඡා තුළදී ඔවුන් පැහැදිලි උදාහරණ සමඟින් අවධාරණය කරන ලද කරුණක් වූයේ, රට පුරා සිටින පහළ පාන්තික කණ්ඩායම් වලට පීඩනයක් පවා ඉතා අසීරු බවට පත් වී ඇති බවයි. ස්වකීය මූලික අවශ්‍යතා සපුරාගැනීමේදී සහ ස්වකීය පවුල් වෙනුවෙන් මූලික සේවාවන් සලසා ගැනීමේදී ඔවුන් මුහුණ දෙන ගැටළු ඔවුන් උදාහරණ සහිතව දක්වන ලදී.
4 උදාහරණ වශයෙන් බලන්න, ප්‍රතිපත්ති අධ්‍යයන ආයතනයේ “ශ්‍රී ලංකාවේ ගැඹුරු වන ආර්ථික අර්බුදය - දුප්පතුන්ගේ දුක්ඛිත තත්ත්වය” (2022 ජූල) ලිපියේ “නිදහසින් පසුව ශ්‍රී ලංකාව තුළ ඇති වූ දරුණුතම ආර්ථික අර්බුදය හේතුවෙන් සියලු තරාතිරම් වලට අයිති ශ්‍රී ලාංකිකයන් බලපෑමට ලක් වූ අතර, දිළිඳු ජනතාව ඉතා හිඬ බලපෑමකට මුහුණ දුන්නේය,” යනුවෙන් සඳහන් වෙයි.
5 සමරරත්න, ඩී. (2020), “ව්‍යවස්ථාපිත පිං-පොං: ශ්‍රී ලංකාවේ අර්බුදය සහ දේශපාලන විශේෂිතායතනයේ නැවත සොයාගැනීම”, හිමාල් සවුන් ඒෂියන් වේබ් inech: <https://www.himalmag.com/sri-lankas-constitutional-ping-pong-2020/>
6 උදාහරණ ලෙස <https://globalanticorruptionblog.com/2021/07/29/guest-post-how-one-family-is-capturing-the-sri-lankan-state/> යන වෙබ් සබැඳියේ ඇති Matthew Stephenson (July 2021), එක් පවුලක් ශ්‍රී ලාංකීය රාජ්‍යය ග්‍රහණය කර ගන්නා ආකාරය, යන ලිපිය බලන්න.
7 David-Barrett, E. රාජ්‍යය අල්ලා ගැනීම සහ සංවර්ධනයට සංකල්පීය රාමුවක්. J Int Relat Dev 26, 224–244 (2023) <https://doi.org/10.1057/s41268-023-00290-6>

“හිත විරෝධී අයුරින් තමන්ට පොහොසත් වීමට හෝ දේශපාලන අභිමතාර්ථ මුදුන් පමුණුවාගැනීම වෙනුවෙන් ඉහළ පෙළ දේශපාලකයින්, ව්‍යාපාරිකයින් හෝ අපරාධකාර පුහුන් සහ ඔවුන්ගේ වෘත්තීය මැදිහත්කරුවන් දේශසීමා අභිබවා සුක්ෂමව සිදු කරන දූෂණ ක්‍රියා⁸, ලෙස වඩා ප්‍රායෝගිකව වෛරතත්ත්වය යන්න අර්ථ දැක්විය හැක. මෙය ශ්‍රී ලංකාව ඇද වැටීමට ආසන්න විනාශකාරී තත්ත්වයකි.⁹ ජාතික මට්ටමින් පවත්නා දූෂණය වෛරතත්ත්ව පාලනයක් දක්වා වර්ධනය විය හැකි පරිදි විශාලව සහ ගැඹුරින් පවතින විට, එම හානිකර තත්ත්වය පිළිකාවක් මෙන් තවදුරටත් වර්ධනය වීම වැළැක්වීම පිළිබඳ බලාපොරොත්තුවක් තැබිය හැක්කේ දැඩි විනිවිදභාවයක් සහ වගවීමක් ඔස්සේ වැරදිකරුවන් දඬුවම් නොලබා සිටීමේ ප්‍රවණතාවය අවසන් කිරීමෙන් පමණි.

මෑතකදී කළ අධ්‍යයනයකින් හඳුනාගෙන ඇත්තේ, ශ්‍රී ලංකාව තුළ භාවිත වන වැඩි සම්භාවිතාවක් සහ අධි අවදානම් උපක්‍රම අතර, රටෙහි වගවීමේ රාමුව රටෙහි වගවීමේ රාමුව ව්‍යුහාත්මකව දුර්වල කිරීම, රාජ්‍ය නිලධාරීන්ට බලපෑම් කිරීම සහ ඔවුන්ගේ කටයුතු වලට ඇඟිලි ගැසීම, රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් අයුතු ලෙස භාවිතා කිරීම, රජයේ ප්‍රසම්පාදන ක්‍රියාපටිපාටි තමන්ට වුවමනා පරිදි හැසිරවීම, රාජ්‍ය සහ පෞද්ගලික ජන මාධ්‍ය තමන්ට වුවමනා පරිදි හැසිරවීම, සිවිල් සමාජය මර්දනය කිරීම සහ හිත විරෝධී මූල්‍ය ගනුදෙනු සිදු කිරීම¹⁰ ආදිය භාවිතා වන බවයි. මෙම සාධක වලින් බහුතරයක් මූල්‍ය සහ රාජ්‍යකරණ ප්‍රතිසංස්කරණ සඳහා මූලික ක්ෂේත්‍ර ලෙස මෙම අධ්‍යයනයේ දී හඳුනාගෙන තිබීම තීරණාත්මක වේ. මෙම සන්දර්භය තුළ, මහජනතාවට ප්‍රවේශ විය හැකි ලෙස ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටනෂනල් ශ්‍රී ලංකා ආයතනය (TISL) විසින් සකසා ඇති ආකාරයේ දේශපාලනික වශයෙන් නිරාවරණය වූ පුද්ගලයන්ගේ (PEP)¹¹ දත්ත ගබඩාවක් නිර්මාණය කිරීමේ අවශ්‍යතාව පවතින අතර, ඒ තුළ “නිශ්චල දේපල සහ අනෙකුත් දේපල හිමිකාරීත්වයන්, (සහ) වත්කම් ප්‍රකාශයන්හි දත්ත¹² යනාදී වැඩිදායක සහ යාවත්කාලීන කරන ලද තොරතුරු,” ඇතුළත් විය යුතුය. මනා පරිමාණ සහ සැලසුම් කරන ලද දූෂණ ක්‍රියා ආමන්ත්‍රණය කිරීමට මෙම ප්‍රවේශය යොදා ගැනීමේ ඇති වැදගත්කම මෙම වාර්තාවෙහි ඇති නිර්දේශ තුළින් ද පැහැදිලිව තහවුරු කර ඇත.

පටු දේශපාලන අභිමතාර්ථ පරීක්ෂාවට ලක් නොවී පවතින විට, අතිශය ගැටළුකාරී පූර්වාදර්ශයන් නිර්මාණය කරමින්, අධිකරණයේ ස්වාධීනත්වයට බරපතල ප්‍රතිවිපාක ඇතිවිය හැකි බව සහ හිතියේ ආධිපත්‍යය තුළ නිසි ක්‍රියාවලිය අඩපණ කිරීම සිදු විය හැකි බව, දේශපාලන පලිගැනීම් විමර්ශන කොමිෂන් සභාව සහ විශේෂ ජනාධිපති විමර්ශන කොමිෂන් සභාව පිළිබඳව විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය මගින් පිළියෙල කරන ලද වාර්තාව මගින් පැහැදිලිව පෙන්වා දී ඇත.¹³ එහි දැක්වෙන ආකාරයට, ස්වකීය නිලධාරීන් විමර්ශන කොමිෂන් සභාවට කැඳවා දැනට ක්‍රියාත්මක වන නඩු පිළිබඳව ප්‍රශ්න කිරීම සම්බන්ධයෙන්, හිතපතිවරයා විරෝධතාවය පළ කර ඇත. කරුණු සෙවීම සඳහා පත් කර ඇති විමර්ශන කොමිෂන් සභාවකට අධිකරණය තුළ විභාග වන නඩු සම්බන්ධයෙන් මැදිහත්වීම් සිදු කිරීමට කිසිදු බලයක් නොමැත්තේය යන පදනමෙහි සිට හිතපතිවරයා විසින් එවන් ප්‍රශ්න කිරීම් වලට විරෝධය දක්වා ඇත.”

බදුකරණය සම්බන්ධයෙන් සලකා බලන කල, අතීතයේදී මෙන්ම නව ප්‍රතිසංස්කරණ තුළින්ද බදු ප්‍රතිපත්තියේ මූලික මූලධර්ම බොහෝ දුරට උල්ලංඝනය වන බවට පෙනෙන්නට තිබෙන බව යළි අවධාරණය කිරීම වැදගත් වේ. මෙම රාජ්‍යකරණ මූලධර්ම වන්නේ මධ්‍යස්ථභාවය, කාර්යක්ෂමතාවය, නිශ්චිතභාවය සහ සරලභාවය, සඵලත්වය සහ සාධාරණත්වය, නම්‍යශීලීතාවය, සහ තිරස් හා සිරස් යුක්තිය යන මූලධර්ම යි.¹⁴ මෙකී මූලධර්ම දීර්ගත්වමින් සහ ආරක්ෂා කරමින් ආර්ථික ප්‍රතිසාධනය උදෙසා අවශ්‍ය වන මූල්‍ය ප්‍රතිඵල අත්පත් කර ගැනීම සඳහා පහසුකම් සැලසීමට මෙම වාර්තාවේ නිර්දේශ තුළින් අපේක්ෂා කරනු ලැබේ.

8 ජාත්‍යන්තර ජනරජ ආයතනය (2021). වෛරතත්ත්වකයෙකුගේ හාටක ඉන්ටර්ටේ දේශීයකරණය කළ සහ අන්තර්ජාතික ශූර උපක්‍රම වල වර්ගීකරණයක් පිටුව 3.
9 ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටනෂනල් ශ්‍රී ලංකා ආයතනය විසින් ප්‍රකාශයට පත් නොකළ පත්‍රිකාවක් වන ශ්‍රී ලංකාවේ වෛරතත්ත්ව පාලන උපක්‍රම පිළිබඳ දළ විශ්ලේෂණයක් (2023) යන පත්‍රිකාවෙහි දැක්වෙන ආකාරයට “වෛරතත්ත්වය තුළ කටයුතු කරන්නන් ප්‍රසිද්ධියේ සිට උපක්‍රම ක්‍රියාත්මක කරනු ලබන නමුත්, ශ්‍රී ලංකාව තුළ එම කරුණු ප්‍රමාණවත් තරම් ප්‍රසිද්ධ වීම තුළ විවෘත සාකච්ඡාවට ලක් නොවීම ගැටලුවකි, 104 පිටුව.
10 -එහිම-
11 වෛරතත්ත්ව උපක්‍රම පිළිබඳ දළ විශ්ලේෂණයක් යන්නෙහි දැක්වෙන පරිදි (op. cit) “රාජ්‍ය නායකයන් හෝ ආණ්ඩුවේ නායකත්වය දරන්නන්, ජ්‍යෙෂ්ඨ දේශපාලනඥයන්, ජ්‍යෙෂ්ඨ රාජ්‍ය, අධිකරණ හෝ හමුදා නිලධාරීන්, රජය සතු සංස්ථා වල ජ්‍යෙෂ්ඨ විධායක නිලධාරීන්, දේශපාලන පක්ෂවල වැදගත් නිලධාරීන් වැනි ප්‍රමුඛ මහජන කාර්යයන් දේශීය වශයෙන් ඉටු කරනු ලබන හෝ එවන් රාජකාරි පැවරී ඇති පුද්ගලයන්,
12-එහිම-, පිටුව 100.
13 ක්‍රිෂාලි පිත්චෝ -ජයවර්ධන, “ශ්‍රී ලංකාවේ යුක්තිය පසිඳවීමේ ආයතන වලට දැඩි වර්ෂාවක් පතිත වීමට නියමිතයි., (The Sunday Times, 2021 පෙබරවාරි 7), ප්‍රවේශ විය හැකි ලිපිනයට <http://www.sundaytimes.lk/210207/columns/a-hard-rain-destined-to-fall-on-sri-lankas-institutions-of-justice-431716.html> ලේඛනයෙහි සඳහන් වන විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රයේ වාර්තාවෙහි සඳහන් කර ඇත.
14 මෙම මූලධර්මවලට සමාන ස්වරූපයක් බොහොමයක් පවතියි. මෙහි උපුටා ගෙන ඇති ප්‍රධාන මූලධර්ම ලැයිස්තුව බැලීම මගින් කර ඇති ප්‍රචලිත විශ්ලේෂණයක දැක්වා ඇත. <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264218789-5-en.pdf?expires=1693809082&id=id&acname=guest&checksum=FE2B77879CA0A43ED22EC5530203BE25>

මෙම රාමුව තුළ, මධ්‍යස්ථභාවය යනුවෙන් අදහස් කෙරෙන්නේ, "බදුකරණය ආශ්‍රිත මූලධර්ම සමාන සහ මධ්‍යස්ථ ආකාරයෙන් ක්‍රියාවේ යෙදවීම අඛණ්ඩ කළ හැකි විශේෂිත ලක්ෂණ ආමන්ත්‍රණය කරමින්, සියලු ආකාරයේ ව්‍යාපාර සඳහා වම මූලධර්ම එකසේ අදාළ විය යුතු බව ය"¹⁵. කාර්යක්ෂමතාවය යනුවෙන් අදහස් කෙරෙන්නේ, "බදු මූලධර්ම වලට අනුකූල වීමට ව්‍යාපාර දරන පිරිවැය සහ ඒවා පරිපාලන කිරීමට රජයේ දරන පිරිවැය හැකි තරම් දුරට අවම කර ගත යුතු බවය". "බදු ගෙවනු ලබන පාර්ශ්වයන්ට තමන් අයත් වන්නේ කොතැනකටද යන්න අවබෝධ කර ගත හැකි වන පරිදි බදු ආශ්‍රිත හිතී පැහැදිලි සහ සරල ඒවා විය යුතුය", යන්න නිශ්චිතභාවය සහ සරලභාවය යන මූලධර්මය තුළින් කියවෙයි.

සරල බදු ක්‍රමයක් පවතින්නේ නම් පුද්ගලයන්ට සහ ව්‍යාපාරය වලට ස්වකීය වගකීම් සහ හිමිකම් පිළිබඳව අවබෝධ කර ගැනීම පහසු කරවයි. ස්වල්පවය සහ සාධාරණත්වය පිළිබඳ මූලධර්මයේදී අවධාරණය කරනු ලබන්නේ "බදුකරණයේදී දෙපාරක් බදු අය කිරීම මෙන් ම වේතනාන්විත නොවන ආකාරයෙන් බදු අය නොකර සිටීම යන අවස්ථා දෙකම වළක්වා ගනිමින් නිවැරදි අවස්ථාවේදී නිවැරදි බදු ප්‍රමාණය අය කර ගැනීම බදුකරණයේදී සිදු විය යුතුය යන්නයි. වියට අමතරව, බදු පැහැර හැරීම සහ මග හැරීම සඳහා අති ඉඩකඩ අවම කළ යුතු වේ. තාක්ෂණික වශයෙන් කිසියම් බද්දක් ගෙවීමට යටත් වන නමුත්, විය බලාත්මක කිරීමේ දුර්වලතාව මත යම් බදු ගෙවන්නන් කොටසකට කිසි විටෙකත් වම බදු ගෙවීමට අවශ්‍ය නොවන්නේ නම්, එවිට බදු ගෙවන මනභවතාව බදු යනු අසාධාරණ සහ ප්‍රතිවලදායක නොවන දෙයක් ලෙස දැකීමට ඉඩ තිබේ."

නමස්ඝීලිත්වය යනුවෙන් අදහස් වනුයේ "බදු අය කිරීමේ ක්‍රම, තාක්ෂණික සහ වාණිජ වැඩිදියුණු වීම් සමඟ යාවත්කාලීන වීම සඳහා නමස්ඝීලි සහ ගතික ඒවා විය යුතු බවයි." අවසාන වශයෙන්, තිරස් යුක්තිය යන්නෙන් අදහස් කරනුයේ "සමාන වාතාවරණයන් යටතේ බදු ගෙවන්නන් විසින් සමාන බදු බරක් දැරිය යුතු බවයි. සිරස් යුක්තිය යනු සම්මතගත (ප්‍රතිගමන) සංකල්පයක් වන අතර, එහි අර්ථ දැක්වීම එක් පරිශීලකයෙකුගෙන් තවත් අයෙකුට වෙනස් විය හැකිය. ඇතැමුන් මෙයින් අදහස් කරන්නේ වඩා හොඳ ආර්ථික පසුබිමක සිටින බදු ගෙවන්නන් විසින් ස්වකීය ආදායම හා සමානුපාතිකව බදු බරක් වැඩි ප්‍රමාණයකට උරදිය යුතු බවයි... යුක්තිය සාම්ප්‍රදායිකව සහතික කරනු ලබන්නේ පුද්ගල බදු සහ පැවරුම් ක්‍රමවේද සැකසන ආකාරය හරහා ය.¹⁶

ඇතිවිය හැකි බලපෑම සහ ප්‍රතිවිපාක පිළිබඳව නිසි ඇගයීමක් සිදු කිරීමකින් තොරව බදු අය කිරීමේ ප්‍රමාණයන් හදිසියේ ඉහළ දැමීම තුළින් ඇති විය හැකි සෘණාත්මක ප්‍රතිවිපාක සම්බන්ධයෙන් සැලකීමේදී, විශේෂයෙන් දැකිය හැකි කරුණක් වන්නේ ශ්‍රී ලංකාව මුහුණ දෙන ආර්ථික අර්බුද තත්ත්වය තුළ "බුද්ධි ගලනය," යනුවෙන් හඳුන්වනු ලබන සංසිද්ධිය වඩා දරුණු අතට පරිවර්තනය වී ඇති බවයි. 2022 දී නව විදේශ ගමන් බලපත්‍ර නිකුත් කිරීමේ සැලකිය යුතු වැඩිවීමක් පෙන්නුම් කිරීම මෙම කරුණ සනාථ කරන්නකි. විශේෂයෙන්, 2019 දී නිකුත් කළ සාමාන්‍ය විදේශ ගමන් බලපත්‍ර සංඛ්‍යාව (රාජ්‍ය තාන්ත්‍රික සහ රාජකාරී ගමන් බලපත්‍ර හැර) 545,883 වූ අතර, 2022 වන විට මෙම සංඛ්‍යාව 910,138 දක්වා වැඩි වී ඇත. 2020 සහ 2021 වසර වල මෙම සංඛ්‍යාව සැලකිය යුතු අයුරින් පහළ අගයක තිබුණ බව මෙහිදී අවධානයට ගැනීම වැදගත් අතර, මේ සඳහා බොහෝ විට හේතු විය හැක්කේ කොවිඩ් 19 වසංගතයේ බලපෑමයි.¹⁷ ශ්‍රී ලංකාවේ මානව සම්පත කෙරෙහි චල්ල වී ඇති මේ බරපතල පහර සඳහා එක් තනි හේතුවක් දැක්විය නොහැක. වෘත්තියවේදීන් සඳහා දැඩි බලපෑමක් ඇති කරනු ලබන ඉහළ මට්ටමේ පුද්ගල ආදායම් බදු ඇතුළත් නව බදු ප්‍රතිපත්ති බොහෝ දෙනෙක් රට හැර යාමට හේතුවක් වශයෙන් ඉදිරිපත් වී ඇත. මේ සම්බන්ධයෙන් පවත්වන ලද සමීක්ෂණයකට අනුව පෙනී ගොස් ඇති කරුණක් නම්, විශ්වවිද්‍යාල පීඨ වල 30% සිට 35% ක පුරප්පාඩු ප්‍රමාණයක් ඇතිවීමටත්, එසේම ඇතැම් රෝහල්වල විවිධ දෙපාර්තමේන්තු වසා දැමීමට පවා ඉහත කී තත්ත්වය හේතු වී ඇති බවයි.¹⁸

ශ්‍රී ලාංකික සන්දර්භය පිළිබඳව සිදු කරන ඕනෑම සාකච්ඡාවකදී, අප රටේ ඉතා බලවත්ව පවතින විධායක ජනාධිපති ධුරය පිළිබඳව දිගු කළක් තිස්සේ පවතින ආන්දෝලනාත්මක ප්‍රශ්නය සමඟ අවශ්‍ය වශයෙන්ම සම්බන්ධ විය යුතුය. විධායක ජනාධිපති ක්‍රමය අහෝසි කිරීම සඳහා කැප වන බව දීර්ඝ කාලයක් තිස්සේ පවතින මැතිවරණ පොරොන්දුවක් වන නමුත්, බලයට පත් වන අනුප්‍රාප්තිකයන් වම පොරොන්දුව දිගින් දිගටම කඩ කිරීම දැක ගත හැකිය. පහත සඳහන් ප්‍රකාශය වර්තමානයේ පවත්නා මෙම තත්ත්වය පිළිබඳව සංක්ෂිප්තව සහ ඉතා නිවැරදිව තර්ක කරයි.¹⁹

15 සියලු විස්තර ලබා ගත්තේ <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264218789-5-en.pdf?expires=1693809082&id=id&accname=guest&checksum=FE2B77879CA0A43ED22EC5530203BE25> වෙතින්.
16 -එහිම -, පිටු. 30 - 31.
17 ආගමන සහ විගමන දෙපාර්තමේන්තුව, කාර්යසාධන වාර්තාව 2022. [මාර්ගගත ක්‍රමයට ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් inech] https://www.immigration.gov.lk/content/files/reports/performance_report_2022_english.pdf
18 වෘත්තීයයන්ගේ වෘත්තීය සම්බන්ධතා (PTUA), 2023 මාර්තු. "ශ්‍රී ලංකාව සඳහා සාධාරණ, විනිවිදවත්ව යුතු සහ වගවීමක් සහිත බදුකරණ පද්ධතියක්." විශේෂයෙන්ම 2023 මැයි මාසයේදී විශ්වවිද්‍යාල අධ්‍යයන කාර්යමණ්ඩලය සිදු කරන ලද සමීක්ෂණයක් තුළදී රජයේ විශ්ව විද්‍යාල 21ක ප්‍රතිචාරකයින් 1464ක් අතරින් 80.9%ක් "වෙනත් රටකට සංක්‍රමණය වීම සලකා බැලීමට, ප්‍රධාන හේතුව බවට පත්වී ඇත්තේ" ඉතා ඉහළ ආදායම් බදු, බව හඳුනා ගෙන ඇත.
19 නව ව්‍යවස්ථාවක් කෙටුම්පත් කිරීම සඳහා අධිකරණ අමාත්‍යාංශයේ ප්‍රවීණයින්ගේ කමිටුව වෙත විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය විසින් ලබා දුන් ලිඛිත ඉදිරිපත් කිරීම. <https://www.cpalanka.org/wp-content/uploads/2020/12/CPA-Submission-to-Experts-Committee-FINAL-27.11.2020.pdf>

“විධායක ජනාධිපති ක්‍රමය සම්පූර්ණයෙන්ම අහෝසි කිරීම වෙනුවෙන් අපි පෙහි සිටිමු. විධායක ජනාධිපතිධුරය මුලින්ම හඳුන්වා දෙනු ලැබූ අවස්ථාවේ සිටම ඒ ඔස්සේ ක්‍රියාත්මක වූ ඒකාධිපතිවාදය, නොමනා පාලනය සහ දූෂණය සැලකිල්ලට ගනිමින් සිවිල් සමාජය විසින් ඉතා දීර්ඝ කාලයක් තිස්සේ එය අහෝසි කිරීම වෙනුවෙන් විවිධ ක්‍රියාකාරකම් වල නියුක්ත වී ඇත... පාර්ලිමේන්තු ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදය නැවත ස්ථාපිත කිරීම ඔස්සේ ව්‍යවස්ථාදායකය වෙත අඛණ්ඩ දේශපාලන වගවීමකින් විධායකය කටයුතු කරනු ලබන බව සහතික කරනු ඇති අතර, ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ සඳහන් අයිතීන්, යහ පාලනය, ඔහුන්වවාදය, සහ විමධ්‍යගත කිරීම වැනි අනෙකුත් නෛතික ආරක්ෂාවන් ද ඒ ඔස්සේ සහතික කෙරේ.

”

ශ්‍රී ලංකාව තුළ පමණට වඩා බලතල සහිත විධායක ජනාධිපති ක්‍රමයක් පැවතීම තුළින් හුදෙක් බලය අයුතු ලෙස භාවිතා කිරීමට යොමු වීම පමණක් නොව, පෙර නොවූ විරූ මට්ටමකට මානව හිමිකම් දැඩි ලෙස උල්ලංඝනය වීම සහ දූෂණය ඇති වන තත්ත්වයක් ද හිරිමාණය වේ. එවන් වටපිටාවක් තුළ සුපුරුදු පිරික්සීම් සහ තුලනයන් අර්ථ විරහිත තත්ත්වයට පත් වේ.

මෙම සන්දර්භය තුළ, ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 13 වන සංශෝධනය පූර්ණ වශයෙන් ක්‍රියාත්මක කිරීම මගින් ඇරඹිය හැකි දේශපාලන සහ පරිපාලන බලතල විමධ්‍යගත කිරීම, විශේෂයෙන් ම බහුතරයට අයත් නොවන ප්‍රජාව නියෝජනය කළ ප්‍රතිචාරකයින් විසින් දකිනු ලබන්නේ, IMF හි එකඟතාවය පල වී ඇති රාජ්‍යකරණ මිණුම් ලකුණු පවා සාර්ථකත්වයට පත් කර ගැනීම සඳහා අවශ්‍ය වන පුළුල් ජනතා සංවාදය සහ පිළිගැනීම උදෙසා තිබීමට අවශ්‍ය කරන ආරක්ෂිත අවකාශය සහ බලදායී කරන වටපිටාව කෙරෙහි දායකත්වය ලබා දෙන තත්ත්වයක් වශයෙනි.²⁰ “වර්තමාන අභියෝගයන් ආමන්ත්‍රණය කිරීම සඳහා සහ අතීතයේදී සිදුවූ මානව හිමිකම් උල්ලංඝනයවීම් නැවත ඇති වීම වළක්වා ගැනීම සඳහා අප රට තුළ මූලික වෙනස්කම් අවශ්‍ය වනු ඇති බව,²¹ එක්සත් ජාතීන්ගේ මානව හිමිකම් පිළිබඳ මහ කොමසාරිස්වරයා විසින් කරුණු දක්වා ඇත. එසේම, බලයට පැමිණි අනුප්‍රාප්තික රජයන් විසින් අනුගමනය කරනු ලැබූ සංවර්ධන මාවත සහ විවිධ වූ තෝරා ගැනීම් සමස්තයෙහි ලා සැලකීමට හෝ යුක්තියට හිතකර බවක් පෙනෙන්නට නොතිබුණි.²²

පුළුල් පරාසයක මෙන්ම විවිධ භාෂා වලින් විවිධ සංස්කෘතීන් හරහා සිය මතයන් නියෝජනය කරන පාර්ශ්වකරුවන්ට විසම්මුතිය දැක්වීම සඳහා සහ ධනාත්මකව සම්බන්ධවීම සඳහා අවශ්‍ය වන ආරක්ෂිත අවකාශය හෝ සවිබල ගන්වන වටපිටාව නොපවතින්නේ නම්, මෙම ප්‍රතිසංස්කරණ න්‍යාය පත්‍රයට අවශ්‍ය වන ජනතා සහභාගිත්වය සහ හිමිකාරත්වයට අදාළ කිසිදු කොටසක් ලබාගැනීමේ හැකියාවක් නොපවතිනු ඇත.²³ දේශපාලනික ආර්ථික ප්‍රතිසාධනය තිරසර එකක් බවට පත් වීමට නම්, මානව අයිතීන් පාදක කොට ගත් ප්‍රවේශයක් සහිත ප්‍රජා අවකාශයක් අත්‍යවශ්‍ය වේ. නමුත්, අද වන විට දැක ගත නොහැකි වී ඇත්තේද මෙම සාර්ව-තිරණාත්මක ප්‍රතිසංස්කරණය නැංගුරුම් දැමිය යුතු පදනමයි.

මෙම වාර්තාව පිළියෙල කිරීමේදී පරීක්ෂාවට ලක් කරනු ලැබූ ලිපි ලේඛන ස්වරූප පහකට අයත් වීවා විය. ඒවා වන්නේ, (හිශ්චිත අනුපිළිවෙලකට නොවේ) (අ) මූලික කණ්ඩායම් සාකච්ඡා, ප්‍රධාන තොරතුරු සපයන්නන් සමඟ සිදු කළ සම්මුඛ සාකච්ඡා, සහ හිමධෝල ප්‍රවේශයක් හරහා මුලින් පරීක්ෂාවට ලක් කරන ලද අධ්‍යයනයන්හි උපුටා දක්වනු ලැබූ වෙනත් අධ්‍යයන මගින් හඳුනාගනු ලැබූ, දූෂණ පැතිකඩට අයත් ප්‍රධාන ක්ෂේත්‍ර පිළිබඳ ජාතික අධ්‍යයන/වාර්තා/සාරාංශ, ආදිය, (ආ) මේ හා සමාන ගැටලු සහ කරුණු පිළිබඳ අදාළ කලාපීය/සංසන්දනාත්මක අධ්‍යයන සහ විශ්ලේෂණ, (ඇ) අදාළ නීති සම්පාදන සහ ඒ හා අදාළ ලිපි ලේඛන පරාසය, (ඈ) රාජ්‍යකරණය සහ දූෂණය අතර ඇති සබැඳුම පිළිබඳ ජනමාධ්‍යවේදිමය සහ වඩා ජනතා යොමුවක් සහිත ලියවිලි (ඉ) අදාළ IMF සංකල්පීය ලේඛන සහ රට පිළිබඳ වාර්තා ආදියයි.

ඒ අනුව, පසුගිය දශකය තුළ සිදු කරන ලද IMF විශ්ලේෂණ වාර්තා පරීක්ෂාවට ලක් කරමින් ඔවුන් අනුබල දුන්නේ කුමන ආකාරයේ “ව්‍යුහාත්මක මිණුම් ලකුණු,” වලට ද යන්න සොයා බලන ලදී. මෙම කාණ්ඩයට අයත් වූයේ මාලු රාජ්‍යය (2023), සැම්බියාව (2022), මොරිටේනියාව (2022), මොල්ඩෝවා (2022), කොන්ගෝ රාජ්‍යය (2021), යුක්රේනය (2020), සහ මොසම්බික් රාජ්‍යය (2019) සඳහා වන IMF රාජ්‍යකරණ විශ්ලේෂණ වාර්තා වේ.

20 උතුරු සහ නැගෙනහිර පළාත් වල පවත්වන ලද ඉලක්ක කණ්ඩායම් සාකච්ඡා සහ තොරතුරු සපයන්නන් සමඟ සම්මුඛ සාකච්ඡා වලදී මෙම අදහස ඉතා ප්‍රබලව ප්‍රකාශ වූ අතර, එම අදහස බහුතර ප්‍රජාවේ ප්‍රතිචාරකයින් රාශියක් විසින්ද ඉදිරිපත් කරන ලදී. පළාත් පාලන ආයතන සහ පළාත් සභා නියෝජිතයන් නොමැති වීම හේතුවෙන් රටෙහි අනෙක් ප්‍රදේශ වලද මෙම මතය දැඩිව දක්නට හිමුණි.
21 UNHCHR (2022) ශ්‍රී ලංකාවේ මානව හිමිකම් තත්ත්වය පිළිබඳ සංස්කරණය නොකළ පූර්ව වාර්තාව
22 <https://www.themorning.lk/articles/xm7zd5onWrtZuZ7TgicU>
23 Naomi Klein's Shock Doctrine. - අනපේක්ෂිත අර්බුද සහ අසීරුතාවයන් පවතින අවස්ථා වලදී ප්‍රමුඛ විසින් පුරවැසියන්ගේ විරෝධතාවය එතරම් වල්ල වීමකින් තොරව ජනප්‍රිය නොවන සහ තිරසර නොවන ප්‍රතිපත්ති බලාත්මක කරනු ලැබේ යන අදහස මෙහිදී උපදේශනාත්මක වේ. බලන්න Klein, Naomi. 2007. The Shock Doctrine: The Rise of Disaster Capitalism.

යුක්තිය සඳහා නිර්දේශ කරන ලද ස්වාධීන නඩු පවරන්නෙකුගේ කාර්යාලය වැනි සමාන මිණුම් ලකුණු හඳුනාගැනීමට මේවා ප්‍රයෝජනවත් වූ බව පෙනෙන්නට තිබුණි. එක් එක් රටවල වාර්තා ඒවායේ ගුණාත්මකභාවය සහ ගැඹුරු බව අනුව සැලකිය යුතු ලෙස විකිනෙකට වෙනස් වන බව පැහැදිලි විය. දේශීය පාර්ශ්වයන්ගේ නියැලීම සහ කැපවීමේ මට්ටම අනුව එසේ වුවායැයි අනුමාන කළ හැකිය. එයට අමතරව, ස්වකීය රාජ්‍යකරණ විශ්ලේෂණ ක්‍රියාවලිය පිළිබඳව IMF ආයතනය විසින් නිර්මාණය කරන ලද ලිපි ලේඛන ද, එමගින් සිදු කිරීමට අපේක්ෂා කළ කරුණු සහ එමගින් අත්හැර දැමූ කරුණු කවරේද යන්න පිළිබඳව තොරතුරු ලබා ගත හැකි විය. ස්වකීය මූලික කාර්යයන් සහ ප්‍රවීණතාවන්ට පරිබාහිර වූ විෂයයක් සහ සංකල්පයක් වන මෙම විශ්ලේෂණයේ නුමිකාව සහ කාර්යභාරය වඩා හොඳින් අවබෝධ කර ගැනීමට IMF ආයතනය විසින් ද දැඩි උත්සාහයක යෙදෙමින් සිටින බව පෙනෙන්නට ඇත.

මෙම විශ්ලේෂණය සඳහා වඩාත්ම ප්‍රයෝජනවත් මූලාශ්‍ර වූයේ ජාතික අධ්‍යයනයන්, වාර්තා සහ අනෙකුත් ලේඛන වේ. රාජ්‍යකරණය සහ දූෂණ විරෝධය යන ක්ෂේත්‍රයන්ට අදාළව කටයුතු කරන දේශීය සහ ජාත්‍යන්තර සංවිධාන විසින් ඇගයීම් කිරීමකින් පසු ලබා දුන් සහ සාක්ෂි පදනම් කරගත් නිර්දේශ නිවැරදි බව මහජනතාව සමඟ සිදු කළ අදහස් විමසීම් වලදී ද සනාථ විය. ශ්‍රී ලංකාව විසින් වර්තමානයේ මුහුණ දෙනු ලබන බහුවිධ අර්බුදකාරී තත්ත්වයන්ට ප්‍රතිචාර දැක්වීම ඇතුළුව, මතු වෙමින් පවතින ඇතැම් කාරණා වෙත, විශේෂයෙන් ම බහුවිෂයයක අධ්‍යයන ඔස්සේ, නිසි අවධානය යොමු වීමක් සිදු වී නොමැත. විනෙයින්, එම කාරණා සම්බන්ධව විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය, ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටනැෂනල් ශ්‍රී ලංකා ආයතනය සහ වෙර්ටේ රිසර්ච් ආයතනය විසින් සිදු කරන ලද වැඩ කටයුතු කැපී පෙනෙන්නට වූ අතර, ඒවා මගින් මෙම වාර්තාවෙහි විශ්ලේෂණයට අදාළ පදනම නිර්මාණය විය. මේ හේතුවෙන් ඇතිවන කවර හෝ දෝෂයක් සහ අඩුපාඩුවක් සම්බන්ධයෙන් වන වගකීම කතු වරයා විසින් දරනු ලැබේ. ගිවිසුම විධිමත් කිරීමත් සමඟ, එකඟතාවයට පත් වී ඇති මිණුම් ලකුණු සපුරාගැනීමේ ප්‍රගතිය කාලීන වශයෙන් අධීක්ෂණය කිරීම සහ තක්සේරුව සඳහා වෙර්ටේ රිසර්ච් ආයතනය විසින් පවත්වාගෙන යනු ලබන IMF Tracker පරීක්ෂණ ක්‍රමවේදය ඉතා ප්‍රයෝජනවත් සම්පතක් විය.

ශ්‍රී ලංකාව අයත් වන කලාපය තුළ මූල්‍යමය දූෂණය ආශ්‍රිතව සිදු කරන ලද රාජ්‍යකරණ තක්සේරු කිරීම් දුර්ලභ බැවින්ද, IMF ආයතනය විසින් රාජ්‍යකරණ විශ්ලේෂණයක් සිදු කරනු ලබන ආසියාවේ පළමු රට ශ්‍රී ලංකාව වන බැවින්ද, ප්‍රයෝජනවත් සංසන්දනාත්මක දත්ත ලබාගැනීම අසීරු විය. කෙසේ වුවද, වඩා වැඩි කාලසීමාවක් ආවරණය කරමින් සහ වඩා හොඳ සම්පත් සහිතව සිදු කරන ලද අධ්‍යයනයක් මගින් වඩා සියුම් කලාපීය සංසන්දනයන්, සහසම්බන්ධතා හා මූලික වෙනස්කම් හඳුනාගැනීමට ඉඩකඩ පැවති අතර, එමගින් මෙම විශ්ලේෂණය වඩා ගැඹුරු ලෙස සිදු කිරීමට හැකියාව තිබුණි.

බොහෝ වැදගත් අවස්ථාවලදී, විශේෂඥතාවය සහිත සංවිධාන සහ සාමූහික මගින් දැනට පවත්නා නීති පද්ධතිය සහ ඒ ආශ්‍රිත ලිපිලේඛන ඕනෑකමින් විශ්ලේෂණයට ලක් කොට ඇත. මාධ්‍ය වාර්තා සහ අධ්‍යයනයන් මතුපිටින් පමණක් සිදුකරන ලද පක්ෂග්‍රාහී ඒවා වූ නමුත්, ඒවායින් ඇතැම් වැදගත් සහ ප්‍රයෝජනවත් කරුණු උකහා ගත හැකි විය. පොදුවේ ගත් කළ, සිංහල සහ දෙමළ යන ජාතික භාෂා වලින් පැවති ඇතැම් ලේඛන ආදිය වෙත පහසුවෙන් ප්‍රවේශ වීමට හැකියාවක් නොපැවති අතර, ඇතැම් ඒවාට කිසිදු අයුරකින් ප්‍රවේශ වීමට නොහැකි විය. එම තත්ත්වය හේතු කොට ගෙන, මෙම මූලික ගැටලු සම්බන්ධයෙන් මහජන සහභාගිත්වයේ මට්ටම සහ ගුණාත්මකභාවය කෙරෙහි බරපතල අහිතකර බලපෑම් පවතී.

කාණ්ඩ පහකට අදාළව ලේඛන පරිශීලනයෙන් ලබා ගත් තොරතුරු, වාර්තාව තුළ සඳහන් කර ඇති යොමුවන් ඔස්සේ පැහැදිලිව දක්වා ඇත.

9. අනාවරණය කරගත් කරුණු සංවිධානය කර ගැනීම

ප්‍රථමයෙන්ම, රට මෙම ව්‍යාකූල තත්ත්වයට ඇද දැමූ මූලික වූ හේතු කාරණා හැවත ඇති විමකින් තොරව මූල්‍යමය ප්‍රතිසාධනය උදෙසා පහසුකම් සැලසීමට හැකි වන සේ, කඩිනම් (මාස හයක් දක්වා), කෙටි කාලීන (මාස හයේ සිට අවුරුද්දක් දක්වා), සහ මධ්‍ය කාලීන (අවුරුදු එකක සිට දෙකක්) වශයෙන් ක්‍රියාත්මක කල යුතු දූෂණ විරෝධී ක්‍රියාමාර්ග ආශ්‍රිත ත්‍රෛපාක්ෂික රාමුවක් වටා මෙම අධ්‍යයනය සිදු වූ අතර ඒ අනුව මෙම වාර්තාව ව්‍යුහගත කර ඇත.²⁴

ඒ අනුව, ක්‍රියාත්මක කිරීමේ රාමුවට නිශ්චිතව සිතියම්ගත නොවූ නමුත් එම නිර්දේශ සංකල්පීය වශයෙන් කාණ්ඩ තුනකට බෙදා වෙන් කොට ඇත. ඒවා වන්නේ,

අ. රාජ්‍ය මූල්‍ය පාලනයේ අපේක්ෂිත ප්‍රතිඵල ලබාගැනීම සඳහා අවශ්‍ය කරන දැනට පවත්නා ක්‍රමවේද වල විනිවිදභාවය සහ වගවීම ඉහළ නැංවීම සඳහා වන ක්‍රියාමාර්ග.

[නිර්දේශ 18 කි. 4 ක් බදු සහ වියදම් ආශ්‍රිත, 4 ක් විගණනය ආශ්‍රිත, 1 ක් දේශීය ණය ප්‍රතිව්‍යුහගත කිරීම සහ විශ්‍රාම පාරිභෝගික අරමුදල් පිළිබඳ, 1 ක් වත්කම් ප්‍රකාශය පිළිබඳව, 3ක් දූෂණය පිළිබඳව, 1 ක් ප්‍රසම්පාදනය පිළිබඳව, 2ක් මැතිවරණ පිළිබඳව, 1 ක් පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුව පිළිබඳව සහ 1 ක් සිවිල් අවකාශය පිළිබඳව]

ආ. සාර්වදේශපාලනිකආර්ථික ස්ථාවරත්වය සහ තිරසරභාවය සඳහා වන ක්‍රියාමාර්ග.

[නිර්දේශ 12 කි. වර්තමාන බදු හිති සංශෝධනය කිරීම පිළිබඳ 3, ජාතික ප්‍රසම්පාදන කොමිෂන් සභාවේ බලතල වැඩි කිරීම පිළිබඳ 1, ණය කළමනාකරණය පිළිබඳ 1, උභ්‍ය කාර්යසාධනයක් සහිත අමාත්‍යාංශ විගණනය කිරීම පිළිබඳව 1, බැඳියාවන් පිළිබඳ ගැටුම ආශ්‍රිත 1, පාර්ලිමේන්තු ස්ථාවර නියෝග වෙනස් කිරීම පිළිබඳ 1, රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් පිළිබඳ 1, හමුදා සේනාංක ඉවත් කිරීම පිළිබඳ 1, සමාජ ආරක්ෂණ ජාලය වැඩි දියුණු කිරීම පිළිබඳ 1 සහ හිති විරෝධී මූල්‍ය ප්‍රවාහ පිළිබඳ 1]

ඇ. දූෂණ අවදානම සහ දඬුවම් නොලබා යාමේ තත්ත්වය සැලකිය යුතු අයුරින් අවම කර ගැනීම සඳහා අවශ්‍ය වන ව්‍යුහාත්මක වෙනස්කම් ඇති කිරීමේ ක්‍රියාමාර්ග.

[නිර්දේශ 4 කි. සොරාගත් වත්කම් හැවත ලබාගැනීම පිළිබඳ 1, දූෂණ පිළිබඳව ස්වාධීන නඩු පැවරීමේ කාර්යාලයක් ස්ථාපිත කිරීම පිළිබඳ 1, මලෙයහ දමිළ ප්‍රදේශවල ඉඩම් වෙන් කිරීම පිළිබඳ 1, සහ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාදායක සභාව පිළිබඳ]

ප්‍රධාන තොරතුරු සපයන්නන් සමඟ සහ ඉලක්ක කණ්ඩායම් සාකච්ඡා තුළ මෙන්ම විශ්ලේෂණාත්මක පොතපත ඇසුරින් ද සිදු කරනු ලැබූ අවසාන තක්සේරුවේදී ප්‍රධාන නිර්දේශ හඳුනාගන්න ලදී. ප්‍රධාන මූල්‍ය ප්‍රතිඵල අත්පත් කර ගැනීම සඳහා ඒවා සතු මූලික වැදගත්කම මත පදනම්ව සහ/හෝ තුරන්වීම, ජනවාර්ගික, ආගමික සහ සංස්කෘතික බෙදීම් ආමන්ත්‍රණය කරමින් විවිධ වූ සමාජ පසුතලයන් තුළ පූර්ව අවශ්‍යතාවයක් වන විශ්වසනීයත්වය අත්පත් කර ගැනීම මත පදනම්ව මේවා හඳුනා ගන්නා ලදී. විධිවිධාන ප්‍රතිසංස්කරණ වල සාර්ථකත්වය උදෙසා මෙම සියලුම නිර්දේශ වැදගත් වන අතර, IMF හි ත්‍රෛපාක්ෂික වර්ගීකරණයට භාජිත කරමින් ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා වන කාල රාමුව අනුව නිර්දේශ වෙන්කොට දක්වා ඇත. එනම් "කඩිනම් - මාස හයක කාලයක් දක්වා ක්‍රියාත්මක කළ යුතු, කෙටි කාලීන - මාස 6 සිට 12 දක්වා කාලයක් තුළ ක්‍රියාත්මක කළ යුතු සහ මධ්‍යකාලීන - මාස 24ක් දක්වා කාලයක් අවශ්‍ය විය හැකි යනාදී වශයෙනි".²⁵

24 මෙම නිදසුන පදනම් වී ඇත්තේ අදාල ක්ෂේත්‍රය සම්බන්ධයෙන් මහා ප්‍රවීණත්වයක් පවතින පුමුඛ පෙලේ ආර්ථික විද්‍යාඥයන්, දේශපාලන විද්‍යාඥයන් සහ මහජන විද්වතුන් සමඟ සිදු කරන ලද ප්‍රධාන තොරතුරු සපයන්නන් සමඟ කළ සම්මුඛ සාකච්ඡා වලින් අනාවරණය වූ කාරණා මත ය.
25 IMF (2022) "රාජ්‍යකරණය සහ දූෂණය පිළිබඳ විශ්ලේෂණ වාර්තාව-සැම්බියාව" පිටුව 11

ඊ. විශ්ලේෂණය

වර්තමාන රාජ්‍යකරණ අඩුපාඩු සහ දුර්වලතාවයන් පිළිබඳ විශ්ලේෂණය විකිනෙකට වෙනස් වූ මෙන්ම විකිනෙක අතිවිභවනය වන කාණ්ඩ තුනක් යටතේ සංවිධානය කර ඇති අතර, ඒවා (අ) පවත්නා ක්‍රමවේද වල විනිවිදභාවය සහ වගවීම ඉහළ නංවන සහ වර්තමාන රෙගුලාසි හා පිළිවෙත් තුළ හඳුනාගත් ගැටලු මත පදනම්වූ ක්‍රියාමාර්ග, (ආ) සාර්ව- දේශපාලනික-ආර්ථික ස්ථාවරත්වය වැඩි දියුණු කළ හැකි ක්‍රියාමාර්ග. ප්‍රතිපත්තිමය වෙනස්කම් ප්‍රමාණවත් නොවන අවස්ථාවලදී, (ඇ) අදාල රාජ්‍යකරණ ඉලක්ක සහ අරමුණු අත්පත් කර ගැනීම සඳහා අවශ්‍ය වන ව්‍යුහාත්මක වෙනස්කම් නිර්දේශ කිරීම සඳහා, ලෙස තෙවන විශ්ලේෂණාත්මක කාණ්ඩයක් ඇතුළත් කොට ඇත. මේවා සියල්ල සලකා බැලීමේදී, මෙම රාමුව මෙම ප්‍රතිසංස්කරණ තුළින් සපුරාලිය යුතු සාර්ව-නිර්ණාත්මක රාජ්‍යකරණ මිණුම් ලකුණු නිර්ණය කිරීම සඳහා වන පදනම සාදනු ඇත.

අ. අපේක්ෂිත රාජ්‍ය මූල්‍ය පාලන ප්‍රතිඵල අත්කර ගැනීම සඳහා පවත්නා ක්‍රමවේද වල විනිවිදභාවය සහ වගවීම ඉහළ නැංවීම සඳහා වන ක්‍රියාමාර්ග

විනිවිදභාවය පිළිබඳ මිණුම් ලකුණු වල ප්‍රධාන ප්‍රතිලාභය වන්නේ ඒවා තුළින් සිරස් වගවීම ශක්තිමත් වීමයි. විනිවිදභාවය පිළිබඳ මිණුම් ලකුණු පොදුජන යහපත වෙනුවට පෞද්ගලික ස්වාර්ථයන් මුදුන් පමුණුවා ගැනීමට රජය කටයුතු කරන ආකාරයන් පිළිබඳව මහජනතාවගෙන් සැඟවීමට දේශපාලනඥයන් හෝ දේශපාලන පක්ෂ විසින් දරන ප්‍රයත්න නිෂ්ප්‍රභ කිරීමට නැඹුරු වෙයි. මෙය අනෙක් අතට වගකීම් විරහිත රාජ්‍ය මූල්‍ය කළමනාකරණය සහ/හෝ දූෂණය පිටුදැකීම උදෙසා අධිකරණය, දූෂණ විරෝධී නියෝජිතායතනය, විගණකාධිපති සහ පාර්ලිමේන්තුව වැනි ආයතන සවිබල ගන්වමින් තිරස් වගවීම ඉහළ නැංවීම ද සිදු කරනු ඇත.

1. රාජ්‍ය මූල්‍ය විනිවිදභාවය පවත්වාගැනීම සඳහා මාර්ගගත ක්‍රමයක් හරහා බදු නිදහස් කිරීම් ආශ්‍රිත සියලු තොරතුරු පෙන්වුම් කිරීම.

- 1.1. සියලු හිඟ හරහා බදු නිදහස් කිරීම් ලබන සියලුම සමාගම් වල සහ එවන් බදු නිදහස් කිරීම් පිරිනැමීමට බලයලත් ආයතන වල ලැයිස්තුවක් සහ ඒ ඔස්සේ රජයට අහිමි වන ආදායම් පිළිබඳ ඇස්තමේන්තුවක් ප්‍රසිද්ධ කිරීම.
- 1.2. ආයෝජනය මත පදනම්ව ක්‍රමෝපායයීය සංවර්ධන ව්‍යාපෘති පනත ඔස්සේ ලබා දෙන බදු දිරි ගැන්වීම් සහ නිදහස් කිරීම් සඳහා වඩා දැඩි නිර්ණායක ස්ථාපිත කර ගැනීම (පැහැදිලි බදු සහන ක්‍රමවේදයක් අර්ථ දක්වන්න).
- 1.3 ක්‍රමෝපායයීය සංවර්ධන ව්‍යාපෘති පනත යටතේ තෝරා ගනු ලැබූ එක් එක් ව්‍යාපෘතිය සඳහා තාර්කික පදනම ඉදිරිපත් කිරීම.
- 1.4 කලින් වූ ආදායම සමඟින් එක් එක් ක්‍රමෝපායයීය සංවර්ධන ව්‍යාපෘතිය සඳහා ව්‍යාපෘති සැලසුම් සහ ප්‍රක්ෂේපිත මූල්‍ය ප්‍රකාශයන් ප්‍රසිද්ධ කිරීම.
- 1.5. අහිමි වන ආදායම පිළිබඳ ඇස්තමේන්තුවක් සමඟ එක් එක් ප්‍රතිලාභියා විසින් ලබන බදු සහනයන්හි වටිනාකම සහ සුවිශේෂී නිෂ්පාදන කාණ්ඩ ලැයිස්තුගත කරමින්, බදු නිදහස් කිරීම් වලින් හෝ ආනයන සඳහා ලබා දී ඇති ප්‍රතිදාන ලබන ප්‍රතිලාභීන්ගේ ලැයිස්තුවක් ප්‍රසිද්ධියට පත් කිරීම.
- 1.6. එක් එක් බදු නිදහස් කිරීමට අදාළව ආර්ථික විශ්ලේෂණයක් ඉදිරිපත් කර, ඒවායේ මූල්‍ය සිද්ධිය (Fiscal Case) සහ එසේ නිදහස් කිරීමේ ගමනාර්ථයන් ඇගයීමට ලක් කිරීම.

තාර්කිකය

දළ දේශීය නිෂ්පාදිතයේ වර්ධනය සමඟ හා දළ දේශීය නිෂ්පාදිතයට සාපේක්ෂව රජයේ ආදායම් අනුපාතය ඉහළ යාමක් බොහෝ රටවල් තුළ දක්නට ලැබේ. කෙසේ වුවද, ශ්‍රී ලංකාව තුළ මෙයට ප්‍රතිවිරුද්ධ ප්‍රතිඵලයක් තිබී ඇති අතර, රජයේ ආදායම සැලකීමේදී ලෝකයේ අනෙක් රටවල් හා සාපේක්ෂව අඩුම මට්ටම් වර්තමානයේදී වාර්තා කරනු ලැබේ.²⁶ මෙම අසාමාන්‍ය වාතාවරණය සඳහා සැලකිය යුතු ලෙස දායක වන්නේ ඉහළ දේශපාලන අභිමතය සහ බදු සහන සැලසීමේදී පෙන්වන අඩු විනිවිදභාවය යි.

වර්තමානයේදී, විවිධ හිනි භාවිතාවට ගනිමින් සහ කිසිදු විශ්ලේෂණයක් හෝ පොදු සාධාරණීකරණය කිරීමකින් තොරව බොහෝමයක් බදු නිදහස් කිරීම් ලබා දීම සිදු කරයි. 2018 අංක 14 දරණ ක්‍රමෝපායයීය සංවර්ධන පනත තුළින් වසර 25ක උපරිමය දක්වා බදු නිදහස් කිරීම් ලබා දෙයි. වර්තමානයේදී, මෙම පනත යටතේ විවිධ බදු නිදහස් කිරීම් හුක්කි විදින ක්‍රමෝපායයීය සංවර්ධන ව්‍යාපෘති 16ක් හඳුනාගෙන ඇත. සාමාන්‍යයක් ලෙස, එක් එක් ව්‍යාපෘතිය සඳහා ආයතනික ආදායම් බදු පදනමින් වසර 14ක විරාමයක් ද, CESS බද්ද පිළිබඳව වසර 9ක විරාමයක්ද, වරාය සහ ගුවන්තොටුපල සංවර්ධන බද්ද, එකතු කළ අගය මත බදු (VAT) සහ රේගු ආඥා පනත යටතේ විශේෂයෙන් දක්වා ඇති බදු පිළිබඳව වසර 7 ක් ද එක් එක් ව්‍යාපෘතිය හුක්කි විදියි.²⁷

සාර්ථක ප්‍රතිපත්ති සම්පාදනය ඉහළ නැංවීම සඳහා ශ්‍රී ලංකාව විසින් බදු නිදහස් කිරීම් වලට අදාළ හේතු සහ එම වාතාවරණයන් පිළිබඳව හිසි විශ්ලේෂණ සිදු කිරීම වැදගත් වේ. අදාළ විශ්ලේෂණ පිළිබඳ තොරතුරු ප්‍රකාශයට පත් කිරීමේ අවශ්‍යතාවය ඇති කිරීම තුළින්ම, අසීමාන්තික බදු සහන සැලසීම නවතා දැමිය හැකිය. බදු සහන සැලසීම් පාලනය වන අපැහැදිලි සහ ලිහිල් කොන්දේසි මත පදනම්ව, එවන් සහන වලින් බොහෝමයක් අඩු කිරීමට සහ නවතා දැමීමට හැකියාවක් පැවතිය හැකිය. මේ ඕස්සේ බදු ආදායම තිරසර අයුරින් ඉහළ නංවා ගැනීමට මග පාදනු ඇත.

බදු සහන වලට අදාළව එවන් වෙනස්කම් සිදු කිරීම තුළින් මධ්‍යකාලීන වශයෙන් මූල්‍යමය ප්‍රතිඵල වැඩි දියුණු කර ගැනීමට සහාය සැලසේ.

2. අනුමත අයවැය හා සාපේක්ෂව පෙර වර්ෂයේ වියදම් හි ඇති විචලනයන් සහ ඒවාට අදාළ වන හේතු දක්වමින්, සෑම වසරකම මාර්තු 31 වන දින වන විට වාර්ෂික වාර්තාවක් පළ කිරීම.

තාර්කිකය

ගෝලීය විවෘත අයවැය සම්බන්ධයෙන් ශ්‍රී ලංකාව අයවැය විනිවිදභාවය සම්බන්ධයෙන් විෂම සහ සිත් ගන්නා සුළු නොවන කාර්යසාධනයක් සහිත රටක් වශයෙන් පෙන්වා ඇත.²⁸ වියට අමතරව, වෙරටේ රිසර්ච් ආයතනය මගින් පල කරන ලද විශ්ලේෂණයක් තුළින් ද දුර්වල අයවැය වගවීමක් පෙන්නුම් කරනු ලබයි. සම්මුඛ සාකච්ඡාවට ලක් කරන ලද ආර්ථික විද්‍යාඥයෙකුගේ අදහසට අනුව "ශ්‍රී ලාංකීය රජය තමන් විසින් සිදු කරනු ලබන්නේ කුමක්ද යන්න පිළිබඳව පැවසීමට අපොහොසත් වනවා පමණක් නොව, තමන් විසින් පවසන දෙය සිදු කිරීමට ද ඔවුහු අසමත් වෙති. වෙරටේ රිසර්ච් ආයතනයේ අයවැය විනිවිදභාවය පිළිබඳව සිදු කළ පවර් පොයින්ට් ඉදිරිපත් කිරීමක දෙවන ප්‍රදර්ශිතය තුළින් කෘෂිකාර්මික සහ වාර්මාර්ග අංශය ආශ්‍රිතව මෙම තත්ත්වය පෙන්වා දෙයි.²⁹

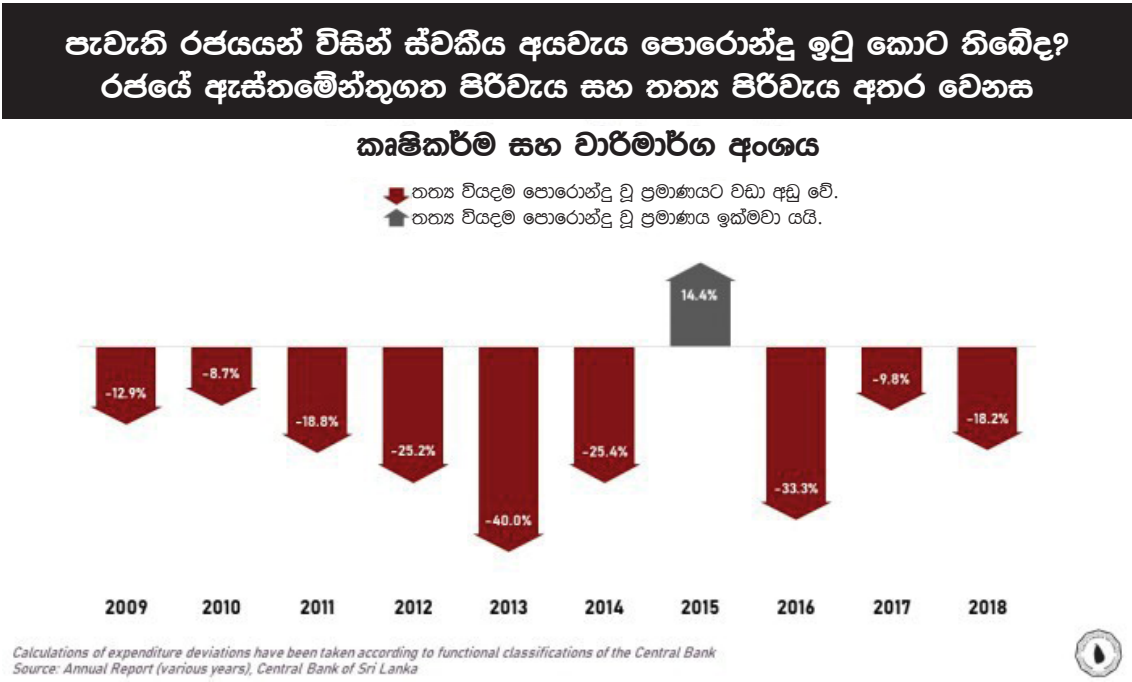
2021 වර්ෂයේදී, ශ්‍රී ලංකාවේ සේවා නියුක්ත පනගනනයෙන් 27.3%ක් කෘෂිකාර්මික අංශය තුළ නියුක්ත වන බව වාර්තා කරති.³⁰ එක් එක් අයවැය තුළ කෘෂිකාර්මික වියදම් සම්බන්ධයෙන් දී ඇති පොරොන්දු මේ තුළින් සාධාරණීකරණය වේ. එහෙත් අයවැය තුළ පොරොන්දු වී ඇති තත්ත්වය හා සාපේක්ෂව සැබෑ වියදම කෙතරම් ඔරපතලව අඩු අගයක් ගන්නේදැයි දෙවන ප්‍රදර්ශිතය තුළින් පෙන්නුම් කෙරේ. මෙයට අදාළ ව්‍යතිරේකයන් වන්නේ ජාතික මට්ටමින් මැතිවරණයක් පවත්වනු ලබන හෝ මැතිවරණයකට ප්‍රථම වර්ෂ වේ (අයවැය සපුරාගැනීම හෝ ඉක්මවා යාම සිදු වන වර්ෂ).

27 වෙරටේ රිසර්ච් ආයතනය :2023* <https://publicfinance.lk/en/topics/sri-lanka-s-unique-revenue-problem-1682678524> හි තිබෙන "ශ්‍රී ලංකාවේ අසමසම ආදායම් ගැටලුව, පළ කිරීමට හියමිතව පවතින තොරතුරු ඇසුරෙන් වෙරටේ රිසර්ච් ආයතනය විසින් මෙම දත්ත කතුවරයා වෙත සපයා ඇත.
28 ජාත්‍යන්තර අයවැය සවුල්කාරිත්වය (විවිධ වර්ෂ [2015 -2021%], විවෘත අයවැය සම්බන්ධයෙන් " 2021 " 8 වන සංස්කරණය " වෛශ්ටන් ඩීසී " ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://internationalbudget.org/open-budget-survey/country-results/2021/sri-lanka>
29 වැඩිදුර තොරතුරු සඳහා වෙරටේ රිසර්ච් ආයතනයේ රාජ්‍ය මුදල් පිළිබඳ වෙබ් අඩවිය වෙත පිවිසෙන්නට <https://dashboards.publicfinance.lk/budget-promises/>
30 ජන හා සංඛ්‍යාලේඛන දෙපාර්තමේන්තුව " ශ්‍රී ලංකා ශ්‍රමබලය සම්බන්ධයෙන් " වාර්ෂික වාර්තාව 2021 " ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: [LabourForce/StaticInformation/AnnualReports/2021](https://labourforce.gov.lk/StaticInformation/AnnualReports/2021)

ණය තිරසරභාවය පිළිබඳව අර්බුදය හේතුවෙන් ශ්‍රී ලංකාවේ රාජ්‍ය මූල්‍ය ඒකාබද්ධ කිරීම අලුතින් ප්‍රමුඛතාගත කොට ඇත. වියදම් පැහැදිලි කිරීම සඳහා බලන විට, රාජ්‍ය මූල්‍ය ඒකාබද්ධ කිරීම උදෙසා වඩාත් යෝග්‍ය මාවත වනුයේ නාස්තිකාර සහ අඩු ප්‍රයෝජනයක් සහිත වියදම් පහත හෙලීමයි. කෙසේ වුවද, වියදම් විනිවිදභාවයක් නොමැති තත්ත්වය තුළ, අනාගත ආර්ථික ඵලදායිතාවය වර්ධනය කිරීම සඳහා මෙන් ම වර්තමානය තුළ සමාජ ආරක්ෂාව සහ රැකවරණය උදෙසා වැදගත් වන අත්‍යවශ්‍ය වියදම් කපා හැරීම ඔස්සේ රාජ්‍ය මූල්‍ය ඒකාබද්ධ කිරීම සිදු විය හැකිය. ඉහත උදාහරණය මගින් පෙන්නුම් කරන්නේ - පීඩනය යටතේ සිටින විට - ශ්‍රී ලංකාව විසින් රාජ්‍ය මූල්‍ය ඒකාබද්ධතාවය අත්පත් කර ගන්නේ කෘෂිකර්මය වැනි ඉතා වැදගත් අංශ ආශ්‍රිත වියදම් කිරීම් කපා හැරීම ඔස්සේ බවයි.

මෙම යෝජනාව පරිදි, වියදම් කටයුතු (ප්‍රක්ෂේපණය කිරීමට වඩා) සමාජික කිරීමෙන් අනතුරුව හැකි ඉක්මන්ම දිනයේ, අයවැය හා සාපේක්ෂව වියදම් වල සිදු වී ඇති විචල්‍යතාවයන් පිළිබඳව විස්තරාත්මක වාර්තා කිරීමක් සිදු කිරීම තුළින් ශ්‍රී ලංකාව තුළ රාජ්‍ය මූල්‍ය ඒකාබද්ධ කිරීම පිළිබඳ මෙම සාමාන්‍යමත ප්‍රවේශය අවම කර ගත හැකිය. එමෙන්ම අනාගත ආර්ථික වර්ධනය කෙරෙහි හානියක් වෙනුවට අනාගත ආර්ථික වර්ධනය ඇති කිරීම උදෙසා සහාය සලසන දිශා ඔස්සේ රාජ්‍ය මූල්‍ය ඒකාබද්ධතාවය පිළිබඳ අවධානය යොමු කිරීමට ද සහාය සැලසේ.

රූපසටහන 1 - කෘෂිකර්මය සහ වාරිමාර්ග අංශය පිළිබඳ අයවැය සපුරාලීම.³¹

3. දළ දේශීය නිෂ්පාදිතයෙන් සියයට 0.1 ක වාර්ෂික ආදායම් අහිමිවීමක් ඇති විය හැකි නම් එම අහිමි වීම් වලට හේතු සඳහන් කරමින් ආදායම් වාර්තාවක් කාර්තුමය වශයෙන් පළ කිරීම.

තාර්කිකය

ඉතිහාසය ඇසුරෙන් සලකා බැලීමේදී ශ්‍රී ලංකාවේ බදු තත් කාර්ය වෙනස්කම් වලට හාෂනය වී ඇත. ප්‍රධාන බදු වෙනස්කම් හඳුන්වා දී ඇත්තේ ඒවා තුළින් ඇති විය හැකි ආදායම් අහිමිවීම පිළිබඳ කිසිදු තාර්කිකයක් හෝ විශ්ලේෂණයක් පළ කිරීමෙන් තොරව ය. උදාහරණ වශයෙන්, පෞද්ගලික ආදායම් බදු 2010 සිට 2023 දක්වා වසර අතරතුර හය වතාවක් සංශෝධනයට ලක් කොට ඇත.³²

31 වෙරළේ රසවි ආයතනය "රජයෙන් විසින් ස්වකීය කෘෂිකර්මය සහ වාරිමාර්ග අශ්‍රිත අයවැය පොරොන්දු ඉටු කොට තිබේද?", ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: [https:// publicfinance.lk/en/ topics/Have-Governments-Fulfilled-their-Agriculture-Irrigation-related-Budget-Promises-1630052371](https://publicfinance.lk/en/topics/Have-Governments-Fulfilled-their-Agriculture-Irrigation-related-Budget-Promises-1630052371)

32 වෙරළේ රසවි ආයතනයේ රාජ්‍ය මුදල් පිළිබඳ වෙබ් අඩවියට පිවිසෙන්න. *Gazetted Taxes are 4.3ppt to 15.4ppt of Income Higher than Proposals Affirmed in the Interim Budget.* [https:// publicfinance.lk/en/topics/gazetted-taxes-are-4-3ppt-to-15-4ppt-of-income-higher-than-proposals-affirmed-in-the-interim-budget-1666627103](https://publicfinance.lk/en/topics/gazetted-taxes-are-4-3ppt-to-15-4ppt-of-income-higher-than-proposals-affirmed-in-the-interim-budget-1666627103) and for "Income Tax Threshold Changes" see: <https://publicfinance.lk/en/ topics/income-tax-threshold-change-1636353731>

බදු ප්‍රතිපත්ති වෙනස් කිරීම් තුළින් ආදායම් කෙරෙහි ඇති විශ්වාසය හැකි බලපෑම් සම්බන්ධයෙන් කිසියම් විශ්ලේෂණයක් හෝ පැහැදිලි කිරීමක් කිරීමේ අවශ්‍ය වන නියමයක් නොමැති වීම හේතුවෙන් පුරෝකථනය කළ නොහැකි, ප්‍රශස්ත නොවන සහ ස්ථාවර නොවන බදුකරණයක් කෙරෙහි මග පාදා ඇත. 2020 වසරේදී සිදු කළ තත් කාර්ය බදු අඩු කිරීම රජයේ ආදායම් තීරණාත්මකව අහිමි වීම, ණය ශ්‍රේණිගත කිරීමේ නියෝජිතයන් විසින් ශ්‍රේණිගත කිරීම් වලින් පහත හෙළිම සහ රටෙහි ණය ගෙවීමේ තත්ත්වය තිරසර නොවීම වැනි වාතාවරණයන් වෙත ශ්‍රී ලංකාව ඇද හෙලීමට ප්‍රධාන වශයෙන් දායක වූ සාධකය බවට ආර්ථික විද්‍යාඥයෝ හිතරම සාකච්ඡා කරති.

ප්‍රතිපත්ති තීරණ සම්මත කිරීමට ප්‍රථම විශ්ලේෂණ සහිතව ඒවාට සහය දීමේ ක්‍රමවේදය පෝෂණය කිරීම මෙන් ම ආදායම පිළිබඳ රජයේ ප්‍රතිපත්ති වලින් ඇති වන බලපෑම පිළිබඳව ජනතාව සහ පාර්ලිමේන්තුව සතුව පවතින අවබෝධය ඉහළ නැංවීම ද තොරතුරු පළ කිරීමේ අවශ්‍යතාවය තුළින් ඉටු වේ.

IMF වැඩසටහනේ බැඳීම් මාලාවක් තුළ මේ සම්බන්ධයෙන් පූර්වාදර්ශයන් ද පවතී. සැමිබියාවේ සහ මධ්‍යම අප්‍රිකාවේ රාජ්‍යකරණ විශ්ලේෂණ තුළින් ඉල්ලා සිටින ලද්දේ බදුකරණ ප්‍රතිපත්තින්හි ආදායම් ගම්‍යථවයන් පිළිබඳව විස්තර දක්වමින් කාර්තුමය පළ කිරීම් සිදු කරන ලෙසයි.³³

4. විගණකාධිපතිගේ තත්වාගණනය කළ මතයන් විධිමත් කිරීම සඳහා ගනු ලැබූ පසු විපරම් ක්‍රියාමාර්ග පිළිබඳව ප්‍රකාශයට පත්කිරීම.

තාර්කිකය

නීතියට අනුව, රජය මගින් පළ කරනු ලබන සියලු වාර්ෂික වාර්තා තුළ මූල්‍ය ප්‍රකාශන සමඟින් විගණකාධිපතිවරයාගේ මතය හෝ ප්‍රකාශය ඇතුළත් කිරීම සහ පළකිරීම අවශ්‍ය වේ.³⁴ මෙම වාර්තා හෝ ප්‍රකාශන තුළ විගණකාධිපතිවරයා විසින් විවිධ කාරණා අවධාරණය කරමින් නිර්දේශ ඉදිරිපත් කිරීම සිදු වන නමුත්, එම නිර්දේශ බොහෝ විට නිසි අවධානයට ලක් නොවන අතර ඒවා පිළිබඳ කිසිදු ක්‍රියාමාර්ග ගැනීමක් පසුව සිදු නොවේ.

උදාහරණ වශයෙන්, 2014 සිට මූල්‍ය කළමනාකරණ (වගකීම්) පනත තුළ ස්ථාපිත කොට ඇති රාජ්‍ය මූල්‍ය නීති උල්ලංඝනය වීම් පිළිබඳව විගණකාධිපතිවරයා නිරන්තරයෙන් පෙන්වා දී ඇත.³⁵ කෙසේ වුවද, එලෙස අවධාරණයට ලක් කරන ලද කාරණා ආමන්ත්‍රණය කිරීම සඳහා කිසිදු ක්‍රියාමාර්ග ගැනීමක් සිදුවී නොමැත.

එම නිසා, විගණකාධිපතිවරයා විසින් මතු කරන කාරණා වලට ප්‍රතිචාර වශයෙන් ගනු ලබන පසු විපරම් ක්‍රියාමාර්ග පිළිබඳව විස්තර කරනු ලබන වාර්ෂික පළකිරීමක් තුළින් වර්තමානයේ නිසි අවධානයට ලක් වී නොමැති අධිකාරී පවත්නා මූල්‍ය සහ රාජ්‍ය මූල්‍ය ගැටලු නිරාකරණය කර ගැනීම කෙරෙහි අවධානය යොමු කිරීමත්, අදාළ ආයතන එසේ සිදු කිරීමට වග වන ලෙස තබා ගැනීමත් සිදු වනු ඇත.³⁶

IMF වැඩසටහන් මාලාවේ බැඳීම් තුළ මෙම කරුණු ඇතුළත් කිරීම පිළිබඳව ද පූර්වාදර්ශ පවතී. කොංගෝ ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී ජනරජයට අදාළ රාජ්‍යකරණ විශ්ලේෂණය තුළ "විගණකවරයාගේ තත්වාගණනය කළ මතය පිළිබඳ පසු විපරමක්" පළ කරන ලෙසට ඉල්ලීම් සිදු කොට ඇත.

33 සැමිබියාවට තාක්ෂණික සහාය වාර්තාව - රාජ්‍යකරණය සහ දූෂණය පිළිබඳ විශ්ලේෂණ වාර්තාව, පිටුව 51 <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2023/01/09/Zambia-Technical-Assistance-Report-Diagnostic-Report-on-Governance-and-Corruption-527982#:~:text=At%20the%20request%20of%20the%20assessment%20focused%20on%20governance%20weaknesses,Central African Republic: Technical Assistance Report-Governance Diagnostic Report, Pg. 9.> <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2021/01/07/Central-African-Republic-Technical>

34 2018 අංක 19 දරණ ජාතික විගණන පනත පිටුව 10 සහ 11, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: https://www.srilankalawlk/gazette/2018_pdf/19-2018_E.pdf

35 විගණකාධිපති දෙපාර්තමේන්තුවේ වාර්ෂික වාර්තාව, 2013 පිටුව 72, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <http://www.auditorgeneral.gov.lk/web/images/audit-reports/upload/2013/annualreport2013/ADGSL-Annual-Report-2013-English.pdf>

36 කොංගෝ ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී ජනරජය: තාක්ෂණික සහාය වාර්තාව-රාජ්‍යකරණය සහ දූෂණය විරෝධී තත්සේරුව - පිටුව 9, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2021/05/25/Democratic-Republic-of-the-Congo-Technical-Assistance-Report-Governance-and-Anti-Corruption-50191>

5. රාජ්‍ය මූල්‍ය කළමනාකරණ (වගකීම්) පනතට අනුකූල නොවීම සම්බන්ධයෙන් කටයුතු කළ යුතු ආකාරය පිළිබඳ පැහැදිලි විධිවිධාන පනත තුළ නොපවතින බැවින්, පනතෙහි සියලු විධිවිධාන යෝග්‍ය පරිදි සංශෝධනය කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ, පනතට අනුකූලව කටයුතු නොකිරීම දඬුවමට යටත් වන වරදක් බව සහතික කිරීම.

- 5.1. බදු එකතු කිරීමේ කාර්යසාධනය මෙන් ම බදු එකතු කිරීම ආශ්‍රිත සත්‍ය සහ ප්‍රක්ෂේපිත හිඟය සංඛ්‍යාංක 8ක් දක්වා වන සියලු ආදායම් කේත ඔස්සේ ඉදිරිපත් කරනු ලබන වාර්ෂික වාර්තාවක් පළකිරීම උදෙසා රාජ්‍ය මූල්‍ය කළමනාකරණ (වගකීම්) පනත සංශෝධනය කිරීම.
- 5.2. ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 6 වන පරිච්ඡේදයේ “රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්තිය මෙහෙයවීමේ මූලධර්ම සහ මූලික යුතුකම්, තුළ ආවරණය කර ඇති මූලධර්ම සහ මාර්ගෝපදේශ ඇතුළුව, විශේෂයෙන්ම රාජ්‍ය මූල්‍ය කාරණා ආශ්‍රිත තීරණ ඇතුළුව සියලු කැඩිනටි තීරණ පළ කිරීම. වියට අමතරව, තීරණ සඳහා වන හේතු සහ සාධාරණීකරණය කිරීම් මෙන් ම අදාළ තීරණ ගැනීමේදී පදනම් කර ගනු ලැබූ සියලු ලිපිලේඛන ආදිය ද ජනතාව වෙත ලබා දිය යුතු ය.
- 5.3 රාජ්‍ය හිමිකාරීත්වයක් සහිත ප්‍රධාන ව්‍යවසායයන් 52 හි විගණනය කරන ලද වාර්ෂික මූල්‍ය ප්‍රකාශන හිසි කලට පිළියෙල කිරීම සහ පළ කිරීම අනිවාර්ය කිරීම සඳහා මූල්‍ය කළමනාකරණ (වගකීම්) පනත (FMRA) සංශෝධනය කිරීම.

පොදු තාර්කිකය

ශ්‍රී ලංකාව තුළ බදු එක්රැස් නොකිරීම බරපතල කාරණයක් බවට පත්වී ඇත්තේ මෙම ගැටලුව පිලිබඳව ජනතාවගේ දැනුවත්තාවය අඩු වීම හේතුවෙනි. වසර ගණනාවක් තිස්සේ, නීතියක් වශයෙන් සම්මත කොට තිබියදී පවා, මන්දිර බද්ද (2016-18 IMF වැඩසටහනට සමගාමීව හඳුන්වා දෙනු ලැබූ නව බද්දක්) සහ කැසිනෝ ඇතුලත් වීමේ ගාස්තු යනාදී බදු එක්රැස් කිරීමක් සිදු නොවූ අවස්ථා පිළිබඳව උදාහරණ ඇත.

බදු එක්රැස් කිරීම පිළිබඳ විනිවිදභාවයක් සහ ස්ථිරභාවයක් නොමැතිවීම තුළින් පෞද්ගලික උවමනාවන් සහිත පාර්ශ්වයන්, දේශපාලනඥයන් සහ රජයේ නිලධාරීන් හට ක්‍රමානුකූලව රජයේ ආදායම අඩු කරන සහ ප්‍රාථමික හිඟය ඉහළ නංවන වර්ගවන්ති නිරත වීමට ඉඩ සලසා ඇත. ඉහත යෝජනාවේ ඉදිරිපත් කොට ඇති ආකාරයට බදු එක් රැස් කිරීමේ අඩුපාඩු පිලිබඳව විස්තරාත්මකව සහ හිසි කලට වාර්තා කිරීම තුළින් රජයේ ආදායම කෙරෙහි ඇති වන සෘණාත්මක බලපෑම අවම කර ගැනීමට උපකාරී වේ.

එවකට IMF වෙතින් චල්ල වූ බලපෑමෙහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් අදාළ නීතිය පැහවීම සිදු කළ අවස්ථාවේ සිට ම 2003 අංක 3 දරණ රාජ්‍ය මූල්‍ය කළමනාකරණ (වගකීම්) පනතේ ප්‍රධාන වගන්ති ක්‍රමිකව උල්ලංඝනය වන බව නිරීක්ෂණය කරන ලදී. එහෙත් පනතට අනුකූලව කටයුතු නොකිරීම සම්බන්ධයෙන් දඬුවම් පැමිණවීම සඳහා කිසිදු යාන්ත්‍රණයක් එකී පනත තුළ නොපැවති බැවින් එම තත්ත්වය දිගටම පැවතී ඇත.^{37,38} රාජ්‍ය මුදල් කළමනාකරණ පනත ලෙස වැඩි දියුණු කළ පනතක් සම්මත කිරීම සහ වියට අනුකූලව කටයුතු කිරීම, ශ්‍රී ලංකාවේ රාජ්‍ය මුදල් ප්‍රතිඵල සම්බන්ධයෙන් පවත්නා අවදානම් තත්ත්වයන් අවම කරමින්, දියුණු රාජ්‍යකරණයක් කෙරෙහි වන ඒකාබද්ධ කැපවීමක් වශයෙන් දැක්විය හැකිය.

තාර්කිකය (5.3)

විගණනය කරන ලද මූල්‍ය ප්‍රකාශ හිසි කලට පළ කිරීමේ අවශ්‍යතාවය සැමිබියාව, කොංගෝ ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී ජනරජය, සහ මොසැම්බික් රාජ්‍යය තුළ ක්‍රියාත්මක වූ IMF වැඩසටහන් තුළ අවධාරණය කොට ඇත. රාජ්‍ය හිමිකාරීත්වයක් සහිත ව්‍යවසායයන් තුළ මූල්‍ය තොරතුරු වල ගුණාත්මකභාවයේ සහ හෙලිදරව් කිරීමේ පිළිවෙත් වල අඩුපාඩු ආමන්ත්‍රණය කරමින්, මෙම කියාමාර්ගය තුළින් රාජ්‍ය මූල්‍ය පාලනයේ විනිවිදභාවය සහ කාර්යක්ෂමතාවය ශක්තිමත් කිරීම අරමුණු කර ගනී. මොසැම්බික් රාජ්‍යය තුළ රාජ්‍ය හිමිකාරීත්වයක් සහිත ප්‍රධාන ව්‍යවසායයන් සම්බන්ධයෙන් බාහිර විගණකවරුන්ගේ මතය ද සහිතව වාර්ෂික මූල්‍ය ප්‍රකාශ පළ කිරීම දක්වා අවධානය යොමු වී ඇත.³⁹

37 වෙරටේ රිසර්ච් ආයතනය (2023, පෙබරවාරි), ශ්‍රී ලංකාවට අවශ්‍ය වන්නේ වඩා වැඩි හිනි ප්‍රමාණයක්ද? නොවිසේ නම් වඩා ප්‍රශස්ත අනුකූලතාවයක්ද?, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: [https://www.veriteResearch.org/publication/https-www-veriteResearch-org-wp-content-uploads-2023-04-20230425_pfp_needforcomplianceinsight_f-pdf/ ANAGEMENT_\(RESPONSIBILITY\)_ACT_No_3_OF_2003.pdf](https://www.veriteResearch.org/publication/https-www-veriteResearch-org-wp-content-uploads-2023-04-20230425_pfp_needforcomplianceinsight_f-pdf/ ANAGEMENT_(RESPONSIBILITY)_ACT_No_3_OF_2003.pdf)

38 උදාහරණ වශයෙන් 3(අ) වගන්තිය තුළින් ප්‍රකාශ කරන පරිදි එක් ප්‍රධාන අරමුණක් වන්නේ “2006 වර්ෂය අවසාන වන විට අයවැය හිඟය ඇස්තමේන්තුගත දළ දේශීය නිෂ්පාදිතයෙන් 5% නොඉක්මවනු ඇති බවත්, ඉන් අනතුරුව එවැනි මට්ටම් දිගටම පවත්වාගෙන යනු ලබන බවත් සහතික කිරීම ඔස්සේ රජයේ ණය කිසියම් විවක්ෂණශීලී මට්ටමකට අඩු කිරීමයි”

39 මොසැම්බික් ජනරජයට විනිවිදභාවය, රාජ්‍යකරණය සහ දූෂණය පිළිබඳ විශ්ලේෂණ වාර්තාව, පිටුව 31, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2019/08/23/Republic-of-Mozambique-Diagnostic-Report-on-Transparency-Governance-and-Corruption-48613>

ශ්‍රී ලංකාවේ 2023 IMF වැඩසටහන තුළ රාජ්‍ය හිමිකාරිත්වයක් සහිත ප්‍රධාන ව්‍යවසායයන් 19ක් විසින් 2021 වර්ෂය සඳහා විගණනය කරන ලද මූල්‍ය ප්‍රකාශ පළ කිරීම (අනෙක් ව්‍යවසායයන් 33 මගින් දැනටමත් 2021 වර්ෂය සඳහා පළ කොට ඇත) සහ 2022 වර්ෂය සඳහා විගණනය කරන ලද මූල්‍ය ප්‍රකාශ 2023 ජුනි මාසය⁴⁰ වන විට පළ කිරීම සඳහා වන කැපවීමක් ඇතුළත් වේ. රාජ්‍ය හිමිකාරිත්වයක් සහිත ව්‍යවසායයන්ගේ පාලනය ශක්තිමත් කිරීමට සහ ඒවායේ මූල්‍යමය විනිවිදභාවය ඉහළ නැංවීමට මෙම කැපවීම තුළින් අරමුණු කරනු ලැබේ.

“අමාත්‍ය මණ්ඩලය ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ කිසිදු විනිවිදභාවයක් හෝ වගවීමක් නැතුවයි, මෙය දීර්ඝකාලයක් තිස්සේ ඒ ආකාරයට තිබුනත්, විවෘතභාවයක් නැති වීම ගැන වඩාත් බරපතලව දැනෙන්නේ මේ අර්බුදකාරී අවස්ථාවේදී. ඔවුන් කුමන තීරණ ගන්නවද, ඒ කෙසේද සහ ඒ මන්ද යන්න කිසිවකු දන්නේ නෑ. අපි මේ අවුලෙන් මිදෙන්න නම් මේ තත්ත්වය වෙනස් විය යුතුයි..”
ප්‍රධාන තොරතුරු සපයන්නෙක් අප සමඟ දැක්වූ අදහසක්.

කෙසේ වුවද 2023 ජුනි 30 වැනිදා වන විට මුදල් අමාත්‍යාංශය හඳුනාගනු ලැබූ රාජ්‍ය හිමිකාරිත්වයක් සහිත ප්‍රධාන ව්‍යවසායයන් 52 න් 11 ක් පමණක් 2022 වර්ෂය සඳහා ස්වකීය විගණනය කළ මූල්‍ය වාර්තා නිකුත් කොට තිබුණි.⁴¹ 2023 ජුනි මස අවසානය වන විට රාජ්‍ය හිමිකාරිත්වයක් සහිත ප්‍රධාන ව්‍යවසායයන් 52 සඳහා ම මූල්‍ය වාර්තා පළ කළ යුතු බවට IMF විසින් ප්‍රකාශ කරන තත්ත්වය තුළ අත්පත් කරගෙන ඇති ප්‍රගතිය ශ්‍රී ලංකාව සම්බන්ධයෙන් වන වගකීම සපුරාලීමට ප්‍රමාණවත් නොවේ. එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන්, රාජ්‍ය හිමිකාරිත්වයක් සහිත ව්‍යවසායයන් තුළ විනිවිදභාවය සහ වගවීම ඉහළ නැංවීමේදී, මූල්‍ය තොරතුරු පළ කිරීම ඉතා වැදගත් කාර්යභාරයක් ඉටු කරන නමුත්, මෙම IMF කොන්දේසිය ඉටු වී නොමැත.

මෙම අඩුපාඩුව නිවැරදි කර ගැනීම සඳහා, රාජ්‍ය හිමිකාරිත්වයක් සහිත ප්‍රධාන ව්‍යවසායයන් 52ම සඳහා විගණනයට ලක් කරන ලද වාර්ෂික මූල්‍ය ප්‍රකාශ නිසි කලට පිළියෙල කිරීම හා පළ කිරීම සඳහා අවශ්‍ය බලතල ලබා දෙමින් 2003 අංක 3 දරණ රාජ්‍ය මූල්‍ය කළමනාකරණ (වගකීම්) පනත සංශෝධනය කිරීම අත්‍යවශ්‍ය වේ. IMF වැඩසටහන සම්බන්ධයෙන් ශ්‍රී ලංකාවේ කැපවීම සමඟ පෙළගැසීම සඳහා සහ රාජ්‍ය හිමිකාරිත්වයක් සහිත ව්‍යවසාය අංශය තුළ රාජ්‍ය මූල්‍ය පාලනය ආශ්‍රිත විනිවිදභාවය සහ කාර්යක්ෂමතාවය සහතික කිරීම සඳහා මෙම පියවර ඉතාම වැදගත් වේ.

ඊළඟ නිර්දේශයේ අවධානය යොමු වන්නේ විශ්‍රාම පාරිතෝෂික අරමුදල් පිළිබඳව වන අතර, එයට අදාළ විශාලතම අරමුදල වන සේවක අර්ථසාධක අරමුදල (EPF) ප්‍රධාන වශයෙන් ඇතුළත් වේ. පනත විස්තර කොට ඇති පරිදි, 2023 ජූලි 01 වන දින පාර්ලිමේන්තුව විසින් සම්මත කරන ලද දේශීය ණය ප්‍රතිව්‍යුහගත කිරීමේ නීති සම්පාදනයන්, හෝ වෙනත් වචන වලින් පැවසුවහොත් දේශීය ණය ප්‍රශස්තකරණය සම්බන්ධයෙන් පැහැදිලි බැඳියාවන් පිළිබඳ ගැටුමක් පවතී.

6. ජාතික අයවැය දෙපාර්තමේන්තුවේ සංවර්ධන ක්‍රියාකාරකම් යටතේ ඇති අයවැය ප්‍රතිපාදන වෙන් කිරීම් සමස්ත වියදමෙන් 3%කට සීමා කිරීම (අභිමතානුසාරී වියදම්).

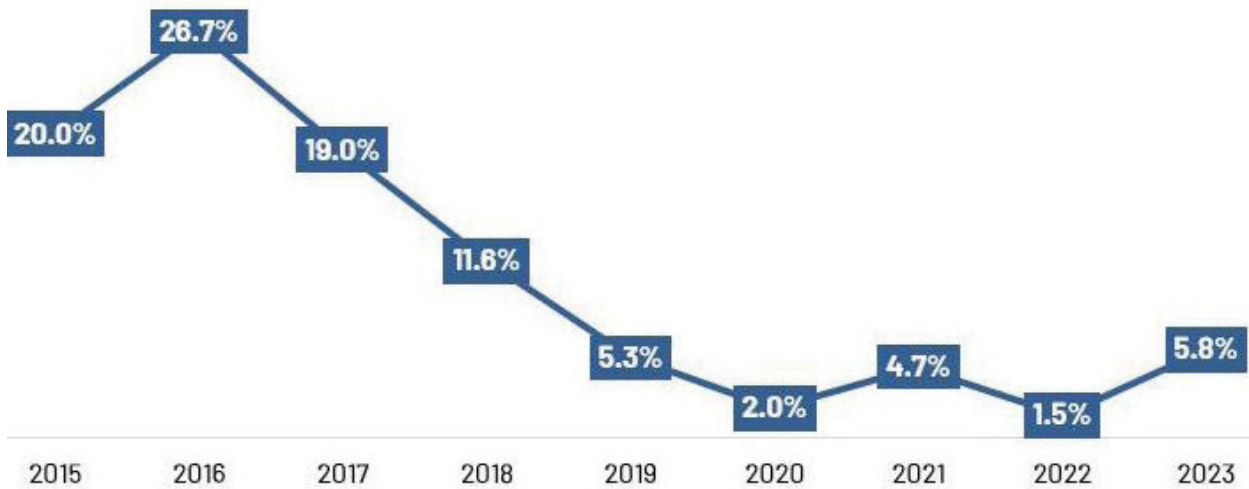
තාර්කිකය

2021 අංක 30 දරණ විසර්ජන පනතේ 6(1) වගන්තිය තුළින්, භාණ්ඩාගාර ලේකම්, භාණ්ඩාගාර නියෝජ්‍ය ලේකම් හෝ ජාතික අයවැය දෙපාර්තමේන්තුවේ අධ්‍යක්ෂ ජනරාල්වරයාගේ නියෝගයට යටත්ව ජාතික අයවැය දෙපාර්තමේන්තුවේ (NBD) සංවර්ධන ක්‍රියාකාරකම් යටතේ වෙන් කොට ඇති අරමුදල්, උපලේඛනය තුළ තිබෙන අන් කවර හෝ වැය ශීර්ෂයකට මාරු කිරීම/පැවරීම සඳහා ඉඩකඩ සලසනු ලැබේ.⁴² එවන් පැවරීමක් සිදු කිරීම සඳහා පාර්ලිමේන්තුවේ අනුමැතිය ලබා ගැනීම අවශ්‍ය නොවන අතර, එවන් පැවරීමකින් පසු මාස දෙකක

40 ශ්‍රී ලංකාව විස්තීර්ණ අරමුදල් පහසුකම යටතේ දීර්ඝ කළ වැඩ පිළිවෙලක් සඳහා ඉල්ලීම-පුවත්පත් නිවේදනයට කාර්යමණ්ඩල වාර්තාව, සහ ශ්‍රී ලංකාව සඳහා වන විධායක අධ්‍යක්ෂවරයාගේ ප්‍රකාශය, පිටුව 67, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2023/03/20/Sri-Lanka-Request-for-an-Extended-Arrangement-Under-the-Extended-Fund-Facility-Press-531191>
41 වෙරළේ රසවිඵ ආයතනය (2023), 2022 වර්ෂය වන විට මූල්‍යමය දත්ත පළ කොට ඇත්තේ රාජ්‍ය හිමිකාරිත්වයක් සහිත ව්‍යවසායයන් 52කින් 11ක් පමණි, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://publicfinance.lk/en/topics/only-11-out-of-52-soes-have-published-financial-data-up-to-2022-1689251407>
42 2021 wxl 30 ork úi%ck mk:" msgqj 5 m%fóY úh uels fji. smskh: http://documents.gov.lk/files/act/2021/12/30-2021_E.pdf

කාලයක් ඇතුළත වාර්තාවක් ඉදිරිපත් කිරීම ඔස්සේ පාර්ලිමේන්තුව වෙත ඒ පිළිබඳව දැනුවත් කිරීම පමණක් සිදු වේ. ඒ අනුව, ජාතික අයවැය දෙපාර්තමේන්තුවේ සංවර්ධන ක්‍රියාකාරකම් යටතේ ඇති අරමුදල් රජය විසින් අභිමතානුසාරී ආකාරයකින් වැය කිරීම සඳහා මෙම නීතිය තුළින් ඉඩකඩ සලසනු ලබන අතර, ඒ හේතුවෙන් මෙම ප්‍රතිපාදන වෙන් කිරීම් "අභිමතානුසාරී අයවැය, හෝ "නීති විරෝධී මුදල් තැන්පත් කර ඇති අරමුදල" (SLUSH FUND) යනුවෙන් හැඳින්වීමේ තත්ත්වයක් නිර්මාණය විය.⁴³ මෙම ප්‍රදර්ශනය තුළ පැහැදිලිව පෙනෙන්නට ඇති පරිදි 2015 සිට 2018 දක්වා කාලසීමාව අතරතුර මෙම අයවැය ශීර්ෂය සඳහා සිදුකරන ලද ප්‍රතිපාදන වෙන් කිරීම් සැලකිය යුතු තරම් විය.

රූප සටහන 2 වසර කිහිපයකට අදාළව සමස්ත වියදමෙහි ප්‍රතිශතයක් වශයෙන් අභිමතානුසාරී අයවැය ශේෂය

සටහන ■ 2022 සහ 2023 සඳහා වන සමස්ත වියදම පිළිවෙලින් සංශෝධිත අයවැය සහ ඇස්තමේන්තු වේ.
 මූලාශ්‍රය ■ ශ්‍රී ලංකා වෙර්ටේ රිසර්ච් ආයතනය මගින් සපයන ලද දත්ත සහ විශ්ලේෂණ

රාජ්‍ය මුදල් පිළිබඳ කාරක සභාවේ (COPF) 2018 සහ 2019 වාර්තා තුළ අභිමතානුසාරී අයවැය වෙනුවෙන් වන ප්‍රතිපාදන ඉහළ දැමීමේ ගැටළුව සැලකිල්ලට ලක් කොට ඇත. අභිමතය යන්න නීතියෙන් ගැලවීමේ මාර්ගයක් ලෙස අයුතු ආකාරයට භාවිතා කරමින් අයවැය ක්‍රියාවලිය පාලනය කිරීමටත්, විශේෂ අයවැය තුළින් පූර්වාපේක්ෂිත අරමුණු නොවන වෙනත් අරමුණු සඳහා අරමුදල් භාවිතා කිරීමත් සිදු වී ඇති බව ඒ තුළින් සඳහන් කරන ලදී.⁴⁴ මෙම අයුතු භාවිතය වැලැක්වීම සඳහා එවකට රාජ්‍ය මුදල් පිළිබඳ කාරක සභා වාර්තාව මගින් ඉල්ලා සිටින ලද්දේ අයවැයෙහි මෙම අංශය සමස්ත වියදමින් ඉතා අඩු ප්‍රතිශතයකට සීමා කළ යුතු බවයි. එම නිසා මෙම නිර්දේශය රාජ්‍ය මුදල් කාරක සභාවේ ඉල්ලීමට අනුකූල බව පෙනී යයි.

7. විනිවිදභාවය සහ වගවීම සහිත පද්ධති බලාත්මක කිරීම ඔස්සේ දේශපාලන නායකයන්ට සහ ජ්‍යෙෂ්ඨ රාජ්‍ය නිලධාරීන්ට සපයනු ලබන ප්‍රතිලාභ ආශ්‍රිත දූෂණය සහ කාණ්ඩික අඩු කිරීම.

7.1. එක් එක් අමාත්‍යාංශයට හිමි වාහන පිළිබඳව වාහන වර්ගය අනුව නිල වාර්තාවක් වාර්ෂිකව පළ කිරීම.

තාර්කිකය

රාජ්‍ය මුදල් කාරක සභාවේ 2018 වාර්තා තුළින් වාහන අත්පත් කර ගැනීම සඳහා වන අයවැය ප්‍රතිපාදන වෙන් කිරීම් සම්බන්ධයෙන් අඛණ්ඩව පවත්නා ගැටලුවක් අවධාරණය කරයි. 2018 අයවැය තුළ වාහන සම්බන්ධයෙන් වෙන් කරනු ලබන අරමුදල් වල 12 ගුණයක වැඩි වීමක්⁴⁵ විය. වාහන විශාල ප්‍රමාණයක් ප්‍රසම්පාදනය කිරීමේ සැලැස්ම හේතු කොට ගෙන මෙම ඉහළ යාම සිදු වූ බවට මුදල් අමාත්‍යාංශය විසින් පැහැදිලි කරන ලදී.

43 වෙර්ටේ රිසර්ච් ආයතනය ශ්‍රී ලංකා කාණ්ඩාගාරය තුළ "නීති විරෝධී මුදල් තැන්පත් කර ඇති අරමුදලක් සොයා ගනී., 2015 සැප්තැම්බර්, සන්ඩේ ටයිම්ස් පුවත්පත, ශ්‍රී ලංකාව. ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.sundaytimes.lk/150913/business-times/verite-Research-detects-potential-slush-fund-in-sl-treasury-163574.html>
 44 රාජ්‍ය මුදල් පිළිබඳ කාරක සභාවේ අයවැය වාර්තාව, 2018 පිටුව 72, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://publicfinance.lk/en/report/budgetreport-copf-2018>. රාජ්‍ය මුදල් පිළිබඳ කාරක සභාවේ අයවැය වාර්තාව, 2019. Pg. 27, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://publicfinance.lk/en/report/budgetreport2-copf-2019>
 45 රාජ්‍ය මුදල් පිළිබඳ කාරක සභාවේ අයවැය වාර්තාව, 2018. පිටුව 65, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://publicfinance.lk/en/report/budgetreport-copf-2018>

විශේෂයෙන්ම හමුදා වාහන පිළිබඳව ඇති වූ සැලකිය යුතු ඉහළ යාම සම්බන්ධයෙන් ඇතුළුව, නොමග යවන සුළු අයවැය ප්‍රතිපාදන වෙන් කිරීම් වළක්වා ගැනීම සඳහා “ඉහළ හෙලිදරව් කිරීමේ ප්‍රමිතීන්” පවත්වා ගන්නා ලෙසට රාජ්‍ය මුදල් කාරක සභාව විසින් මුදල් අමාත්‍යාංශයෙන් ඉල්ලා සිටින ලදී. පෙර වර්ෂ වලදී නොපැවති වාහන පිළිබඳ දත්ත ගබඩාවක් මුදල් අමාත්‍යාංශය වෙතින් මුදල් කාරක සභාව වෙත ලබා ගැනීමෙන් අනතුරුව මෙම නිර්දේශය සිදු කොට ඇත. පාර්ලිමේන්තු කාරක සභාවේ ඉල්ලීම් මධ්‍යයේ වුවද, මෙම දත්ත ගබඩාව දැනට ප්‍රගාමීව (proactively) හෙලිදරව් නොකරන අතර ඒ ඔස්සේ, අධික පිරිවැයක් සහිත වංචල වත්කම් හිසි කළමනාකරණයට ලක් නොවීමේ දැඩි ඉඩකඩක් නිර්මාණය වේ.

රාජ්‍ය වාහන සම්බන්ධයෙන් මෙම දත්ත ගබඩාව අනිවාර්ය කිරීම තුළින් විනිවිදභාවය ඉහළ නැංවීම, වත්කම් කළමනාකරණය වැඩි දියුණු කිරීම, නාස්තිකාර වියදම් අවම කිරීම මෙන්ම, ඒ ඔස්සේ වඩාත් ප්‍රශස්ත රාජ්‍ය මුදල් ප්‍රතිඵල අත්පත් කර ගැනීමට ද හැකියාව නිර්මාණය වේ.

IMF වැඩසටහන් මාලාව ආශ්‍රිත බැඳීම් තුළ මෙම කාරණය ඇතුළත් කිරීම සඳහා පූර්වාදර්ශයක් ද පවතී. සැමීඩියාව, මෝල්ඩෝවා රාජ්‍යය සහ මොසැම්බික් රාජ්‍යය සැලකූ විට ඒවායේ රාජ්‍යකරණ විශ්ලේෂණ තුළින් රාජ්‍ය හිමිකාරත්වයක් සහිත සියලු වත්කම් (හිඟ්වල දේපළ වත්කම්ද ඇතුළුව) ප්‍රසිද්ධියට පත් කරන ලෙස ඉල්ලා සිටින ලදී.⁴⁶

8. රාජ්‍ය සේවය දේශපාලනීකරණය වීම ආමන්ත්‍රණය කිරීම.

8.1 විවෘත ජනතා සංවාදයක් හරහා අමාත්‍යාංශ ලේකම්වරුන් සහ ජ්‍යෙෂ්ඨ රාජ්‍ය සේවකයන් තෝරා ගැනීම, ඇගයීම සහ උසස්වීම් ලබා දීම සඳහා වන විනිවිද පෙනෙන නිර්ණායක ස්ථාපිත කිරීම සහ වීම නිර්ණායක මාස 6ක් ඇතුළත සමානව ක්‍රියාත්මක කිරීම.

තාර්කිකය

“ශ්‍රී ලංකාවේ ආර්ථික ප්‍රගතිය සැලකිය යුතු අයුරින් රාජ්‍ය අංශයේ කාර්යසාධනය මත රඳා පවතී. ශ්‍රී ලංකාවේ ආර්ථිකය නැවත යථා තත්වයට පත්කිරීම සඳහා වඩා කාර්යක්ෂම සහ ඵලදායී රාජ්‍ය සේවයක් තිබීම පරම අවශ්‍යතාවකි”⁴⁷ යන්න ඕනෑවටත් වඩා පෙන්වා දී ඇත. ශ්‍රී ලංකා වාණිජ මණ්ඩලයේ රාජ්‍ය අංශ ප්‍රතිසංස්කරණ පිළිබඳ මෙහෙයුම් කමිටුව විසින් හඳුනාගෙන ඇති පරිදි “වඩාත් ජ්‍යෙෂ්ඨ රජයේ නිලධාරීන් සහ අමාත්‍යාංශ ලේකම්වරුන් පත් කිරීම, ඇගයීම සහ ඉවත් කිරීම, දැනට ජනාධිපතිවරයාගේ අභිමතය යටතේ පවත්නා නමුත්, අවම වෘත්තීයභාවය හෝ පවත්වාගැනීමට නම්,⁴⁸ එය දේශපාලන බලපෑම් වලින් හෝ ඇඟිලිගැසීම් වලින් තොරව සිදු කළ යුතු වේ.

“කිසියම් රාජකාරියක් භාරව සිටින රජයේ නිලධාරියා තෘප්තිමත් කිරීමකින් තොරව ඔබට කිසි විටෙකත් ඔබේ රාජකාරිය ඉටු කර ගැනීමට බැහැ. මගේ ලිපිගොනුව එක් වතාවකට වඩා අතුරුදහන් වුණා. විවැහි අවස්ථාවකදී ඔවුන් වෙත අයැද සිටීම හැර වෙන කළ හැකි කිසිවක් ඔබට නැහැ...”
ප්‍රධාන තොරතුරු සපයන්නෙක් අප සමඟ දැක්වූ අදහසක්.

එක් අතකින් පක්ෂපාතිත්වයක් සහ ගැතිභාවයක් නිර්මාණය වීමත්, අනික් අතට වැඩවසම් වහල්භාවයක් සහ පෞද්ගලික යැපීම වැනි තත්ත්වයක් නිර්මාණය වීමත් නිසා අමාත්‍යවරුන්ට, සහ අග්‍රාමාත්‍යවරයාට හෝ ජනාධිපතිවරයාට පවා ස්වකීය ප්‍රධාන නිලධාරීන් පෞද්ගලිකව තෝරා ගැනීමට අවසර නොදිය යුතු ය.⁴⁹ රාජ්‍ය සේවයේ අවංකභාවය නැවත ස්ථාපිත කළ හැකි වන්නේ කුසලතා පාදක ක්‍රමයක් ඔස්සේ පමණකි. අනෙක් අතට

46 සැමීඩියාව තාක්ෂණික සහාය වාර්තාව-රාජ්‍යකරණය සහ දූෂණය පිළිබඳ විශ්ලේෂණ වාර්තාව, පිටුව 69, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය : <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2023/01/09/Zambia-Technical-Assistance-Report-Diagnostic-Report-on-Governance-and-Corruption-527982#:text=At%20the%20request%20of%20the.assessment%20focused%20on%20governance%20weaknessesRepublic%20of> මොසැම්බික් ජනරජයට විනිවිදභාවය, රාජ්‍යකරණය සහ දූෂණය පිළිබඳ විශ්ලේෂණ වාර්තාව, පිටුව 10 : <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2019/08/23/Republic-of-Mozambique-Diagnostic-Report-on-Transparency-Governance-and-Corruption-48613>
මෝල්ඩෝවා ජනරජයට තාක්ෂණික සහාය වාර්තාව - දේශීය රාජ්‍යකරණ තක්සේරුව, පිටුව 11, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය : <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2021/07/26/Republic-of-Moldova-Technical-Assistance-Report-Country-Governance-Assessment-462578>
47 ලංකා වාණිජ මණ්ඩලය (දිනයක් නොමැත) මාධ්‍ය නිවේදනය, “ස්වාධීන රාජ්‍ය සේවාවක් සහතික කිරීම සඳහා ප්‍රතිසංස්කරණ,, [මාර්ගගත]” ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.chamber.lk/index.php/news/9-media-releases/1240-reforms-to-ensure-an-independent-public-service>
48 -ඊනිම-,
49 ක්ෂේත්‍රයේ ප්‍රවීණයන් විසින් ප්‍රධාන තොරතුරු සපයන්නන් සමඟ කළ සම්මුඛ සාකච්ඡා වල නිරීක්ෂණ.

වර්තමානයේ පවත්නා ගැටුම්කරණයට සැලකීමේ සංස්කෘතිය සහ විශේෂ වාසි අපේක්ෂා කිරීම හෝ ලබා දීම වැනි තත්ත්වයන් පරාජය කළ හැකි වන්නේ වඩා වැඩි ගෞරවාන්විත සහ ප්‍රතිසංස්කරණය කරන ලද රාජ්‍ය සේවයක් තුළින්ම පමණි. දේශපාලනඥයෙකු සහ රජයේ නිලධාරියෙකු අතර, අනුග්‍රාහකයෙකු හා සේවාදායකයෙකු අතර පවත්නා ආකාරයේ සම්බන්ධතාවයක් නිර්මාණය වී ඇති විට, "දේශපාලනඥයෙකු විසින් කිසියම් ආකාරයකින් කටයුතු කිරීම අනිවාර්ය කොට ඇති අවස්ථාවකදී, නිලධාරියා ඒ ආකාරයටම කටයුතු කිරීමට බැඳී සිටින අතර, ඉල්ලා සිටින ලද දේශපාලන වාසි ලබා දීම ප්‍රතික්ෂේප කළ නොහැකි තත්ත්වයක් උදා වේ." වඩාත් අපක්ෂපාතීව කටයුතු කිරීමේ තත්ත්වයක් නැවත ඇති කර ගැනීම සැලැස්වීම අසීරු වේ.⁵⁰

9. සේවක අර්ථසාධක අරමුදලේ (EPF) සියලුම ද්විතියික වෙළෙඳපොළ හඳුනාගැනීමට අදාළ දත්ත, වෙළෙඳපොළෙන් පිටත විකිණීමේ සහ මිලදී ගැනීමේ අනුපාතයන් තක්සේරු කිරීමට ප්‍රමාණවත් විස්තර සහිතව (2019 දී ප්‍රකාශයට පත් කරන ලද EPF හි වෛභාවික විගණන මගින් විශ්ලේෂණය කළ පරිදි), ප්‍රකාශයට පත් කිරීම.^{51 52}

- 9.1 බැඳියාවන් පිළිබඳ පැහැදිලි ගැටුමක් ඇති වීම වළක්වාගැනීම උදෙසා මහ බැංකුවේ (අ) සේවක අර්ථසාධක අරමුදල සහ අනෙකුත් විශ්‍රාම පාරිභෝගික අරමුදල් කළමනාකරණය සහ (ආ) ණය වෙන්දේසි කටයුතු කළමනාකරණය පැහැදිලිව වෙන් වෙන්ව පවතින බවට සහතික කිරීම.
- 9.2 ශ්‍රී ලංකාව තුළ අසම්මත ආකාරයෙන් දේශීය ව්‍යවහාර මුදල් වලින් සිදු කරන දේශීය ණය ප්‍රතිව්‍යුහගතකරණය සාධාරණීකරණය කරන අදාළ දත්ත සහ විශ්ලේෂණ ප්‍රසිද්ධියට පත් කිරීම.
- 9.3 සම සමච්ඡේදන පිළිබඳ මූලධර්මය (*pari passu*) ඇතුළත් කිරීම සඳහා සහ දේශීය ව්‍යවහාර මුදලින් ණය ලබා ගැනීම පිළිබඳ විශ්වාසය නැවත ඇති කිරීම සඳහා ශ්‍රී ලංකාව තුළ දේශීය භාණ්ඩාගාර බිල්පත් සහ බැඳුම්කර හිකුත් කිරීම ආශ්‍රිත නීති සංශෝධනය කිරීම.

තාර්කිකය (9.1)

සේවක අර්ථසාධක අරමුදල යනු ශ්‍රී ලංකාව තුළ පවත්නා විශාලතම අරමුදල වන අතර, එය ශ්‍රී ලංකා මහබැංකුව විසින් කළමනාකරණය කරනු ලබයි. පෞද්ගලික අංශයේ වැටුප් ලබන සේවා නියුක්තියන්ගෙන් බහුතරය විසින් ස්වකීය ආදායමෙන් කොටසක් විශ්‍රාම ඉතුරුම් වශයෙන් මෙම අරමුදල තුළ තැන්පත් කිරීම අනිවාර්ය වේ. තැන්පතු ඉතා විශාල වශයෙන් ගලා ඒම හේතු කොටගෙන, සේවක අර්ථසාධක අරමුදල රජයේ භාණ්ඩාගාර බිල්පතවල විශාලතම තනි හිමිකරු වන අතර එය ප්‍රතිශතයක් වශයෙන් 36%කි.⁵³

ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව සේවක අර්ථසාධක අරමුදලේ පරිපාලකයා මෙන්ම දේශීය ව්‍යවහාර මුදල් වලින් පවත්නා ස්වෛරී බැඳුම්කර ප්‍රතිව්‍යුහගත කිරීමට සේවක අර්ථසාධක අරමුදල පමණක් ලක් විය යුතු බව තීරණය කර ඇති ආයතනය ද එයයි. බැඳියාවන් පිළිබඳ ගැටුමකින් බර වී ඇති මෙම ක්‍රියාමාර්ගය තුළින් පැහැදිලිව පෙන්නුම් කොට ඇත්තේ සේවක අර්ථසාධක අරමුදල සඳහා වඩා ස්වාධීන සහ විනිවිද පෙනෙන සුළු පාලන ව්‍යුහයක් අවශ්‍ය වන බවයි.

සේවක අර්ථසාධක අරමුදල ඇතුළුව ප්‍රධාන විශ්‍රාම පාරිභෝගික අරමුදල් වල තැන්පතු මගින් උපයනු ලබන පොලිය සීමා කිරීමට එනම් වර්ෂයකට 9%ක ප්‍රතිශතයක පවත්වා ගැනීමට තීරණය කිරීමත්, අනික් අතට මහ බැංකුවට අයත් සේවක පාරිභෝගික අරමුදල් යෝජනා ක්‍රමය සඳහා ඉහළ වාර්ෂික පොලී අනුපාතයක් ලබා දීමත් තුළින්, සේවක අර්ථසාධක අරමුදල දෝෂ සහගත අයුරින් කළමනාකරණය වන බවත් එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් අසාධාරණ තත්ත්වයක් නිර්මාණය වන බවත් පැහැදිලි වේ.⁵⁴

50 ඔස්ටින් ප්‍රකාශ් (2013), "රාජ්‍ය සේවය දේශපාලනීකරණය වීම", *Colombo Telegraph*. [මාර්ගගත] ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.colombotelegraph.com/index.php/politicization-of-public-service/>

51 වෙබ් ඊසබී ආයතනය (2021), "බැඳුම්කර සහ කොටස් වෙළෙඳපොළ වංචා වලින් සේවක අර්ථසාධක අරමුදල ආරක්ෂා කර ගැනීම" *Webinar සම්මන්ත්‍රණය*, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.veriteresearch.org/event/webinar-protecting-the-epf-from-bond-and-stock-market-scams/>

52 වෙබ් ඊසබී ආයතනය (2019), "සේවක අර්ථසාධක අරමුදල නැවත කොටස් වෙළෙඳපොළ වෙත පිවිසීම පිටුපස ඇති දෝෂ සහගත තාර්කිකය,, විදර්ශනා, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.veriteresearch.org/publication/flawed-rationale-behind-epf-re-entering-the-stock-market/>

53 වෙබ් ඊසබී ආයතනය (2023), "සේවක අර්ථසාධක අරමුදල යනු රජයේ භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කර වල තනි විශාලතම හිමිකරු වේ, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://publicfinance.lk/en/topics/the-epf-is-the-largest-holder-of-government-treasury-bonds-1689493989>

54 මෙම බැඳියාවන් පිළිබඳ ගැටුම සහ ස්වයං-විසංවාදය පිළිබඳව ප්‍රශ්න කිරීමේදී 2023 ජූනි මස 09 වන දින මහ බැංකු අධිපතිවරයා විසින් මෙසේ පවසන ලදී. "අප විසින් මෙය හඳුනාගෙන තිබෙන අතර, මෙම වැරදිදී නිවැරදි කර ගැනීම සඳහා මුදල් මණ්ඩලය විසින් මෙය සමාලෝචනය කිරීමටත්, යම් ආකාරයකින් මෙම ප්‍රතිපත්තිය ලබා වසරේ සිට වෙනස් කිරීමටත් තීරණය කොට ඇත." ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://economynext.com/sri-lanka-central-bank-to-change-its-pension-funds-policy-125566/>

2015 භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කර වෙන්දේසිය අතරතුරදී සිදුවූ නින්දා සහගත සහ දේශපාලන වශයෙන් වෝදනා විල්ල වූ සේවක අර්ථසාධක අරමුදලේ ද්විතීයික වෙළඳපොල ගනුදෙනු, “බැඳුම්කර වංචාව, වශයෙන් ප්‍රසිද්ධියට පත් වී ඇත. එහිදී රජයේ ණය ඉහළ ප්‍රතිලාභයක් සලසන සේ පෞද්ගලික ද්විතීයික වෙළඳපොල ගනුදෙනුකරුවන්ට විකුණනු ලැබූ අතර (අඩු මිල ගණන්) ඔවුන් විසින් ඒවා අඩු ප්‍රතිලාභ යටතේ සේවක අර්ථසාධක අරමුදලට නැවත විකුණනු ලැබීය (ඉහළ මිල ගණන්). 2019 වසරේදී නිම කරන ලද මහ බැංකුවේ වෝභාරික විගණනය තුළින් මෙය ක්‍රමිකව ක්‍රියාත්මක වූ ක්‍රියා පිළිවෙතක් බවට පෙන්නුම් කරන ලදී. ප්‍රාථමික වෙන්දේසි සඳහා සේවක අර්ථසාධක අරමුදල සහභාගි වීම ඔස්සේ ණය පිරිවැය අඩු කර ගැනීමෙන් රජය විසින් අපේක්ෂා කරන ප්‍රතිලාභය වෙනුවට, ද්විතීයික වෙළඳපොල ක්‍රියාකාරීත්වයේ ප්‍රතිලාභය උදෙසා යොමු වීම සිදු වන බැවින් ඉහත තත්ත්වය යටතේ ණය වෙන්දේසි වල ප්‍රශස්ථතාවය අඩු වී යයි. මෙහි ප්‍රතිඵලය වන්නේ රජයේ ණය පිරිවැය ඉහළ යාමත්, සේවක අර්ථසාධක අරමුදලට ලැබෙන ප්‍රතිලාභ අඩු වීමත් ය. ණය පිරිවැය සම්බන්ධයෙන් ඇති වන ප්‍රතිඵලය සැලකිය යුතු ඒවා විය හැකි අතර, එයට හේතුව වන්නේ වර්තමානයේදී සේවක අර්ථසාධක අරමුදල් වටිනාකම ශ්‍රී ලංකා රුපියල් ට්‍රිලියන 3.38 ක් වනම් රජයේ සමස්ත ණයබරතාවයෙන් 25.6%ක් වීමයි (2022 වසර අවසානය වන විට).⁵⁵

සේවක අර්ථසාධක අරමුදල ආශ්‍රිත සියළු ද්විතීයික වෙළඳපොල ගනුදෙනු පිළිබඳ දත්ත හිසි කලට පළ කිරීමේ ප්‍රතිලාභ රාශියක් ඇත. අක්‍රමිකතාවයන් හඳුනාගැනීමට, වඩා ප්‍රශස්ත අධීක්ෂණයකට ඉඩකඩ සැලසීමට, සේවකයන්ගේ විශ්‍රාම ඉතුරුම් ආරක්ෂා කර ගැනීමට සහ රජයේ ණය ගැනීමේ පිරිවැය අඩු කිරීමට එමගින් පූර්ව ක්‍රියාකාරීව සහාය සැලසෙන අතර, එය ණය තිරසරතාවය සහ ආර්ථික ප්‍රතිසාධනය සඳහා ඉතාම වැදගත් වේ. දැනට සේවක අර්ථසාධක අරමුදල් ආයෝජන පළ කිරීම සඳහා යෝග්‍ය වන ආකෘතියක පහත් කෙටුම්පතක් පාර්ලිමේන්තුව වෙත ඉදිරිපත් කොට ඇත. ඒ ඔස්සේ මෙම යෝජනාව හුදුරු අනාගතයේදී ක්‍රියාවට නැංවිය හැකි වාතාවරණයක් නිර්මාණය වේ.

“පෞද්ගලික බැංකුවක් මගින් හෝ වෙනත් මූල්‍ය ආයතනයක් මගින් ලබන ප්‍රතිලාභ සම්බන්ධයෙන් අතපෙවීමට මහ බැංකුව විසින් තීරණය කොට තිබුණි නම් එම බැංකුවේ අධ්‍යක්ෂවරුන් සහ කොටස්හිමියන් එම තීරණයට එරෙහිව දැඩි විරෝධතාවයක් දැක්වීමටත්, නිල වශයෙන් වී පිළිබඳ පැමිණිලි ඉදිරිපත් කිරීමටත් ඉඩ තිබෙනවා. සේවක අර්ථසාධක අරමුදල සමඟ ඇති වෙනස වන්නේ එහි අධ්‍යක්ෂවරුන් වන්නේ ද මහබැංකුව වීමයි. එම නිසා කිසිදු විරෝධතා දැක්වීමක් හෝ පැමිණිලි කිරීමක් සිදු වන්නේ නැත. මෙය නිසැකවම වැරදියි? අපට ලැබිය යුතු යැයි ඔවුන් තීරණය කරන ලද ප්‍රතිලාභ ප්‍රමාණයට වඩා ඔවුන්ගේ අර්ථසාධක අරමුදලේ වටිනාකම ඉතා ඉහළ බව මා අසා තිබෙනවා. මෙය නිවැරදි යැයි කිසිවෙකුට හෝ පවසන්න පුලුවන්ද?” **ප්‍රධාන තොරතුරු සපයන්නෙක් අප සමඟ දැක්වූ අදහසක්.**

තාර්කිකය (9.2)

ශ්‍රී ලංකා රජය මෑතකදී නිවේදනය කරන ලද දේශීය ණය ප්‍රතිව්‍යුහගත කිරීමේ ප්‍රතිපත්තිය මගින් දේශීය මුදලින් ණය ප්‍රතිව්‍යුහගතකරණය සඳහා දායකත්වය ලබාගැනීමට විශ්‍රාම පාරිතෝෂික අරමුදල් පමණක් ඉලක්ක කිරීම ඉතිහාසගත වී ඇත.⁵⁶ 2022 වර්ෂයේදී ඉතා ඉහළ ප්‍රතිලාභයක් සහිතව (30% ඉක්මවමින්) වෙළඳපළ වෙත හිකුත් කරන ලද කිසියම් බැඳුම්කර වර්ගයක හෝ කාණ්ඩයක හිමිකරුවන් ඉලක්ක කිරීම වෙනුවට, මෙහිදී රජය විසින් අනෙකුත් සියලු මූල්‍ය ආයතන සහ පුද්ගලයන් බැහැර කරමින් විශ්‍රාම පාරිතෝෂික අරමුදල් වල බැඳුම්කර හිමිකම් පමණක් ඉලක්ක කොට ඇත.

සේවක අර්ථසාධක අරමුදල යනු සක්‍රීය සාමාජික ගිණුම් මිලියන 2.4කට වඩා වැඩි ප්‍රමාණයක් සහිත එවන් විශාලතම අරමුදල වේ. (සමස්තය වශයෙන් මිලියන 22.4ක අක්‍රීය සහ සක්‍රීය සාමාජික ගිණුම් සහිතව).⁵⁷

ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව පවතින නීතිය අනුව සේවක අර්ථසාධක අරමුදලේ භාරකාරීත්වය දරන අතර,⁵⁸ සම්මතයට දැඩි ලෙස පටහැනි වූ ණය ප්‍රතිව්‍යුහගත කිරීමේ කටයුතු සඳහා සේවක අර්ථසාධක අරමුදල “ස්වේච්ඡාවෙන්ම,

55 ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව (2022), වාර්ෂික වාර්තාව, සංඛ්‍යාලේඛන ඇමුණුම, වගුව 40 සහ වගුව 104, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: https://www.cbsl.gov.lk/sites/default/files/cbslweb_documents/publications/annual_report/2022/en/15_Appendix.pdf
56 වෙර්ටේ රිසර්ච් ආයතනය (2023), “ශ්‍රී ලංකාවේ දේශීය ණය ප්‍රතිව්‍යුහගත කිරීමේ ව්‍යතිරේක තත්ත්වයන්”, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://publicfinance.lk/en/topics/exceptionalism-of-domestic-debt-restructuring-in-sri-lanka-1691519159>
57 ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව (2022), වාර්ෂික වාර්තාව - සංඛ්‍යාලේඛන ඇමුණුම, වගුව 40, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: https://www.cbsl.gov.lk/sites/default/files/cbslweb_documents/publications/annual_report/2022/en/15_Appendix.pdf
58 ශ්‍රී ලංකාව: සේවක අර්ථසාධක අරමුදල් පනත, 5 වන වගන්තිය, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: https://epf.lk/?page_id=246

ලබා දීමට එහි නෛතික බලය භාවිතා කරයි (මෙම ලේඛනය පළ කරනු ලබන අවස්ථාව වන විට). කෙසේ වුවද, පෙර හොඳු විරූ ආකාරයෙන් සිදු කිරීමට යන මෙම දේශීය ණය ප්‍රතිව්‍යුහගත කිරීමේ මහ බැංකුව විසින්ම සකසන ලද ක්‍රියාමාර්ගයේ යෝග්‍යතාවය විශ්ලේෂණය කිරීමේදී, බැඳියාවන් පිළිබඳ ගැටුමක් පැවතීමට අමතරව, එක් තීරණය සාධාරණීකරණය කිරීම සඳහා ඔවුන් විසින් භාවිතා කරනු ලබන කවර හෝ දත්ත සහ විශ්ලේෂණ ප්‍රසිද්ධියට පත් කිරීමට ද අසමත් වී ඇත.

ජනතාව අතර පුළුල් වශයෙන් ඉමහත් සන්තාපයක් නිර්මාණය කරන ලද කාරණයක් සම්බන්ධයෙන් රාජ්‍ය මූල්‍ය වගවීම පිළිබඳ ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී අපේක්ෂාවන් සහතික කිරීමට මෙම යෝජනාව තුළින් අපේක්ෂා කරනු ලැබේ. අවම වශයෙන්, ගනු ලැබූ තීරණයේ තාක්ෂණික යෝග්‍යතාවය පෙන්නුම් කිරීම සඳහා ජනතාව වෙත විහිවිද පෙනෙන සුළු සහ ප්‍රබල විශ්ලේෂණයක් සැපයීම තුළින් යම් මට්ටමක විශ්වාසයක් සහ පිළිගැනීමක් ගොඩනැගිය හැකි අතර, එසේ නොවුවහොත් විශ්වාසය සහ පිළිගැනීම අපරික්ෂාකාරී ලෙස පහත වැටීමකට ලක් විය හැකිය.

ජනතාවගේ දුක්ගැහවිලි ආමන්ත්‍රණය කිරීම සඳහා කිසිදු ප්‍රජාතන්ත්‍රික පිහිටකින් තොරව සැලකිය යුතු ජන කොටසක් වෙත බලෙන් පටවන අසාධාරණ තත්ත්වයන් තුළ දේශපාලන අස්ථාවරත්වය ද නිර්මාණය වේ. එම නිසා, මෙම යෝජනාවට අනුකූලව කටයුතු කිරීම තුළින් වෙනත් අවදානම් තත්ත්ව තුනක් අවම කර ගත හැකි වේ. එම තත්ත්වයන් වන්නේ (1) දැනට ජනගහනයෙන් අවම වශයෙන් 28%ක සහයෝගය භුක්ති විඳින, IMF වැඩසටහන තුළ දක්වා ඇති ආර්ථික ප්‍රතිසාධනය සඳහා වන වත්මන් සැලැස්මට දක්වන විරෝධතාවය ඉහළ යාම,⁵⁹ (2) දැනට යටපත් කර ඇති දත්ත සහ විශ්ලේෂණ මත පදනම්ව සාධාරණීකරණය කළ හැකි වුවත්, අනාගතයේදී මෙම ක්‍රියාව ආපසු හරවා ගන්නා ලෙසට දේශපාලනික ඉල්ලීමක් නිර්මාණය වීම, සහ (3) ශ්‍රී ලංකාව තුළ පුළුල් ආර්ථික අස්ථාවරත්වයක් කෙරෙහි තුඩු දිය හැකි දේශපාලන අස්ථාවරත්වයක් වෙත දැඩිව යොමුවීම.

දත්ත සහ විශ්ලේෂණ ඉදිරිපත් කිරීමක් සිදු නොවන්නේ යුක්තිගරුක විශ්ලේෂණාත්මක සාධාරණීකරණ පරීක්ෂාව අසමත්වීම හේතුවෙන් නම්, එවිට නිර්දේශය විය යුත්තේ සම්මතයට පටහැනි වන දේශීය ණය ප්‍රතිව්‍යුහගත කිරීමේ ක්‍රියාමාර්ගය හැකි තරම් ඉක්මණින් ප්‍රතිවර්තනය කිරීමයි.

තාර්කිකය (9.3)

ශ්‍රී ලංකාව තුළ දේශීය ණය ප්‍රතිව්‍යුහගත කිරීමේ ක්‍රමවේදය තුළදී විශ්‍රාම පාරිතෝෂික අරමුදල් පමණක් ඉලක්ක කරන ලද ආකාරය, ලෝකයේ එවන් අතීත දේශීය ණය ප්‍රතිව්‍යුහගත කිරීමේ අවස්ථා හා සංසන්දනාත්මකව බැලීමේදී මෙය පෙර හොඳු විරූ ස්වරූපයක් ගනී.

අනාගතයේදී ද දේශීය හිඟ ණය හැසිරවීම ඉලක්ක කරගනිමින්, රජය අත්තනෝමතික සහ තත්කාර්ය ස්වරූපයකින් ක්‍රියාත්මක වීමේ අවදානමක් මේ තුළින් නිර්මාණය වේ. එම නිසා රජය වෙත දේශීය මුදලින් ණය ලබා දීම හා බැඳුණු අවදානමත් එවන් ණය ගැනීම් පිළිබඳ අවිනිශ්චිතතාවයන් ඒ තුළින් ඇති වේ. වෙළඳපොල විසින් හඳුනාගැනීම සහ මිල නියම කිරීම ඉහළ අවදානම අනුව සිදු කරන බැවින්, රජයේ ණය ලබාගැනීමේ පිරිවැය අනවශ්‍ය අයුරින් ඉහළ යාමට හේතු විය හැකිය.

ජාත්‍යන්තර ණය නිකුත් කිරීම පිළිබඳ හිතියක් වන සමසමව සැලකීම පිළිබඳ මූලධර්මය තුළින් ණය ප්‍රතිව්‍යුහගත කිරීමේ සන්දර්භයක් තුළ තමන් හට අසමාන සහ අත්තනෝමතික අයුරින් සැලකීමක් සිදු නොවන බවට ස්වෛරී බැඳුම්කර තුළ ආයෝජනය කරනු ලබන පාර්ශ්වයන් වෙත විශ්වාසය ඇති කිරීම සිදු වේ.⁶⁰ කෙසේ වුවද, ශ්‍රී ලංකාවේ ණය නිකුත් කිරීම ආශ්‍රිතව පවත්නා දේශීය හිඟ තුළ සහජයෙන්ම ගොඩනැගුණු සමාන ආරක්ෂාව සැලසීමක් නොමැත.

සමසමව සැලකීමේ මූලධර්මය ඇතුළත් කිරීම සඳහා දේශීය මුදලින් බැඳුම්කර නිකුත් කිරීම ආශ්‍රිත හිඟ වෙනස් කිරීම ඔස්සේ, ණය පීඩන වාතාවරණයන් තුළ අත්තනෝමතික සහ තත්කාර්ය අයුරින් අනාගත ක්‍රියාමාර්ග ගනු ඇති බවට පවත්නා බිය අඩු කිරීමට යම් වැඩදායක බලපෑමක් ඇති කළ හැකිය. රාජ්‍යකරණය සම්බන්ධයෙන් මෙම කාරණය ආමන්ත්‍රණය කිරීමට අපොහොසත් වීම තුළින් අනාගතයේ ණය තිරසරතාවය කෙරෙහි සාමාන්‍යමය බලපෑමක් සහිතව දේශීය මුදලින් ණය ලබාගැනීමේ මිල කෙරෙහි ගැටෙන බලපෑමක් ඇති විය හැකිය.

59 පවත්වන ලද ජාතික සමීක්ෂණයක් ඇසුරින් වෙරටේ රිසර්ච් ආයතනය විසින් කතුවරයා වෙත මෙම දත්ත ලබා දී ඇති අතර එහි ප්‍රතිඵල 2023 සැප්තැම්බර් මැද භාගය වන විට පොදු අවබෝධයට එක් කෙරුණු ඇත.
60 විශේෂයෙන්ම දේශීය ණය ප්‍රතිව්‍යුහගත කිරීමේ ක්‍රියාවලියට අදාළව මෙම ක්ෂේත්‍රය පිළිබඳ ප්‍රමාණවත් පර්යේෂණ නොමැති අතරම Rodrigo Olivares-Caminal (2013) "The pari passu clause in sovereign debt instruments: developments in recent litigation" මෙම මූලධර්මය භාවිතාවේ යෙදවීමට අදාළ නෛතික වාතාවරණය පිළිබඳ වැදගත් තොරතුරු සපයයි.

10. කිසියම් ව්‍යාපෘතියක් ආරම්භ කිරීමට තෙමසකට ප්‍රථම ව්‍යාපෘතිය ආශ්‍රිත තොරතුරු ව්‍යාපෘතියේ වගකීම දරනු ලබන අමාත්‍යවරයා විසින් හෙළිදරව් කිරීම අනිවාර්ය බවට පත් කරන 2016 අංක 12 දරණ තොරතුරු දැනගැනීමේ පනතේ 9 වන වගන්තිය යටතේ දක්වා ඇති ප්‍රගාමී හෙළිදරව් කිරීමේ අවශ්‍යතාවයන්ට අනුකූල වන බවට සහතික කිරීම.

තාර්කිකය

තොරතුරු දැනගැනීමේ පනත තුළින් රාජ්‍ය අධිකාරීන් සතුව පවත්නා තොරතුරු වෙත ප්‍රවේශ වීමේ අයිතිය ශ්‍රී ලාංකික පුරවැසියන්ට ලබාදෙන අතර, තේරී පත් වූ සහ රජයේ නිලධාරීන් වගවන ලෙස තබාගැනීමට හැකි වන සේ පුරවැසියන් සවිබල ගැන්වීම සිදු වේ. ප්‍රගාමී හෙළිදරව් කිරීම් යන්නෙන් අදහස් වන්නේ නිල ඉල්ලීමකින් තොරව රාජ්‍ය අධිකාරීන් විසින් තොරතුරු ප්‍රකාශයට පත් කිරීමයි.⁶¹ රජයේ විනිවිදභාවය ඉහළ නැංවීම මගින් සහ රජයේ අරමුදල් පරිහරණය සම්බන්ධයෙන් වඩා පුළුල් වගවීමක් සඳහා පහසුකම් සැලසීම මගින් දූෂණයට විරෝධීව සටන් කිරීම සඳහා ප්‍රගාමී හෙළිදරව් කිරීමේ අවශ්‍යතාවයන්ට අනුකූල වීම ඉතාම වැදගත් වේ.

ප්‍රගාමී හෙළිදරව් කිරීම් තුළින් ඒ හා බැඳුණු පිරිවැය සහ පරිපාලනමය ක්‍රියාපටිපාටිවල අවශ්‍යතාව අවම කරනු ලබන අතර, තොරතුරු දැනගැනීමේ පනත යටතේ ඉදිරිපත් කරනු ලබන තොරතුරු ඉල්ලීම් වලට අවනත වීමේ අවශ්‍යතාවය අඩු කරයි. තොරතුරු දැනගැනීමේ පනතේ ප්‍රගාමී හෙළිදරව් කිරීමේ අවශ්‍යතා 8, 9, 10 වගන්ති යටතේ සහ 20 වන වගන්තිය යටතේ දක්වා ඇත.⁶²

පනතේ 9 වන වගන්තිය යටතේ ඇති ප්‍රගාමී හෙළිදරව් කිරීමේ අවශ්‍යතා විශේෂයෙන්ම රාජ්‍ය මූල්‍ය සම්බන්ධයෙන් අදාළ වේ. ව්‍යාපෘතියක් ආරම්භ කිරීමට මාස තුනකට ප්‍රථම ව්‍යාපෘතිය ආශ්‍රිත තොරතුරු ව්‍යාපෘතියේ වගකීම දරනු ලබන අමාත්‍යවරයා විසින් හෙළිදරව් කිරීම අනිවාර්ය කරයි.

වඩාත් ප්‍රශස්ත රාජ්‍යකරණයක් සඳහා වන නෛතික නියෝග ඒ ආකාරයෙන් පවතිද්දී වුවද, වෙරටේ රිසර්ච් ආයතනය මගින් සිදු කරන ලද පර්යේෂණයක් තුළින් අනාවරණය කරනුයේ රජය විසින් මෙම ප්‍රගාමී හෙළිදරව් කිරීමේ අවශ්‍යතාවයන්ට අනුගතවීමේ මට්ටම ඉතා අඩු බවයි. 2022 වර්ෂයේදී, රාජ්‍ය අධිකාරීන් විසින් මාර්ගගත ක්‍රමය ඔස්සේ සිදුවන ප්‍රගාමී හෙළිදරව් කිරීමේ අවශ්‍යතාවයන්ට සහ තොරතුරු දැනගැනීමේ පනත යටතේ දක්වා ඇති රෙගුලාසි වලට අනුකූලව කටයුතු කරනු ලබන ආකාරය ඇගයීම සඳහා වෙරටේ රිසර්ච් ආයතනය විසින් පොදු අධිකාරීන් 55ක් පිළිබඳ තක්සේරුවක් සිදු කරන ලදී.⁶³

9 වන වගන්තිය යටතේ වෙරටේ රිසර්ච් ආයතනය විසින් ව්‍යාපෘති අනුව තොරතුරු හෙළිදරව් කිරීම පිළිබඳව තක්සේරු කිරීමේ දී අනාවරණය වූයේ 2022 වර්ෂයේදී තොරතුරු වලින් 18%ක් පමණක් හෙළිදරව් කළ බවත්, ඉන් පසුව 2023 වර්ෂයේ සිදු කළ තක්සේරුවට අනුව 25%ක අවම වර්ධනයක් සිදු වී ඇති බවත් ය.⁶⁴ රජයේ ආයතන විසින් තොරතුරු හෙළිදරව් කිරීමේදී පනගනනයෙන් 69% ක් වන ඉංග්‍රීසි කතා නොකරන පුද්ගලයන් හට තොරතුරු දැනගැනීමේ අයිතිය අහිමි කරමින්, සපයනු ලබන සීමිත තොරතුරු ප්‍රමාණය පවා මූලික වශයෙන් ඉංග්‍රීසි භාෂාවෙන් හෙළිදරව් කරන ලද බව අනාවරණය විය.⁶⁵

පනතේ 9 වන වගන්තිය යටතේ ප්‍රගාමී හෙළිදරව් කිරීමේ අවශ්‍යතාවයන් කෙරෙහි අනුකූලතාව මැන බලමින් විගණකාධිපතිවරයා ඉදිරිපත් කරන වාර්ෂික වාර්තාවක් මගින් ඉහළ පිරිවැයක් දරනු ලබන ව්‍යාපෘති වල ශක්‍යතාවය, සැලසුම්කරණය සහ ඒවා නිසි කලට ක්‍රියාත්මක වීමේ තත්ත්වය වැඩි දියුණු කිරීම කෙරෙහි වැඩි අවධානයක් යොමු කිරීමට දායක විය හැකිය. මේ තුළින් රාජ්‍ය මුදල් සහ ණය කළමනාකරණය කෙරෙහි ධනාත්මක ප්‍රතිචාක ඇති කිරීමේ ඉඩකඩක් පවතී.

61 වෙරටේ රිසර්ච් ආයතනය (2018), "ශ්‍රී ලංකාවේ තොරතුරු දැනගැනීමේ පනත යටතේ මාර්ගගත ප්‍රගාමී හෙළිදරව් කිරීමට අධීක්ෂණ රාමුවක් සහ මූලික තක්සේරුවක්." පිටුව 1. ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.veriteresearch.org/wp-content/uploads/2018/07/Online-Proactive-Disclosure-under-the-RTI-Act-in-Sri-Lanka.pdf>
62 වෙරටේ රිසර්ච් ආයතනය (2023), "ශ්‍රී ලංකාවේ තොරතුරු දැනගැනීමේ පනත යටතේ මාර්ගගත ප්‍රගාමී හෙළිදරව් කිරීමට රාජ්‍ය අධිකාරීන් ශ්‍රේණිගත කිරීම, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය : https://www.veriteresearch.org/wp-content/uploads/2023/09/20230904_ProactiveDisclosureReport_F_AM.pdf
63 -එයිම-
64 වෙරටේ රිසර්ච් ආයතනය (2023), "යටිතල පහසුකම් මුරකාය". <https://dashboards.publicfinance.lk/infrastructure-watch/>
65 ශ්‍රී ලංකාවට පනගනනය සහ නිවාස පිළිබඳ සංගණනය 2012 පිටුව 109, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: http://www.statistics.gov.lk/Resource/en/Population/CPH_2011/CPH_2012_5Per_Rpt.pdf

11. රාජ්‍ය ණය පිළිබඳව යාවත්කාලීන කළ සම්පූර්ණ තොරතුරු කාර්තුමය වශයෙන් පළ කිරීම.

තාර්කිකය

ශ්‍රී ලංකා රජයට ණය පිළිබඳ මූල්‍ය විනය වැඩිදියුණු කර ගැනීම සඳහා වන ප්‍රජාතාන්ත්‍රික පීඩනය මග හැරීම සඳහා දායක වූ ඉතා වැදගත් සාධකයක් වූයේ සම්පූර්ණ ණය ප්‍රමාණය සැලැස්මට ශ්‍රී ලංකාවට පැවති හැකියාවයි. මෙය සිදු කරන ලද්දේ අසම්පූර්ණ වාර්තාකරණය හරහා ය. ඒ අනුව, සැබෑ ණය ප්‍රමාණය පිළිබඳව මහජනතාව නොමග යැවීමට හැකි විය.

ණය පිළිබඳව සම්මත වාර්තාකරණය සිදු කිරීමේදී රජයේ ණය පිළිබඳව පූර්ණ අදහසක් ලබා දීමට වඩා, අවධානය යොමු වන්නේ මධ්‍යම රජයේ ණය සහ ණය සේවාව කෙරෙහි ය. වෙරටේ රිසර්ච් ආයතනය විසින් සිදු කරන ලද සිද්ධි අධ්‍යයනයක් තුළින් පෙන්නුම් කරන පරිදි 2015 වසරට ප්‍රථම ණය ප්‍රමාණය, අත්තනෝමතික අයුරින් රාජ්‍ය හිමිකාරීත්වයක් සහිත ව්‍යවසායයන්ට අදාළ ලියවිලි වෙත මාරු කිරීම ඔස්සේ රජයට අඩු ණය ප්‍රමාණයක් (මධ්‍යම රජය මට්ටමින්) වාර්තා කිරීමට හැකි වී තිබුණි.⁶⁶

රජය විසින් ණය ගැනීම සඳහා වන මාධ්‍යයක් වශයෙන් ද රාජ්‍ය හිමිකාරීත්වයක් සහිත ව්‍යවසායයන් භාවිතා කරන ලද අතර, ඒවා තුළ ඉතා විශාල ණය ප්‍රමාණයන් ඒකරාශී කරමින් පසුව රජය වෙතින් ලැබිය යුතු අරමුදල් සහ ගෙවීම් වෙනුවෙන් ඒවා ආදේශ කරන ලදී. අතීතයේ පැවති මෙම භාවිතාව තුළින් ණය අර්බුදය වඩාත් හයාහක තත්ත්වයට පෙරලුණි. මහ බැංකු වාර්ෂික වාර්තාවට (2022) අනුව “2022 දෙසැම්බර් සිට ලංකා විදුලි බල මණ්ඩලය, සීමාසහිත ගුවන් තොටුපළ සහ ගුවන් සේවා සමාගම සහ ශ්‍රී ලංකා වරාය අධිකාරිය වැනි ආයතන යටතේ මුලදී වර්ග කරන ලද හිඟව පැවති ව්‍යාපෘති ණය කිහිපයක්ම මධ්‍යම රජයේ ණය වෙත අවශෝෂණය කර ගන්නා ලදී., මෙම ණය මධ්‍යම රජයේ පොත් වෙත මාරු කිරීමෙන් පසුව, එම හුවමාරුව සිදුවන අවස්ථාවේ වටිනාකම ඇමෙරිකානු ඩොලර් මිලියන 3,826.1 ක හෝ ශ්‍රී ලංකා රු. බිලියන 1,389 ක අගයක් ගන්නා ලදී.⁶⁷

වර්තමාන IMF වැඩසටහන යටතේ කාර්තුමය වශයෙන් ණය නිවේදන පත්‍රිකා පළ කිරීමට ශ්‍රී ලංකාව බැඳී සිටී.⁶⁸ මෙම ණය නිවේදන පත්‍රිකා ඔස්සේ ණය හිමියාගේ නම අනුව බාහිර ණය බෙදී යන ආකාරය ඇතුළුව රජයේ ණය පිළිබඳව තොරතුරු සපයනු ලැබේ.⁶⁹ අඛණ්ඩව සිදුවන IMF වැඩසටහනක් යටතේ හැරුණු විට ශ්‍රී ලංකාව විසින් මෙම මට්ටමේ විස්තර පළ කිරීම සාමාන්‍යයෙන් සිදු නොවේ.

නිර්දේශය වන්නේ රජයේ ණය පිළිබඳව යාවත්කාලීන කළ පූර්ණ තොරතුරු කාර්තුමය වශයෙන් පළ කිරීමේ වගකීම ඇතුළත් කිරීම සඳහා ශ්‍රී ලංකාව විසින් ස්වකීය මූල්‍ය වාර්තාකරණ නීති සංශෝධනය කළ යුතු බව ය. එසේම මෙහිදී තවදුරටත් නිර්දේශ කරනුයේ වාර්තාවේ අන්තර්ගතයන් තුළ පහත අංග 5 ඇතුළත් විය යුතු බවයි (රජයේ ණය වාර්තා කිරීම පිළිබඳ ස්වකීය නීති ඝානා රාජ්‍යය විසින් මැතකාලීනව වැඩි දියුණු කොට ඇති ආකාරය මත ද අර්ධ වශයෙන් පදනම් වෙමින් වෙරටේ රිසර්ච් ආයතනය විසින් සිදු කරන ලද නිර්දේශ වලින් උකහා ගෙන ඇත).⁷⁰ (1) විදේශ ණය වියපැහැදුම් කිරීම සහ ආපසු ගෙවීම පිළිබඳ තොරතුරු, (2) දේශීය ණය නිකුත් කිරීම් සහ ආපසු ගෙවීම් පිළිබඳ තොරතුරු, (3) දළ දේශීය නිෂ්පාදිතයේ අනුපාතයක් වශයෙන් ණය සංවලන පිළිබඳ තොරතුරු, (4) ණය මෙවලම් වර්ගය සහ ණයහිමියාගේ වර්ගය අනුව අපේක්ෂිත සාමාන්‍ය ආදායම්, (5) රාජ්‍යය සහ රාජ්‍ය හිමිකාරීත්වයක් සහිත ව්‍යවසායයන් අතර ණය හුවමාරුව.

ඊට අමතරව, සෑම වසරක්ම අවසාන වීමෙන් මාස 3කට නොවැඩි කාලයකදී ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් ස්වකීය වාර්ෂික රාජ්‍ය ණය කළමනාකරණ වාර්තාව නිකුත් කිරීමේ පිළිවෙත අනුගමනය කළ යුතු ය. දැනට අප 2023 සැප්තැම්බර් මස සිටින නමුත් 2022 වාර්තාව ද පළ කිරීමට නියමිතව පවතී. දැනට, එනම්, 2023 සැප්තැම්බර් මාසයේදී, 2022 සඳහා වාර්තාව තවමත් ප්‍රකාශයට පත් කර නොමැත.

හදිසි අවශ්‍යතාවයේ මුඛාවෙන් එක් එක් සිද්ධිය මත පදනම්ව කැබිනට් මණ්ඩලය විසින් අනුමත කරන ලද විශේෂ ඉල්ලීමකින් තොරව ඉදිරිපත් කරන යෝජනා ඇතුළුව, 13 වන නිර්දේශය තුළින් ඉතාම වැදගත් ප්‍රසම්පාදන ක්ෂේත්‍රය ආමන්ත්‍රණය කරයි.

66 වෙරටේ රිසර්ච් ආයතනය (2021), “ශ්‍රී ලංකාවේ ණය මෙහෙයවීම (Navigating Sri Lanka’s Debt)”, තොරතුරු සැපයීමේ සටහන, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.veriteresearch.org/publication/briefing-note-navigating-srilankas-debt>
67 ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව-6 වන පරිච්ඡේදය- ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකු වාර්ෂික වාර්තාව 2022 ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: https://www.cbsl.gov.lk/sites/default/files/cbslweb_documents/publications/annual_report/2022/en/10_Chapter_06.pdf
68 ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදල (2023), ආර්ථික සහ මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති පිළිබඳ සංදේශය - ශ්‍රී ලංකාව 2023 විස්තීර්ණ ණය පහසුකම් සඳහා ආවේණික වළඹී ලිපිය ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2023/03/20/Sri-Lanka-Request-for-an-Extended-Arrangement-Under-the-Extended-Fund-Facility-Press-531191>
69 Y%S .xldj: uqo.a wud.HdxYh" ld%u=uh Kh ks. mqa:a ksfookh -2023 cqks 3" m%foY úh yels fji. smskh: <https://treasury.gov.lk/news/article/220>
70 ඝානාවේ මුදල් අමාත්‍යාංශය 2023 3 වන කාර්තුමය සඳහා කාර්තුමය ණය මූලධර්මය: ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://mofep.govgh/public-debt/quarterly-public-debt-statistics-bulletin>

12. මුළු වටිනාකම රුපියල් මිලියන 100 ඉක්මවන සියලු රාජ්‍ය ප්‍රසම්පාදන කොන්ත්‍රාත්තු පිළිබඳ තොරතුරු මාර්ගගත ක්‍රමයට ප්‍රකාශයට පත් කිරීම.

තාර්කිකය

විශේෂ ඉල්ලීමකින් තොරව ඉදිරිපත් කරන යෝජනා හරහා ඉහළ වටිනාකම් සහිත ප්‍රසම්පාදන සිදු කිරීම, දුර්වල රාජ්‍යකරණ (පාලන) ක්‍රියාවලි, කොන්දේසිවලින් බැඳුණු කොන්ත්‍රාත්කරුවන් සහ ක්‍රියාවලිය හිසි අයුරින් සිදු නොවීම (විශේෂයෙන්ම බලශක්ති අංශය, මාර්ග සහ මහාමාර්ග සහ වෙනත් ප්‍රධාන යටිතල පහසුකම් අංශ ආශ්‍රිතව) යනාදිය අතීතයේදී ආර්ථිකයෙන් මුදල් ඉවතට ගලා යෑම සඳහා ප්‍රධාන හේතුව බවට පත් වී ඇත.⁷¹ මේවායින් බොහොමයක් ණය මූල්‍යකරණයටද ලක් කොට ඇත.⁷² මෙවැනි කාන්දුවීම් අඩු කර ගැනීම ඔස්සේ මූල්‍යමය අකටයුතුකම් වලට පවත්නා ඉඩකඩ අඩු කර ගැනීමටත්, ප්‍රාථමික හිඟය වැඩි දියුණු කිරීමටත්, විසේම ශ්‍රී ලංකාව තුළ ණය අර්බුදයක් නිර්මාණය කිරීම සඳහා හේතු සාධක වූ අවදානම් අඩු කිරීමටත් හේතු වේ. ශ්‍රී ලංකාවේ වර්තමාන IMF වැඩසටහන තුළ මෙම ක්‍රියාමාර්ග පිළිබඳව වඩා පොදු අනුවාදයක් ඇතුලත් වෙයි.

වර්තමානයේදී, promise.lk ටෙන්ඩර් නිවේදන ඇතුළත් වන සහ සැපයුම්කරුවන්ගේ ලියාපදිංචියට ඉඩ සලසන පෝර්ටලයක් (portal) වශයෙන් ක්‍රියාත්මක වේ. කෙසේ වුවද, ඒ තුළ ලංසු ඉදිරිපත් කළ සැපයුම්කරුවන් පිළිබඳව, ටෙන්ඩර් පිරිනමනු ලබන සැපයුම්කරුවන්, ප්‍රදානයේ වටිනාකම, හෝ අදාළ වැඩ කටයුතු ක්‍රියාත්මක කිරීමේ තත්ත්වය පිළිබඳව පනතාවට වගවීම සඳහා අවශ්‍ය වන තොරතුරු ඇතුලත් නොවේ. එම නිසා, මේ ආකාරයෙන් ක්‍රියාත්මක වීම හේතුවෙන්, රාජ්‍ය සහ නියාමන අධීක්ෂණයක් හරහා දූෂණය පිටුදැකීම සඳහා වන ප්‍රමාණවත් යාන්ත්‍රණයක් වශයෙන් මෙය සැලකිය නොහැක.⁷³

කෙසේ වුවද, එවන් යාන්ත්‍රණයක් පැවතීම තුළින් පමණක් අනුකූලතාවය පිළිබඳ අනිවාර්ය සාධකය සහ/හෝ හිසි උත්සාහය ඇති වන බවට සනාථ නොවන බව අවධානයට ගත යුතුය. මේ සම්බන්ධයෙන් ශ්‍රී ලංකාවේ වත්මන් අත්දැකීම් වන්නේ දඬුවම් නොලබා යාමේ තත්ත්වයක් සමග එවන් රෙගුලාසි සහ ඒ ආශ්‍රිත අවශ්‍යතාවයන් හිතා මතාම නොසලකා හැරීමේ තත්ත්වයකි. උදාහරණ වශයෙන්, තොරතුරු දැනගැනීමේ අයිතිය පිළිබඳ හිඟ සම්පාදනයන් යටතේ පවත්නා වර්තමාන ප්‍රගාමී හෙළිදරව් කිරීමේ විධිවිධාන තුළින් විශාල පරිමාණයේ යටිතල පහසුකම් ව්‍යාපෘති පිළිබඳව වාර්තා කිරීම අනිවාර්ය කරනු ලැබුවත් වර්තමාන ගිවිසුම් වල සැබෑ අනුකූලතා මට්ටම 11%කි.⁷⁴ තවදුරටත්, කොන්ත්‍රාත්කරුවන් අසාධු ලේඛනගත කිරීමේ විධිවිධානයක් පවතින නමුදු සහ විවිධ ස්වරූපයේ දෝෂ සහගත ක්‍රියාකාරකම් සහ අයථා කටයුතු පිළිබඳව පැහැදිලි සාක්ෂි තිබේදීත්, 2006 වසරේ සිටම අසාධු ලේඛනගත කොට ඇත්තේ ආයතන දෙකක් පමණි.

එබැවින් තොරතුරු ප්‍රසිද්ධ කිරීම සඳහා වන යාන්ත්‍රණ පමණක් නොව, සියලු යාන්ත්‍රණ සාධනීයව සහ අපක්ෂපාතීව භාවිතා කරනු ලබන බව සහතික කිරීම සඳහා අවශ්‍ය වන ආකල්පමය වෙනස සහ බලදායී කරන වටපිටාවක් නිර්මාණය කිරීමද මෙහිදී ආමන්ත්‍රණය කළ යුතු තත්ත්වයකි.

දැනට පවත්නා අතිශය දෝෂ සහගත පිළිවෙත් වෙනස් කරමින් ඒවා වඩා ආර්ථිකව සහ බලාත්මක කළ හැකි ඒවා බවට විපරිවර්තනය කිරීම සහතික කරනු වස් මිලඟ නිර්දේශ තුළදී වත්කම් ප්‍රකාශය කෙරෙහි අවධානය යොමු කරනු ඇත.

“ස්වකීය වත්කම් ප්‍රකාශ ඔස්සේ දේශපාලනඥයන් අවංක සහ දූෂිත නොවන තත්ත්වයට පත්වේද යන්න නිශ්චිත නැත. ඔවුන් එම ක්‍රමවේදයට ද වංචා කිරීමේ මාර්ගයක් අනිවාර්යයෙන්ම සොයා ගනී. පවුල් වල වත්කම් හෝ සාවද්‍ය සමාගම් පිළිබඳ තත්ත්වය කුමක්ද? වත්කම් ප්‍රකාශ වල සත්‍ය අසත්‍යතාවය පරීක්ෂා කිරීමට හෝ ඒවා විගණනය කිරීමටත් විසේම වැරදි තොරතුරු ලබා දීමේදී ඒ සඳහා දඬුවම් දීමටත් යම් ක්‍රමවේදයක් තිබේද? විසේම ඔවුන් මේ වන විටත් ඔවුන්ට අවශ්‍ය මුදල් උපයා ගෙන තිබේ නම් මෙම ක්‍රමවේදයෙන් ඇති වන ප්‍රයෝජනය කුමක්ද? අපට උදාහරණයක් විදිනට පසුගිය වසර 25ක ඔවුන්ගේ වත්කම් පිළිබඳව පරීක්ෂා කිරීමට නොහැකිද?” **ප්‍රධාන තොරතුරු සපයන්නෙක් අප සමඟ දැක්වූ අදහසක්.**

71 වෙර්වේ රිසර්ච් ආයතනය (2020) "යටිතල පහසුකම් සඳහා මුදල් යෙදවීමට සහනදායී ණය වල සහනදායී (නොවන) ස්වභාවය, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.veriteresearch.org/publication/financing-infrastructure-the-non-concessionality-of-concessional-loans>
72 වෙර්වේ රිසර්ච් ආයතනය (2022) "චීන ණයෙහි ඇති ආකර්ෂණය", ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.veriteresearch.org/publication/the-lure-of-chinese-loans/>
73 <https://www.open-contracting.org/resources/quickstart-guide/>, https://docs.google.com/document/d/Y1_sY0qUJfRdnvU6P8-aJFqWw9LaTNbbIPSOoJtmkCQ/edit?pli=1, and <https://www.open-contracting.org/resources/open-contracting-legislative-guide/> ද බලන්න.
74 වෙර්වේ රිසර්ච් ආයතනය (2023), "යටිතල පහසුකම් මුරකාය" <https://dashboards.publicfinance.lk/infrastructure-watch/>

13. දූෂණ විරෝධී පනත තුළ විශේෂයෙන් දක්වා ඇති පුද්ගලයන්ගේ වත්කම් ප්‍රකාශ වෙත ජනතා ප්‍රවේශය ඇති කිරීම සඳහා දූෂණ විරෝධී පනතේ නෛතික රාමුව අපක්ෂපාතීව ක්‍රියාවට නැංවීම සහතික කිරීම සහ ඒවා බලාත්මක කිරීමට අවශ්‍ය වන රෙගුලාසි පැනවීම.

තාර්කිකය

දේශපාලනඥයන්ට හිමි වත්කම් පිලිබඳ ප්‍රසිද්ධ දත්ත ගබඩාවක් පැවතීමේ අවශ්‍යතාවය ශ්‍රී ලංකාවේ සිවිල් සමාජ සංවිධාන විසින් අඛණ්ඩවම අවධාරණය කොට ඇති අතර මහජන ප්‍රවේශය ලබාදීම වෙනුවෙන් උද්දේශනය කර ඇත.⁷⁵

ජනතාවට අනාවරණය නොවන ලෙස පෞද්ගලිකව ධනය අත්පත් කර ගැනීමට ඉහළ මට්ටමේ තීරණ ගනු ලබන්නන් හට හැකිවීම හේතුවෙන්, පෞද්ගලික ප්‍රතිලාභ වෙනුවෙන් මූල්‍ය ආදායම කැප කිරීමට ඔවුන් සතු හැකියාව ඉහළ නංවයි. 2021 පැනේඩෝරා පත්‍රිකා වැනි වත්කම් හෙළිදරව් කිරීම් තුළින් පෙන්නුම් කරනු ලබන්නේ වත්කම් සහ බැරකම් පිලිබඳ ප්‍රමාණවත් විනිවිදභාවයක් සහ වගවීමක් පැවතිය යුතු බවත්, විශේෂ රජයේ නිලධාරීන් විසින් වචන් දේපළ අර්ථදායී/අර්ථලාභී හිමිකාරත්වය දැරීම තුළින් බැඳියාවන් පිලිබඳ ගැටුම් ඔප්පු කිරීමට හෝ නොකිරීමට සහාය සලසන ආකාරයත්, රජයේ නිලධාරීන් විසින් අල්ලස හා දූෂණය හරහා ධනය ගොඩගසා ගැනීම පිලිබඳව ඒ තුළින් අනාවරණය වන ආකාරයත් විදහා දක්වයි.⁷⁶ 2023 අගෝස්තු මස 11 වන දින සිට බලපැවැත්වෙන පරිදි බලාත්මක කෙරෙන 2023 අංක 9 දරණ දූෂණ විරෝධී පනත සමඟින් මෙම වෙනස ක්‍රියාත්මක වී ඇති අතර, පාර්ලිමේන්තු මන්ත්‍රීවරුන්, මැතිවරණ අපේක්ෂකයන් සහ ජනාධිපතිවරයා ඇතුළුව රජයේ නිලධාරීන් විසින් ස්වකීය වත්කම් ප්‍රකාශනයට පත් කිරීම ඒ තුළින් අනිවාර්ය කොට ඇත.⁷⁷

මධ්‍යගත ඉලෙක්ට්‍රොනික පද්ධතිය ඵලදායී අයුරින් සහ හිසි කලට ක්‍රියාත්මක කිරීම, පද්ධතිය වෙත වත්කම් ප්‍රකාශ ඉදිරිපත් කළ යුතු ආකෘතිය, සත්‍යාපන ක්‍රියාවලිය සහ වත්කම් සහ බැරකම් යනාදියට ඇතුළත් වන දෑ පිලිබඳ විස්තර, ආදිය සම්බන්ධයෙන් අමාත්‍යවරයා විසින් රෙගුලාසි සකස් කළ යුතු බවට පනත මගින් දක්වා ඇති අතර, මාස 6 ක කාලසීමාවක් තුළ සිදු කළ යුතුය. මධ්‍යගත ඉලෙක්ට්‍රොනික පද්ධතිය නිර්මාණය කිරීම සහ ස්ථාපිත කිරීම සඳහා ප්‍රමාණවත් සම්පත් කොමිෂන් සභාව වෙත කඩිනමින් වෙන් කළ යුතු අතර, අවශ්‍ය කරන මානව සම්පත් සහ පුහුණුව ද ලබා දිය යුතු ය.

14. ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව මගින් නියම කර ඇති කාලරාමුවට අනුකූලව ජාතික මැතිවරණ පැවැත්වීම.

- 14.1. කල්තඹන ලද පළාත් පාලන ආයතන සහ පළාත් සභා මැතිවරණ ඉදිරි තෙමස තුළ පැවැත්වීම.
- 14.2. මැතිවරණ කොමිෂන් සභාවේ මූල්‍යමය ස්වාධීනත්වය වැඩි කිරීම.

පොදු තාර්කිකය

ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව තුළින් නියම කර ඇති කාලරාමුව ඇතුළත ජාතික මැතිවරණ පැවැත්වීම සහතික කිරීම ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදයේ අත්‍යවශ්‍ය අංගයකි. මැතිවරණ ඔස්සේ ජනතාවට හඬක් හැඟීමේ අවකාශය සලසන අතර, වඩාත් සාධාරණ සහ යුක්ති සහගත ප්‍රතිපත්ති ඔස්සේ දේශපාලන ස්ථාවරත්වය ඇති කළ හැකිය. මහජනයා තෝරා පත් කළ රාජ්‍ය නායකයකු නොමැති වීම සුජාතභාවය පිලිබඳ අර්බුදයට එක් කරන අතර, විවේචකයන් හිඟ කිරීම සඳහාත්, ශ්‍රී ලාංකික සමාජය තුළ ආර්ථික පිරිවැය සහ ප්‍රතිලාභ බෙදාගැනීම/බෙදා හැරීම සිදු වන්නේ කෙසේද යන්න පිලිබඳව සැකයෙන් තොරව බලතල සහ පිලිගැනීම ලබා ගැනීම සඳහා මැතිවරණයක් අවශ්‍ය කරයි.

75 ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටරනැෂනල් ශ්‍රී ලංකා ආයතනය (2019), "TISL විසින් පාර්ලිමේන්තු මන්ත්‍රීවරුන්ට සිය වත්කම් ප්‍රකාශ ප්‍රසිද්ධ කරන ලෙස ඉල්ලා සිටියි., ප්‍රසිද්ධ ප්‍රකාශය [ud%]., ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.tisrilanka.org/tisl-renews-call-for-mps-to-publicly-disclose-their-asset-declarations/>

76 ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටරනැෂනල් ශ්‍රී ලංකා ආයතනය (2021), "mekafvvard පත්‍රිකා පිලිබඳ සත්‍යය හෙළිදරව් කිරීමේ අවස්ථාව ශ්‍රී ලංකාවේ හිඟ බලාත්මක කිරීමේ හිඟයේජිතායතන සතුව පවතී.", ප්‍රසිද්ධ ප්‍රකාශය ඤාමාර්ගගත%, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.tisrilanka.org/sri-lankan-law-enforcement-agencies-have-an-opportunity-to-reveal-the-truth-about-pandora-papers/>

77 ශ්‍රී ලංකාව 2023 අංක 9 දරණ දූෂණ විරෝධී පනත, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනයට : http://documents.gov.lk/files/act/2023/8/09-2023_E.pdf

“මැතිවරණ නොමැතිව අන් සැම දෙයක්ම අර්ථ විරහිත වෙනවා. ඔබ විසින් ඔබගේ වාර්තාව තුළ පළමුවෙන්ම මැතිවරණ පැවැත්විය යුතු බවට ලියන්නේ නම් පමණක් මා විසින් අනෙකුත් වෙනස්කම් සඳහා සහාය දක්වනවා. නොවිසේ නම් මේ සියල්ල දේශපාලන පැලැන්තියේ කුමන්ත්‍රණයක් පමණයි.” **ඉලක්ක කණ්ඩායම් සාකච්ඡා තුනකදී ඉදිරිපත් කරන ලද අදහස**

මැතිවරණ නිසි කලට නොපැවැත්වීම හේතුවෙන් ශ්‍රී ලංකාවේ ජාත්‍යන්තර කීර්ති නාමය කෙරෙහි බලපෑම් ඇති වීම, අපේක්ෂිත ආයෝජකයන් තුළ සැක සංකා මතු කිරීම, ණය වෙත ප්‍රවේශ වීමේදී අවදානම් වාර්තා ඉහළ යාම, රාජ්‍යකරණය අඩපණ වීම සහ රටෙහි රාජ්‍ය මූල්‍ය සහ සාර්ව-ආර්ථික ස්ථාවරත්වය කෙරෙහි වෙනත් ගැටෙන ගමනාර්ථයන් ඇතිවීම (knock-on implication) සිදු විය හැකිය. මෙම අවස්ථාව වන විට රට තුළ කිසියම් මට්ටමක පළාත් රාජ්‍යකරණ සහ/හෝ ප්‍රාදේශීය රාජ්‍යකරණ නියෝජනයක් නොමැති වීම ජනතා පිළිගැනීම සහ යෝජිත ප්‍රතිසංස්කරණ වල නිමිකාරිත්වය සම්බන්ධයෙන් සැලකූ විට තත්ත්වය වෙනස් කරන සාධකයක් (game changer). තේරී පත් වන නියෝජිතයන් සම්බන්ධයෙන් ගත් කල, විමධ්‍යගත වූ පළාත් පරිපාලනයක් හෝ විමධ්‍යගත වූ පළාත් පාලන නියෝජනයක් නොමැති අතර, මෙය රාජ්‍යකරණය පිළිබඳ කුමන ප්‍රමිතියක් ඔස්සේ සැලකුවද සෘණිමකට පත් විය නොහැකි තත්ත්වයකි.

තාර්කිකය (14.1)

පළාත් පාලන ආයතන සහ පළාත් සභා මැතිවරණ දීර්ඝ කාල සීමාවක් තිස්සේ පැවැත්වීමට නියමිතව තිබෙන අතර, මෙම මැතිවරණ සංහිඳියාව ඇති කිරීම සහ බලය බෙදා හැරීම ඉලක්ක කරනු ලබයි. මැතිවරණ ක්‍රියාවලිය කෙරෙහි බාධා ඇති කළ හැකි සීමා මායිම් නිර්ණය කිරීමේ ගැටළුව වන්නේ මැතිවරණ නීතිය සංශෝධනය කිරීම ඔස්සේ විසඳා ගත හැකිය.

තාර්කිකය (14.2)

ස්ථාවර මැතිවරණ දින දර්ශනයක් ක්‍රියාත්මක කිරීම සහතික කිරීම සඳහා මෙම නිර්දේශය අවශ්‍ය වේ. නව ප්‍රතිසංස්කරණ පැහැදිලි ජනවරමක් සෙවීමට සහ ලබා ගැනීමට යටත් විය යුතු බවට වන ප්‍රබල ජනතා ඉල්ලීම ද ව්‍යර්ථ කරමින් මැතිවරණ කොමිෂන් සභාව පාර්ලිමේන්තුවේ අණසකට යටත් වීම විමසිය වැළැකිය යුතුය.

15. ඉලක්වෛහික පද්ධතියක් ස්ථාපිත කිරීම මගින් මැතිවරණ ව්‍යාපාරයේ වියදම් අධීක්ෂණ කටයුතු බලාත්මක වීම සහතික කිරීම.

තාර්කිකය

දේශපාලනය තුළ මුදල් පිළිබඳ ගැටළුව සඳහා වඩා වැඩි විනිවිදභාවයක් සහ වගවීමක් ලබා දීමටත්, ඒ ඔස්සේ අනිසි බලපෑම් කිරීම, අධික වියදම්, රාජ්‍ය සම්පත් අවභාවිතා කිරීම සහ ඡන්ද මුදලට ගැනීම වැනි කටයුතු සඳහා පවතින අවස්ථා අවම කිරීම සඳහා මැතිවරණ ව්‍යාපාර සඳහා මුදල් යෙදවීම නියාමනය කිරීම අවශ්‍ය වේ. තවද, මුදල් වෙත ප්‍රවේශය නොපැවතීම හේතු කොට ගෙන අඩු නියෝජනයක් සහිත කණ්ඩායම් තවදුරටත් දේශපාලන ජීවිතයෙන් ඉවත් කොට තැබීමක් සිදු නොවන බවට සහතික කිරීම සඳහා ද මෙවන් නියාමනය කිරීමක් අවශ්‍ය වේ.⁷⁸

2023 අංක 03 දරණ මැතිවරණ වියදම් නියාමන පනත⁷⁹ අඩංගු විධිවිධානයන්ට අනුව, මැතිවරණ ප්‍රතිඵලයක් ප්‍රකාශයට පත් කිරීමේ සිට දින 21ක කාලයක් තුළ අපේක්ෂකයන්, දේශපාලන පක්ෂ සහ ස්වාධීන කණ්ඩායම් විසින් ස්වකීය ආදායම සහ වියදම පිලිබඳව මැතිවරණ කොමිෂන් සභාව වෙත හෙළිදරව්වක් සිදු කිරීම අවශ්‍ය වේ. එසේම විතැන් සිට දින 10ක කාලයක් තුළදී යම් ගෙවීමක් සිදු කිරීමෙන් අනතුරුව මහජනතාවගේ පරීක්ෂා කිරීම සඳහා එවන් තොරතුරු ලබා ගත හැකි තත්ත්වයට පත් කිරීම කොමිෂන් සභාව විසින් සිදු කළ යුතු බවට දක්වා ඇත. මෙම නීතිය මගින් මැතිවරණ වියදම් පිළිබඳ සීමාවක් පනවනු ලබන අතර, මැතිවරණ ව්‍යාපාරය සඳහා සිදු කරන දායකත්වයන් පිළිබඳව සීමාවක් නොදක්වන නමුත්, ඇතැම් මූලාශ්‍ර වලින් ලැබෙන දායකත්වයන් පමණක් තහනම් කර ඇත.

78 සංකීතා ගුණරත්න (2017) “ශ්‍රී ලංකාවේ මැතිවරණ ව්‍යාපාර මූල්‍යකරණය, ව්‍යාප්තියේ ප්‍රවණතා, ඉන්ටර්නැෂනල් ශ්‍රී ලංකා”, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://archive.isri.lanka.org/wp-content/uploads/2019/05/CampaignFinance.pdf>
79 ශ්‍රී ලංකාව 2023 අංක 3 දරණ මැතිවරණ වියදම් නියාමන පනත, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.parliament.lk/uploads/acts/gbills/english/6287.pdf>

මැතිවරණ නීතිය තුළ දුර්වලතා පවතින අතර ප්‍රධාන දෝෂය වන්නේ, බැඳීමක් පවතින පාර්ශ්වයන් විසින් ගොනු කරනු ලබන තොරතුරු පරීක්ෂා කිරීම සඳහා පුරවැසියන් සහ සෝදිසි පාර්ශ්වයන් මත දැඩි වශයෙන් යැපීමයි. වැරදි කවරේද යන්න දැක්වා ඇති නමුත්, අදාළ උල්ලංඝනය වීම් හඳුනාගැනීම සහතික කිරීම සඳහා කිසිදු යාන්ත්‍රණයක් හෝ ක්‍රමවේදයක් ස්ථාපිත කොට නැත.⁸⁰ එසේ සිදු කිරීම සඳහා, මැතිවරණ කොමිසම විසින් දත්ත මධ්‍යගත කිරීමේ හැකියාව සහිත ඉලෙක්ට්‍රොනික පද්ධතියක් ස්ථාපිත කළ යුතු අතර, ඒ ඔස්සේ නීතිය උල්ලංඝනය වීම පිළිබඳව රතු වළි දැල්වීම් ක්‍රමානුකූලව අනාවරණය කර ගැනීම සඳහා මෙය භාවිතා කළ හැකිය.⁸¹ වර්තමාන නීතිය අනුව එවන් පද්ධතියක් ස්ථාපිත කිරීමේ අවශ්‍යතාවයක් නොමැති නමුත්, මැතිවරණ කොමිෂන් සභාවට එවන් පද්ධතියක් ස්ථාපිත කිරීම සඳහා නෛතික බාධාවක්ද නොමැත.

මිලඟ නිර්දේශ මාලාව දූෂණය සහ බලය අවභාවිතා කිරීමට එරෙහි නෛතික ක්‍රියාමාර්ග වල වගවීම සහ කාර්යසාධනය ඉහළ නැංවීම කෙරෙහි අවධානය යොමු කරයි.

16. නීතිය විමර්ශනය කිරීමට සහ වලදායීව හා සමාන අයුරින් යොදා ගැනීමට අල්ලස් හෝ දූෂණ චෝදනා විමර්ශන කොමිෂන් සභාවෙහි (CIABOC) සුදානම එහි නව බලතල ක්‍රියාත්මක කිරීම ඔස්සේ පෙන්නුම් කරනු ලබන බව සහතික කිරීම.

- 16.1. සංවර්ධන හවුල්කරුවන් වෙතින් ලැබෙන සහාය ඇතුළුව, CIABOC සඳහා ප්‍රමාණවත් සම්පත් ලබා දීම.
- 16.2. උදාහරණ වශයෙන් CIABOC සිය මෙහෙයවීමෙන් (*ex mero motu*) ආරම්භ කරන ලද විමසුම්, විමර්ශන හෝ නඩු සංඛ්‍යාව පිළිබඳව වාර්ෂිකව වාර්තා කිරීම.
- 16.3. CIABOC හි නව බලතල භාවිතා කරමින් ගොනු කරනු ලබන නඩු සංඛ්‍යාව වාර්ෂිකව වාර්තා කිරීම.
 - 1. වෙනත් රාජ්‍ය ආයතනයක හෝ ප්‍රවීණයන්ගේ සහයෝගය ලබා ගත් අවස්ථා .
 - 2. දූෂණය සඳහා පවතින ඉඩකඩ අනාවරණය කරගැනීමට රාජ්‍ය අධිකාරීන්හි භාවිතා කරන නීති, පිළිවෙත් සහ ක්‍රියාපටිපාටි පිළිබඳ පරීක්ෂා කිරීම් සංඛ්‍යාව.
 - 3. සිදු කරන ලද ඒකාබද්ධ විමර්ශන සංඛ්‍යාව, ශ්‍රී ලංකාව තුළ හා ශ්‍රී ලංකාවෙන් පිටත ඒකාබද්ධ විමර්ශන සඳහා කණ්ඩායම් ස්ථාපිත කරන ලද අවස්ථා සංඛ්‍යාව.
 - 4. අධ්‍යක්ෂ ජනරාල්වරයා විසින් හිකුත් කරන ලද වරෙන්තු සංඛ්‍යාව සහ වරෙන්තු රහිතව සිදු කරන ලද අත්අඩංගුවට ගැනීම් සංඛ්‍යාව.
 - 5. වරදකරු නොකිරීම මත පදනම් වූ දේපළ රජය සතු කිරීම සම්බන්ධයෙන් ආරම්භ කරන ලද විමර්ශන සහ නඩු සංඛ්‍යාව සහ වරදකරුවන් කිරීම් සංඛ්‍යාව (*non-conviction-based forfeiture*)
 - 6. පෞද්ගලික අංශය සහ රාජ්‍ය අංශය විසින් අනුගමනය කිරීම සඳහා CIABOC විසින් හඳුන්වා දෙනු ලැබූ වර්ගීකරණ සංග්‍රහයන්හි සංඛ්‍යාව සහ ඒවායේ ස්වභාවය.
 - 7. රජයේ දෙපාර්තමේන්තු හෝ රාජ්‍ය අධිකාරීන් වෙත පිළිවෙත් සහ ක්‍රියාපටිපාටි පිළිබඳව උපදෙස් ලබා දුන් අවස්ථා සංඛ්‍යාව සහ ඒවා ක්‍රියාත්මක කිරීම පිළිබඳව අධීක්ෂණය කිරීම.
 - 8. දූෂණ විරෝධී පනත යටතේ කිසියම් වරදක් සිදු කර හෝ සිදු කරන ලදැයි සැක කරනු ලබන අවස්ථා පිළිබඳව රාජ්‍ය අධිකාරියක් විසින් හෝ නීතිය බලාත්මක කරන අධිකාරියක් වෙතින් ලද යොමු කිරීම් සංඛ්‍යාව.
 - 9. CIABOC විසින් සකසන ලද රීති ලැයිස්තුව.
 - 10. CIABOC හි කාර්යයන් වඩා කාර්යක්ෂම අයුරින් සිදු කිරීමට සහාය වීම සඳහා පළාත් පාලන සේවය, පළාත් පාලන ආයතන, රාජ්‍ය සේවය, රාජ්‍ය සමාගම් සහ රාජ්‍ය විගණන සේවාවෙන් පත් කරන ලද නිලධාරීන් සංඛ්‍යාව සහ ඔවුන්ගේ කාර්යයන්හි ස්වභාවය.

80 නිව්ස්ටර් ශ්‍රී ලංකා (2023 මාර්තු 28), ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: https://www.youtube.com/watch?v=zj_BmMCZi8
81 Jones, S. (2017). "දේශපාලන මූල්‍ය වාර්තාකරණය සහ හෙළිදරව් කිරීම සඳහා ඩිජිටල් විසඳුම්: ප්‍රායෝගික මාර්ගෝපදේශය, . International IDEA. ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/digital-solutions-for-political-finance-reporting-and-disclosure-a-practical-guide.pdf>

16.4. දූෂණ විරෝධී පනත ක්‍රියාත්මක කිරීමේ සිට මාස 12ක් ඇතුළත රාජ්‍ය සම්පත් සැලකිය යුතු අයුරින් අවනාවිත කරමින් සිදු කරන ලද සැලකිය යුතු බරපතල ස්වරූපයේ දූෂණ අවස්ථා අවම වශයෙන් 5ක් පිළිබඳ⁸² හඬු කටයුතු ආරම්භ කිරීම.

පොදු තාර්කිකය

දූෂණය සම්බන්ධයෙන් නිසි ක්‍රියාමාර්ග ගැනීමක් නොමැති වීම දූෂණය සඳහා දිරිගන්වන අතර, එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් මූල්‍යමය බලපෑමක් ඇති කෙරේ. ශ්‍රී ලංකාව වසර ගණනාවක් තිස්සේ දූෂණය ආශ්‍රිත අපකීර්තිමත් සිද්ධීන් වලට ලක් වී ඇති රටක් බවත්, ඒවා පිළිබඳව තේරුම් ගත හැකි ධනාත්මක වෙනස්කම් නොමැති බවත් ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටරනැෂනල් ආයතනයේ දූෂණ සංජානන දර්ශකය මගින් පෙන්වා ඇත.⁸³

තාර්කිකය (16.1)

වර්තමාන IMF වැඩසටහන සම්බන්ධයෙන් ශ්‍රී ලංකාව දරන වගකීමෙහි කොටසක් ලෙස ශ්‍රී ලංකාවේ ප්‍රධාන දූෂණ - විරෝධී නීති ප්‍රතිසංස්කරණය කරන ලදී. 2023 සැප්තැම්බර් මස 15 වන දින සිට බලාත්මක වන 2023 අංක 9 දරණ නව දූෂණ - විරෝධී පනත තුළ දූෂණයට විරෙහි චක්‍රයන් ජාතීන්ගේ සම්මුතියෙහි (UNCAC) යහපත් ක්‍රියාමාර්ග අන්තර්ගත කර ඇත.

ඕනෑම දූෂණ -විරෝධී ක්‍රමෝපායක් තුළ දූෂණ විරෝධී පනත ප්‍රධාන අංගයක් වන අතර ඒ තුළින් 1954 දූෂණ පනතේ බොහොමයක් ගැටළු නිවැරදි කරනු ලබයි. නමුත්, “අපරාධ වලින් උපයාගත් දේපළ”, ආමන්ත්‍රණය කිරීම සඳහා අතිරේක පනතක් අවශ්‍ය වන බැවින්, ඒ වෙනුවෙන් කාරක සභාවක් ස්ථාපිත කොට ඇති අතර, CIABOC කාර්යභාරයන් නිසි ආකාරයට සිදු වන බව සහතික කිරීම සඳහා රෙගුලාසි, යොමු කිරීමේ අනුදේශ, මෙහෙයුම් මාර්ගෝපදේශ සහ බඳවාගැනීමේ ක්‍රියාවලි පිළියෙල කිරීම සඳහා වෙනම ආයතනයක් ස්ථාපිත කොට ඇත.”⁸⁴

ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදල විසින් 2016 වර්ෂයේ ඉරාකය තුළ ක්‍රියාත්මක කළ විස්තීර්ණ අරමුදල් පහසුකම් වැඩසටහනට අනුව බරපතල දූෂණ සිද්ධි සම්බන්ධයෙන් සිදු කරන විමර්ශනවලට සහ ඒකාබද්ධතා කොමිෂන් සභාවේ ධාරිතා වර්ධනයට සහාය වීම සඳහා සහයෝගය සැලසීමට කාර්යමණ්ඩලය ලබා දීම සඳහා රජය විසින් UNDP සමග ගිවිසුම් අත්සන් කිරීම අවශ්‍ය විය.

දූෂණය පිටුදැකීම සඳහා වන සාධනීය ආයතනයක් ස්ථාපිත කිරීම තුළ චක්‍රයන් ජාතීන්ගේ සංවිධානයේ සහයෝගිතාව හුවා දැක්වීමට බොහෝ විට ඉදිරිපත් කරනු ලබන උදාහරණයක් වනුයේ ගෝතමාලාවේ දඬුවම් නොලබා යාමට විරෙහි ජාත්‍යන්තර කොමිෂන් සභාව (CICIG) පිළිබඳ උදාහරණය යි. දේශීය ආයතන විසින් ප්‍රබල පශ්චාත් - ගැටුම් අපරාධ ජාල පිළිබඳ විමර්ශනය කිරීම, ඒවාට විරෙහිව නීතිමය කටයුතු දියත් කිරීම සහ ඒවා ඉවත් කිරීම සඳහා සහාය සලසනු ලබන යම් මුලපිරීමක් ඉල්ලමින් ගෝතමාලා රජය විසින් චක්‍රයන් ජාතීන්ගේ සංවිධානයෙන් කරන ලද ඉල්ලීමෙහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් මෙකී කොමිෂන් සභාව නිර්මාණය විය.

ශ්‍රී ලංකාව සඳහා භාවිතා කළ හැකි ආකෘතියක් වන CICIG හට සිත්ගන්නා සුළු ඉතිහාසයක් තිබුණි. පුද්ගලයන් 1540 කට වඩා වැඩි පිරිසක් වරදකරුවන් බවට පත් කරමින් ගෝතමාලා අධිකරණ පද්ධතිය තුළ හඬු 120කට වඩා වැඩි ප්‍රමාණයක් ගොනු කිරීමට එය උපකාරී විය. මෙම ආකෘතියේ අදාලත්වය වන්නේ - ශ්‍රී ලංකාව තුළ පවතින ආකාරයෙන් - අඬු ධාරිතා වලින් යුතු සහ දේශපාලන බලපෑම් වලට ලක්වීමේ ඉහළ අවදානමක් සහිත දේශීය ආයතන එකී ගැටළු වලින් මිදීම උදෙසා බාහිර සහයෝගය තුළ ඇති බලය ඒ තුළින් පෙන්වීමයි.

තාර්කිකය (16.2)

කිසිදු බියකින් හෝ පක්ෂපාතිත්වයකින් තොරව සියලු දෙනා සඳහා සමානව නීතිය භාවිතා කිරීමට CIABOC සතු අභිලාෂය සහ හැකියාව ඔස්සේ දැනට පිරිහී ඇති ජනතා විශ්වාසය යළි ඉහළ නැංවීමටත්, වගවීම වැඩි කිරීමටත්, අලුත් කළ විෂය පථය කෙරෙහි ඒ තුළ පවත්නා කැපවීම සනාථ කිරීමේ අවස්ථාවක් වශයෙන්ද සැලකිය හැකිය. අධිකරණ ක්‍රියාවලියේ පවත්නා ප්‍රමාදයන්, දැනට පවත්නා දඬුවම් නොලබා යාම සහ බිය පිළිබඳ සංස්කෘතිය ඇතුළු දුර්වලතා, සහ ප්‍රමාණවත් නොවන බලතල යනාදිය අඬු විමර්ශන සහ හඬු පැවරීමේ අනුපාතයන් කෙරෙහි දායක වී තිබිය හැකි අතර, පවත්නා බලතල පූර්ණ වශයෙන් භාවිතාවේ යෙදවීමට ආයතනය සතුව පවත්නා සුදානම සහ අභිලාෂය විදහා දැක්වීමට ආයතනය අපොහොසත් වී ඇත. උදාහරණ

82 “බොහෝ දෙනෙකුට පාඩු වන ලෙස සුළු පිරිසකට වාසි ලබා දෙන, පුද්ගලයන්ට සහ සමාජයට බරපතල සහ පුළුල් හානි සිදු කරන ඉහළ මට්ටමේ බලය අතිසි ලෙස භාවිතා කිරීම”: ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටරනැෂනල්, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: https://www.transparency.org/en/corruptionary/grand-corruption. jo_n.kak https://www.unodc.org/documents/NGO/Grand_Corruption_definition_with_explanation_19_August_2016_002_1.pdf

83 ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටරනැෂනල් ශ්‍රී ලංකා (2021), “ශ්‍රී ලංකාව දූෂණ සංජානන දර්ශකයේ දශකයකට ආසන්න කාලයක් එකතුව පල්වෙමින් සිටී”, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.transparency.org/sri-lanka-continues-near-decade-long-stagnation-on-corruption-perceptions-index/>

84 ප්‍රධාන සොරතුරු සපයන්නන් සමග සම්මුඛ සාකච්ඡා.

වශයෙන්, පෙර පැවති CIABOC නීතිය යටතේ, සිය මෙහෙයවීමෙන් සිදු කරන බලතල (*ex mero motu powers*) ලබා දුන් 2015 වර්ෂයේ සිට 2017 වර්ෂය දක්වා වන කාලසීමාව තුළ කොමිෂන් සභාව විසින් එම බලතල ක්‍රියාවේහි යොදවන ලද අවස්ථා සංඛ්‍යාව ශුන්‍ය වේ.⁸⁵

තාර්කිකය (16.3)

විමර්ශනය කිරීමේ, නඩු පැවරීමේ සහ දඬුවම් නියම කිරීම/වරදකරුවන් කිරීම ආශ්‍රිතව කැපී පෙනෙන ප්‍රගතියක් නීතිවල බලපෑම සහ ඒවා ඵලදායී අයුරින් බලාත්මක කිරීම පෙන්නුම් කරයි. මැනිය හැකි බලය පැවරෙන වක්‍ර (*proxy*) දර්ශක ස්ථාපිත කිරීම ඔස්සේ, නඩු පැවරීමේ සහ විමර්ශනාත්මක සාර්ථකත්වය විෂය මූල ආකාරයකින් මැන බැලිය හැකිය. CIABOC හි නව බලවරම සහ ඒ වෙත ලබා දී ඇති නව සහ පුළුල් බලතල හේතුවෙන්, වඩා ඵලදායී සහ කාර්යක්ෂම ආකාරයකින් විමර්ශන සහ නඩු පැවරීමේ කටයුතු සිදු කිරීමට ආයතනය සතු ධාරිතාව ඉහළ නැංවී ඇත. නව බලතල ක්‍රියාවේහි යෙදවීම මත පදනම්ව විමර්ශන සහ නඩු පැවරීම් පිළිබඳ ඉලක්ක ස්ථාපිත කර ගැනීම, ආයතනය විසින් ස්වකීය ධාරිතාව ඉහළ නැංවීම සඳහා එහි නව බලතල සහ හැකියාවන් භාවිතා කරනු ලබන ආකාරය පිළිබඳව යතාර්ථවාදී තක්සේරුවක් වශයෙන් සැලකිය හැකිය. ඒවා නොමැති තත්ත්වයක් තුළ විමර්ශන සහ නඩු පැවරීමේ කටයුතු කෙරෙහි සහ වැරදිකරුවන් තීරණය කිරීමේ කටයුතු සාර්ථකව ඉටු කිරීමේ හැකියාව කෙරෙහි බාධා ඇති වූ බව ප්‍රකාශ වී ඇත.⁸⁶

තාර්කිකය (16.4)

CIABOC පිළිබඳව පවතින වාර්තාව එතරම් හොඳ වකක් නොවේ. අල්ලස් කොමිසම විසින් 2021 වර්ෂයේදී නඩු 69ක් ගොනු කරන ලද නමුත් ඒවායින් 42ක් ඉවත් කරගෙන ඇති බව පාර්ලිමේන්තුවේදී පෙන්වා දී තිබුණි. 2022 වර්ෂයේදී එමගින් නඩු 71ක් ගොනු කරන ලද නමුත් 43ක් ඉවත් කරගෙන ඇත.⁸⁷ එලෙස ඉල්ලා අස් කර ගනු ලැබූ නඩු නැවත ගොනු කිරීමක් පිළිබඳව ප්‍රසිද්ධ තොරතුරු කිසිවක් නොපවතී. හුදෙක් තාක්ෂණික කරුණු සහ සාක්ෂි නොමැතිවීම මත පදනම්ව විශේෂයෙන්ම බලපෑම් සහගත ප්‍රසිද්ධ පුද්ගලයන්ට විරෙහි නඩු ඇතුළුව, අනෙකුත් නඩු බැහැර කිරීම හෝ ඉල්ලා අස්කරගැනීම⁸⁸ වැළැක්වීමට සහ එලෙස සිදුවන අවස්ථා ප්‍රමාණය අඩු කිරීම උදෙසා නීතිය කාර්යක්ෂම සහ වගවීම් සහගත ආකාරයෙන් ක්‍රියාත්මක කිරීමෙන් ඒ තුළින් නැති වී ගිය ජනතා විශ්වාසය නැවත ඇති කර ගැනීමට ප්‍රධාන දූෂණ විරෝධී නියෝජිතායතනය වෙත සහාය සැලසේ.

මෑත අතීතය තුළ පරිසරය ආශ්‍රිත දූෂණයට සම්බන්ධ රාජ්‍යකරණ කටයුතු ඉතා මිල අධික සහ ඇතැම් විට ඉතා විනාශකාරී ආකාරයෙන් පැවති බව සනාථ වී ඇත. විබැවින් පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරු (EIA) සඳහා විනිවිදභාවය හා විවෘත ජනතා ප්‍රවේශය සහතික කිරීමේ අවශ්‍යතාවයක් පවතී.

17. විනිවිදභාවය සහතික කිරීම උදෙසා සියලුම මහා පරිමාණ යටිතල පහසුකම් ව්‍යාපෘති වල පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරු කිරීමේ ආශ්‍රිත සියලු තොරතුරු මාර්ගගත පෝර්ටලයක් ඔස්සේ පළ කිරීම.⁸⁹

තාර්කිකය

දැනට පාරිසරික ඇගයීම් තක්සේරුව පිළිබඳ තොරතුරු වෙත ඇත්තේ සීමිත ප්‍රවේශයක් වන අතර, ඒ හේතු කොට ගෙන ජනතා මැදිහත්වීම් සහ ප්‍රශස්ත තීරණ ගැනීම කෙරෙහි බාධා පමුණුවයි. විකාශන වාර්තා (*scoping reports*), ජනතා අදහස් දැක්වීම්, සහ තාක්ෂණික ඇගයීම් කමිටුවේ වාර්තා ඇතුළුව මූලික පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුවට අදාළ ලේඛන ප්‍රගාමී අයුරින් හෙළිදරව් කිරීම මෙවන් මාර්ගගත පෝර්ටලයක් තුළින් දිරි ගන්වයි. ශ්‍රී ලංකාවේ පරිසරය ආශ්‍රිත කාරණා වල වර්තමානයෙහි පවත්නා තත්ත්වය මේ තුළින් සැලකිය යුතු ලෙස ඉහළ යාමත්, පරිසරය ආශ්‍රිත වඩා හොඳ පාලනයක් හරහා එය ගෝලීය ප්‍රමුඛතාවයක් ඉදිරියට ගෙනයාම සඳහා දායක වීමත් සිදු වේ.

පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරු ප්‍රසිද්ධියට පත් කිරීම හේතු කිහිපයක් නිසා ඉතාම වැදගත් වේ. පළමුවෙන්ම, පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරු වෙත ජනතා ප්‍රවේශය ඇති කිරීම මගින් වඩා හොඳින් පරිසරය ආරක්ෂා කිරීම කෙරෙහි යොමු වූ තීරණ ගැනීම ප්‍රවර්ධනය කර ප්‍රජාවන් සහ පාර්ශ්වකරුවන් වෙත ධනාත්මකව බලපෑම් ඇති

85 ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටර්නැෂනල් ශ්‍රී ලංකා ආයතනය, RTI Watch (2016). "ඉල්ලීම් සහ ප්‍රතිචාර,, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.rtiwatch.lk/requests/?drawer1=CIABOC>
86 අල්ලස් හා දූෂණ වෝදනා විමර්ශන කොමිෂන් සභාව, (2020), "KslaG නීතිඥයින්ගේ නීති සඟරාවේ අධ්‍යක්ෂ ජනරාල් විසින් රචිත දූෂණ -විරෝධී වීම පිළිබඳ ලිපිය", ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://ciaboc.gov.lk/media-centre/international-relations/856-the-article-on-anti-corruption-by-the-director-general-for-the-junior-bar-law-journal>
87 සඳුන් ජයවර්ධන (2023), "විරුද්ධ පාර්ශ්වය විසින් ප්‍රමාදයන් පිළිබඳව දැඩි විරෝධතා දැක්වීමෙන් අනතුරුව දූෂණ විරෝධී පනත් කෙටුම්පතේ 2 වන වර කියවීම සිදු කොට පත්දැකීන් තොරට සම්මත කරන ලදී," ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.sundaytimes.lk/230709/columns/after-much-protests-by-opposition-over-delays-2nd-reading-of-anti-corruption-bill-passed-without-a-vote-524917.html>
88 අනුරාධ චේරන් (2023), "CIABOC විසින් දේශපාලන චරිත හා බැඳුණු නඩු 95 ක් ඉවත දමා ඇත - AKD", ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://ceylontoday.lk/2023/07/08/ciaboc-dropped-95-cases-involving-political-figures-akd/>
89 වෙබ් විසර්වකාශය (2021). "පාරිසරික රාජ්‍යකරණය කොහිද? තොරතුරු සඳහා ඇති සීමිත ප්‍රවේශය සංවර්ධන ව්‍යාපෘති වල අර්ථවත් මපජන සහභාගිත්වය අඩපණ කරයි,, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.veriterresearch.org/publication/whither-environment-governance/>

කරයි. මේ තුළින් වඩා හොඳ ආයෝජන තීරණ ගැනීම සඳහා සහාය වීම, හානි අවම කිරීම සඳහා දැරිය යුතු වන පිරිවැය පහත හෙළීම සහ මධ්‍ය කාලීන හා දීර්ඝකාලීන වශයෙන් ආර්ථිකය කෙරෙහි ඇති වන ප්‍රතිඵල වැඩිදියුණු කිරීම යනාදිය සිදු වේ. තවද, විය ගෝලීය වශයෙන් පොදු ජනතාව වෙත ද්විතීයික ප්‍රතිලාභ ඇති කරයි. පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරු ප්‍රසිද්ධ වීම සහ රජය විසින් ප්‍රජාව කෙරෙහි ඇති වන බලපෑම අවම කිරීමට ඉතා ප්‍රවේසම් සහගතව කටයුතු කිරීමෙන්, ව්‍යාපෘති කෙරෙහි වල්ල වන ජනතා විරෝධය අඩු කර ගැනීමට දායක වෙයි. මෙය ඇති විය හැකි සමාජීය සහ දේශපාලන අස්ථාවරතාවය වළක්වා ගැනීමට උපකාරී වන බැවින්, ශ්‍රී ලංකාවේ මධ්‍ය කාලීන ආර්ථික ස්ථාවරත්වය කෙරෙහි ද දායක විය හැකිය.

18. පුරවැසියන් විසින් ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව තුළ සුරක්ෂිත කොට ඇති පරිදි ස්වකීය මූලික අයිතිවාසිකම් භාවිතාවෙහි යොදවනු ලබන, ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී විසම්මුතීන් සහ විරෝධතාවයන් ඇතුළුව රාජ්‍යකරණයට පුරවැසි සහභාගිත්වය උදෙසා වන ප්‍රජා අවකාශය ආරක්ෂා කිරීම සහ ප්‍රවර්ධනය කිරීම.

තාර්කිකය

පුරවැසියන් ආර්ථික ප්‍රතිසංස්කරණ සහ ප්‍රතිසාධන ක්‍රියාවලීන් තුළ අර්ථාන්විත අයුරින් සහභාගි වීම සහ ඒවායේ සැබෑ හිමිකාරත්වය දැරීම සඳහා වන මූලික අවශ්‍යතාවයන් වශයෙන්, බලදායී කරන වටපිටාවක් සහ ආරක්ෂිත අවකාශයක් පැවතිය යුතු බව දීර්ඝ කාලයක සිට පිළිගනු ලබන සහ සැවොම දන්නා සත්‍යයකි. අනෙක් අතට, එවන් පූර්ව කොන්දේසි නොමැති තත්ත්වයක් තුළ අනිවාර්යයෙන්ම තිරසරතාවයක් නොමැති වීම සහ ප්‍රතිසංස්කරණ හ්‍යාස පත්‍රයන් අසාර්ථක වීමට පවා මගපෑදිය හැකිය. විශේෂයෙන්ම වත්මන් සන්දර්භය තුළ වර්තමාන රජයේ සුජාතභාවය පිළිබඳ අර්බුදයක් සහ අරගල විරෝධතාකරුවන් මර්දනය කිරීම පිළිබඳ ජනතාවගේ මතකය තුළ තවමත් නැවුම්ව පවතින බව සැලකීමේදී, මෙම නිර්දේශය සාර්ව-තීරණාත්මක එකක් බවට පත් වන අතර, අනෙකුත් වඩා සුචිණිත නිර්දේශ සඳහා පදනම සකස් කරගැනීමට සහාය වේ.

වියට අමතරව, ඉහතින් විස්තර කොට ඇති පරිදි, රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන පහත් කෙටුම්පත,⁹⁰ විකාශන පහත් කෙටුම්පත⁹¹ සහ ප්‍රති-ත්‍රස්ත පහත් කෙටුම්පත⁹² වැනි ප්‍රශ්නකාරී සහ මර්ධනකාරී නීති කෙටුම්පත් ගණනාවක්,⁹³ විවාදයට ලක් වී ඇත. විසේම ත්‍රස්තවාදය වැළැක්වීමේ පනත සහ ICCPR පනත⁹⁴ වැනි වෙනත් ඉතා දරුණු හෝ වරණීය ලෙස බලාත්මක කර ඇති නීති සම්පාදනයන් සමාගමයේ නිදහස සහ අදහස් ප්‍රකාශ කිරීමේ නිදහස, ප්‍රශ්න කිරීමට සහ විසම්මුතියට පුරවැසියන් සතු අයිතිවාසිකම් සහතික කිරීම, ඇතුළු මූලික අයිතිවාසිකම් භාවිතාවේ යෙදවීම සඳහා වන ප්‍රජා අවකාශය දැනටමත් දැඩි ලෙස අවම කොට ඇති අතර, තීරණ ගනු ලබන්නන් වගවිය යුතු තත්ත්වයක් නිර්මාණය කිරීම ප්‍රතිසංස්කරණ හ්‍යාස පත්‍රයන්හි සුජාතභාවය සඳහා ඉතාම වැදගත් වේ.

ඒ අනුව, මෙම නිර්දේශය අවශ්‍යයෙන්ම වඩා පුළුල්, සියලු අංශ ආවරණය වන පොදු නිර්දේශයක් වන අතර, විවිධ ආකාර වලින් විය පසුව ඉදිරිපත් කරන වඩා නිශ්චිත නිර්දේශ සඳහා පූර්ව කොන්දේසියක් වන අතර, පදනම සකසන නිර්දේශයක් ලෙස දැකිය යුතු ය.

මූලික කාණ්ඩය රාජ්‍යකරණ මිණුම් ලකුණු 12 කින් සමන්විත වන අතර ඉන් පළමු නිර්දේශ තුන වර්තමාන බදුකරණ සහ ආදායම් වික්රස් කිරීමේ ක්‍රමය සමග සාප්‍රචම සම්බන්ධ වේ.

ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදල හා සම්බන්ධ විමෙත් පසු සිදු කළ බදු ප්‍රතිසංස්කරණ වලට විරෝධීව වෘත්තීයවේදීන් අතර පවත්නා කලකිරීම ඉලක්ක කණ්ඩායම් සාකච්ඡා සහ ප්‍රධාන තොරතුරු සපයන්නන් සමග සිදු කළ සම්මුඛ සාකච්ඡා වලදී අවධාරණය කරන ලද බව ආරම්භයේදී ප්‍රකාශ කළ යුතු වෙයි. විය ශ්‍රී ලංකාවේ සමස්ත උසස් අධ්‍යාපන අංශය තුළ ඉතා ආසන්න කඩා වැටීමක් සඳහා හේතු වෙමින් සැලකිය යුතු බුද්ධිගලනයක් සිදු වීමට ඉතා ප්‍රධාන හේතුවක් බවට පත්වී ඇත. ඒවාට උදාහරණ වශයෙන්, රාජ්‍ය විශ්වවිද්‍යාල 17ක සමස්ත අනුමත අධ්‍යයන කාර්යමණ්ඩලය 12,992 කින් දැනට සේවයෙහි යෙදී සිටින්නේ 6,548 ක් පමණක් වන අතර, එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් 49.6%ක නොපුරවන ලද පුරප්පාඩු අනුපාතයක් ඇති වී ඇත. 2023 වර්ෂයේදී පමණක්, විද්වතුන්ගේ සේවයෙන් ඉල්ලා අස්වීම් 1000 කට ආසන්නව වාර්තා වී ඇත.⁹⁵ ඒ හා සමානවම වෛද්‍යවරුන්ගේ නික්ම යාම හේතුවෙන් ජාතික සෞඛ්‍ය පද්ධතිය සම්පූර්ණයෙන් අඛණ්ඩ වී ඇත.

90 අයිලන්ඩ් පුවත්පත (2023 මැයි 23), "නව රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන පහත් කෙටුම්පත සාකච්ඡා වෙමින් පවතී, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://island.lk/new-ngo-bill-under-discussion/>
91 මහීනා දුල්ලූව (2023 ජූනි 10), "විකාශන අධිකාරිය පහත් කෙටුම්පතට ස්වයං හෝ සම-හිතාමතය ඉදිරි මාවත?, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.themorning.lk/articles/2CzPw0nx9RLL0pAlj4AR>
92 ජාත්‍යන්තර ක්ෂමා ආයතනය (2023 අප්‍රේල් 14), ශ්‍රී ලංකාව: හයානක ත්‍රස්ත විරෝධී පනතට බයිසින් ප්‍රතිචාර දැක්විය යුතුය, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.amnestyusa.org/press-releases/sri-lanka-biden-must-respond-to-dangerous-anti-terrorism-act/#:~:text=The%20government%20of%20Sri%20Lanka.commit%20to%20repealing%20the%20law>
93 -එහිම.
94 විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය, "විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය මගින් ඉදිරිපත් කිරීම", ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/DownloadDraft.aspx?key=TmEf2qU3ZBlnXcekZZTWE06e45vBNu3soAXyVB+sGLm/qsFq4mPzfnTx8KBvgLo6TFqzptLfpDvWzrZwSiOZA=
95 මෝනින් පුවත්පත මත පදනම්ව (2023 අගෝස්තු 24), "විශ්වවිද්‍යාල ආචාර්යවරුන් 1000 දෙනෙකු බඳවා ගැනීමේ අවශ්‍යතාවය විශ්වවිද්‍යාල ප්‍රතිපාදන කොමිෂම විසින් අවධාරණය කරයි., ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: [https://www.themorning.lk/articles/kKtWWcJS8Hdu8l1CgrQ and Federation of University Teachers' Associations \(FUTA\) data](https://www.themorning.lk/articles/kKtWWcJS8Hdu8l1CgrQ and Federation of University Teachers' Associations (FUTA) data)

ආ. සාර්ව-දේශපාලන-ආර්ථික ස්ථාවරත්වය සහ තිරසාරභාවය වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා ගත යුතු ක්‍රියාමාර්ග

මූල්‍ය අවහාසිතය සහ තිබිය හැකි දූෂණය ආමන්ත්‍රණය කිරීම සඳහා වත්මන් නීති පැහැදිලිවම ප්‍රමාණවත් නොවන තත්ත්වයක් තුළ, මෙම දෙවන කාණ්ඩයේ නිර්දේශ මගින් පවතින හිදුසු පියවීමට සහ/හෝ නව ගැටලු ආමන්ත්‍රණය කිරීම සඳහා අවශ්‍ය කරන ප්‍රතිපත්ති වල වෙනස්කම් හඳුනාගනියි. ප්‍රතිසංස්කරණ න්‍යාය පත්‍රය සඳහා අවශ්‍ය කරන ප්‍රධාන සාර්ව-නිර්ණාත්මක ආර්ථික පාලනයේ ඉල්ලුම් ආමන්ත්‍රණය කිරීමට වත්මන් හෙතෙක සහ පරිපාලන තන්ත්‍රය අපොහොසත් වීම තුළින් මෙම නිර්දේශ කාණ්ඩය පැන නැගීය.

19. අනුමත කරන ලද පටිපාටි නොමැතිව බදුකරණය සඳහා පමණට වඩා අධික ලෙස අහිමතය යොදා ගැනීම වැළැක්වීම සඳහා බදු හා සම්බන්ධ සියලු ම නීති සංශෝධනය කිරීම.

තාර්කිකය:

විශේෂ වෙළඳ භාණ්ඩ බද්ද වැනි ශ්‍රී ලංකාවේ තිබෙන ඇතැම් බදු ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවෙහි දක්වා ඇති, පාර්ලිමේන්තුව විසින් රාජ්‍ය මූල්‍ය පාලනය කිරීමේ මූලධර්මය උල්ලංඝනය කරයි. බලාත්මක කිරීමට පෙර ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණය ඉදිරියේ අභියෝගයට ලක් කරන ලද, මේ හා සමාන මට්ටමක අහිමතයක් සහිත වෙනත් නීතියක් සම්බන්ධයෙන් ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණය ලබා දුන් තීන්දුවක මෙය පිළිගෙන තිබේ. එසේ වුවත්, ශ්‍රී ලංකාව නීති බලාත්මක කිරීමෙන් පසුව එම නීති අධිකරණ සමාලෝචනයට ලක් කිරීමට ඉඩ නොදෙන නිසා (අභියෝගයට ලක්කිරීමෙන් තොරව කඩිනමින් සම්මත කර ගනු ලබන නිසා) විශේෂ වෙළඳ භාණ්ඩ පහත විනි වර්තමාන ස්වරූපයෙන් තවදුරටත් පවතියි.⁹⁶

උදාහරණයක් ලෙස, බදු සංශෝධනය කිරීමේ වහාම ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා ගැසට් නිවේදනයක් මගින් නිවේදනය කිරීමට විශේෂ වෙළඳ භාණ්ඩ බදු පහත මගින් අමාත්‍යවරයාට පූර්ණ අහිමතය ලබා දෙයි. මෙම තත්ත්වය දූෂණය සඳහා අවස්ථා නිර්මාණය කරමින්, මුල්බැසගත් බැඳියාවන් අපේක්ෂා කරන පාර්ශවයන් වෙත ප්‍රතිලාභ ගෙන දෙන අයුරින් යොමු කිරීමට ඉඩ සලසයි. පසුව පාර්ලිමේන්තුව විසින් එම බදු සංශෝධනය අනුමත නොකළ ද, පාර්ලිමේන්තුවේ ජන්ද විමසීම දක්වා වන කාලය තුළ ගෙවා ඇති බදු අඩු කිරීම කෙරෙහි විය බලපාන්නේ නැත. සාමාන්‍ය ව්‍යවහාරයේ සිති බදු වංචාව. යනුවෙන් හඳුන්වනු ලබන 2020 ඔක්තෝම්බර් මාසයේ දී සිති ආනයනය සඳහා මතභේදාත්මක ලෙස සිදු කළ බදු අඩු කිරීම, ඉහත කී අහිමතය අවහාසිතා කිරීම මහජන අවධානයට යොමු කළ අවස්ථාවක් විය. වෙරටේ රිසර්ච් ආයතනයෙහි පර්යේෂණ ඇස්තමේන්තු වලට අනුව පෙනී යන පරිදි රජයට සිදු වූ විශාල ආදායම් අහිමිවීම (2022 අවසානය වන විට රුපියල් බිලියන 59 ක්) පාරිභෝගිකයින්ට නොව, වැඩියෙන් සැපයුම්කරුවන්ට ලැබුණු අතිරික්තය ලෙස එකතු විය.⁹⁷

පාර්ලිමේන්තුවේ අනුමැතියකින් තොරව බදු සංශෝධනය කිරීම වලට භාජනය විය හැකි අනෙකුත් නීතිවලට කොළඹ වරාය නගර කොමිෂන් සභා පහත සහ එකතු කළ අගය මත බදු පහත ඇතුළත් වේ. විශේෂ වෙළඳ භාණ්ඩ බද්ද සහ එකතු කළ අගය මත බද්ද පැනවීම සම්බන්ධයෙන් ලබා දී ඇති අයුතු අහිමතය ඉවත් කිරීම සඳහා මේ වන විට පාර්ලිමේන්තුවට පහත් කෙටුම්පත් ඉදිරිපත් කර ඇති අතර, ඒ අනුව නුදුරේදී ම එම ක්‍රියාමාර්ග ක්‍රියාත්මක කිරීමට හැකි වනු ඇත.

96 විශේෂ භාණ්ඩ හා සේවා බදු පහත් කෙටුම්පත සම්බන්ධයෙන් ශ්‍රී ලංකා ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණය ලබා දුන් තීන්දුව. ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.parliament.lk/uploads/bills/gbills/scdet/6244.pdf>
97 වෙරටේ රිසර්ච් (2023), "සිති සඳහා විශේෂ වෙළඳ භාණ්ඩ බද්ද අඩු කිරීම හේතුවෙන් ආදායමට ඇතිවූ බලපෑම්, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: [https:// publicfinance.lk/en/topics/government-revenue-loss-due-to-the-sugar-tax-cut-1639643938](https://publicfinance.lk/en/topics/government-revenue-loss-due-to-the-sugar-tax-cut-1639643938)

20. ශ්‍රී ලංකාව ද අත්සන්කාර පාර්ශවයක් වන දුම්කොළ පාලනය පිළිබඳ රාමු සම්මුතිය. (6 වැනි වගන්තිය) මගින් අපේක්ෂා කරනු ලබන මිල සහ බදු ක්‍රියාමාර්ග පූර්ණ වශයෙන් ක්‍රියාත්මක කිරීම.

තාර්කිකය:

ශ්‍රී ලංකාවේ දුම්වැටි සහ දුම්කොළ සඳහා වන දේශීය භාණ්ඩ බද්ද විශාල ආදායම් මූලාශ්‍රයක් - විය රුපියල් බිලියන සියයකට (100) අධික ය. කෙසේ වෙතත්, අනුප්‍රාප්තික රජයන් මෙම බදු නිසි පරිදි දර්ශකකරණය කිරීමට අපොහොසත් වී ඇති අතර, මිල වැඩිවීම්වල ප්‍රතිලාභය ලබා ගැනීම සඳහා කල්තබා භාණ්ඩ රැස්කර තබා ගැනීම වැළැක්වීමට චරෙහිව රෙගුලාසි ක්‍රියාත්මක නොකිරීම නිසා කාන්දුවීම් වලට ඉඩ සැලසී ඇත.⁹⁸ ශ්‍රී ලංකාව වසර විස්සකට (20) අධික කාලයක් පුරා අත්සන්කාර පාර්ශවයක් ව සිටින දුම්කොළ පාලනය පිළිබඳ රාමු සම්මුතියෙහි 6 වෙනි වගන්තිය ක්‍රියාත්මක කිරීම පිළිබඳ මාර්ගෝපදේශවල මේ වන විටත් දුම්කොළ බදු පැනවීම සම්බන්ධයෙන් ගත යුතු නිසි ක්‍රියාමාර්ග කවරේද යන්න දක්වා ඇත.⁹⁹

දුම්වැටි සඳහා බදු පැනවීම සම්බන්ධ දර්ශකකරණ ක්‍රමවේදයක් ස්ථාපනය කිරීමට අපොහොසත් වීම නිසා දුම්වැටි බදුවලින් අපේක්ෂිත ආදායම් උත්පාදනය කිරීමේ අවස්ථාව වැළකී ඇත. මෙය 2019 වර්ෂයේ අයවැයෙහි කොටසක් ලෙස දුම්වැටිවල දැරිය හැකි මිල නාමික දළ දේශීය නිෂ්පාදිතයට සමාන ලෙස තබා ගැනීම සඳහා වූ යෝජනාවකි. අදාළ අමාත්‍යවරයා එම දර්ශකකරණ ප්‍රතිපත්තිය ක්‍රියාත්මක නොකිරීමට තම අභිමතය භාවිත කළේය. මෙහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස 2020 - 2022 කාල පරිච්ඡේදය තුළ ලබා ගත හැකිව තිබූ රුපියල් බිලියන 85 ක ආදායමක් ලබා ගැනීමට නොහැකි වූ අතර, 2023 වර්ෂයේ දී ද තවත් රුපියල් බිලියන බොහෝ ගණනක ආදායම් අහිමිවීමට ලක් වනු ඇත.¹⁰⁰

දුම්කොළ බදුකරණය පිළිබඳ දර්ශකකරණ සහ නියාමන ක්‍රියාමාර්ග ක්‍රියාවට නැංවීමට අපොහොසත්වීම බදුකරණය පිළිබඳ තත්කාර්ය ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාත්මක කිරීමටත්, රාජ්‍ය ආදායම දුර්වල කිරීම පිණිස සැපයුම්කරුවන් විසින් කල්තබා භාණ්ඩ රැස්කර තබා ගැනීමටත් හේතු වී තිබේ. උදාහරණයක් ලෙස, 2023 වර්ෂයේ අයවැය මගින් දුම්වැටි මත දේශීය නිෂ්පාදන බදු වලින් රුපියල් බිලියන 137 - 140 ක ආදායමක් අපේක්ෂා කරයි. කෙසේ වෙතත්, රජය විසින් පහවා ඇති බදු වැඩිකිරීම මගින් උපයා ගත හැකි වන්නේ දළ වශයෙන් රුපියල් බිලියන 99 ක් පමණක් බව වෙරටේ රිසර්ච් විසින් ප්‍රකාශයට පත් කරන ලද විශ්ලේෂණවලින් පෙනී යයි. විබැවින්, මෙම තනි නිෂ්පාදන බද්දෙන් පමණක් අයවැය ආදායම් ඉලක්ක වලින් රුපියල් බිලියන 40 ක් පමණ නොලැබී යනු ඇත.

21. 1.1 සහ 1.2 වෙනි නිර්දේශවල දක්වා ඇති බදු නිදහස් කිරීම්වල පස් අවුරුදු සාමාන්‍යයෙන් වාර්ෂිකව 10% ක අඩුකිරීමක් (සංඛ්‍යාවෙන් සහ / හෝ වටිනාකමෙන්) අත්කර ගැනීම.

තාර්කිකය:

ශ්‍රී ලංකාවේ ආර්ථිකය ප්‍රතිසාදනය සහ ණය නිරසාරනාවය, රාජ්‍ය ආදායම වැඩිකර ගැනීම මත රඳා පවතියි. බදු නිදහස් කිරීම් මගින් පොදු යහපත සහ ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදලට ලබා දී ඇති පොරොන්දු පවා යටපත් කරනු ලැබිය හැකි බැවින් බදු නිදහස් කිරීම් ආදායම අඩුවීමට හේතුවක් ලෙස 1 වෙනි යෝජනාවෙහි හඳුනාගෙන ඇත.

2022 ඔක්තෝම්බර් මාසයේදී, ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදලේ කාර්යමණ්ඩල මට්ටමේ ගිවිසුම අත්සන් කිරීමෙන් පසු රජය ආදායම් බදු සහ මහජන උපයෝගිතා සඳහා වන ගාස්තු හියුණු ලෙස ඉහළ නැංවූයේය. එසේ වුවත්, ශ්‍රී ලංකාව තුළ දැනටමත් හොඳින් ස්ථාපනය වී ඇති ආයතනයකට වසර 12 ක බදු සහන ලබාදීමට ද රජය ක්‍රියා කළේය.¹⁰¹ රජය එම බදු සහන ලබා දීම සම්බන්ධයෙන් කිසි තාර්කිකයක් හෝ විශ්ලේෂණයක් පාර්ලිමේන්තුවට ඉදිරිපත් නොකළේ ය. විබැවින්, බදු සහන හරහා රාජ්‍ය මූල්‍ය කාර්යසාධනය බාදනය කිරීමට මුල්බැසගත් බැඳියාවන් වලට ඇති බලය විනිවිදභාවය සඳහා ක්‍රියාමාර්ගවලින් පමණක් මැඩපැවැත්විය නොහැකි වනු ඇත.

යෝජිත පරිදි කාර්යසාධන ඉලක්කයක් නියම කිරීම මගින් පවතින බදු සහන ක්‍රමානුකූලව ඉවත් කිරීමට රජයට හැකි වේ. එමෙන්ම එමගින් අලුතින් ලබාදිය හැකි බදු සහන ද විධිමත් ලෙස සීමා කරනු ඇත. එසේ කිරීමට අපොහොසත් වුව හොත්, අඩු වන රාජ්‍ය ආදායමෙහි බර ශ්‍රී ලංකාවේ ණය හිමියන් මත පැටවෙනු ඇති අතර, විවිධ ඔවුන්ට ණය ප්‍රතිව්‍යුහගත කිරීමට සිදු වනු ඇත.

98 වෙරටේ රිසර්ච් (2014), "වෙරටේ රිසර්ච් ක්‍රියාකාරී ප්‍රකාශන දුම්වැටි සඳහා දැරියහැකි බව පදනම් කර ගත් මිලකරණයක් සඳහා වන තාක්ෂණික උදාහරණයක්", ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනයට <https://www.veriteresearch.org/publication/cigarette-pricing-in-sri-lanka/>
99 වෙරටේ රිසර්ච් (2014), "දුම්කොළ පාලනය පිළිබඳ රාමු සම්මුතිය ඇගයීම - 6 වෙනි වගන්තියට ශ්‍රී ලංකාවේ අනුකූලත්වය: දුම්කොළ සඳහා ඇති ඉල්ලුම අඩු කිරීම සඳහා මිල සහ බදු ක්‍රියාමාර්ග,, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.veriteresearch.org/publication/ftc-compliance-price-tax-measures-reduce-tobacco-demand/>
100 වෙරටේ රිසර්ච් (2023), "දුම්වැටි බදු වැඩිකිරීම මගින් අයවැයගත ආදායම උපයා ගැනීමට හැකිවේද?, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://publicfinance.lk/en/topics/will-the-increase-in-cigarette-taxes-meet-budgeted-revenue-1672923079#--:text=However%2C%20our%20calculations%20show%20that,excise%20taxes%20will%20be%20required>
101 ක්‍රමෝපායයක සංවර්ධන ව්‍යාපෘති පනත යටතේ සාදන ලදුව, අංක 2291/25 දරන අති විශේෂ ගැසට් පලයේ පළ කරන ලද, 2022 අගෝස්තු 03 දිනැති නියමයක ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: http://www.documents.gov.lk/files/egz/2022/8/2291-25_E.pdf

22. මහ බැංකුවට පරිබාහිරව රාජ්‍ය ණය කළමනාකරණ කාර්යාලයක් පිහිටුවීම.

තාර්කිකය:

කුප්‍රකට "බැඳුම්කර වංචාව, මගින් ශ්‍රී ලංකාව තුළ සිදු වන දැවැන්ත දූෂණ හෙළිදරව් වූ නමුත්, අපරාධකරුවන්ට දඬුවම් කිරීම කෙරෙහි මෙතෙක් අවධානය යොමු වී නැත. මහ බැංකුවේ රාජ්‍ය ණය දෙපාර්තමේන්තුව ක්‍රියා කරන්නේ යැයි අනාවරණය වූ අනිසි සම්මුතිවාදී ආකාරය හේතුවෙන් මෙම තත්ත්වයන් ඇතිවීමේ හැකියාව නිර්මාණය වී ඇත.¹⁰²

විශේෂීකරණය සහිත රාජ්‍ය ණය කළමනාකරණ ආයතනයක පරමාර්ථය වන්නේ ශ්‍රී ලංකාවේ සමස්ත රාජ්‍ය වගකීම් සහ ණය කළමනාකරණයෙහි විනිවිදභාවය, නිපුණත්වය සහ කාර්යක්ෂමතාවය ඉහළ නැංවීම මගින් විභවය දූෂණය පිටුදැකීමයි. රාජ්‍ය ණය කළමනාකරණ ආයතනයට සැලකිය යුතු මෙහෙයුම් ස්වාධීනත්වයක් තිබිය යුතු අතර, එය දේශපාලන සහ පෞද්ගලික අංශයේ බලපෑම් වලින් තොර විය යුතුය.

මහ බැංකුවට පරිබාහිර වූ රාජ්‍ය ණය කළමනාකරණ ආයතනයක් තිබීමෙහි වාසි කිහිපයක් තිබේ. රාජ්‍ය ණය කළමනාකරණ ආයතනය වෙනම ආයතනයක් ලෙස ස්ථාපනය කිරීම මගින් මහ බැංකුව සහ එම ආයතනය සඳහා පැහැදිලි කාර්යභාරයක් තිබීම සහතික කරමින් ණය කළමනාකරණය මූල්‍ය කළමනාකරණයට සමාන නොවන බව පැහැදිලි කරයි.¹⁰³ එය ණය පිරිවැය අවම කිරීමේ අරමුණ ඇතිව වෘත්තීමය ණය කළමනාකරණය සඳහා ඉඩ සලසයි. මධ්‍ය කාලීන ණය උපාය මාර්ග සැකසීම, වාර්ෂික ණය ගැනීමේ සැලසුම් සකස් කිරීම සහ වෙන්දේසිවල කඩඉම් සීමා තීරණය කිරීම වැනි පැවරෙන කාර්යයන් විය යුතු ය. ඊට අමතරව, රාජ්‍ය ණය කළමනාකරණ ආයතනය දේශීය මෙන්ම ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය තීරණ ද අධීක්ෂණය කළ යුතු ය.

ශ්‍රී ලංකාවේ 2023 ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදලේ වැඩසටහනට අනුව, 2024 වර්ෂයේ දෙසැම්බර් වන විට සම්පූර්ණයෙන් ම ක්‍රියාත්මක කිරීමට අපේක්ෂා කරමින්, ජාත්‍යන්තර යහ පරිවයන්ට අනුකූලව, 2023 වර්ෂයේ දෙසැම්බර් වන විට රාජ්‍ය ණය කළමනාකරණ ආයතනයක් පිහිටුවීමට රජය දැනටමත් පොරොන්දු වී සිටින බැවින් මෙම යෝජනාව පහසුවෙන් ඇතුළත් කළ හැකි ය.¹⁰⁴ ඇත්ත වශයෙන් ම, රාජ්‍ය ණය කළමනාකරණ කාර්යාලයක් පිහිටුවීම නැවත නැවත ලබා දෙන ලද අයවැය පොරොන්දුවක් වී ඇති අතර, විශේෂයෙන් ම 2017 වර්ෂයේ දී මහා භාණ්ඩාගාරයේ ස්වාධීන ණය කාර්යාලයක් පිහිටුවීම සඳහා අමාත්‍ය මණ්ඩලයේ අනුමැතිය ලැබුණු අවස්ථාවේ එම පොරොන්දුව ලබා දෙන ලදී.¹⁰⁵ ජාතික ණය කළමනාකරණ ආයතනයක් පිහිටුවීමේ යෝජනාවක් වඩාත් මෘතක දී 2022 අතුරු අයවැය, මගින් ඉදිරිපත් කරන ලදී.¹⁰⁶

23. රාජ්‍ය ප්‍රසම්පාදන පිළිබඳව වඩාත් වලදායී අධීක්ෂණයක් සිදු කිරීම සඳහා ජාතික ප්‍රසම්පාදන කොමිෂන් සභාව ශක්තිමත් කිරීම සහ මහජන අදහස් විමසමින් 2019 ප්‍රසම්පාදන මාර්ගෝපදේශ අනුමත කිරීම.

තාර්කිකය:

තරඟකාරී ලංසු කැඳවීම බොහෝ රටවල රාජ්‍ය අංශයේ ප්‍රසම්පාදන ක්‍රියාවලිය සඳහා භාවිතා කරනු ලබන යහපරිවය ලෙස සලකනු ලැබේ. කෙසේ වෙතත්, ශ්‍රී ලංකාව රජයේ ප්‍රසම්පාදන සිදු කිරීමේ දී තරඟකාරී ලංසු තැබීමෙන් නැවත නැවතත් බැහැර වෙමින්, අනාරාධිත යෝජනා මත ප්‍රසම්පාදන සිදු කරන අතර, බොහෝ විට එය ණය ලබා දෙන රටෙන් භාණ්ඩ මිලදී ගැනීමේ කොන්දේසිය මත ලබා දෙන ණයවලට ද සම්බන්ධ වේ.

වර්තමානයේ, අනාරාධිත යෝජනා අනුමත කිරීම අමාත්‍ය මණ්ඩලයේ අභිමතය මත රඳා පවතියි.¹⁰⁷ මෙම අභිමතය අවභාවිතා කරමින් අක්‍රමිකතා සිදු කරනු ලැබේ.

102 ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව (2019), "2002 ජනවාරි 01 දින සිට 2015 පෙබරවාරි 28 දක්වා කාලය තුළ ගනුදෙනු කරන ලද - හිඟත් කරන ලද භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කර සම්බන්ධ, සේවක අර්ථසාධක අරමුදලේ ප්‍රාථමික සහ ද්විතියක වෙළඳපොළ ගනුදෙනු පිළිබඳ වෝතාර්ක විගණනයෙහි - විමර්ශනයෙහි අවසන් වාර්තාව IR/p2L" පි. 91
103 ලාභී කල්දරන් (1997), "ණය කළමනාකරණ කාර්යයන් සහ විවාදයන් පිහිටීම", ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.elibrary.imf.org/display/book/9781557755551/ch003.xml>
104 ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදල (2023 මාර්තු 20), "ශ්‍රී ලංකාව: විස්තීර්ණ අරමුදල් පහසුකම් යටතේ විස්තීර්ණ වැඩ පිළිවෙලක් සඳහා වන ඉල්ලීමක් - මාධ්‍ය නිවේදනයක කාර්ය මණ්ඩල වාර්තාවක සහ ශ්‍රී ලංකාව සඳහා වන විධායක අධ්‍යක්ෂවරයාගේ ප්‍රකාශය, පි. 95, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2023/03/20/Sri-Lanka-Request-for-an-Extended-Arrangement-Under-the-Extended-Fund-Facility-Press-531191>
105 මුදල් අමාත්‍යාංශය, "අයවැය කරුව 2017, පි. 69, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.treasury.gov.lk/api/file/52172dca-c11e-457c-b1a2-9b1272097742>
106 මුදල් අමාත්‍යාංශය, "අතුරු අයවැය කරුව 2022,, පි. 10, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.treasury.gov.lk/api/file/69d90eaf-Seda-4947-9b43-0cb1f99ccef0>
107 වෙබ්වේ රිසර්ච් (2021), "පොදු යටිතල පහසුකම්වල දී පොදු යහපත ආරක්ෂා කිරීම සඳහා අවස්ථා ශ්‍රී ලංකාවේ නියාමන රාමු පිළිබඳ සමාලෝචනය, පි. 8, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: https://www.veriterresearch.org/wp-content/uploads/2021/07/VR_Eng_RR_Feb2021_Opportunities-to-Protect-Public-Interest-in-Public-Infrastructure-1pdf

2015-19 කාලපරිච්ඡේදය තුළ ශ්‍රී ලංකාව අනාරාධිත යෝජනා දහතුනකට (13) එළඹුණු අතර, ඒවායෙහි මුළු වටිනාකම ඩො. 3.5040 ඩො. මිලියන 3.5040 ඩො. වේ.¹⁰⁸ අධ්‍යයන තුළින් ලේඛනගත කර ඇති පරිදි, ප්‍රසම්පාදනය පිළිබඳ අධීක්ෂණ යාන්ත්‍රණයක් ස්ථාපනය කිරීම මගින් අනාරාධිත යෝජනාවලට එළඹීම සීමා කළ හැකි අතර, ඒ හරහා ශ්‍රී ලංකාවට ඇතිවන සෘණාත්මක ආර්ථික, ණය සහ රාජ්‍ය මූල්‍ය බලපෑම අඩු කළ හැකිය.

ශ්‍රී ලංකාවේ වර්තමාන ප්‍රසම්පාදන රාමුවේ ඇති අනෙකුත් දුර්වලතාවලට පහත සඳහන් දෑ ඇතුළත් වේ:

- ප්‍රසම්පාදනය පාලනය කරන නීති සහ රෙගුලාසි තත්කාර්ය වෙනස් කරනු ලැබීමිවලට යටත්ව, විවිධාකාර නීතිමය බලතල මට්ටම් සහිතව, විවිධ ප්‍රසම්පාදන ආයතනවලට අදාළ වන බහුවිධ ලේඛනවල අඩංගු වන බැවින් පැහැදිලි ක්‍රියාපටිපාටියක් නොමැති වීම,
- පොදුවේ, ප්‍රගාමීය ලෙස ප්‍රසිද්ධියට පත් කළ යුතු බවට නීත්‍යානුකූලව නියම කර ඇති තොරතුරු වෙත සහ විශේෂයෙන්, මධ්‍යගත තොරතුරු වෙත ප්‍රවේශය නොමැතිකම,
- රාජ්‍ය ප්‍රසම්පාදන සම්බන්ධයෙන් සම්බන්ධීකරණය සහිත අධීක්ෂණයක් නොමැතිකම (වර්තමානයේ තිබෙන තත්ත්වය අනුව මුදල් අමාත්‍යාංශය, ජාතික විගණන කාර්යාලය, ජාතික ප්‍රසම්පාදන කොමිෂන් සභාව, පාර්ලිමේන්තු කාරක සභා ආදිය ඇතුළු බහුවිධ ආයතන සඳහා බලතල ලබා දී ඇත.)
- අනාරාධිත යෝජනා පිළිගැනීම සඳහා අමාත්‍ය මණ්ඩලයේ අභිමතය අඛණ්ඩව යොදා ගැනීම.¹⁰⁹

මෙම දුර්වලතා සියල්ල එකතු වීමෙන්, වැඩි දෙනාගේ යහපත කැපකර, කිහිප දෙනෙකුගේ ප්‍රතිලාභය පිණිස පොදු සම්පත් අවහානිතයට සහ දූෂණයට සුදුසු පසුබිම නිර්මාණය කරයි.

මැතිවරණ ප්‍රචාරක ව්‍යාපාර වලදී සහ අනෙකුත් ප්‍රධාන අවස්ථා වලදී ඇතැම් දේශපාලනඥයන්ට ලබාදෙන මූල්‍ය සහ වෙනත් සහාය මත පදනම්ව දූෂණයට සහ පුද්ගලික ප්‍රතිලාභය පිණිස රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්ති මෙහෙයවීමේ වාතාවරණයක් නිර්මාණය කරන ගප්මිතුරු ධනවාදයේ ප්‍රතිපාදන මෙයට සම්බන්ධ වේ. 2023 ජනවාරි මාසයේ දී මැතිවරණ වියදුම් නියාමනය කිරීමේ පනතක්¹¹⁰ සම්මත කරන ලද නමුත්, මැතිවරණ සඳහා මූල්‍ය දායකත්වය ලබා දීම සීමා කිරීම, අධීක්ෂණය සහ බලාත්මක කිරීම සැලකීමේ දී එම පනතේ විධිවිධාන දුර්වල මට්ටමක පවතියි.¹¹¹ මෙම සංදර්භය තුළ දේශීය ව්‍යාපාර සැබවින් ම තරඟකාරී නොවීමේ නැඹුරුවක් පවතින අතර, ඒ වෙනුවට අඛණ්ඩව රාජ්‍ය අනුග්‍රහය මත විශ්වාසය තබා සිටියි. මෙම තත්ත්වය නිසා එම ව්‍යාපාර පැහැදිලිව ම ජාත්‍යන්තර වෙළඳපොළ තුළ තරඟකාරී නොවන අතර, ජාත්‍යන්තර ව්‍යාපාර දේශීය වෙළඳපොළට ඇතුල්වීම පවා තරඟකාරී නොවේ. එබැවින්, ලෝක බැංකුව සහ ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදල විසින් මෙහෙයවනු ලබන වෙළඳ ලිහිල්කරණය මගින් අපේක්ෂිත ප්‍රතිලාභ ලබා නොදෙයි. ඇත්ත වශයෙන්ම, වෙළඳ ලිහිල්කරණයට වඩා වෙළඳාම සඳහා පහසුකම් සැලසීම සැබවින්ම වඩා ප්‍රයෝජනවත් බව මෑත කාලීන අධ්‍යයන වලින් පෙන්නුම් කරයි. "ආනයන බදු ඉවත් කිරීම හෝ අඩු කිරීම හරහා සිදුකරන වෙළඳ ලිහිල්කරණයෙහි බලපෑමට වඩා වෙළඳාම සඳහා පහසුකම් සැලසීමෙහි බලපෑම් ඉතා ඉහළ සහ වඩාත් ප්‍රායෝගික බව මෙම පර්යේෂණයෙන් පෙන්වා දෙයි.¹¹² ශ්‍රී ලංකාවේ වෙළඳ ලිහිල්කරණයට තවමත් දේශපාලනීකරණය සහ නිලබලධරයන්ට ලබා දී ඇති දැවැන්ත අභිමතය ඇතුළත් වන අතර, වෙළඳාම සඳහා පහසුකම් සැලසීම මගින් ආනයන/අපනයන ක්‍රියාවලීන් ස්වයංක්‍රීයකරණය/සිපිල්කරණය, සරල කිරීම සහ විධිමත් කිරීම ඉලක්ක කළ හැක. මේ සම්බන්ධයෙන් සලකා බැලීමේ දී ශ්‍රී ලංකාවට විශ්වාසයේ ආදර්ශය අනුගමනය කළ හැකි නමුත් දේශපාලන හා නිලධාරීවාදී අභිමතය ඉවත් කිරීම ජනප්‍රිය කාර්යයක් නොවනු ඇත. මෙම බාධකය ආමන්ත්‍රණය කිරීම මගින් අනාරාධිත යෝජනා සහ වෙනත් දූෂිත ක්‍රියාවන්ට තුඩු දුන් තත්ත්වයන් සහ එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස ඇති වූ විනිවිදභාවය/වගවීම නොමැතිකම අඩු කිරීමට බොහෝ දුරට උපකාරී වෙයි.

108 වෙර්වේ රිසර්ච් (2020), "යටිතල ව්‍යුහය සඳහා අරමුදල් සැපයීම: සහනදායී ණයවල සහනදායී (නොවන) බව, ප්‍රවේශ විය හැකි වේබ් ලිපිනය: <https://www.veriteresearch.org/publication/financing-infrastructure-the-non-concessional-loans/>

109 වෙර්වේ රිසර්ච් (2021) "පොදු යටිතල පහසුකම් සඳහා මහජන උනන්දුව ආරක්ෂා කිරීමට ඇති අවස්ථාව ශ්‍රී ලංකාවේ නියාමන රාමු සමාලෝචනය කිරීම" ප්‍රවේශ විය හැකි වේබ් ලිපිනය: https://www.veriteresearch.org/wp-content/uploads/2021/07/VR_Eng_RR_Feb2021_Opportunities-to-Protect-Public-Interest-in-Public-Infrastructure-1.pdf

110 2023 අංක 3 දරන මැතිවරණ වියදුම් නියාමනය කිරීමේ පනත, ප්‍රවේශ විය හැකි වේබ් ලිපිනය: <https://www.parliament.lk/uploads/acts/gbills/english/6287.pdf>

111 නිව්ස් ෆ්‍රී ලංකා (2023 මාර්තු 28) "ප්‍රවේශ විය හැකි වේබ් ලිපිනය: https://www.youtube.com/watch?v=zj_BmMCZi8

112 ආසියා පැසිෆික් ආර්ථික සහයෝගිතාවයේ (APEC) ආර්ථික කම්මුව (2002 නොවැම්බර්) "වෙළඳ සහ ආයෝජන ලිහිල්කරණයෙහි සහ පහසුකම් සැලසීමෙහි ප්‍රතිලාභ" ප්‍රවේශ විය හැකි වේබ් ලිපිනය: https://www.apec.org/docs/default-source/publications/2002/12/benefits-of-trade-and-investment-liberalization-and-facilitation-2002/02_ec_tilf_rpt.pdf

21 වෙනි ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථා සංශෝධනය මගින් නැවත හඳුන්වා දුන්,¹¹³ හුදෙක් විමර්ශන සිදුකිරීමෙන් ඔබ්බට යමින් ප්‍රසම්පාදනය පිළිබඳ ශක්තිමත් සහ ස්වාධීන නියාමන ආයතනයක් ලෙස ක්‍රියා කිරීමට බලතල ලබා දී ඇති ජාතික ප්‍රසම්පාදන කොමිෂන් සභාව ශක්තිමත් කිරීම මගින් මෙම වැඩිදියුණු කිරීම් සඳහා පහසුකම් සැලසිය හැකි වේ.

2017 වර්ෂයේ දී ආරම්භ කර, ආසියානු සංවර්ධන බැංකුවේ සහ තවත් ආයතනවල තාක්ෂණික සහාය ඇතිව නව ප්‍රසම්පාදන මාර්ගෝපදේශ දෙකක් නිර්මාණය කරන ලදී. කෙසේ වෙතත්, මෙම මාර්ගෝපදේශ ප්‍රකාශයට පත් කරනු ලැබූ ද, කිසි විටෙක ක්‍රියාත්මක නොකරන ලදී.¹¹⁴ එම මාර්ගෝපදේශ මහජන අදහස් විමසීමක් සමඟ සමාලෝචනය කර, විධිමත් කිරීමේ අවශ්‍යතාවය තවමත් පවතී.

24. තරගකාරී ලංසු කැඳවීම්වල ප්‍රතිශතය අඩු ම (වටිනාකමින්), සහ රූපියල බිලියන දහයකට (10) අධික ප්‍රසම්පාදන සහිත රාජ්‍ය අමාත්‍යාංශ/නියෝජිතායතන දහය (10) පිළිබඳ විශේෂ විගණන සිදු කිරීම.

තාර්කිකය:

මුළු ප්‍රසම්පාදන ප්‍රමාණය වර්ෂයකට රූපියල් බිලියන දහය (10) ඉක්මවන රාජ්‍ය නියෝජිතායතන වල පසුගිය ගිණුම් පිළිබඳ විශේෂ විගණන සිදු කිරීම අක්‍රමිකතා අවම කිරීමට උපකාරී වෙයි. මෙම ප්‍රවේශය මගින් විශාලතම බලපෑම සහිත මහා පරිමාණ ප්‍රසම්පාදන කෙරෙහි අවධානය යොමු කරනු ඇත. තරගකාරී ටෙන්ඩර් කැඳවීම හරහා සිදුකරන ප්‍රසම්පාදන ප්‍රතිශතය (වටිනාකම අනුව) අඩුම රාජ්‍ය අමාත්‍යාංශ/නියෝජිතායතන දහය කෙරෙහි අවධානය යොමු කිරීම මගින් විගණන ක්‍රියාවලිය කළමනාකරණය කර ගත හැකි තත්ත්වයට පත් වේ. ඉතා වැදගත් කරුණ නම්, මෙම නිර්දේශය මගින් රාජ්‍ය ග්‍රහණය අවම කිරීමට උත්සාහ දරයි. රාජ්‍ය ග්‍රහණයට පත් වී ඇති විට අත්‍යන්තර සංකලන සහ තුළනයන් (checks and balances) මගින් නිසි බලපෑමක් සිදු නොවන අතර, එය වැලක්වීමට සාධකයක් වනු ඇත්තේ පුළුල් මහජන නිරාවරණයකට පමණි. එමෙන් ම, එය ප්‍රසම්පාදනයේ දී තරගකාරී ලංසු කැඳවීම්වල සීමාව ඉහළ නැංවීම සඳහා නියෝජිතායතන වලට දිරිගැන්වීම් ද ස්ථාපනය කරයි.

25. මහජනයාට ප්‍රවේශ විය හැකි, බැඳියාවන් අතර ගැටුම් පිළිබඳ මාර්ගගත ලේඛනයක් ස්ථාපිත කිරීම.

- 25.1. දූෂණ විරෝධී පනත මගින් නියම කර ඇති පරිදි වත්කම් ප්‍රකාශ ලබා දීමට බැඳී සිටින පුද්ගලයින්ගේ කාණ්ඩ අනුව ඔවුන්ගේ ධුර කාලය ආරම්භයේ දී සහ අවසානයේ දී සහ ධුර කාලය තුළ කලින් කලට බැඳියා හෙළිදරව් කිරීම අනිවාර්ය කිරීම.
- 25.2. රජයේ නිලතල වල කටයුතු කිරීමේ දී බැඳියා ගැටුමක් ඇති කළ හැකි රැකියා ඉතිහාසය, අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩල සාමාජිකත්වය, කොටස් හිමිකම්, අධ්‍යක්ෂ ධුරයන්, නියෝජනය කරන භූමිකා, ප්‍රදායකයන් සහ අපේක්ෂා හෙළිදරව් කළ යුතු බවට නියම කිරීම.
- 25.3. අධීක්ෂණය සඳහා ඵලදායී අධීක්ෂණ ආයතනයක් පිහිටුවීම.

තාර්කිකය:

“රාජ්‍ය නිලධාරියෙකුට තම නිල රාජකාරී සහ වගකීම් ඉටු කිරීම කෙරෙහි අනිසි බලපෑමක් ඇති කළ හැකි පුද්ගලික සබඳතා ඇති විට, බැඳියා ගැටුමක් ඇති වෙයි.¹¹⁵ බැඳියා ගැටුම් තිබීම මගින් වැරදි ලෙස සම්පත් බෙදා හැරීමේ, විනිවිදභාවය අඩුවීමේ සහ මහජන විශ්වාසය අඩු වීමේ හැකියාව ඇතුළුව සැලකිය යුතු සහ දුරදිග යන ගමන්පථයන් ඇති වේ.

රාජ්‍ය නිලධාරීන්ගේ බඳවා ගැනීම්, පත්කිරීම්, වේතන, උසස්වීම් සහ සාමාන්‍ය රාජකාරී සඳහා වන නියමයන් දක්වා ඇති ආයතන සංග්‍රහයේ කොටස් කිහිපයක ම ශ්‍රී ලංකාවේ බැඳියා ගැටුම් පිළිබඳ ගැටළුව ආමන්ත්‍රණය

113 ශ්‍රී ලංකා ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 156ආ වගන්තිය
 114 වෙර්ටේ රිසර්ච් (2021), “පොදු යටිතල පහසුකම්වල දී පොදු යහපත ආරක්ෂා කිරීම සඳහා අවස්ථාව ශ්‍රී ලංකාවේ නියමිත රාමු පිළිබඳ සමාලෝචනය,, පි. 19, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: https://www.veriterresearch.org/wp-content/uploads/2021/07/VR_Eng_RR_Feb2021_Opportunities-to-Protect-Public-Interest-in-Public-Infrastructure-1.pdf
 115 ආර්ථික සහයෝගීතාවය සහ සංවර්ධනය සඳහා වන සංවිධානය (OECD) (2005), “රාජ්‍ය අංශයේ බැඳියා ගැටුම් කළමනාකරණය කිරීම, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.oecd.org/gov/ethics/49107986.pdf>

කර ඇත.¹¹⁶ කෙසේ වෙතත්, දූෂණයට චරෙහි එක්සත් ජාතීන්ගේ සම්මුතිය මෙරට තුළ ක්‍රියාත්මක කිරීම පිළිබඳ සමාලෝචනයෙහි සඳහන් කර ඇති පරිදි, එම සංග්‍රහයෙහි බැඳියා ගැටුම් සම්බන්ධයෙන් කටයුතු කිරීම සඳහා වන පරිපූර්ණ මාර්ගෝපදේශ සහ ක්‍රියාපටිපාටි නොමැත.¹¹⁷ තවද, මෙම විධිවිධාන ප්‍රායෝගිකව ක්‍රියාත්මක කිරීම සම්බන්ධයෙන්, විශේෂයෙන් ම, බැඳියා ගැටුම් ඇති බවට හඳුනාගත් විට ගන්නා ක්‍රියාමාර්ග පිළිබඳව සැලකිය යුතු හිඟයක් ඇති බව එම සමාලෝචනය මගින් අවධානයට ලක් කර ඇත. බැඳියා ගැටුම් අර්ථ දක්වන වඩා පැහැදිලි නීති සහ එම නීතිවලට පටහැනිව කටයුතු කිරීම සම්බන්ධයෙන් ලබා දිය යුතු දඬුවම් පැහැදිලිව දක්වන නීතිවල අවශ්‍යතාවය මෙම වාර්තාව මගින් අවධාරණය කරයි. එමෙන්ම, ශ්‍රී ලංකාව තුළ බැඳියා ගැටුම් වැළැක්වීමේ සහ හඳුනාගැනීමේ ක්‍රියාමාර්ග වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා අධීක්ෂණ යාන්ත්‍රණයක් ස්ථාපිත කරන ලෙස සහ රාජ්‍ය නිලධාරීන්ට පුහුණුව ලබා දෙන ලෙස ද එම වාර්තාව මගින් ඉල්ලා සිටියි.

2023 අංක 9 දරන දූෂණ විරෝධී පනත මගින් බැඳියා ගැටුම් සම්බන්ධයෙන් ඉතා වැදගත් වන විධිවිධාන ඇතුළත් කරමින් මෙම අඩුපාඩු ආමන්ත්‍රණය කිරීමට පියවර ගෙන ඇත.¹¹⁸ තමන් අනුයුක්ත වී සිටින රාජ්‍ය ආයතනය විසින් සම්බන්ධ වීමට අදහස් කරන වෙනත් ආයතන සම්බන්ධයෙන් රාජ්‍ය නිලධාරීන්ට හෝ ඔවුන්ගේ ආශ්‍රිතයින්ට යම් බැඳියාවක් තිබේ නම්, එම බැඳියාවන් අනාවරණය කිරීමේ අවශ්‍යතාවය, පුද්ගලික බැඳියාවන් සහිත තීරණගැනීම් වලට සහභාගී වීම සීමා කිරීම සහ මෙම නීති වලට පටහැනිව ක්‍රියා කිරීම සඳහා දඬුවම් පැනවීම මෙයට ඇතුළත් වේ. එයට අමතරව, පනත ඵලදායී ලෙස ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ බලාත්මක කිරීම සහතික කිරීම සඳහා රාජ්‍ය නිලධාරීන් අතර ඇති බැඳියා ගැටුම් කළමනාකරණය කිරීම පාලනය කරන නියමයන් පැනවීමට ද මෙම පනත මගින් කොමිෂන් සභාවට බලය ලබා දෙයි.

යෝජිත නිර්දේශ දැනට පවත්නා දූෂණ විරෝධී නීති රාමුව අභිබවා යන අතර, සැමිබියාවේ ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදලේ වැඩසටහන යටතේ බැඳියා ගැටුම් වැළැක්වීම සහ ආමන්ත්‍රණය කිරීම සඳහා වන පරිපූර්ණ නීති රාමුවක් ක්‍රියාත්මක කිරීම ඇතුළු කැපකිරීම් සමග ගැලපේ. සැමිබියාවේ යෝජිත ක්‍රියාමාර්ග මගින් රාජ්‍ය නිලධාරීන් ඔවුන්ගේ ධුර කාල ආරම්භයේ දී සහ අවසානයේ දී මෙන්ම ඔවුන්ගේ ධුර කාලය තුළ ද කලින් කලට ඔවුන්ගේ බැඳියා හෙළිදරව් කළ යුතු බවට නියම කර ඇත. එයට වෙනස්ව, ශ්‍රී ලංකාවේ පවතින නීතිය මගින් රාජ්‍ය නිලධාරීන් ඔවුන් අනුයුක්ත වී සිටින රාජ්‍ය ආයතනය වෙතත් යම් ආයතන සමග සම්බන්ධවී කටයුතු කිරීමට අදහස් කරන විට එම නිලධාරීන් ඔවුන්ගේ බැඳියා හෙළිදරව් කිරීම අනිවාර්ය කර ඇත. එබැවින්, රාජ්‍ය නිලධාරීන් අතර ඇති බැඳියා ගැටුම් හෙළිදරව් කිරීම අනිවාර්ය කිරීම මගින් මගින් මූල්‍ය තීරණ ගැනීමේදී බැඳියා ගැටුම් හේතුවෙන් අතිසි චකඟතා හෝ දුස්සන්ධානයන් ඇතිවීම වළක්වා ගත හැකිය.

26. විනිවිදතාවයෙන් යුතුව සහ වගවිය යුතු ආකාරයෙන් රාජ්‍ය ආයතන කළමනාකරණය කිරීම සඳහා වන නියමයන් බලාත්මක කිරීම.

පොදුවේ ගත් කල රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් අංශ ගණනාවකින් අඩු කාර්යසාධනයක් පෙන්නුම් කරන බව ප්‍රසිද්ධ කරුණකි. ඉහල තනතුරු හෝ ප්‍රධානීන් පත්කිරීමේ පිළිවෙත් වල, ප්‍රසම්පාදනයෙහි, කොන්ත්‍රාත් ලබාදීමෙහි සහ ඒ ආශ්‍රිත ක්ෂේත්‍රවල සැලකිය යුතු දූෂණ අවදානම් පවතියි. රැකියා ලබා දීම, උසස්වීම් ලබා දීම සහ රැකියාවේ වරප්‍රසාද ලබා දීම පටු ලෙස දේශපාලනිකරණය වීම ආයතනවල අකාර්යක්ෂමතාවයට සහ වගවීම් විරහිත භාවය නිරන්තරයෙන් ඉහළ යන මට්ටමක පැවතීමට හේතු වී ඇත.¹¹⁹ සාමාන්‍යයෙන් ප්‍රධාන අවධානය යොමුවී ඇත්තේ විශාල පිරිවැටුමක් සහිත රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් වෙත වුව ද, මෙම නිර්දේශය මගින් සියලු ම රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් විධිමත් කිරීමට අපේක්ෂා කරයි. බොහෝ ඒවා සංකල්පයෙන් සහ ක්‍රමවේද තුළ ම යල්පැන ගිය ඒවා වේ. අනෙකුත් ඒවායෙහි විශාල අඩුපාඩු ඇති අතර, එම අඩුපාඩු, වරදකරුවන් දඬුවම් මගහැරීම සමඟ යන පුළුල්ව පැතිර ඇති දූෂණයට සහ නාස්තියට හේතු වී තිබේ. බදු ආදායම් උත්පාදනය කරන ආයතන මේ අතරින් ප්‍රමුඛතම ආයතන වන අතර, එම ආයතන සඳහා විශේෂ නියාමන ක්‍රම අවශ්‍ය වේ.

116 මත්ද්‍රව්‍ය සහ අපරාධ පිළිබඳ එක්සත් ජාතීන්ගේ කාර්යාලය (මහධෘත) (2018), "ශ්‍රී ලංකාව පිළිබඳ සමාලෝචන වාර්තාව", ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/CountryVisitFinalReports/2018_09_03_Sri_Lanka_Final_Country_Report.pdf
117 එහිම-
118 2023 අංක 9 දරන දූෂණ විරෝධී පනත, පි. 97, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: http://documents.gov.lk/files/bill/2023/4/319-2023_E.pdf
119 ඉලක්ක කණ්ඩායම් සාකච්ඡා වලින් තහවුරු වූ, ප්‍රධාන තොරතුරු සපයන්නන් සමග පවත්වන ලද සම්මුඛ සාකච්ඡා වලින් ලැබුණු අවබෝධයන්.

26.1. රේගු, සුරාබදු සහ දේශීය ආදායම් යන දෙපාර්තමේන්තු ඇතුළු බදු ආදායම් චක්‍ර කරන නියෝජිතායතනවල පුළුල්ව පැතිර ඇති, රාජ්‍ය මූල්‍ය ආදායම කෙරෙහි සෘජුව ම බලපාන දූෂණ අවදානම් ආමන්ත්‍රණය කිරීම සඳහා වීම ආයතන ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීම.

තාර්කිකය:

රජයේ ආදායම් උත්පාදන නියෝජිතායතනවල පවතින දූෂණ අවදානම් රාජ්‍ය මූල්‍ය ආදායම් කෙරෙහි අහිතකර ලෙස බලපායි. ඒවා ක්‍රමවත් කිරීම සහ වඩාත් වගවීමෙන් යුතු ආයතන බවට පත් කිරීම රජයේ ආදායම සැලකිය යුතු ලෙස වැඩි කරයි.¹²⁰

27. පාර්ලිමේන්තුව වාර අවසාන කරන සෑම අවස්ථාවක ම, පාර්ලිමේන්තුවේ ස්ථාවර නියෝග අංක 114 අනුව රජයේ ගිණුම් පිළිබඳ කාරක සභාවේ (COPA), පොදු ව්‍යාපාර පිළිබඳ කාරක සභාවේ (COPE) සහ රජයේ මුදල් පිළිබඳ කාරක සභාවේ (COPF) කටයුතු වලට බාධාවීම වැළැක්වීම පිණිස අඛණ්ඩත්වය සහ වගවීම වඩා හොඳින් පිළිබිඹු වන පරිදි පාර්ලිමේන්තුවේ ස්ථාවර නියෝග සංශෝධනය කිරීම.

තාර්කිකය:

පාර්ලිමේන්තුව වාර අවසාන කර ඇති විට, "පාර්ලිමේන්තුවේ ස්ථාවර නියෝග අංක 114 ප්‍රකාරව තේරීම් කාරක සභාව පත් කළ යුතු අතර, පාර්ලිමේන්තුවේ විරාමය තුළ, හැතහොත් පාර්ලිමේන්තුව වාර අවසාන කර තිබෙන කාලය තුළ පාර්ලිමේන්තුවේ ස්ථාවර නියෝග අංක 124(5), 111(2) සහ 109 හි විධිවිධාන ප්‍රකාරව පිළිවෙලින් උසස් හිලතල පිළිබඳ කාරක සභාව, ආර්ථික අධීක්ෂණ කාරක සභා සහ පාර්ලිමේන්තු විශේෂ කාරක සභා හැර විශේෂ කාර්යයන් සඳහා වන සියලු ම කාරක සභා ක්‍රියාත්මක වීම අහෝසි වන අතර, පාර්ලිමේන්තුවේ සෑම සැසිවාරයක් ආරම්භයේදී ම ඒ සියල්ල ම නැවත ස්ථාපිත කළ යුතු වේ."¹²¹

පාර්ලිමේන්තුව වාර අවසාන කිරීම ජනාධිපතිවරයාගේ හුදු අභිමතය පරිදි වසරක් තුළ කිහිප වතාවක් වුවද සිදු කළ හැකි අතර, පවතින කාරක සභා ස්වාධීනව කටයුතු කරන බවක් පෙනී යන්නේ නම් එම කාරක සභා උපායශීලීව විසුරුවාහැරීමේ ක්‍රමයක් ලෙස පාර්ලිමේන්තුවේ වැඩකටයුතු අත්තනෝමතිකව හැසිරවීම පිණිස මෑත අතීතයේ දී පාර්ලිමේන්තුව වාර අවසාන කිරීම යොදා ගෙන ඇත.¹²² මෙම මූල්‍ය අධීක්ෂණ කාරක සභා තුන සහ ඒ හා සමාන අනෙකුත් කාරක සභා නැවත ස්ථාපිත කිරීම මගින් එම කාරක සභා චිතේ අත්කර ගෙන ඇති ප්‍රගතිය නිෂ්චල වී, ඒ හේතුවෙන් එම කාරක සභාවලට තීරණ බලපෑම් ඇතිකිරීමට හෝ ප්‍රායෝගික ප්‍රතිඵල ලබා ගැනීමට නොහැකි වන අතර, ඒ අනුව, එම කමිටු සතු රාජ්‍යකරණ විභවය අවප්‍රමාණය වෙයි. ශ්‍රී ලංකාවේ "1947 වර්ෂයේ සිට මේ දක්වා 50 වතාවක් පමණ පාර්ලිමේන්තුව වාර අවසාන කර ඇති අතර, 1978 සිට මේ දක්වා සැසිවාර විසි පහකට (25) වඩා පවත්වා තිබේ."¹²³ හත්වැනි පාර්ලිමේන්තුවේ එක් සැසිවාරයක් පමණක් පැවැතිය ද, අටවැනි පාර්ලිමේන්තුවේ වසර හතර තුළ සැසිවාර හතරක් ද, නවවැනි පාර්ලිමේන්තුවේ වසර තුනක කාලය තුළ මේ වන විටත් සැසිවාර තුනක් ද පවත්වා තිබීම මගින් පාර්ලිමේන්තුව වාර අවසාන කිරීම මෑත කාලීනව පෙරට වඩා නිරතුරුව භාවිත කෙරෙන බව පැහැදිලි වේ.

මෙම තත්ත්වය සමග සංසන්දනය කිරීමේ දී, ඉන්දියාවේ "කාරක සභාවක් ඉදිරියේ පවතින ඕනෑම කාරණයක් හුදෙක් සභාව වාර අවසාන කිරීමේ හේතුව නිසා පමණක් අවලංගු නොවිය යුතු බවටත්, එවැනි වාර අවසාන කිරීම් නොතකා කාරක සභා අඛණ්ඩව ක්‍රියාත්මක විය යුතු බවටත් නීති සහ ක්‍රියාපටිපාටි මගින් විශේෂයෙන් විධිවිධාන සලසා තිබේ."¹²⁴

120 ක්ෂේත්‍රයේ ප්‍රවීණයන් සමග පවත්වන ලද ප්‍රධාන තොරතුරු සපයන්නන්ගේ සම්මුඛ සාකච්ඡා.
121 ශ්‍රී ලංකා පාර්ලිමේන්තුව, "පාර්ලිමේන්තුව වාර අවසාන කිරීම, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.parliament.lk/how-parliament-works/prorogation>
122 ප්‍රධාන තොරතුරු සපයන්නන් සමග පැවැත්වූ සම්මුඛ සාකච්ඡා
123 - එම -
124 - එම -

28. පුද්ගලික සහ පොදු රජයේ ඉඩම් ආපසු භාර දීම ඇතුළුව, ශ්‍රී ලංකාවේ උතුරු නැගෙනහිර ප්‍රදේශ වලින් හමුදා සේනාංක ඉවත් කිරීම සහ හමුදා සාමාජිකයින් සේවයෙන් නිදහස් කිරීමට පෙර වෙනත් නිපුණතා පුහුණු කිරීම මගින් හමුදාව සඳහා වැය වන අනවශ්‍ය වියදම් අඩු කිරීම.

තාර්කිකය:

යළි යළිත් පෙන්වා දී ඇති පරිදි, ශ්‍රී ලංකාවේ හමුදා නඩත්තු කිරීම සඳහා වැය වන මුදල මෙයට වසර දහහතරකට (14) පෙර අවසන් වූ යුද්ධයේ උච්චතම අවස්ථාව පැවති කාලයේ දී හමුදා නඩත්තු කිරීම සඳහා දරන ලද පිරිවැයට ආසන්න වශයෙන් සමාන මට්ටමක් වීමෙහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස "ශ්‍රී ලංකාව රටේ ආරක්ෂක වියදම් සඳහා පමණට වඩා මුදල් වියදම් කරන අතර, විහි ආරක්ෂක අයවැය අකාර්යක්ෂම ලෙස වියදම් කරමින් සිටියි."¹²⁵ මෙම සන්දර්භය තුළ, ආරක්ෂක අයවැයට හමුදාව (ත්‍රිවිධ හමුදාව) සහ විශේෂ කාර්ය බලකාය සහ රාජ්‍ය බුද්ධි සේවා සඳහා වන වියදම් ඇතුළත් වේ. පශ්චාත් යුධ සමයේ පවා හමුදා සඳහා ගෙවනු ලබන වැටුප් රජයේ සියලු ම වැටුප් වලින් 45% ට ආසන්න ප්‍රමාණයක් වූ අතර,¹²⁶ 2021 වර්ෂයේ දී එය රජයේ සියලුම වැටුප් හා වේතන වලින් 34.6% ක් විය.¹²⁷ යුද්ධයේ උච්චතම අවස්ථාවට සාපේක්ෂව 2009-2017 පශ්චාත් යුධ සන්දර්භය තුළ සැබවින් ම ආරක්ෂක වියදම් ඉහළ ගොස් ඇති අතර,¹²⁸ සහ 2021 වර්ෂයේ දී ආරක්ෂක වියදම් 2.2% කින් ඉහළ ගොස් ඇති බව විශේෂයෙන් සැලකිල්ලට ගත යුතු වේ.¹²⁹ 2022 වර්ෂය වන විට, ශ්‍රී ලංකාවේ සක්‍රීය හමුදා සේවක පිරිස් සාමාජිකයින් 255,000 ක් සිටි අතර, එය ආසියාවේ 10 වැනි විශාලතම හමුදා බලකාය විය.¹³⁰

විශට් අමතරව, ජනවාර්ගික ආතතීන් උග්‍ර කිරීමේ සහ පශ්චාත් යුධ සමයේ සංවර්ධනයට බාධාකාරී වීමේ නිරන්තර විභවයක් සහිත, උතුරු හා නැගෙනහිර ප්‍රදේශ පුරා අනවශ්‍ය හමුදා කඳවුරු පවත්වාගෙන යාමේ පැහැදිලි අසාධාරණය දැඩි ලෙස ජාතික අවධානය යොමු විය යුතු කරුණක් වේ. එක්සත් ජාතීන්ගේ මානව හිමිකම් පිළිබඳ මහ කොමසාරිස්වරයා විසින් 2022 වර්ෂයේ දී ශ්‍රී ලංකාව පිළිබඳව නිකුත් කරන ලද වාර්තාවේ මෙසේ සඳහන් වේ. "රටේ උතුරු හා නැගෙනහිර ප්‍රදේශවල දැඩි ලෙස හමුදාකරණය වූ පරිසරයක් සහ අවේක්ෂණ සංස්කෘතියක් ද අඛණ්ඩව පවතියි."¹³¹ අනෙකුත් වියදම් අඩු කිරීමේ ක්‍රියාමාර්ග ඇතුළුව, ස්වේච්ඡාවෙන් විශ්‍රාම ගැනීම, සහ බඳවා ගැනීම් සීමා කිරීම මගින් සක්‍රීය සේවයේ සිටින හමුදාව 30% ක් දක්වා අඩු කිරීම තුළින් සමස්ත හමුදාමය වියදම දළ දේශීය නිෂ්පාදිතයෙන් 0.7% ක් දක්වා අඩු කර ගත හැකි අතර, එය වාර්ෂිකව ඩොලර් බිලියන 1.3 ක ඉතිරියක් වනු ඇති බව පර්යේෂණ වලින් පෙන්වා දෙයි.¹³²

“අපට ඇති කටුක අත්දැකීමෙන් අපි දන්නවා අපේ ප්‍රශ්න දකින්නේ උතුරේ ප්‍රශ්න පමණක් ලෙස මිසක් ජාතික ප්‍රශ්න ලෙස නොවන බව. හමුදා අත් පත් කරගැනීම් සහ මානව හිමිකම් කඩකිරීම් වැනි අපගේ ප්‍රධාන ගැටලු විසඳීමට දකුණේ කිසිවෙක් අපට සක්‍රීයව සහාය දක්වන්නේ නෑ. කිසිම රජයක් සවන් දෙන්නෙත් නැහැ. කිසිම ප්‍රතිඵලයක් නැතිව මේ ගැන නැවත නැවතත් කතා කිරීමෙන් පලක් නෑ.” **ඉලක්ක කණ්ඩායම් සාකච්ඡාවලට සහභාගී වූවෙක්, අනෙක් අය විසින් ප්‍රතිරාවය කරන ලදී**

ආරක්ෂක වියදම් සහ 2023 අයවැය කෙරෙහි විශින් ඇති කරන බලපෑම විශ්ලේෂණය කරන මෂන කාලීන විවරණයක් මගින් එහි මූලික තර්කය සංක්ෂිප්තව පහත පරිදි සාරාංශගත කරයි:¹³³

වියදම් තර්කානුකූලව පැහැදිලි කළ යුතුය: රාජ්‍ය ආරක්ෂාව සම්බන්ධ වියදම් සහ ආරක්ෂක වියදම් තාර්කිකකරණය වැඩිදියුණු කළ හැකි ප්‍රධාන ක්ෂේත්‍රවලින් එකක් වේ. සියලු ම අමාත්‍යාංශ අතරින් තුන්වෙනුව වැඩිම අයවැය ප්‍රතිපාදන වෙන් කරනු ලබන්නේ ආරක්ෂක අමාත්‍යාංශයට ය.

එහෙයින්, සක්‍රීය සේවයේ සිටින හමුදා සාමාජිකයින් අදියරෙන් අදියර අඩු කිරීම වනා කළයුතු ප්‍රමුඛතාවයක් විය යුතු අතර, එය වෙනත් නිපුණතා පුහුණු කිරීම, අතිරේක සංචිත බලකායක් ඇති කිරීම මෙන්ම, අලුතින් බඳවා

125 අල්ගොන්සස්, ඩැනියෙල් (2019), "ශ්‍රී ලංකාවේ පශ්චාත්-යුධ සමයේ ආරක්ෂක අය වැය: පමණට වඩා වියදම් කිරීම සහ උන ආරක්ෂාව" 126 වෙනුවෙන්පාල්, ආර්. 2018, ශ්‍රී ලංකාවේ ජාතිකවාදය, සංවර්ධනය සහ ජනවාර්ගික ගැටුම්, වෙළුම 5, කේම්බ්‍රිජ් විශ්වවිද්‍යාල මුද්‍රණාලය
127 ජයවීර, අච්ඡන්ද (2022 නොවැම්බර්), "ආරක්ෂක වියදම: අයවැයෙහි ඇති දුෂ්කර තත්ත්වය," ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.advocata.org/commentary-archives/2022/11/27/defence-expenditure-the-elephant-in-the-budget>
128 අල්ගොන්සස් විසින් උපුටා දක්වා ඇති ස්ටොක්හෝම් අන්තර්ජාතික සාම පර්යේෂණ ආයතනයේ (SIPRI) දත්ත
129 මැක්‍රොට්‍රෙන්ඩ්ස්, "1960-2023 කාලය තුළ ශ්‍රී ලංකාවේ හමුදා සඳහා වියදම්/ආරක්ෂක අයවැය, ස්ටොක්හෝම් අන්තර්ජාතික සාම පර්යේෂණ ආයතනය (SIPRI)" ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.macrotrends.net/countries/LKA/sri-lanka/military-spending-defense-budget>
130 අන්තර්ජාතික ක්‍රමෝපායයක අධ්‍යයන ආයතනය, "හමුදා සම්බරතාවය," පි. 208, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.iiss.org/en/publications/the-military-balance/>
131 බලන්න: එක්සත් ජාතීන්ගේ මානව හිමිකම් කවුන්සිලය (2022 සැප්තැම්බර් 06), "ශ්‍රී ලංකාවේ මානව හිමිකම් තත්ත්වය- එක්සත් ජාතීන්ගේ මානව හිමිකම් පිළිබඳ මහ කොමසාරිස්ගේ විස්තීර්ණ වාර්තාව (A/HRC/51/5) (සංස්කරණය නොකළ පූර්ව අනුච්ඡාදය): ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://reliefweb.int/report/sri-lanka/situation-human-rights-sri-lanka-comprehensive-report-united-nations-high-commissioner-human-rights-ahrc515-advance-unedited-version>
132 අල්ගොන්සස්, එම්., පි. 5, 37. ඩොලර් හුවමාරු අනුපාතය දැනට වඩා බෙහෙවින් අඩු අගයක පැවති 2017 වර්ෂයේ දත්ත උපයෝගී කර ගනිමින් වාර්තාව සකස් කර ඇති බව සැලකිල්ලට ගන්න.
133 ජයවීර, එම්-

ගැනීම් අත්හිටුවීම හරහා ඉටු කර ගත යුතු ය. එයට අමතරව, උතුරු සහ නැගෙනහිර ප්‍රදේශවල ගොවීන් සහ ව්‍යවසායකයින් සමග අසාධාරණ ලෙස තරඟ කිරීමට හමුදාව යොදා ගැනීම වහාම නැවැත්විය යුතු ය.

29. ආබාධ සහිත, රෝගී සහ කම්පනයෙන් පෙළෙන පුද්ගලයින්ගේ පවුල් සඳහා සාර්ව ප්‍රවේශයන් ලබා දෙමින්, බහුමාන දර්ශන දර්ශක සහ දත්ත රැස්කිරීමේ ක්‍රියාවලි යළි සංකල්පනය කිරීම මගින් නව සමාජ ආරක්ෂණ ජාලවල මුදල් පවරාදීමේදී විනිවිදභාවය සහ වගවීම වැඩි කිරීම.

තාර්කිකය:

ඉහළ මට්ටමක ව්‍යාකූලත්වයක් සහ විනිවිදභාවයේ යම් අඩුවක් හේතුකොට ගෙන, සමාජ ආරක්ෂණ ජාලයේ නවතම පුනරාවර්තනය පිළිබඳව පුළුල්ව පැතිරුණු අතීතයක් බවක් පවතින්නේය යන කරුණ ප්‍රාදේශීයව සිදු කරන ලද අදහස් විමසීම් වලදී තහවුරු විය. බහුමාන දර්ශන දර්ශක පිහිටුවීමට වර්තමානයේ ගෙන ඇති පියවර පිළිගත හැකි නමුත්, එය, ආදායමට සම්බන්ධ නොවන අවශ්‍යතා/තත්ත්වයන් ආවරණය වන සාර්ව ආරක්ෂණ ක්‍රමවේදයක් විය යුතු බව හඳුනාගැනීම අවශ්‍ය වේ. දැනුවත්භාවය ඇති කිරීම සහ සහයෝගය ලබා ගැනීම සඳහා ප්‍රධාන කරුණු පිළිබඳ විවෘත මතභේද විවාදයක් අවශ්‍ය වේ. වාසි සහ අවාසි පිළිබඳව සාක්ෂි මත පදනම් වූ තර්කාන්විත සාකච්ඡාවකින් තොරව මෙවැනි දීර්ග කාලීන බලපෑම් සහ ප්‍රතිපල ගෙන දෙන වෙනස්කම් බල කිරීමෙන් සිදු කිරීම ප්‍රායෝගික හෝ අවශ්‍ය නොවන අතර, එබැවින්, විශේෂයෙන් ම සියලු ම පුරවැසියන් මුහුණ දෙන සමස්ත මූල්‍ය දුෂ්කරතා සැලකිල්ලට ගැනීමේ දී, මෙය රාජ්‍යකරණ පසුබිම තුළ මූලික කරුණක් වේ.

“මම මූලිකවම අපේ ගමේ සහ ඒ අවට ප්‍රදේශවල පවුල්වලින් තොරතුරු රැස් කරන කාර්යයට සම්බන්ධ වුණා. අස්වැසුම ලබන්නන් තෝරා ගැනීම සඳහා මෙම තොරතුරු භාවිතා කර ඇති ආකාරය පිළිබඳව තිබෙන ගැටළු හේතුවෙන් මිනිසුන් කෝපයට පත් වී ඇති නිසා මට දැන් මගේ නිවසේ සිටීමටත් නොහැකියි. තොරතුරු රැස් කළ බොහෝ තරුණ තරුණියන් තමන් කරන්නේ කුමක්ද යන්න පිළිබඳව දැනුවත්ව සිටියේ හෝ ඒ පිළිබඳව සැලකිලිමත් වූයේ නැහැ. අසාධාරණයක් සිදු වී තිබෙනවා. අපි කොහොමද මේ ප්‍රශ්නය විසඳන්නේ?” **ඉලක්ක කණ්ඩායම් සාකච්ඡාවලට සහභාගිවුවේ.**

ඒ අනුව, මෙය පැහැදිලි සහ ප්‍රබල මූල්‍ය ප්‍රතිවිපාක වැඩි කළ හැකි මූලික රාජ්‍යකරණ ගැටළුවකි. ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදලේ යෝජනා මගින් ආවරණය වැඩිදියුණු කර වියදම් වැඩි කිරීමට අපේක්ෂා කරන නමුත්, විනිවිදභාවය නොමැතිකම සහ අහිසි අනුග්‍රහය, ජනවාර්ගිකත්වය/භාෂාව/ස්ත්‍රී පුරුෂ සමාජභාවය/රැකියාව පදනම් කොට ගෙන වෙනස්කොට සැලකීම, වැරදි කළමනාකරණය සහ දූෂණය මෙන්ම, සන්නිවේදන අඩුපාඩු වැනි ප්‍රධාන අභියෝග ප්‍රමාණවත් පරිදි ආමන්ත්‍රණය කර නොමැති බව මෑත කාලීන අධ්‍යයනයක් පෙන්වා දෙයි.¹³⁴ එබැවින්, සමෘද්ධි වැඩසටහනේ සිට අස්වැසුම දක්වා පරිවර්තනය වීම බාහිරෙන් පමණක් වැඩිදියුණු වීමක් හෝ වඩාත් නරක තත්ත්වයකට පත්වීමක් නොවීමට නම්, සිවිල් සමාජ කණ්ඩායම් විසින් මතු කරන ලද මූලික ප්‍රශ්න රැසක් සම්බන්ධයෙන් කටයුතු කළ යුතු වේ. මෙයට නව ලිබරල් වෙළෙඳපොළ බලවේග වලින් දිළිඳු සහ අවදානමට ලක්විය හැකි කණ්ඩායම් ආරක්ෂා කිරීම අවම කිරීමට ඉවහල් වන මුදල් පවරාදීම් පිළිබඳ විවේචනාත්මක විග්‍රහයක් ද ඇතුළත් වේ. වලංගුකරණ රැස්වීමේ විශේෂඥ සාමාජිකයින් මෙය දැනුවේ ඉතාමත් අවාසි සහගත සහ හඬක් නැති ප්‍රජාවන්ට සහනාධාර, භාණ්ඩ සහ සේවා සපයා දෙන ක්‍රමවේදයකින් දැඩි ලෙස අත් වෙමින්, මානව පැවැත්ම මූල්‍යකරණය කිරීම සඳහා නිතරම ගත් පියවරක් ලෙස ය.

134 ඉසුරු සමරතුංග, තෙලි ගල්පාය, ගයන් හුරුල්ලේ සහ එරේන් බේරුල්ලේ (2023 අගෝස්තු 30), “ශ්‍රී ලංකාවේ සමාජ ආරක්ෂණයේ පහසුවෙන් ප්‍රතිචාර දක්වන සහ වගවීම සහිත පාලනයක් අත්කර ගැනීම සඳහා පවතින අභියෝග”, *LirneAsia*, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: https://lirneasia.net/wp-content/uploads/2023/08/V3_Challenges-to-Achieve-Responsive-and-Accountable-Governance-in-Social-Protection-in-Sri-Lanka40.pdf

30. නීති විරෝධී මූල්‍ය ප්‍රවාහයන් සම්බන්ධයෙන් නීති අධීක්ෂණයක් සහ නීති බලාත්මක කිරීම සහතික කිරීම.

30.1. මූල්‍ය ආයතනවලට, නම්කරන ලද මූල්‍ය නොවන ව්‍යාපාරවලට සහ මහජනතාවට ප්‍රවේශ විය හැකි, දේශපාලන වශයෙන් නිරාවරණය වී ඇති පුද්ගලයන්ගේ දත්ත සංචිතයක් ස්ථාපනය කිරීම.

30.2. මහජනතාවට ප්‍රවේශ විය හැකි, මාර්ගගත ප්‍රතිලාභී නිමිකාරීත්ව ලේඛනයක් හඳුන්වා දීම.

පොදු තාර්කිකය:

2004 වර්ෂයේ සිට 2013 වර්ෂය දක්වා කාලය තුළ දේශපාලඥයන් සහ ව්‍යාපාරිකයන්, අපරාධකරුවන් සහ බදු පැහැර හරින්නන් ඇතුළු දූෂිත පුද්ගලයන් නීති විරෝධී ලෙස උපයාගත් ඩොලර් බිලියන 19.96 ක් (රුපියල් ට්‍රිලියන 2.88 ක්) ශ්‍රී ලංකාවෙන් පිටතට ගෙන ගොස් ඇත. ශ්‍රී ලංකාවට කොලොම්බියාව වැනි රටවලට වඩා ඉහළ නීති විරෝධී මුදල් ගලනයක් තිබේ.¹³⁵ ශ්‍රී ලංකාව බදු යුක්ති ජාලයේ මූල්‍ය රහස්‍යතා දර්ශකයේ ලකුණු 100 න් 72 ක් ලබාගෙන ඇති අතර, එම දර්ශකයේ 100 යනු නරක ම මට්ටම වේ. පැනමා පත්‍රිකා¹³⁶ සහ පැන්ඩෝරා පත්‍රිකා වැනි අපකීර්තියට පත් වූ සිද්ධීන්ට ශ්‍රී ලාංකික පුද්ගලයන් සහ ආයතන ද බොහෝ ගණනක් සම්බන්ධ වී සිටීම¹³⁷ මගින් ශ්‍රී ලංකාව සිය දේශසීමා තුළ සහ ඉන් ඔබ්බෙන් නීතිවිරෝධී මූල්‍ය ප්‍රවාහයන් අඩුකිරීමට පෝෂණය කරන බව පෙනීයයි.¹³⁸

තාර්කිකය (30.1):

"දේශපාලනිකව නිරාවරණය වූ පුද්ගලයෙක් යනු, දේශීය වශයෙන් හෝ විදේශීය රටක් විසින් හෝ ජාත්‍යන්තර සංවිධානයක ප්‍රධාන පොදු කාර්යයන් පවරා දෙනු ලැබ ඇති පුද්ගලයෙක් වන අතර, රාජ්‍යයක හෝ රජයක ප්‍රධානියෙකු, දේශපාලනඥයෙකු, රජයේ ජ්‍යෙෂ්ඨ නිලධාරියෙකු, අධිකරණ නිලධාරියෙකු හෝ හමුදා නිලධාරියෙකු, රජය සතු සංස්ථාවක, රජයේ හෝ ස්වාධීන ආයතනයක ජ්‍යෙෂ්ඨ විධායක නිලධාරියෙකු වියට ඇතුළත් වන නමුත් මධ්‍යම මට්ටමේ හෝ කනිෂ්ඨ මට්ටමේ තනතුරු දරන පුද්ගලයන් වියට ඇතුළත් නොවේ."¹³⁹

දේශපාලනිකව නිරාවරණය වූ පුද්ගලයන්ගේ නිල තත්ත්වය හෝ තනතුර සහ ඔවුන්ට ඇති කළ හැකි බලපෑම හේතුවෙන්, ඔවුන් බොහෝ දෙනෙක් මුදල් විශුද්ධීකරණය සහ අල්ලස් හා දූෂණය ඇතුළු වී ආශ්‍රිත අනෙකුත් වැරදි මෙන්ම ත්‍රස්තවාදයට අරමුදල් සැපයීමට සම්බන්ධ ක්‍රියාකාරකම් සඳහා පෙළඹවීම සහ අනිසි ලෙස භාවිතා කරනු ලැබිය හැකි අවදානම් තත්ත්වයන් වල සිටින බව හඳුනාගෙන ඇත. දේශපාලනිකව නිරාවරණය වී ඇති පුද්ගලයන් හා සම්බන්ධ, විභව්‍ය සහ, ඔවුන්ගේ ක්‍රියාවන් හේතුකොටගෙන ඇතිවන අවදානම් වැලැක්වීම, අනාවරණයන් සහ කළමනාකරණය සඳහා මුදල් විශුද්ධීකරණයට විරෝධී සහ ත්‍රස්තවාදයට මුදල් සැපයීම වැලැක්වීම සඳහා අතිරේක ක්‍රියාමාර්ග ගැනීම සාධාරණීකරණය කරයි.¹⁴⁰

135 ඩේවි කාර් සහ ජෝසප් ස්පැන්පර්ස් (2015 දෙසැම්බර්), "සංවර්ධනය වෙමින් පවතින රටවලින් සිදු වන නීති විරෝධී මුදල් ගලනයන්ට 2004-2013", පි. 28, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: https://34n8bdp3cdn1.secureserver.net/wp-content/uploads/2015/12/IFF-Update_2015-Final-1.pdf
136 ඉන්ඩිවිඩුවල්ස් (2016 ඔක්තෝබර් 05), "පැනමා පත්‍රිකාට ශ්‍රී ලංකාවට සම්බන්ධ පුද්ගලයන්, අතරමැදියන් සහ ලිපිනයන්,, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://groundviews.org/2016/05/10/panama-papers-list-of-individuals-intermediaries-and-addresses-connected-to-sri-lanka/>
137 සිලා ඇලෙක්සි (2021), "ශ්‍රී ලංකාවේ පාලන පවුල තව තවත් දියුණු වෙත්දී, බලය සහිත යුවල විදේශයන්හි සුබෝපහෝගී නිවාස, කලානිර්මාණ සහ මුදල් ගොඩනැගිලි", ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.icij.org/investigations/pandora-papers/sri-lanka-rajapaksa-family-offshore-wealth-power/>
138 ශාබ්‍රියෙලා කමාලෝ (2021 ජූලි 07), "ශ්‍රී ලංකාවේ උත්පාදනය කරන නීති විරෝධී මුදල්වල ප්‍රාථමික ගමනාන්ත රටවල්,, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: https://knowledgehub.transparency.org/assets/uploads/helpdesk/Helpdesk-answer-for-TI-SriLanka_Destination_Illicit_Money-2021.pdf
139 මූල්‍ය ආයතනවල ගනුදෙනුකරුවන් පිළිබඳ තොරතුරු ලබා ගැනීමේ නීතිවල 99 වෙනි නීතිය සහ නම්කරන ලද මූල්‍ය නොවන ව්‍යාපාරවල ගනුදෙනුකරුවන් පිළිබඳ තොරතුරු ලබා ගැනීමේ නීතිවල 43 වෙනි නීතිය මගින් දේශපාලනිකව නිරාවරණය වූ පුද්ගලයන්, ඔවුන්ගේ ආසන්නතම පවුලේ සාමාජිකයින් සහ ආශ්‍රිතයින් නිරවචනය කරයි, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <http://fiusrilanka.gov.lk/docs/Guidelines/2019/Guideline-03-2019.pdf>
140 2019 අංක 03 දරන දේශපාලනිකව නිරාවරණය වූ පුද්ගලයන් හඳුනාගැනීමේ පිළිබඳ මාර්ගෝපදේශවල 13 වැනි වගන්තිය, ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <http://fiusrilanka.gov.lk/docs/Guidelines/2019/Guideline-03-2019.pdf>

දේශපාලනිකව නිරාවරණය වූ පුද්ගලයන් සමඟ ගනුදෙනු කිරීමේ දී මූල්‍ය ආයතන සහ නම් කරන ලද මූල්‍ය නොවන ව්‍යාපාර නිසි, විධිමත් ක්‍රමවේදයක් අනුගමනය කළ යුතු බවට නියම කෙරෙන නීති සහ නියමයන් ප්‍රකාශයට පත් කර ඇති නමුත්, ශ්‍රී ලංකාවට දේශපාලනිකව නිරාවරණය වූ පුද්ගලයන් පිළිබඳ මධ්‍යගත දත්ත ගබඩාවක් නැත. ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව හෝ විය තුළ පිහිටා ඇති ශ්‍රී ලංකා මූල්‍ය බුද්ධි ඒකකය විසින් හෝ දේශපාලනිකව නිරාවරණය වූ පුද්ගලයන්ව හඳුනාගැනීම හෝ වර්ගීකරණය කිරීම සඳහා වන පරිපූර්ණ, නිල ක්‍රමවේදයක් ක්‍රියාත්මක කර නැති බැවින්, මූල්‍ය ආයතනවලට සහ නම් කරන ලද මූල්‍ය නොවන ව්‍යාපාර වලට බොහෝ විට ප්‍රවේශය ඇත්තේ විදේශීය දත්ත ගබඩා වෙත පමණි. දේශපාලනිකව නිරාවරණය වූ පුද්ගලයන් හඳුනා ගැනීම ම අභියෝගයක් වන බැවින්, සහ ඒ හේතුවෙන් ශ්‍රී ලංකාව විසින් නීති විරෝධී මූල්‍ය ප්‍රවාහයන් ආමන්ත්‍රණය කිරීම දුර්වල තත්ත්වයක තිබෙන බැවින්, මූල්‍ය ආයතන සහ නම් කරන ලද මූල්‍ය නොවන ව්‍යාපාර වලට ප්‍රායෝගිකව නීති සහ රෙගුලාසි ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා මෙය අවශ්‍ය වේ.¹⁴¹

තාර්කිකය (30.2):

ප්‍රතිලාභී හිමිකාරත්වය සම්බන්ධයෙන් ඉහළ විනිවිදභාවයක් හඳුන්වාදීම පිණිස 2007 අංක 7 දරන සමාගම් පනත සංශෝධනය කිරීමේ අවශ්‍යතාවය පිළිබඳව යම් කතිකාවක් පැවතිය ද, ශ්‍රී ලංකාවට ප්‍රතිලාභී හිමිකාරත්වය හඳුනාගැනීම සඳහා පරිපූර්ණ සහ පොදු යාන්ත්‍රණයක් නැත.¹⁴²

කෙසේ වෙතත්, 2006 අංක 06 දරන මුදල් ගනුදෙනු වාර්තා කිරීමේ පනත¹⁴³ අනුව, මූල්‍ය ආයතන විසින් ව්‍යාපාරික සම්බන්ධතාවයක් ඇති කර ගැනීමේදී තම ගනුදෙනුකරුවන්ගේ ප්‍රතිලාභී හිමිකරුවන් හඳුනාගත යුතු බවට නියම කර තිබේ.¹⁴⁴ තවද, මුදල් විශුද්ධීකරණය වැළැක්වීම සහ ත්‍රස්තවාදයට අරමුදල් සැපයීම වැළැක්වීම සම්බන්ධයෙන් කටයුතු කරන මෙරට නියාමන ආයතනය වන මූල්‍ය බුද්ධි ඒකකය විසින් ප්‍රතිලාභී හිමිකරුවන් හඳුනාගැනීම සඳහා මූල්‍ය ආයතනවලට සහ නම් කරන ලද මූල්‍ය නොවන ව්‍යාපාරවලට සහ වෘත්තීයව උපකාර වනු පිණිස මාර්ගෝපදේශ කිහිපයක් හිකුත් කර තිබේ.¹⁴⁵

මෙම විධිවිධාන ප්‍රශංසනීය වුවද, ගැටලු කිහිපයක් තිබේ. වර්තමාන ක්‍රියාවලිය තොරතුරු රැස් කිරීම සඳහා සම්පූර්ණයෙන් ම මූල්‍ය ආයතන මත රඳා පවතින ක්‍රියාවලියක් වන බැවින්, අනනුකූලතාවයන් සහ නිවැරදි නොවන තොරතුරු ලැබීමට විය හේතු වෙයි. බැඳියා ගැටුම්, මුදල් විශුද්ධීකරණය, ත්‍රස්තවාදය සඳහා අරමුදල් සැපයීම හෝ වෙනත් ආකාරයේ දූෂණ සම්බන්ධයෙන් තෙවන පාර්ශ්වීය තහවුරු කරගැනීමක් හෝ අධීක්ෂණයක් සහ නීති බලාත්මක කිරීමක් සිදු නොවන අතර, විඛණිත නීතිය ක්‍රියාත්මක කිරීම මූල්‍ය ආයතන විසින් සැක මතු කිරීම සඳහා සැක කටයුතු ක්‍රියාකාරකම් පිළිබඳ වාර්තා ඉදිරිපත් කරන අවස්ථාවලට සහ පැමිණිල්ලකට ප්‍රතිචාර වශයෙන්, නීතිය ක්‍රියාත්මක කිරීමේ බලධාරීන් විසින් ගනු ලබන ක්‍රියාමාර්ගවලට සීමා වෙයි. මහජනතාවට ප්‍රවේශය නොමැති විට, විවැනි අපරාධ අනාවරණය කර ගැනීම සඳහා නීතිය ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ආයතනවලට ඇති හැකියාව දැඩි ලෙස සීමා වෙයි.¹⁴⁶

ප්‍රසම්පාදනයේදී, මැතිවරණ ප්‍රචාරක කටයුතුවලට මුදල් සැපයීමේදී, මුදල් විශුද්ධීකරණයේදී දූෂණයට චරෙහිව සටන් කිරීම සඳහා සහ නීති විරෝධී මූල්‍ය ප්‍රවාහයන් මැඩපැවැත්වීම සඳහා, යාවත්කාලීන, ප්‍රසිද්ධියේ ප්‍රවේශ විය හැකි, මාර්ගගත ප්‍රතිලාභී හිමිකාරත්ව ලේඛනයක් තිබීම අත්‍යවශ්‍ය වේ.

141 ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටරනැෂනල් ශ්‍රී ලංකා ආයතනය සමඟ පවත්වන ලද ප්‍රධාන තොරතුරු සපයන්නන් සමඟ සම්මුඛ සාකච්ඡාව
142 ගනුදෙනුකරුවන් පිළිබඳ තොරතුරු ලබා ගැනීමේ නීතිවල 99 වැනි නීතියට අනුව, නිත්‍යානුකූල පුද්ගලයන්ගේ හෝ නිත්‍යානුකූල විධිවිධානයේ "ප්‍රතිලාභී හිමිකරු", යනු ගනුදෙනුකරුවෙකු හෝ පුද්ගලයෙකුගේ හෝ නෛතික එකඟවීමක අවසාන සටලුදායී පාලනය ක්‍රියාත්මක කරන පුද්ගලයා ද ඇතුළුව, අවසානයේ දී යම් ගනුදෙනුකරුවෙක් හෝ ගනුදෙනුවක් සිදුකරනු ලබන්නේ යම් පුද්ගලයෙක් වෙනුවෙන්ද, එම පුද්ගලයාට අයිති වන හෝ පාලනය කරන ස්වාභාවික පුද්ගලයෙකු වේ. ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <http://fusrilanka.gov.lk/docs/Guidelines/2018/Guideline-04-2018.pdf>
143 2006 අංක 6 දරන මුදල් ගනුදෙනු වාර්තා කිරීමේ පනත, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: [http://fusrilanka.gov.lk/docs/ACTs/FTRA/Financial_Transactions_Reporting_Act_2006--\(English\).pdf](http://fusrilanka.gov.lk/docs/ACTs/FTRA/Financial_Transactions_Reporting_Act_2006--(English).pdf)
144 2006 අංක 6 දරන මුදල් ගනුදෙනු වාර්තා කිරීමේ පනතෙහි 30, 31 සහ 32 වෙනි වගන්ති
145 2018 අංක 04 දරන මූල්‍ය ආයතන සඳහා වන ප්‍රතිලාභී හිමිකාරත්වය හඳුනාගැනීම පිළිබඳ මාර්ගෝපදේශ, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <http://fusrilanka.gov.lk/docs/Guidelines/2018/Guideline-04-2018.pdf> සහ 2019 අංක 02 දරන නම් කරන ලද මූල්‍ය නොවන ව්‍යාපාර සඳහා වන ප්‍රතිලාභී හිමිකාරත්වය හඳුනාගැනීම පිළිබඳ මාර්ගෝපදේශ, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <http://fusrilanka.gov.lk/docs/Guidelines/2019/Guideline-02-2019.pdf>
146 ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටරනැෂනල් ශ්‍රී ලංකා (2021), "FATF නිර්දේශ අංක 24 සඳහා සංශෝධනය-මහජන අදහස් විමසීම සඳහා වන බවල පත්‍රිකාව," ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: https://www.tisrilanka.org/wp-content/uploads/2021/08/TISL-Submission_Revisions-to-FATF-Recommendation-24-1.pdf

ඇ. දූෂණ අවදානම සහ වරදකරුවන් දඬුවම් නොලබා යාම සැලකිය යුතු ලෙස අවම කිරීම සඳහා අවශ්‍ය කරන ව්‍යුහාත්මක වෙනස්කම් උදෙසා වන ක්‍රියාමාර්ග

මූල්‍ය අවතාවිතය සහ විභවය දූෂණය ආමන්ත්‍රණය කිරීම සඳහා පවතින හිඟ පැහැදිලිව ම ප්‍රමාණවත් නොවන තත්ත්වයක් තුළ, මෙම දෙවන කාණ්ඩයේ නිර්දේශ මගින් පවතින හිඳුස් පියවීමට සහ/හෝ නව ගැටළු ආමන්ත්‍රණය කර ගැනීමට අවශ්‍ය කරන ප්‍රතිපත්ති සංශෝධන හඳුනාගනියි. ප්‍රතිසංස්කරණ න්‍යාය පත්‍රයට අවශ්‍ය කරන ප්‍රධාන සාර්ව-නිර්ණාත්මක ආර්ථික පාලන අවශ්‍යතා ආමන්ත්‍රණය කිරීමට වර්තමාන නෛතික හා පරිපාලන තන්ත්‍රය අපොහොසත් වීමේ තත්ත්වය හේතුවෙන් මෙම නිර්දේශ කාණ්ඩය පැන නගියි.

31. පුළුල් අදහස් විමසීමක් තුළින් දූෂණයට එරෙහි එක්සත් ජාතීන්ගේ සම්මුතියට අනුකූලව වත්කම් ප්‍රතිසාධනය පිළිබඳ නීති සම්මත කරගැනීම, සහ සොරා ගත් වත්කම් ආපසු ලබාගැනීමේ වැඩසටහනේ (Stolen Asset Recovery Initiative) තාක්ෂණික සහාය ඇතිව, මේ වන විට ආරම්භ කර ඇති ඒවා ද ඇතුළුව, ප්‍රධාන දූෂණ හඬු පිළිබඳ ප්‍රගතියක් අත්කර ගන්නා බව සහතික කිරීම.

තාර්කිකය:

දූෂණයට එරෙහි එක්සත් ජාතීන්ගේ සම්මුතියට අනුකූලව ශ්‍රී ලංකාව ගනු ලබන ක්‍රියාමාර්ග මගින් සොරකම් කරන ලද වත්කම් ඒවා තබා ඇති ආරක්ෂිත ස්ථානවලින් ආපසු ලබා ගැනීමට රටෙහි ඇති කැපවීම අවධාරණය කරනු ඇත.

2015 වර්ෂයේ දී ශ්‍රී ලංකාව වත්කම් හඳුනාගැනීම, සොයා ගැනීම, අත්පත් කර ගැනීම සහ නැවත මෙරටට ගෙන්වා ගැනීම සඳහා බුද්ධි තොරතුරු රැස් කිරීම සහ විමර්ශන සිදුකිරීම සම්බන්ධීකරණය කිරීම පිණිස, නීති විරෝධී ලෙස උපයාගත් රාජ්‍ය වත්කම් ආපසු අයකර ගැනීම සඳහා වන ජනාධිපති කාර්යසාධක බලකාය ස්ථාපිත කළේය.¹⁴⁷ මෙම කාර්යසාධක බලකාය ඉදිරියේ දී හඳුන්වාදීමට නියමිත අපරාධ මගින් උපයාගත් ධනය පිළිබඳ පහතක් සඳහා ද ප්‍රතිපත්ති රාමුවක්¹⁴⁸ සකස් කිරීමේ ක්‍රියාවලියක් ආරම්භ කළ නමුත්, පසුව එම ක්‍රියාවලිය නවතා දමන ලදී. ලෝක බැංකුවේ සොරකම් කරන ලද වත්කම් ආපසු ලබාගැනීමේ වැඩසටහනේ සහ මත්ද්‍රව්‍ය හා අපරාධ පිළිබඳ එක්සත් ජාතීන්ගේ කාර්යාලයේ විශේෂඥයින් සමග සහ තවත් පාර්ශව සමග සහයෝගීතාවය සහ වත්කම් ආපසු ලබා ගැනීම පිළිබඳ ගෝලීය සංසදය වැනි සංසදවලට සහභාගීවීම ශ්‍රී ලංකාව විසින් සිදු කරන සොරකම් කළ වත්කම් සෙවීමේ ක්‍රියාවලිය ශක්තිමත් කළේය. 2017 වර්ෂයේ පැවති වත්කම් ආපසු ලබා ගැනීම පිළිබඳ ගෝලීය සංසදයේ දී, ආරාධිත අධිකරණ බලයන් සමග (නීතිය ක්‍රියාත්මක කිරීමේ සහාය ලබාගෙන තිබූ අධිකරණ බලයන් සමග) සිද්ධීන් 43 ක් සාකච්ඡා කිරීමට තමන්ට එම රැස්වීම්වලදී අවස්ථාව ලැබුණු බව විවකට නීතිපති ගරු ජයන්ත ජයසූරිය ප්‍රකාශ කළේය.¹⁴⁹ කෙසේ වෙතත්, 2019 වර්ෂයේ පැවති ජනාධිපතිවරණයෙන් පසුව, එම කාර්යසාධක බලකායේ සහ සොරකම් කරන ලද වත්කම් ආපසු ලබා ගැනීමේ වැඩසටහනේ ප්‍රගතිය ඇතහිට ඇති බව පෙනී යන අතර, 2017 වර්ෂයේ සිට එම සිද්ධීන් සම්බන්ධයෙන් අත්කරගෙන ඇති කිසිදු ප්‍රගතියක් පිළිබඳව ප්‍රසිද්ධියේ ලබා ගත හැකි තොරතුරු කිසිවක් නැත.¹⁵⁰

“එක් පවුලක් සහ ඔවුන්ගේ නිතවතුන් මේ රටේ ජනතාවට සිදු කළ අධිවේගී මාර්ග මංකොල්ලය නිසා අපි දැන් දුක් විඳිනවා. ඔබට මෙම මුදල් ආපසු ලබා ගැනීමට නොහැකි නම්, අපිට මෙම අවුලෙහි ම සිරවී ඉන්නයි වෙන්හෙ. වංචනිකයන් සැපවත් පිවිඳ ගතකරමින් සිටිය දී, අපෙන් බලහත්කාරයෙන් ලබා ගන්නා මුදලින් රට සංවර්ධනය කළ හැකිද? මහ බැංකුවේ හොරකම් කරපු සල්ලි, සීනි බදු වංචාවෙන් උපයාගත් මුදල් ආපසු ගන්න බැරිනම්, වංචනිකයන්ට දඬුවම් දෙන්න බැරි නම්, මේ කතාවල ඇති තේරුම මොකක්ද?” **ඉලක්ක කණ්ඩායම් සාමාජික**

147 ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටර්නැෂනල් ශ්‍රී ලංකා, “ශ්‍රී ලංකාව පිළිබඳ සිවිල් සමාජ සංවිධාන, වත්කම් ප්‍රතිසාධනය පිළිබඳ ගෝලීය සංසදයේ වාර්තාව,” ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://uncaccoalition.org/files/Asset-Recovery-Sri-Lanka-Full-Report.pdf>
148 ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටර්නැෂනල් ශ්‍රී ලංකා (2019 පෙබරවාරි 22), “ශ්‍රී ලංකාවේ අපරාධ වලින් උපයාගනු ලබන මුදල් පිළිබඳ යෝජිත නීතිය සහ ප්‍රතිපත්ති රාමුව පිළිබඳ විශ්ලේෂණය” ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.transilanka.org/analysis-of-the-proposed-proceeds-of-crime-legislative-and-policy-framework-in-sri-lanka/>
149 වත්කම් ප්‍රතිසාධනය පිළිබඳ ගෝලීය සංසදයේ වාර්තාව (2017), “Final GFAR Report” ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://star.worldbank.org/publications/final-gfar-report>
150 ප්‍රධාන තොරතුරු සපයන්නන් සමග පැවැත්වූ සම්මුඛ සාකච්ඡා

තම වත්කම් සොරාගනු ලැබ සිටින ජනතාවගේ/විත්දිනයන්ගේ ප්‍රතිලාභය පිණිස, ශ්‍රී ලංකාව නැවත හිසි මගට ගැනීමටත්, 2022 වර්ෂයේ පුරවැසි නැගීසිටීම් වලදී මහජනතාව විසින් ඉදිරිපත් කරන ලද ප්‍රධාන ඉල්ලීමක්¹⁵¹ (පාර්ලිමේන්තු විපක්ෂයේ ද ඉල්ලීමක්)¹⁵² ඉදිරියට ගෙන යාමටත්, දූෂණය අඩු කිරීමට සහ සොරකම් කරන ලද වත්කම් ආපසු අයකර ගැනීමට ගත යුතු බරපතල ක්‍රියාමාර්ග පිළිබඳ ඇඟවීම් කිරීමටත් මෙම නිර්දේශයට හැකියාව ඇත. නයිජීරියාව¹⁵³, උස්බෙකිස්තානය¹⁵⁴ සහ කසකස්තානය¹⁵⁵ වැනි රටවල සාර්ථකත්වයේ උදාහරණ මෙම නිර්දේශයට තිබෙන විභවය සහ සඵලතාවය ඉස්මතු කර පෙන්වයි.

විවේචනීය වැදගත් ක්‍රියාමාර්ගයක් ශක්‍ය සහ ප්‍රායෝගිකව අර්ථවත් කිරීමට නම්, මෙරටට ආපසු ගෙන්වා ගන්නා ලද වත්කම් නැවත දූෂණයට භාජනය නොවන බව සහතික කරන, විනිවිදභාවයෙන් යුතුව, වගවීමක් සහිතව වත්කම් ආපසු ලබා දෙන බව සහතික කිරීම සඳහා නීති සම්පාදන ක්‍රියාවලියේ දී මෙන්ම ජාත්‍යන්තර යහපරිචයන්ට අනුකූලව¹⁵⁶ නීතිය ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී ද විධිනියෝග සහිත සිවිල් සමාජ ක්‍රමිකාවක් තිබීම අත්‍යවශ්‍ය වේ.

නීතිය සම්මත කිරීමෙන් ඔබ්බට සලකා බැලීමේ දී, 2017 වර්ෂයේ දී ක්‍රියාත්මක වෙමින් තිබූ සිද්ධීන් 43 ඇතුළුව, සුවිශේෂ වෝදනා සහ හෙළිදරව් කිරීම්¹⁵⁷ සම්බන්ධයෙන් ඇතහිට ඇති නඩු සහ අලුත් නඩු, විධායකය විසින් සොරකම් කරන ලද වත්කම් ආපසු ලබා ගැනීමේ වැඩසටහනෙහි. තාක්ෂණික සහාය ලබා ගෙන ආරම්භ කිරීම හෝ නැවත ආරම්භ කිරීම ඉතා වැදගත් වේ.

32. වෙනත් රටවල ස්ථාපනය කර ඇති උපදේශක කාර්යාල පදනම් කර ගනිමින්, ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදලේ තාක්ෂණික මහපෙන්වීම ඇතිව, විශේෂීකරණය කළ, ස්වාධීන, දූෂණ ක්‍රියා සම්බන්ධයෙන් නඩුපැවරීමේ කාර්යාලයක් ස්ථාපිත කිරීම.

තාර්කිකය.¹⁵⁸

ශ්‍රී ලංකාවේ පවතින ක්‍රමය අනුව, සාමාන්‍යයෙන් නීතිමය ක්‍රියාමාර්ගවලට විරෝධීව රජය හෝ රාජ්‍ය නිලධාරීන් වෙනුවෙන් අධිකරණයේ පෙනී සිටීම නීතිපති කාර්යාලයට පැවරී ඇති කාර්යයක් වේ. දූෂණ ක්‍රියා සම්බන්ධයෙන් වූ විට, රජයේ ආයතනවලට හෝ නිලධාරීන්ට විරෝධීව නඩු පැවරීම ද වම නීතිපති කාර්යාලය විසින් ම සිදු කළ යුතු වේ. මෙම තත්ත්වය මගින් බැඳියා ගැටුමක් ඇති කිරීමේ අවදානම ඇති විය හැකියි. 2020 නොවැම්බර් මාසයේ දී සිදු කරන ලද අධ්‍යයනයක විස්තර කර ඇති ආකාරයට, විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය (CPA) විසින් නිගමනය කර ඇති පරිදි, "(අ) අපරාධ නඩු පැවරීම, (ආ) ව්‍යවස්ථාදායක ක්‍රියාවලිය සහ (ඇ) රජයට උපදෙස් දීම සම්බන්ධයෙන් දැනට නීතිපතිවරයාට පැවරී ඇති මූලික කාර්යයන් තුනෙන්... රජයේ නඩු පැවරීමේ කාර්යාලයක් මෙන්ම පාර්ලිමේන්තු පර්යේෂණ ඒකකයක් හඳුන්වා දීමේ යෝජනාවට විශේෂ අවධානය යොමු කළ යුතු ය."¹⁵⁹

වේනිහාසිකව, ශ්‍රී ලංකාවේ නීතිපති කාර්යාලය ජනාධිපති කාර්යාලයෙන් සහ අමාත්‍ය මණ්ඩලයෙන් සැලකිය යුතු ස්වාධීනත්වයක් පෙන්වුම් කිරීමට අපොහොසත් වී ඇති බැවින්, මෙම ප්‍රතිසංස්කරණය වහා කළයුතු මෙන්ම වැදගත් වේ. පුරප්පාඩුවක් ඇති වූ විට ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණයට නීතිපතිවරයා පත් කිරීමේ අහිමතය ද ජනාධිපතිවරයා සතු වන අතර, එමගින් ඔහුගේ/ඇයගේ කාර්යයන් ඉටුකිරීම කෙරෙහි තවදුරටත් බලතල යොදා ගැනීමේ සහ බලපෑමක් කිරීමේ හැකියාව ජනාධිපතිවරයාට ලැබේ. පසුගිය වසර 2 ක කාලය තුළ සාක්ෂි නොමැති බව පවසමින් නීතිපතිවරයා විසින් දූෂණ නඩු රැසක් නවතා දමා හෝ ඉල්ලා අස්කරගෙන ඇත. එසේ කර ඇත්තේ නඩුව ඉදිරියට ගෙනයාම සඳහා ප්‍රමාණවත් සාක්ෂි ඇති බව පවසමින් නඩු පවරා තිබියදී ය.

151 හසාන් ෂහුලි (2022 අප්‍රේල් 10), "සොරකම් කරන ලද වත්කම් ආපසු ලබා ගැනීම-කෙසේද සහ කවදද?", ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.newsfirst.lk/2022/04/10/recovering-stolen-assets-how-when/>
152 නිව්ස්වර් (2023 පෙබරවාරි 19), "සමගි ජන බලවේගයේ ආර්ථික ප්‍රතිපත්තිය, නතයයෙහි සිට හාචිතව දක්වා: වරාය ගෙන් කරුණු 11 ක්", ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.newswire.lk/2023/02/19/sjb-economic-policy-from-theory-to-practice-11-points-from-eran/>
153 ලෝක බැංකුව (2017 දෙසැම්බර් 04), "නයිජීරියාව: ආපසු ගෙන්වා ගන්නා ලද ඇබ්වා අරමුදල් අධීක්ෂණය කිරීමට ලෝක බැංකුවේ සහාය", ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2017/12/04/nigeria-world-bank-to-help-monitor-repatriated-abacha-funds>
154 දූෂණයට විරෝධී වත්කම් ජාතිකයන් සම්මුතිය පිළිබඳ සන්ධානය (2020 සැප්තැම්බර් 16), "වත්කම් ආපසු ලබා ගැනීම: වි.ජ.ඩො. මිලියන 131 ක් ආපසු වීමේ සම්බන්ධයෙන් ස්වීට්සර්ලන්තය සහ උස්බෙකිස්තානය ගිවිසුමක් අත්සන් කරයි - උස්බෙකිස්තාන සිවිල් සමාජ ක්‍රියාකාරීන්ගේ ප්‍රකාශය", ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://uncaccoalition.org/asset-recovery-switzerland-and-uzbekistan-sign-agreement-on-return-of-usd-131-million-statement-by-uzbek-civil-society-activists/>
155 ස්වාධීන බලපෑමකින් සහ සොල්මි පවේකෝ (2015), "අන්තර්කරණය වූ වත්කම්-ප්‍රතිසාධන ආකෘතියක් හරහා සංවර්ධන බලපෑම අත්කර ගැනීම", liliadkřha BOTA පදනමේ සිද්ධිය, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: https://www.wirex.org/sites/default/files/node/resource/bota-case-study_0.pdf
156 වත්කම් ආපසු ලබා ගැනීම පිළිබඳ ගෝලීය සංසදය (2017 දෙසැම්බර්), "වත්කම් ආපසු ලබා ගැනීම පිළිබඳ ගෝලීය සංසදයේ නිල නිර්දේශය", ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: https://star.worldbank.org/sites/star/files/20171206_gfar_communique.pdf - Principle 10.
157 උදාහරණයක් ලෙස බලන්න: ද මෝරිනිං (2021 ඔක්තෝබර් 08), "නඩේෂන් සහ රාජ්‍යයේ සම්බන්ධයෙන් විමර්ශනයක් සිදු කරන ලෙස ඉල්ලා ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටරනැෂනල් සම්මානය අල්ලස් හේ දූෂණ වෝදනා විමර්ශන කොමිෂන් සභාවට පැමිණිලි කරයි", ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.themorning.lk/articles/165411>
158 මේ ආකාරයේ දේශීය යාන්ත්‍රණයක ජාතික නොවන අය වැඩ කිරීමට ව්‍යවස්ථාපිත බාධාවක් නොමැති අතර, සමහර නීතිමය ගැටලු විසඳීම අවශ්‍ය වේ. වැඩිපුර තොරතුරු සඳහා බලන්න: හවානි ෆොන්සේකා සහ ලුබ් ගන්දෙසන් (2016), "දෙමුහුම් විදිරිව ගෘහස්ථ මර්ධනවත්, ශාරීරිකවත් සහ ශ්‍රී ලංකාවේ සංග්‍රාහිත යුක්තිය සඳහා විකල්ප", විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.cpalanka.org/wp-content/uploads/2016/01/Hybrid-vs-Domestic-Myths-Realities-and-Options-for-Transitional-Justice-in-Sri-Lanka.pdf>
159 විකල්ප ප්‍රතිපත්ති කේන්ද්‍රය (2020), "ශ්‍රී ලංකාවේ නීතිපති දෙපාර්තමේන්තුව පිළිබඳව නැවත සිතා බැලීම: ප්‍රතිසංස්කරණ සඳහා අදහස්", පි. 29, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.cpalanka.org/rethinking-the-attorney-generals-department-in-sri-lanka-ideas-for-reform/>

ශ්‍රී ලංකාවේ එක්සත් ජාතීන්ගේ සාමය ගොඩනැගීමේ වැඩසටහන මගින් වඩා හොඳ වගවීමක්, නීතියේ ආධිපත්‍යය සහ මානව හිමිකම් පෝෂණ කිරීම සඳහා අවශ්‍ය කරන, ඉතා වැදගත් ආයතනමය ව්‍යුහයක් ලෙස ස්වාධීන නඩු පැවරීමේ කාර්යාලය හඳුනාගෙන ඇත.¹⁶⁰ දූෂණ සිද්ධීන් සම්බන්ධයෙන් නඩු පැවරීම කෙරෙහි අවධානය යොමුකරමින් නඩු පැවරීමේ කාර්යාලයක් ස්ථාපනය කිරීම කොන්දේසියක් ලෙස ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදලේ පූර්වාදර්ශයක් වී ඇත.¹⁶¹ දේශපාලන බලපෑම්/ඇඟිලි ගැසීම් හේතුවෙන් ගෝලීය වශයෙන් විවෘත ආයතන ක්‍රියාත්මක කිරීමේ විෂම ඉතිහාසය සැලකිල්ලට ගෙන, නතු කරගැනීම අවම කිරීම සඳහා පැහැදිලි මිනුම් ලකුණු ස්ථාපිත කළ යුතුය.

යුක්ත රජය සමග ක්‍රියාත්මක කළ වැඩසටහනේ දී ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදල, යුක්තය විසින් විශේෂීකරණය සහිත දූෂණ විරෝධී නඩු පවරන්නන්ගේ කාර්යාලයක් ස්ථාපනය කළ යුතු බව සහ එහි ස්වාධීනත්වය සහතික කළ යුතු බව අවධාරණය කළේය. ඉහළ මට්ටමේ නිලධාරීන්ගේ වත්කම් ප්‍රකාශ සහ දූෂණ සම්බන්ධයෙන් චෝදනා එල්ල වී ඇති පුද්ගලයින් සංඛ්‍යාව පිළිබඳ කාර්තුමය දත්ත ප්‍රකාශයට පත් කිරීම සඳහා ආයතන පිහිටුවීමට ද එය අපේක්ෂා කළේය. මෝල්ඩෝවාහි, රාජ්‍යකරණ විශ්ලේෂණය මගින් දැනට පවතින නඩු පවරන කාර්යාලයේ බලතල ශක්තිමත් කිරීමට සහ එහි ස්වාධීනත්වය වැඩි කිරීමට නිර්දේශ කිහිපයක් ඉදිරිපත් කළේය. එම කාර්යාලය සඳහා වෙනම ම අයවැයක් වෙන් කිරීම සහ පෞද්ගලික විමර්ශකයින් බඳවා ගැනීමේ හැකියාව ද එම නිර්දේශ අතර විය.

තවද, මෙම වාර්තාව පුරාවට ම පැහැදිලි කර ඇති පරිදි, දූෂණ විරෝධී ක්‍රියාමාර්ගවල ප්‍රතිඵල සහතික කිරීම සඳහා ව්‍යුහාත්මක ප්‍රතිසංස්කරණ පමණක් ප්‍රමාණවත් නොවන අතර, නඩු පැවරීම, ප්‍රමාදයන් වැළැක්වීම, දේශපාලන ඇඟිලි ගැසීම් සහ සාක්ෂි විකෘති කිරීම් තුරන් කිරීම, ආරක්ෂාව සහතික කිරීම සඳහා ශක්තිමත් නීති තිබීම වැනි අනෙකුත් අත්‍යවශ්‍ය අංග ද ආමන්ත්‍රණය කළ යුතු බව පැහැදිලි ය.

33. මලලෙයහ දමිළ ප්‍රජාව ජීවත් වන ප්‍රදේශවල, පරිහරණය කරන්නාට හිමිකාරිත්වය සහිත නිවාස සඳහා ඉඩම් වෙන්කර දීම සහ වැවිලි අංශයේ සේවකයින්ට ජීවත් වීමට සරලන අවම වේතන ලබා දීම (නිවාස සහ ජීවනෝපායය සඳහා ඇති අයිතිය).

තාර්කිකය:

පූර්ව යටත් විජිත යුගයේ සහ පශ්චාත් යටත් විජිත යුගයේ මුල්කාලයේ අපනයන ආර්ථිකයේ ප්‍රධානතම අංගය වූ වැවිලි අංශය තවමත් රැකියා ඉහළ ප්‍රමාණයක් සහ ගෝලීය වෙළඳපොළ නායකත්වය සපයන නමුත්, කම්කරුවන්ගේ නොසැහීම සහ ප්‍රමාණවත් සම්පත් වෙන් නොකිරීම ඇතුළු ගැටලු ගණනාවක් හේතුවෙන් මෙම සංසන්දනාත්මක වාසිය ක්‍රමයෙන් බාදනය වී ඇත. මෙම ක්ෂේත්‍රය තුළ පුළුල් වෙනස්කම් සිදු කළ යුතුව තිබෙන අතර, ඉඩම්, නිවාස සහ ස්ථාවර ජීවනෝපාය යන මූලික ප්‍රශ්න සම්බන්ධයෙන් තවමත් විකඟනාවකට පැමිණීමට සේවයෝජකයන්ට සහ වෘත්තීය සම්බන්ධවලට නොහැකි වීම හේතුවෙන් එම සාකච්ඡා අඩාල වී ඇත.

“අවුරුදු 200 ක් පුරා අපි මේ රට දැන් තියෙන තත්ත්වයට පත් කළේ මේ රටේ ජීවත්වන සියලු ම ජන කොටස් ජීවත් කරවන්න අවශ්‍ය වන ආදායම් උපයා දීමෙන්. නමුත්, වසර 200 ක් තිස්සේ අපි මූලික අයිතිවාසිකම් හෝ නිසි ආදායමක් නොමැතිව දුක් විඳිමින් සිටි අතර, මේ මුළු කාලය පුරාම අපි මේ සියලු ජන කොටස් විසින් වෙනස් කොට සලකනු ලැබීමට ලක්වෙතවා. මේ අයුක්තිය තවදුරටත් දරාගන්නේ නැහැ” මලලෙයහ දමිළ ක්‍රියාකාරිකයෙකු සමඟ පැවැත්වූ ප්‍රධාන තොරතුරු සපයන්නන්ගේ සම්මුඛ සාකච්ඡාව

වතුකරයේ ජීවත් වන මලලෙයහ දමිළ ප්‍රජාව “රටේ වඩාත් අවදානමට ලක්විය හැකි කණ්ඩායම් අතර සිටින බව ශ්‍රී ලංකාව පිළිබඳ 2015 ලෝක බැංකු වාර්තාව මගින් පහත සඳහන් පරිදි පැහැදිලිව ම හඳුනාගෙන ඇත:¹⁶²

160 වෙරටේ රිසර්ච් සමග සිදු කරන ලද ප්‍රධාන තොරතුරු සපයන්නන්ගේ සම්මුඛ සාකච්ඡාව
161 ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදල, යුක්තය: අතිප්‍රාය පළකිරීමේ ලිපිය, ආර්ථික සහ මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති පිළිබඳ සංදේශය, සහ තාක්ෂණික අවබෝධතා ගිවිසුම, පි. 15, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.imf.org/external/np/loi/2015/ukr/072115.pdf>
162 ලෝක බැංකුව (2015), “ශ්‍රී ලංකාව, දරිද්‍රතාවය අවසන් කිරීම සහ හවුල් සෞභාග්‍යය ප්‍රවර්ධනය කිරීම: රට පිළිබඳ ග්‍රහණයක් විශ්ලේෂණය,” ms’ 99 - 106

- "මෘතකාලීනව වැඩිදියුණු කිරීම් සිදුකර තිබුණ ද" රටේ නාගරික හා ග්‍රාමීය යන අංශ දෙකට ම සාපේක්ෂව වතු ප්‍රදේශවල දරිද්‍රතා අනුපාතය අඩුකිරීමට ඉහළ මට්ටමක පවතින අතර, එය අඩුකිරීම අවදානමක් පෙන්නුම් කරයි." [#225: P. 101] "ග්‍රාමීය අංශයේ සියයට 7.6 ක් සහ නාගරික අංශයේ සියයට 2.1 ක් වන දරිද්‍රතා අනුපාතයට සාපේක්ෂව, වතු ප්‍රදේශවල දරිද්‍රතා අනුපාතය සියයට 10.9 ක්, බව වාර්තාව තවදුරටත් පවසයි.
- "දරිද්‍රතාවයේ මූලික නොවන දර්ශක සලකා බලන විට, විශේෂයෙන් ම වතු වල සෞඛ්‍යය සහ පෝෂණය කනස්සල්ලට පත් කරන තත්ත්වයන් වේ." [#226: P. 102]
- "වතු කම්කරුවන් සඳහා ලබා දී ඇති නිවාස ප්‍රමාණවත් නොවන බව බොහෝ විට විස්තර කර ඇත. වතු අංශයේ ගෘහයන් තුළ පානීය ජලය, සනීපාරක්ෂක පහසුකම් හෝ විදුලිය තිබීමට ඇති හැකියාව අඩුය." [#227: එම]
- එපමණක් නොව, වතුකර ප්‍රදේශවල සේවා සඳහා ඇති ප්‍රවේශය සහ සේවාවන්හි ගුණාත්මකභාවය සාපේක්ෂව අඩු ය. [#228: P. 103]
- වතුකර ජනතාවගේ අධ්‍යාපනයේ දුර්වල ප්‍රතිඵල ශ්‍රී ලාංකේය සමාජය තුළට බද්ධ වීමට එම ජනතාවට ඇති හැකියාවට බාධා කරයි. [#229: එම]

කුඩා තේ වතු සංවර්ධන අධිකාරියේ 2021 වාර්ෂික වාර්තාවේ සඳහන් දත්ත මගින් පෙන්වා දෙන පරිදි, සමස්ත ජාතික තේ නිෂ්පාදනයෙන් 74.56% ක් නියෝජනය කරන කුඩා තේ වතු හිමියන් 418,328 ක් සිටින අතර (එය 2018 සිට 4.76% ක වර්ධනයක් පෙන්නුම් කරයි), කුඩා තේ වතු විශාල තේ වතු වෙනුවට ආර්ථික වශයෙන් ලාභදායී විකල්පයක් බව එයින් පෙන්නුම් කරයි.¹⁶³ විඛේදනය, මෙම මාර්ග ඔස්සේ කුඩා තේ වතු ක්ෂේත්‍රය ප්‍රතිව්‍යුහගත කිරීම සඳහා ඉලක්ක කණ්ඩායම් සාකච්ඡාවල දී මෙන්ම ප්‍රධාන තොරතුරු සපයන්නන් සමඟ සිදු කළ සම්මුඛ සාකච්ඡාවලදී ද ඉදිරිපත් වූ දැඩි ඉල්ලීම ආර්ථික සහ සමාජ සාධාරණත්වය යන දෘෂ්ටිකෝණ දෙකෙන්ම ප්‍රබල තර්කයක් ඉදිරිපත් කරයි. මෙම ක්ෂේත්‍රය ශක්තිමත් ආර්ථික හා අයිතිවාසිකම් පදනමක් මත පිහිටුවීම සඳහා යෝජිත ප්‍රතිසංස්කරණ අවශ්‍ය බව ක්ෂේත්‍රය තුළ ඇති සම්මුතිය මතය වේ.

34. තීරණ ගැනීමේ දී අර්ථාන්විත ස්වාධීනත්වයක් තිබෙන බව සහතික කිරීම සඳහා දේශපාලන නොවන නියෝජිතයන් සංඛ්‍යාව ඉහළ අනුපාතයක් වන පරිදි ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථා සභාවේ සංයුතිය සහ ව්‍යුහය වෙනස් කිරීම.

තාර්කිකය:

ප්‍රධාන කොමිෂන් සභා සහ අනෙකුත් ආයතන දේශපාලන පන්තියෙන් බැහැරව සිටින දක්ෂ සහ ස්වාධීන පුද්ගලයන් විසින් මෙහෙයවනු ලබන බව සහතික කිරීම සඳහා ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථා සභාවට ඉටු කළ හැකි වඩාත් පුළුල් සහ වැදගත් කාර්යභාරයක් ඇත. මෙය සාක්ෂාත් කරගත හැකි වන්නේ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථා සභාවේ දේශපාලන පක්ෂවලින් පරිබාහිර සහ ඒවා අගය කොට නොසලකන සාමාජිකයින් බහුතරයක් සිටින්නේ නම් පමණි. දස (10) දෙනෙකුගෙන් සමන්විත ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථා සභාවේ දැනට සේවය කරන්නේ සිවිල් සමාජ නියෝජිතයින් තිදෙනෙකු (03) පමණක් වන අතර, එය සිවිල් සමාජ නියෝජනය සංකේතාත්මක නියෝජනයක් බවට පත් කරන්නකි.

ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථා සභාව වඩා වැඩි ස්වාධීනත්වයක් සහ පෞරුෂයක් අත්කර ගන්නේ නම්, සහ එසේ වන විට, එයට විනිවිදභාවය සහ අපක්ෂපාතීත්වය සඳහා පහසුකම් සැලසීම පිණිස අධිකරණයේ ජ්‍යෙෂ්ඨ නිලතලවලට සිදුකරන පත්වීම් පරීක්ෂා කිරීමට පවා ක්‍රියාකාරීව හිරත විය හැක. ඉහළ විනිවිදභාවයක් සහ වගවීමක් ප්‍රවර්ධනය කිරීම සඳහා තෝරා ගැනීමේ ක්‍රියාවලියේ දී වෙනස්කම් සිදු කළ යුතු ය. ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථා සභාව විසින් තේරීම් සිදුකිරීමේ පටිපාටිය පැහැදිලිව නිර්වචනය කර තිබීම ද ඉතා වැදගත් වේ. උදාහරණයක් ලෙස, මාලදිවයින වරට දූෂණ විරෝධී නියෝජිතායතනයට කොමසාරිස්වරුන් පත් කරන්නේ ස්ථාපිත නිර්ණායකවලට අනුව සිදු කරන විෂයබද්ධ තක්සේරුවක් පදනම් කරගෙන ය.¹⁶⁴ ශ්‍රී ලංකාවේ දී එවැනිම ක්‍රියාවලියක් අනුගමනය

163 කුඩා තේ වතු සංවර්ධන අධිකාරිය (2021), "වාර්ෂික වාර්තාව (2021)," පි. 3, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://tshdalk/wp-content/uploads/2023/03/Annual-Report-2021-English2023.03.01-final.pdf>

164 ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටර්නැෂනල් බංග්ලාදේශය (2017), "අසියා පැසිෆික් කලාපයේ දූෂණ විරෝධී නියෝජිතායතන ශක්තිමත් කිරීම," ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: [https:// images.transparencycdn.org/images/2017_ACA_RegionalReport_EN.pdf](https://images.transparencycdn.org/images/2017_ACA_RegionalReport_EN.pdf)

කිරීමෙන් දේශපාලන පත්වීම් වලට වඩා දූෂණ විරෝධී පසුබිමක් සහිත තාක්ෂණ විශේෂඥයන් පත්කිරීමට අනුග්‍රහය දැක්විය හැකිය.¹⁶⁵ සුදුසුකම් ලැබීමේ නිර්ණායක ප්‍රකාශයට පත් කිරීම මෙම සන්දර්භය තුළ අත්‍යවශ්‍ය වන අතර, ක්‍රියාවලියේ පැහැදිලිකම, පත්වීම් ක්‍රියාවලීන්හි විනිවිදභාවය සහ මහජන විශ්වාසය වැඩි දියුණු කරයි. ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථා සභාව විසින් තීරණ ගැනීම පවා මහජනයාට විවෘත ක්‍රියාවලියක් විය යුතු ය.

උ. ප්‍රතිචල සහ වගවීම ඇගයීම

“දැනට රටේ පවතින යහපත් හිඟි සහ රෙගුලාසි පවා දණ්ඩමුක්තියෙන් වර්ධනය වන දූෂණයන්, අයහපත් පාලනයන් වලක්වා හැර. දණ්ඩමුක්තිය අවසන් කිරීම සහ දේශපාලනඥයන් හා නිලධාරීන් යන දෙදෙනාම දූෂිත වීමෙන් වළක්වන බව සහතික කිරීමට ඇති එකම සහ වැදගත්ම සාධකය වනුයේ මෙම හිඟි හා රෙගුලාසි අපක්ෂපාතීව සහ කාර්යක්ෂමව ක්‍රියාත්මක කිරීමයි.” **ප්‍රධාන තොරතුරු සපයන්නෙක් අප සමග දැක්වූ අදහසක්.**

“අධීක්ෂණය කිරීමකින් තොරව සහ අනුකූල නොවීම් සඳහා දඬුවම් කිරීමක් නොමැතිව, මේ සියලු යෝජනා හිඟිවල වන අතර වියට හේතුව නම්, ඒවා තෝරාගත් කුඩා ප්‍රමාණයේ අයට හෝ දේශපාලන විරුද්ධවාවූ පමණක් වරෙන්ති භාවිතා වන බැවිනි.” **ඉලක්ක කණ්ඩායම් සාකච්ඡා වලින් තහවුරු වූ, ප්‍රධාන තොරතුරු සපයන්නන් සමග පවත්වන ලද සම්මුඛ සාකච්ඡා වලින් ලැබුණු අවබෝධයන්.**

දේශපාලන-ආර්ථික අර්බුදය ආමන්ත්‍රණය කිරීමට සහ තිරසර ප්‍රතිසාධනයකට පහසුකම් සැලසීම සඳහා රාජ්‍යකරණ මිණුම් ලකුණු සකස් කරන නෛතික රාමුව සහ ආයතනගත භාවිතාව අවශ්‍ය කරන බැවින්, සැලසුම් කරනු ලබන ප්‍රතිසංස්කරණ ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදලේ ගිවිසුම බලපැවැත්වෙන කාලයෙන් ඔබ්බට ද යා යුතු බව අවබෝධ කර ගත යුතු ය. ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදලෙන් ම ආර්ථික පුරෝකථනය වලින් පෙන්නුම් කරන්නේ 1.4% ක ධන වර්ධන වේගයක් සහිතව 2024 වර්ෂයේ දී ආරම්භ වන සාමාන්‍ය වර්ධනයක් පමණි. මෙමගින් අදහස් කරනුයේ, දේශපාලන අධීක්ෂණය සහ ක්‍රියාත්මක කිරීමේ යාන්ත්‍රණ යන දෙකම, ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදලේ අවශ්‍යතා මග හැරීම සඳහා උපයෝගී කරනු ලබන උපකරණ ලෙස සංකල්පනය නොකළ යුතු අතර, ඒවා දැනටමත් ක්‍රියාත්මක වන හෝ ඒ හා සමගාමීව කෙටුම්පත් කරමින් තිබෙන අනෙකුත් හිඟි සම්පාදන හා නියාමන පද්ධති සමග ඒකාබද්ධ කර සාකච්ඡා ලෙස සැලකිය යුතු බවයි.

හිඟිවිභව සඳහන් කරන්නේ නම්, එක් අතකින් ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදල විසින් මගපෙන්වනු ලබන ප්‍රතිසංස්කරණවලට දූෂණ විරෝධී පනත වැනි දීර්ඝ කාලයක සිට අවශ්‍ය කර තිබූ සහ පොදුවේ අගය කළ යුතු හිඟි හඳුන්වා දීම ඇතුළත් වන අතරම, කුරිරු නීතියක් ලෙස සැලකෙන 1979 අංක 48 දරන ත්‍රස්තවාදය වැළැක්වීමේ පනත සහ යෝජිත ත්‍රස්ත විරෝධී පනත, තෝරාගත් පුද්ගලයන්ට වරෙන්ති සහ වෙනස්කොට සලකන ආකාරයෙන් ක්‍රියාත්මක කරනු ලබන 2007 අංක 56 දරන සිවිල් සහ දේශපාලන අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ ජාත්‍යන්තර සම්මුතිය (ICCPR) පනත, විකාශන පනත් කෙටුම්පත සහ රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන නියාමනය කිරීමට අපේක්ෂා කරන යෝජිත පනත් කෙටුම්පත වැනි පනත් සියල්ලම මගින් ක්‍රමානුකූලව හැකිලෙමින් තිබෙන ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී සිවිල් අවකාශය අවධාරණය කර පෙන්වන අතර, ඒවා පැහැදිලිව ම ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදල විසින් පොළඹවන ලද දූෂණ විරෝධී පනතට සහ යෝජිත රාජ්‍ය මූල්‍ය කළමනාකරණ පනතට ප්‍රතිවිරුද්ධ සහ පරස්පර ද වේ.

165 ඡායෝග්‍ය තලයක සහ නිෂානා විරුද්ධ (2023 මැයි 24), “ශ්‍රී ලංකාවේ තිරස් වගවීම පිළිබඳව ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදය පිළිබඳ ආසියානු ජාලයේ (ADRN) ක්‍රියාකාරී පත්‍රිකාව: අල්ලස් හෝ දූෂණ වේදනා විමර්ශන කොමිෂන් සභාවල, ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <http://adrnresearch.org/publications/list.php?cid=1&sp=%26sp%5B%5D%3D1%26sp%5B%5D%3D2%26sp%5B%5D%3D3&pn=1&st=Sri+Lanka&code=&at=view&id=315&ckattemp=1>

166 ඩේලි එන්.ටී. (2022 ඔක්තෝබර් 17), “යෝජිත දූෂණ විරෝධී පනත පිළිබඳ ඉතා වැදගත් සංශෝධන සහ මහජන අදහස් විමසීම් සිදු කරන ලෙස ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටර්නැෂනල් ශ්‍රී ලංකා ඉල්ලා සිටියි.” ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.ftl.lk/news/TISL-calls-for-critical-amendments-public-consultation-on-proposed-Anti-Corruption-Law/56-741027>

167 මෙම වාර්තාව සැකසීම සඳහා පදනම් කරගන්නා ලද අදහස් විමසීම්වලදී මෙය දැඩි ලෙස දරන ලද මතයක් වූ අතර, දැනට පවතින දූෂණ පාලන යාන්ත්‍රණයන් ක්‍රියාත්මක නොකිරීම, තෝරාගැනීමේ ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ/හෝ යටපත් කිරීම සඳහා ප්‍රතිකර්මයක් ඉහළම ප්‍රමුඛතාවය ලෙස සලකන ලදී. දඬුවම් කිරීමට ඇති නිර්ණිතය සහිත විවෘත ඵලදායී අධීක්ෂණයක් නොමැති, විශේෂයෙන් ම හිඟිමය අවශ්‍යතා පවා තිරන්තරයෙන් නොසලකා හරිනු ලබන සන්දර්භයක් තුළ, අඳුනින් හිඟි සහ රෙගුලාසි ප්‍රකාශයට පත්කිරීමේ සම්බන්ධ පිළිබඳව සහකාරීවන්නන් සැක පළ කළහ.

වර්තමානයේ ශ්‍රී ලංකාවේ පවතින නෛතික හා නියාමන යාන්ත්‍රණ තෝරාබේරාගෙන ක්‍රියාත්මක කිරීමේ, නැතහොත් ක්‍රියාත්මක නොකිරීමේ සන්දර්භය¹⁶⁶ සැලකිල්ලට ගැනීමේ දී, ආර්ථික ප්‍රතිසංස්කරණවල ප්‍රගතිය නිරීක්ෂණය කිරීමට සහ ඇගයීමට, එම ඉලක්ක සපුරා ගනු ලබන බව සහ අරමුණු දිස් වන මානයේ පවතින බව සහතික කිරීම සඳහා සුදුසු සිවිල් සමාජ ආයතනවල ක්‍රියාකාරී සහ සමාන සහභාගීත්වය ඇතුළත් විය යුතුය. නීතිමය තීරණවලට සහ තොරතුරු දැනගැනීමේ අයිතිය යටතේ ලබා දුන් තීරණවලට පවා අනුකූල නොවීම් වරදකරුවන් දඬුවම් නොලබා යාම සමග එක්වී ඇති, සේවක අර්ථසාධක අරමුදල් පරිපාලනය කිරීම සම්බන්ධ දූෂණ වැනි අවස්ථා ද මෙම වාර්තාව මගින් විස්තර කර ඇත. මෙම අතිශය වැදගත් කාර්යය ඉටු කිරීම සඳහා රාජ්‍ය-සිවිල් සමාජ ඒකාබද්ධ කමිටුවක් පිහිටුවීම සහ එම කමිටුව ස්වකීය සොයාගැනීම් අඛණ්ඩව සහ ප්‍රසිද්ධියේ ප්‍රවේශ විය හැකි ආකාරයකට වාර්තා කිරීම මේ සම්බන්ධයෙන් ඉදිරිපත් වී ඇති එක් අදහසක් වේ. මෙමගින් ඇත්ත වශයෙන් ම, අනෙකුත් මුරබල්ලන්, පර්යේෂණ සහ/හෝ උද්දේශන සංවිධාන විසින් ඒවායෙහි විධිනියෝගවලට සහ විශේෂඥභාවයට අනුකූලව වෙනත් ආකාරයේ ස්වාධීන නියැලීම් සිදුකිරීම වළක්වන්නේ නැත. යම් ස්වරූපයක බහු පාර්ශ්වකාර අධීක්ෂණ සහ ඇගයීම් යාන්ත්‍රණයක් මගින්, රාජ්‍ය වගවීම වැඩි කිරීමට සහ සාධනීය මහජන සහභාගීත්වයක් සහතික කිරීමට උපකාරී වන අතර, එය රාජ්‍ය මූල්‍ය පාලන ක්ෂේත්‍රයේ වඩාත්ම කුපිත කරවන ප්‍රශ්නය ලෙස සැලකෙන, නීති සහ රෙගුලාසි උගන-ක්‍රියාත්මක වීමක් නැතහොත් යටපත් කිරීමක් සිදුවන බව යන කරුණ සහ, නිතාමතාම එම නීති රෙගුලාසි වලට අවනත නොවීම් වලට දඬුවම් නොපනවන බවත්, එමගින් දණ්ඩමුක්තිය පිළිබඳ පුළුල් හැඟීමක් ශක්තිමත් කරයි.¹⁶⁷

1 වෙනි වගුව: නිර්දේශිත රාජ්‍යකරණ මිනුම් ලකුණුවල සාරාංශය

<p>රාජ්‍යකරණ නිර්දේශ වර්ගීකරණය</p>	<p>රාජ්‍ය මූල්‍ය ප්‍රතිඵලවලට සහාය වීම සඳහා පවතින නීතිවල විනිවිදභාවය සහ වගවීම වැඩි කිරීම</p>	<p>සාර්ව දේශපාලන-ආර්ථික ස්ථාවරත්වයට පහසුකම් සැලසීම පිණිස අවශ්‍ය කරන ප්‍රතිපත්තිමය වෙනස්කම්</p>	<p>දූෂණය සහ වරදකරුවන් දඬුවම් නොලබා යාම අවම කිරීම සඳහා වන ව්‍යුහාත්මක වෙනස්කම්</p>	<p>ඉලක්ක කණ්ඩායම් සාකච්ඡාවලදී සහ ප්‍රධාන තොරතුරු සපයන්නන්ගේ සාකච්ඡාවලදී වාර්තා කර ඇති පරිදි වැදගත්කම සහ රාජ්‍යකරණ බැඳීම¹⁶⁸</p>
<p>කාල රාමුව</p>	<p>ක්ෂණික(මාස 0- 6)</p>	<p>කෙටි කාලීන (මාස 12 ක් දක්වා)</p>	<p>මධ්‍ය කාලීන (මාස 24 ක් දක්වා)</p>	
<p>සියල්ලටම ප්‍රධාන (overarching), මූලික (foundational) (01) 1. ක්ෂණික රාජ්‍යකරණ මිණුම් ලකුණ</p>	<p>18. පුරවැසියන් විසින් ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව තුළ සුරක්ෂිත කොට ඇති පරිදි ස්වකීය මූලික අයිතිවාසිකම් ආවිතාදවේගී යොදවනු ලබන, ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී විසම්මුතීන් සහ විරෝධතාවයන් ඇතුළුව රාජ්‍යකරණයට පුරවැසි සහභාගිත්වය උදෙසා වන ප්‍රජා අවකාශය ආරක්ෂා කිරීම සහ ප්‍රවර්ධනය කිරීම.</p>			<p>18. ඉහළ මහජන ප්‍රමුඛතාවය. GC (iii)</p>
<p>බදු සංශෝධන, ආදායම් එකතු කිරීම සහ වියදම් පාලනය: (13) රාජ්‍යකරණ මිණුම් ලකුණු-ක්ෂණික 9 සහ මධ්‍ය කාලීන 4</p>	<p>බදු නිදහස් කිරීම් 1. රාජ්‍ය මූල්‍ය විනිවිදභාවය පවත්වාගැනීම සඳහා මාර්ගගත ක්‍රමයක් හරහා බදු නිදහස් කිරීම් ආශ්‍රිත සියලු තොරතුරු පෙන්නුම් කිරීම. (උප නිර්දේශ 6)</p>	<p>19. අනුමත කරන ලද පරිපාටි නොමැතිව බදුකරණය සඳහා පමණට වඩා අධික ලෙස අතිමතය යොදා ගැනීම වැළැක්වීම සඳහා බදු හා සම්බන්ධ සියලු ම නීති සංශෝධනය කිරීම.</p> <p>20. ශ්‍රී ලංකාව ද අත්සන්කාර පාර්ශවයක් වන දුම්කොළ පාලනය පිළිබඳ රාමු සම්මුතිය. (6 වැනි වගන්තිය) මගින් අපේක්ෂා කරනු ලබන මිල සහ බදු ක්‍රියාමාර්ග පූර්ණ වශයෙන් ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p> <p>21. 1.1 සහ 1.2 වේගී නිර්දේශවල දක්වා ඇති බදු නිදහස් කිරීම්වල පස් අවුරුදු සාමාන්‍යයෙන් වාර්ෂිකව 10% ක අඩුකිරීමක් (සංඛ්‍යාවෙන් සහ / හෝ වටිනාකමෙන්) අත්කර ගැනීම.</p>		<p>1. ඉහළ මහජන ප්‍රමුඛතාවය. GC (ii)</p> <p>19. ක්ෂේත්‍රයේ විශේෂඥයින් අතර ප්‍රමුඛතාවය. GC (iii)</p> <p>20. ඉතා ඉහළ මහජන ප්‍රමුඛතාවය. GC (iii)</p> <p>21. ක්ෂේත්‍රයේ විශේෂඥයින් අතර ප්‍රමුඛතාවය. GC (iii)</p>
	<p>වියදම් 2. අනුමත අයවැය හා සාපේක්ෂව පෙර වර්ෂයේ වියදම් හි ඇති විචලනයන් සහ ඒවාට අදාළ වන හේතු දක්වමින්, සෑම වසරකම මාර්තු 31 වන දින වන විට වාර්ෂික වාර්තාවක් පළ කිරීම.</p> <p>3. දළ දේශීය නිෂ්පාදිතයෙන් සියයට 0.1 ක වාර්ෂික ආදායම් අහිමිවීමක් ඇති විය හැකි නම් එම අහිමි වීම් වලට හේතු සඳහන් කරමින් ආදායම් වාර්තාවක් කාර්තුවය වශයෙන් පළ කිරීම.</p> <p>6. ජාතික අයවැය දෙපාර්තමේන්තුවේ සංවර්ධන ක්‍රියාකාරකම් යටතේ ඇති අයවැය ප්‍රතිපාදන වෙන් කිරීම් සමස්ත වියදමෙන් 3% කට සීමා කිරීම (අනිමතානුසාරී වියදම්).</p>			<p>2. ඉතා ඉහළ මහජන ප්‍රමුඛතාවය. GC (iii)</p> <p>3. ක්ෂේත්‍රයේ විශේෂඥයින් අතර ප්‍රමුඛතාවය. GC (iii)</p> <p>6. ක්ෂේත්‍රයේ විශේෂඥයින් අතර ප්‍රමුඛතාවය. GC (iii)</p>

168 මෙම "රාජ්‍යකරණ බැඳීම" ප්‍රධාන වාර්තාවේ ඇමුණුමේ දී ඇති 2 වෙනි වගුවේ විස්තර කර ඇති පරිදි උපකාරීකා කුතුසල බෙදා ඇත: (i) ශ්‍රී ලංකාවේ වර්තමාන ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදල් වැඩසටහන්වල රාජ්‍යකරණ මිනුම් ලකුණු, සහ (iii) ශ්‍රී ලංකාවේ වර්තමාන පර්යේෂණ හා විශ්ලේෂණ වලින් හඳුනාගෙන ඇති රාජ්‍යකරණ මිනුම් ලකුණු. මෙම සාරාංශ වගුවේදී ඒවා මෙම රේම ඉලක්කම් තුන යටතේ හඳුනාගෙන ඇත.

	<p>විගණනය, ණය</p> <p>4. විගණකාධිපතිගේ තත්වගණනය කළ මතයන් විධිමත් කිරීම සඳහා ගනු ලැබූ පසුපරම් ක්‍රියාමාර්ග පිළිබඳව ප්‍රකාශයට පත්කිරීම.</p> <p>5. රාජ්‍ය මූල්‍ය කළමනාකරණ (වගකීම්) පනතට අනුකූල නොවීම සම්බන්ධයෙන් කටයුතු කළ යුතු ආකාරය පිළිබඳ පැහැදිලි විධිවිධාන පනත තුළ නොපවතින බැවින්, පනතෙහි සියලු විධිවිධාන යෝග්‍ය පරිදි සංශෝධනය කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ, පනතට අනුකූලව කටයුතු නොකිරීම දඬුවමට යටත් වන වරදක් බව සහතික කිරීම. (උප-නිර්දේශ 3 කි.)</p> <p>10. කිසියම් ව්‍යාපෘතියක් ආරම්භ කිරීමට තෙමසකට ප්‍රථම ව්‍යාපෘතිය ආශ්‍රිත තොරතුරු ව්‍යාපෘතියේ වගකීම දරනු ලබන අමාත්‍යවරයා විසින් හෙළිදරව් කිරීම අනිවාර්ය බවට පත් කරන 2016 අංක 12 දරණ තොරතුරු දැනගැනීමේ පනතේ 9 වන වගන්තිය යටතේ දැක්වා ඇති ප්‍රගම් හෙළිදරව් කිරීමේ අවශ්‍යතාවයන්ට අනුකූල වන බවට සහතික කිරීම.</p> <p>11. රාජ්‍ය ණය පිළිබඳව යාවත්කාලීන කළ සම්පූර්ණ තොරතුරු කාර්තුමය වශයෙන් පළ කිරීම.</p>	<p>22. මහ බැංකුවට පරිබාහිරව රාජ්‍ය ණය කළමනාකරණ කාර්යාලයක් පිහිටුවීම.</p>		<p>4. ක්ෂේත්‍රයේ විශේෂඥයින් අතර ප්‍රමුඛතාවය. GC (iii)</p> <p>5. ක්ෂේත්‍රයේ විශේෂඥයින් අතර ප්‍රමුඛතාවය. GC (iii)</p> <p>10. ක්ෂේත්‍රයේ විශේෂඥයින් අතර ප්‍රමුඛතාවය. GC (iii)</p> <p>11. ක්ෂේත්‍රයේ විශේෂඥයින් අතර ප්‍රමුඛතාවය. GC (iii)</p> <p>22. ක්ෂේත්‍රයේ විශේෂඥයින් අතර ප්‍රමුඛතාවය. GC (ii)</p>
	<p>දේශීය ණය ප්‍රතිව්‍යුහගත කිරීම / සේ. අ. අ. (EPF)</p> <p>9. සේවක අර්ථසාධක අරමුදලේ (EPF) සියලුම ද්විතීයික වෙළෙඳපොළ ගනුදෙනුවලට අදාළ දත්ත, වෙළෙඳපොළෙන් පිටත විකිණීමේ සහ මිලදී ගැනීමේ අනුපාතයන් තක්සේරු කිරීමට ප්‍රමාණවත් විස්තර සහිතව (2019 දී ප්‍රකාශයට පත් කරන ලද EPF හි වෝචාර්ක විගණන මගින් විශ්ලේෂණය කළ පරිදි), ප්‍රකාශයට පත් කිරීම. (උප-නිර්දේශ 03 කි.)</p>			<p>9. සේවක අර්ථසාධක අරමුදල සඳහා වන පිරිවැය අවම කිරීම ඉහළම මහජන ප්‍රමුඛතාවයක් වන අතර විය අනිවාර්ය බැවින් පුළුල් ජාතික විරෝධතාවලට තුඩු දී ඇත. GC (iii)</p>
<p>ප්‍රසම්පාදනය (03) වික් (1) ක්ෂණික සහ මධ්‍ය කාලීන රාජ්‍යකරණ මිණුම් ලකුණු 2 කි.</p>	<p>12. මුළු වටිනාකම රුපියල් මිලියන 100 ඉක්මවන සියලු රාජ්‍ය ප්‍රසම්පාදන කොන්ත්‍රාත්තු පිළිබඳ තොරතුරු මාර්ගගත ක්‍රමයට ප්‍රකාශයට පත් කිරීම. (ඕනෑම සම්බන්ධිත සැපයුම්කරුවන් සමූහයකට සම්මුඛව වශයෙන් රු. මි. 100 ට වැඩි වූ විට)</p>	<p>23. රාජ්‍ය ප්‍රසම්පාදන පිළිබඳව විඩාත් ඵලදායී අධීක්ෂණයක් සිදු කිරීම සඳහා ජාතික ප්‍රසම්පාදන කොමිෂන් සභාව ශක්තිමත් කිරීම සහ මහජන අදහස් විමසමින් 2019 ප්‍රසම්පාදන මාර්ගෝපදේශ අනුමත කිරීම.</p> <p>24. තරගකාරී ලංසු කැඳවීමේදී ප්‍රතිශතය අඩු ම (වටිනාකමින්), සහ රුපියල බිලියන දහයකට (10) අධික ප්‍රසම්පාදන සහිත රාජ්‍ය අමාත්‍යාංශ/ නියෝජිතායතන දහය (10) පිළිබඳ විශේෂ විගණන සිදු කිරීම.</p>		<p>12. ක්ෂේත්‍රයේ විශේෂඥයින් අතර ප්‍රමුඛතාවය. GC (i)</p> <p>23. ඉතා ඉහළ මහජන ප්‍රමුඛතාවය. අනිවාර්ය වේ. GC (iii)</p> <p>24. ක්ෂේත්‍රයේ විශේෂඥයින් අතර ප්‍රමුඛතාවය. GC (iii)</p>
<p>වත්කම් ප්‍රකාශ කිරීම: (01) රාජ්‍යකරණ මිණුම් ලකුණු - ක්ෂණික 1</p>	<p>13. දූෂණ විරෝධී පනත තුළ විශේෂයෙන් දැක්වා ඇති පුද්ගලයන්ගේ වත්කම් ප්‍රකාශ වෙත ජනතා ප්‍රවේශය ඇති කිරීම සඳහා දූෂණ විරෝධී පනතේ හෙතරික රාමුව අපක්ෂපාතීව ක්‍රියාවට නැංවීම සහතික කිරීම සහ ඒවා බලාත්මක කිරීමට අවශ්‍ය වන රෙගුලාසි පැනවීම.</p>			<p>13. ඉතා ඉහළ මහජන ප්‍රමුඛතාවය. අනිවාර්ය වේ. GC (ii)</p>

<p>නඩු පැවරීම ඇතුළුව, දූෂණය වැළැක්වීම: (10) රාජ්‍යකරණ මිණුම් ලකුණු - හදිසි 3, මධ්‍ය කාලීන 4" දීර්ඝ කාලීන 3</p>	<p>7. විනිවිදභාවය සහ වගවීම සහිත පද්ධති බලාත්මක කිරීම ඔස්සේ දේශපාලන නායකයන්ට සහ ජ්‍යෙෂ්ඨ රාජ්‍ය නිලධාරීන්ට සපයනු ලබන ප්‍රතිලාභ ආශ්‍රිත දූෂණය සහ භාස්තිය අඩු කිරීම. (උප-නිර්දේශ 1 කි.)</p> <p>8. රාජ්‍ය සේවය දේශපාලනීකරණය වීම ආමන්ත්‍රණය කිරීම. (උප-නිර්දේශ 01 කි.)</p> <p>16. හිතිය විමර්ශනය කිරීමට සහ ඵලදායීව හා සමාන අයුරින් යොදා ගැනීමට අල්ලස් හෝ දූෂණ චෝදනා විමර්ශන කොමිෂන් සභාවෙහි (CIABOC) සුදානම එහි නව බලතල ක්‍රියාත්මක කිරීම ඔස්සේ පෙන්නුම් කරනු ලබන බව සහතික කිරීම. (උප-නිර්දේශ 04 කි.)</p>	<p>25. මහජනයාට ප්‍රවේශ විය හැකි, බැරදියාවන් අතර ගැටුම් පිළිබඳ මාර්ගගත ලේඛනයක් ස්ථාපිත කිරීම. (උප-නිර්දේශ 03 කි.)</p> <p>26. විනිවිදභාවයෙන් යුතුව සහ වගවිය යුතු ආකාරයෙන් රාජ්‍ය ආයතන කළමනාකරණය කිරීම සඳහා වන නියමයන් බලාත්මක කිරීම. (උප-නිර්දේශ 01 කි.)</p> <p>30. හිතිය විරෝධී මූල්‍ය ප්‍රවාහයන් සම්බන්ධයෙන් හිසි අධීක්ෂණයක් සහ හිතිය බලාත්මක කිරීම සහතික කිරීම. (උප-නිර්දේශ 02 කි.)</p>	<p>31. පුළුල් අදහස් විමසීමක් තුළින් දූෂණයට එරෙහි වීක්සන් ජාතීන්ගේ සම්මුතියට අනුකූලව වත්කම් ප්‍රතිසාධනය පිළිබඳ හිතිය සම්මත කරගැනීම, සහ සොරා ගත් වත්කම් ආපසු ලබාගැනීමේ වැඩසටහනෙහි (Stolen Asset Recovery Initiative) තාක්ෂණික සහාය ඇතිව, මේ වන විට ආරම්භ කර ඇති ඒවා ද ඇතුළුව, ප්‍රධාන දූෂණ නඩු පිළිබඳ ප්‍රගතියක් අත්කර ගන්නා බව සහතික කිරීම.</p> <p>32. වෙනත් රටවල ස්ථාපනය කර ඇති උපදේශක කාර්යාල පදනම් කර ගනිමින්, ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදලේ තාක්ෂණික මගපෙන්වීම ඇතිව, විශේෂීකරණය කළ, ස්වාධීන, දූෂණ ක්‍රියා සම්බන්ධයෙන් නඩුපැවරීමේ කාර්යාලයක් ස්ථාපිත කිරීම.</p>	<p>7. ඉතා ඉහළ මහජන ප්‍රමුඛතාවය. අනිවාර්ය වේ. GC (ii)</p> <p>8. ඉතා ඉහළ මහජන ප්‍රමුඛතාවය. අනිවාර්ය වේ. GC (ii)</p> <p>16. ඉතා ඉහළ මහජන ප්‍රමුඛතාවය. අනිවාර්ය වේ. GC (ii)</p> <p>25. ක්ෂේත්‍රයේ විශේෂඥයින් අතර ප්‍රමුඛතාවය, මහජනතාව මෙම ගැටළුව පිළිබඳව දැනුවත් වීම. GC (i)</p> <p>26. ඉතා ඉහළ මහජන ප්‍රමුඛතාවය. අනිවාර්ය වේ. GC (i)</p> <p>30. ක්ෂේත්‍රයේ විශේෂඥයින් අතර ප්‍රමුඛතාවය. GC (ii)</p> <p>31. ඉතා ඉහළ මහජන ප්‍රමුඛතාවය. අනිවාර්ය වේ. GC (iii)</p> <p>32. ඉතා ඉහළ මහජන ප්‍රමුඛතාවය. අනිවාර්ය වේ. GC (iii)</p>
<p>පාරිසරික ආරක්ෂාව: (01) ක්ෂණික රාජ්‍යකරණ මිණුම් ලකුණු 1කි.</p>	<p>17. විනිවිදභාවය සහතික කිරීම උදෙසා සියලුම මහා පරිමාණ යටිතල පහසුකම් ව්‍යාපෘති වල පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරු කිරීම ආශ්‍රිත සියලු තොරතුරු මාර්ගගත පෝර්ටලයක් ඔස්සේ පළ කිරීම.</p>			<p>17. ඉතා ඉහළ මහජන ප්‍රමුඛතාවය, ක්ෂේත්‍රයේ විශේෂඥයින් අතර අනිවාර්ය වේ. GC (iii)</p>
<p>ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී නිත්‍යානුකූලභාවය සහ ප්‍රතිසංස්කරණ සඳහා නියාමනයන් ස්ථාපනය කිරීමට (04) රාජ්‍යකරණ මිණුම් ලකුණු: ක්ෂණික 2, මධ්‍ය කාලීන 1, දීර්ඝ කාලීන 1</p>	<p>14. ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව මගින් නියම කර ඇති කාලරාමුවට අනුකූලව ජාතික මැතිවරණ පැවැත්වීම. (උප-නිර්දේශ 02)</p> <p>15. ඉලෙක්ට්‍රොනික පද්ධතියක් ස්ථාපිත කිරීම මගින් මැතිවරණ ව්‍යාපාරයේ වියදම් අධීක්ෂණ කටයුතු බලාත්මක වීම සහතික කිරීම.</p>	<p>27. පාර්ලිමේන්තුව වාර අවසාන කරන සෑම අවස්ථාවක ම, පාර්ලිමේන්තුවේ ස්ථාවර නියෝග අංක 114 අනුව රජයේ ගිණුම් පිළිබඳ කාරක සභාවේ (COPA), පොදු ව්‍යාපාර පිළිබඳ කාරක සභාවේ (COPE) සහ රජයේ මුදල් පිළිබඳ කාරක සභාවේ (COPF) කටයුතු වලට බාධාවීම වැළැක්වීම පිණිස අධිකාරීත්වය සහ වගවීම වඩා හොඳින් පිළිබිඹු වන පරිදි පාර්ලිමේන්තුවේ ස්ථාවර නියෝග සංශෝධනය කිරීම.</p>	<p>34. තීරණ ගැනීමේ දී අර්ථාන්විත ස්වාධීනත්වයක් තිබෙන බව සහතික කිරීම සඳහා දේශපාලන නොවන නියෝජිතයන් සංඛ්‍යාව ඉහළ අනුපාතයක් වන පරිදි ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථා සභාවේ සංයුතිය සහ ව්‍යුහය වෙනස් කිරීම.</p>	<p>14. ඉතා ඉහළ මහජන ප්‍රමුඛතාවය, අනිවාර්ය වේ, සහ සමස්ත ප්‍රතිසංස්කරණවල නිත්‍යානුකූලභාවය සඳහා අත්‍යවශ්‍ය වේ. GC (iii)</p> <p>15. විශේෂඥයින් සඳහා ප්‍රමුඛතාවය, GC (iii)</p> <p>27. විශේෂඥයින් සඳහා ප්‍රමුඛතාවය, GC (iii)</p> <p>34. විශේෂඥයින් සඳහා ප්‍රමුඛතාවය, GC (iii)</p>

<p>අනවශ්‍ය සහ භේදනීය විධිවිධාන විධිවිධාන (01)</p> <p>රාජ්‍යකරණ මිණුම් ලකුණු: මධ්‍ය කාලීන 1</p>		<p>28. පුද්ගලික සහ පොදු රජයේ ඉඩම් ආපසු හැර දීම ඇතුළුව, ශ්‍රී ලංකාවේ උතුරු නැගෙනහිර ප්‍රදේශ වලින් හමුදා සේනාංක ඉවත් කිරීම සහ හමුදා සාමාජිකයින් සේවයෙන් නිදහස් කිරීමට පෙර වෙනත් හිඳුණා පුහුණු කිරීම මගින් හමුදාව සඳහා විය යුතු අනවශ්‍ය විධිවිධාන අඩු කිරීම.</p>		<p>28. උතුරු සහ නැගෙනහිර බලපෑමට ලක් වූ (ජනවාර්ගික සුළුතර) ප්‍රජාවන් අතර ඉතා ඉහළ ප්‍රමුඛතාවයකි. ප්‍රතිසංස්කරණවල සමස්ත විශ්වසනීයත්වය සඳහා අවශ්‍ය වේ. GC (iii)</p>
<p>සමාජ අන්තර්කරණය, සමාජ ආරක්ෂණ ජාලය, සහ වැඩිදියුණුම අවදානමට ලක්විය හැකි ප්‍රජාවන් ආරක්ෂා කිරීම: (02)</p> <p>රාජ්‍යකරණ මිණුම් ලකුණු: මධ්‍ය කාලීන 1, දීර්ඝ කාලීන 1</p>		<p>29. ආබාධිත සහ, රෝගී සහ කම්පනයෙන් පෙළෙන පුද්ගලයින්ගේ පවුල් සඳහා සාර්ව ප්‍රවේශයක් ලබා දෙමින්, බහුමාන දරිද්‍රතා දර්ශක සහ දත්ත රැස්කිරීමේ ක්‍රියාවලිය යළි සංකල්පනය කිරීම මගින් නව සමාජ ආරක්ෂණ ජාලවල මුදල් පවරාදීමේදී විනිවිදභාවය සහ වගවීම වැඩි කිරීම.</p>	<p>33. මධ්‍යම ප්‍රජාව ජීවත් වන ප්‍රදේශවල, පරිහරණය කරන්නාට හිමිකාරීත්වය සහිත නිවාස සඳහා ඉඩම් පවරා දීම සහ වැවිලි අංශයේ සේවකයින්ට ජීවත් වීමට සරලතා වැටුපක් ලබා දීම. (නිවාස සහ ජීවනෝපාය සඳහා ඇති අයිතිය)</p>	<p>29. ඉතා ඉහළ ප්‍රමුඛතාවය, බලපෑමට ලක්වූ කණ්ඩායම් අතර අනිවාර්ය වේ. GC (iii)</p> <p>33. මධ්‍යම ප්‍රජාව අතර ඉතා ඉහළ ප්‍රමුඛතාවය. ප්‍රතිසංස්කරණවල සමස්ත විශ්වසනීයත්වය සඳහා අවශ්‍ය වේ. GC (iii)</p>

2 වෙනි වගුව: රාජ්‍යකරණ මිනුම් ලකුණු නිර්දේශ පිළිබඳ විස්තර

	නිර්දේශිත මිනුම් ලකුණු	ශ්‍රී ලංකාවේ වර්තමාන ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදල් වැඩසටහන යටතේ රාජ්‍යකරණයෙහි බැඳීම්	වෙනත් රටවල ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදලේ වැඩසටහන් වලින් උකහා ගන්නා ලද, රාජ්‍යකරණය සම්බන්ධ ක්‍රියාමාර්ග	මහජන අදහස් විමසීම් ද ඇතුළුව ශ්‍රී ලංකාවේ පර්යේෂණ සහ විශ්ලේෂණ වලින් උකහා ගන්නා ලද රාජ්‍යකරණ ක්‍රියාමාර්ග	විශේෂඥයන් සහ සිවිල් සමාජ නායකයන් විසින් ලබා දෙන ලද ප්‍රමුඛත්වය	
අ. අවශ්‍ය කරන මූල්‍ය පාලන ප්‍රතිඵල ලබා ගැනීම සඳහා අවශ්‍ය කරන, පවතින ක්‍රමවේද වල විනිවිදභාවය සහ වගවීම වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා වන පියවර						
1	රාජ්‍ය මූල්‍ය විනිවිදභාවය පවත්වාගැනීම සඳහා මාර්ගගත ක්‍රමයක් හරහා බදු හිඳහස් කිරීම් ආශ්‍රිත සියලු තොරතුරු පෙන්නුම් කිරීම. (උප නිර්දේශ 6)	ආදායම් කාර්යක්ෂමතාවය, වියදම් කාර්යක්ෂමතාවය සහ අයවැය විනිවිදභාවය යන උප කාර්යක්ෂමතා ම ආවරණය කරන, රාජ්‍යකරණයේ වැඩිදියුණු කළ අරමුදලේ යෙදවීම පිළිබඳ ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදලේ 2018 රාමුවෙහි ¹⁶⁹ ප්‍රධාන රජයේ කාර්යය 1 (රාජ්‍ය මූල්‍ය පාලනය) යටතේ ඇතුළත් වෙයි.			ඉතා ඉහළයි (වෘත්තීයවේදීන් සහ මධ්‍යම පන්තිය අතර)	
1.1	සියලු හිඟ හරහා බදු හිඳහස් කිරීම් ලබන සියලුම සමාගම් වල සහ වවන් බදු හිඳහස් කිරීම් පිරිනැමීමට බලයලත් ආයතන වල ලැයිස්තුවක් සහ ඒ ඔස්සේ රජයට අහිමි වන ආදායම් පිළිබඳ ඇස්තමේන්තුවක් ප්‍රසිද්ධ කිරීම.	✓				
1.2	ආයෝජනය මත පදනම්ව ක්‍රමෝපායය සංවර්ධන ව්‍යාපෘති පනත ඔස්සේ ලබා දෙන බදු දිරි ගැන්වීම් සහ හිඳහස් කිරීම් සඳහා වඩා දැඩි නිර්ණායක ස්ථාපිත කර ගැනීම (පැහැදිලි බදු සහන ක්‍රමවේදයක් අර්ථ දක්වන්න).	✓				
1.3	ක්‍රමෝපායය සංවර්ධන ව්‍යාපෘති පනත යටතේ තෝරා ගනු ලැබූ එක් එක් ව්‍යාපෘතිය සඳහා තාර්කික පදනම ඉදිරිපත් කිරීම.			✓	ඉහළ	
1.4	කලින් වූ ආදායම සමඟින් එක් එක් ක්‍රමෝපායය සංවර්ධන ව්‍යාපෘතිය සඳහා ව්‍යාපෘති සැලසුම් සහ ප්‍රක්ෂේපිත මූල්‍ය ප්‍රකාශයන් ප්‍රසිද්ධ කිරීම.					
1.5	අහිමි වන ආදායම පිළිබඳ ඇස්තමේන්තුවක් සමඟ එක් එක් ප්‍රතිලාභියා විසින් ලබන බදු සහනයන්හි වටිනාකම සහ සුවිශේෂී නිෂ්පාදන කාර්යක්ෂම ලැයිස්තුගත කරමින්, බදු හිඳහස් කිරීම් වලින් හෝ ආනයන සඳහා ලබා දී ඇති ප්‍රතිදාන ලබන ප්‍රතිලාභීන්ගේ ලැයිස්තුවක් ප්‍රසිද්ධියට පත් කිරීම.					
1.6	එක් එක් බදු හිඳහස් කිරීමට අදාළව ආර්ථික විශ්ලේෂණයක් ඉදිරිපත් කර, ඒවායේ මූල්‍ය සිද්ධිය (Fiscal Case) සහ එසේ හිඳහස් කිරීමේ ගමනාර්ථයන් ඇගයීමට ලක් කිරීම.					
2	අනුමත අයවැය හා සාපේක්ෂව පෙර වර්ෂයේ වියදම් හි ඇති විචල්‍යතාවයන් සහ ඒවාට අදාළ වන හේතු දක්වමින්, සෑම වසරකම මාර්තු 31 වන දින වන විට වාර්ෂික වාර්තාවක් පළ කිරීම.	ආදායම් කාර්යක්ෂමතාව, අයවැය විනිවිදභාවය සහ අධීක්ෂණ අධිකාරියේ පාලනය යන උප-කාර්යක්ෂමතා ම ආවරණය කරන ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදලේ 2018 රාමුවෙහි ප්‍රධාන රාජ්‍ය කාර්යයන් 1 සහ 2 (මූල්‍ය අංශයේ අධීක්ෂණය) යටතේ ඇතුළත් වෙයි.			✓	පොදු මහජනතාව අතර ඉතා ඉහළයි.
3	දළ දේශීය නිෂ්පාදිතයෙන් සියයට 0.1 ක වාර්ෂික ආදායම් අහිමිවීමක් ඇති විය හැකි නම් එම අහිමි වීම වලට හේතු සඳහන් කරමින් ආදායම් වාර්තාවක් කාර්තුමය වශයෙන් පළ කිරීම.	රාජ්‍යයේ කාර්යය 1 - රාජ්‍ය මූල්‍ය පාලනය			✓	ක්ෂේත්‍රයේ විශේෂඥයින් අතර ඉතා ඉහළයි.
4	විගණකාධිපතිගේ තත්වගණනය කළ මතයන් විධිමත් කිරීම සඳහා ගනු ලැබූ පසුපරම් ක්‍රියාමාර්ග පිළිබඳව ප්‍රකාශයට පත්කිරීම.					

169 ශ්‍රී ලංකාවේ සංවර්ධකයින් සඳහා 2023 අප්‍රේල් මාසයේ දී රාජ්‍යකරණ විශ්ලේෂණ කණ්ඩායම විසින් බෙදා දෙන ලද රාජ්‍යකරණයේ වැඩිදියුණු කළ අරමුදලේ යෙදවීම පිළිබඳ ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදලේ (2018) රාමුව සහ එහි "රාජ්‍යකරණ විශ්ලේෂණ ඇගයීම - තනි පිටුවක සාරාංශය, බලන්න.

5	<p>රාජ්‍ය මූල්‍ය කළමනාකරණ (වගකීම්) පනතට අනුකූල නොවීම සම්බන්ධයෙන් කටයුතු කළ යුතු ආකාරය පිළිබඳ පැහැදිලි විධිවිධාන පනත තුළ නොපවතින බැවින්, පනතෙහි සියලු විධිවිධාන යෝග්‍ය පරිදි සංශෝධනය කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ, පනතට අනුකූලව කටයුතු නොකිරීම දඬුවමට යටත් වන වරදක් බව සහතික කිරීම.</p>	<p>රාජ්‍යයේ කාර්යය 2 - මූල්‍ය අංශය අධීක්ෂණය කිරීම.</p>			
5.1	<p>බදු එකතු කිරීමේ කාර්යසාධනය මෙන් ම බදු එකතු කිරීම ආශ්‍රිත සත්‍ය සහ ප්‍රක්ෂේපිත හිඟය සංඛ්‍යාංක 8ක් දක්වා වන සියලු ආදායම් කේත ඔස්සේ ඉදිරිපත් කරනු ලබන වාර්ෂික වාර්තාවක් පළකිරීම උදෙසා රාජ්‍ය මූල්‍ය කළමනාකරණ (වගකීම්) පනත සංශෝධනය කිරීම.</p>				
5.2	<p>ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 6 වන පරිච්ඡේදයේ "රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්තිය මෙහෙයවීමේ මූලධර්ම සහ මූලික යුතුකම්, තුළ ආවරණය කර ඇති මූලධර්ම සහ මාර්ගෝපදේශ ඇතුළුව, විශේෂයෙන්ම රාජ්‍ය මූල්‍ය කාරණා ආශ්‍රිත තීරණ ඇතුළුව සියලු කැබිනට් තීරණ පළ කිරීම. එයට අමතරව, තීරණ සඳහා වන හේතු සහ සාධාරණීකරණය කිරීම මෙන් ම අදාළ තීරණ ගැනීමේදී පදනම් කර ගනු ලැබූ සියලු ලිපිලේඛන ආදිය ද ජනතාව වෙත ලබා දිය යුතු ය.</p>	<p>රාජ්‍යයේ කාර්යය 2- මූල්‍ය අංශය අධීක්ෂණය කිරීම.</p>			
5.3	<p>රාජ්‍ය හිමිකාරීත්වයක් සහිත ප්‍රධාන ව්‍යවසායයන් 52 හි විගණනය කරන ලද වාර්ෂික මූල්‍ය ප්‍රකාශන හිසි කලට පිළියෙල කිරීම සහ පළ කිරීම අනිවාර්ය කිරීම සඳහා මූල්‍ය කළමනාකරණ (වගකීම්) පනත (FMRA) සංශෝධනය කිරීම.</p>				
6	<p>ජාතික අයවැය දෙපාර්තමේන්තුවේ සංවර්ධන ක්‍රියාකාරකම් යටතේ ඇති අයවැය ප්‍රතිපාදන වෙන් කිරීම් සමස්ත වියදමෙන් 3% කට සීමා කිරීම (අභිමතානුකාරී වියදම්).</p>				
7	<p>විනිවිදනාවය සහ වගවීම සහිත පද්ධති බලාත්මක කිරීම ඔස්සේ දේශපාලන නායකයන්ට සහ ජ්‍යෙෂ්ඨ රාජ්‍ය නිලධාරීන්ට සපයනු ලබන ප්‍රතිලාභ ආශ්‍රිත දූෂණය සහ නාස්තිය අඩු කිරීම.</p>				
7.1	<p>එක් එක් අමාත්‍යාංශයට හිමි වාහන පිළිබඳව වාහන වර්ගය අනුව නිල වාර්තාවක් වාර්ෂිකව පළ කිරීම.</p>				
8	<p>රාජ්‍ය සේවය දේශපාලනීකරණය වීම ආමන්ත්‍රණය කිරීම.</p>				
8.1	<p>විවෘත ජනතා සංවාදයක් හරහා අමාත්‍යාංශ ලේකම්වරුන් සහ ජ්‍යෙෂ්ඨ රාජ්‍ය සේවකයන් තෝරා ගැනීම, ඇගයීම සහ උසස්වීම් ලබා දීම සඳහා වන විනිවිද පෙනෙන නිර්ණායක ස්ථාපිත කිරීම සහ එම නිර්ණායක මාස 6ක් ඇතුළත සමානව ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p>				
9	<p>සේවක අර්ථසාධක අරමුදලේ (EPF) සියලුම ද්විතීයික වෙළෙඳපොළ ගනුදෙනුවලට අදාළ දත්ත, වෙළෙඳපොළෙන් පිටත විකිණීමේ සහ මිලදී ගැනීමේ අනුපාතයන් තක්සේරු කිරීමට ප්‍රමාණවත් විස්තර සහිතව (2019 දී ප්‍රකාශයට පත් කරන ලද EPF හි වෝහාරික විගණන මගින් විශ්ලේෂණය කළ පරිදි), ප්‍රකාශයට පත් කිරීම.</p>	<p>රාජ්‍යයේ කාර්යයන් 2 - මූල්‍ය අංශය අධීක්ෂණය සහ 3 - මහ බැංකුව පාලනය කිරීම.</p>			<p>ඉතා ඉහළයි. (අනුලංගනීය වේ)</p>

9.1	බැඳියාවන් පිළිබඳ පැහැදිලි ගැටුමක් ඇති වීම වළක්වාගැනීම උදෙසා මහ බැංකුවේ (අ) සේවක අර්ථසාධක අරමුදල සහ අනෙකුත් විශ්‍රාම පාරිභෝගික අරමුදල් කළමනාකරණය සහ (ආ) ණය වෙන්දේසි කටයුතු කළමනාකරණය පැහැදිලිව වෙන් වෙන්ව පවතින බවට සහතික කිරීම.			✓	
9.2	ශ්‍රී ලංකාව තුළ අසම්මත ආකාරයෙන් දේශීය ව්‍යවහාර මුදල් වලින් සිදු කරන දේශීය ණය ප්‍රතිව්‍යුහගතකරණය සාධාරණීකරණය කරන අදාළ දත්ත සහ විශ්ලේෂණ ප්‍රසිද්ධියට පත් කිරීම.			✓	
9.3	සම සමච පැවතීම පිළිබඳ මූලධර්මය (<i>pari passu</i>) ඇතුළත් කිරීම සඳහා සහ දේශීය ව්‍යවහාර මුදලින් ණය ලබා ගැනීම පිළිබඳ විශ්වාසය හැවත ඇති කිරීම සඳහා ශ්‍රී ලංකාව තුළ දේශීය භාණ්ඩාගාර බිල්පත් සහ බැඳුම්කර හිකුත් කිරීම ආශ්‍රිත හිඟ සංශෝධනය කිරීම.				
10	කිසියම් ව්‍යාපෘතියක් ආරම්භ කිරීමට තෙමසකට ප්‍රථම ව්‍යාපෘතිය ආශ්‍රිත තොරතුරු ව්‍යාපෘතියේ වගකීම දරනු ලබන අමාත්‍යවරයා විසින් හෙළිදරව් කිරීම අනිවාර්ය බවට පත් කරන 2016 අංක 12 දරණ තොරතුරු දැනගැනීමේ පනතේ 9 වන වගන්තිය යටතේ දක්වා ඇති ප්‍රගාමී හෙළිදරව් කිරීමේ අවශ්‍යතාවයන්ට අනුකූල වන බවට සහතික කිරීම.				
11	රාජ්‍ය ණය පිළිබඳව යාවත්කාලීන කළ සම්පූර්ණ තොරතුරු කාර්තුවය වශයෙන් පළ කිරීම.				
12	මුළු වටිනාකම රුපියල් මිලියන 100 ඉක්මවන සියලු රාජ්‍ය ප්‍රසම්පාදන කොන්ත්‍රාත්තු පිළිබඳ තොරතුරු මාර්ගගත ක්‍රමයට ප්‍රකාශයට පත් කිරීම. (සම්බන්ධිත සැපයුම්කරුවන් සමූහයකට සම්ස්තය රු. මි. 100 ට වැඩි වූ විට)	✓	රාජ්‍යයේ කාර්යය 2- මූල්‍ය අංශය අධීක්ෂණය රාජ්‍යයේ කාර්යය 4- වෙළඳපොළ නියාමනයන්		ඉතා ඉහළයි. (අනුලංගනීය වේ)
13	දූෂණ විරෝධී පනත තුළ විශේෂයෙන් දක්වා ඇති පුද්ගලයන්ගේ වත්කම් ප්‍රකාශ වෙත ජනතා ප්‍රවේශය ඇති කිරීම සඳහා දූෂණ විරෝධී පනතේ නෛතික රාමුව අපක්ෂපාතීව ක්‍රියාවට නැංවීම සහතික කිරීම සහ ඒවා බලාත්මක කිරීමට අවශ්‍ය වන රෙගුලාසි පැනවීම.		රාජ්‍යයේ කාර්යය 2 - මූල්‍ය අංශය අධීක්ෂණය		
14	ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව මගින් නියම කර ඇති කාලරාමුවට අනුකූලව ජාතික මැතිවරණ පැවැත්වීම.				✓
14.1	කල්තබන ලද පළාත් පාලන ආයතන සහ පළාත් සභා මැතිවරණ ඉදිරි තෙමස තුළ පැවැත්වීම.				
14.2	මැතිවරණ කොමිෂන් සභාවේ මූල්‍යමය ස්වාධීනත්වය වැඩි කිරීම.				
15	ඉලෙක්ට්‍රොනික පද්ධතියක් ස්ථාපිත කිරීම මගින් මැතිවරණ ව්‍යාපාරයේ වියදම් අධීක්ෂණ කටයුතු බලාත්මක වීම සහතික කිරීම.				
16	හිතිය විමර්ශනය කිරීමට සහ ඵලදායී හා සමාන අයුරින් යොදා ගැනීමට අල්ලස් හෝ දූෂණ චෝදනා විමර්ශන කොමිෂන් සභාවෙහි (CIABOC) සූදානම් වීම් නව බලතල ක්‍රියාත්මක කිරීම ඔස්සේ පෙන්නුම් කරනු ලබන බව සහතික කිරීම.		රාජ්‍යයේ කාර්යය 2 - මූල්‍ය අංශය අධීක්ෂණය		

16.1	<p>සංවර්ධන හවුල්කරුවන් වෙතින් ලැබෙන සහාය ඇතුළුව, <i>CIABOC</i> සඳහා ප්‍රමාණවත් සම්පත් ලබා දීම.</p>				
16.2	<p>උදාහරණ වශයෙන් <i>CIABOC</i> සිය මෙහෙයවීමෙන් (<i>ex mero motu</i>) ආරම්භ කරන ලද විමසුම්, විමර්ශන හෝ හඬු සංඛ්‍යාව පිළිබඳව වාර්ෂිකව වාර්තා කිරීම.</p>				
16.3	<p><i>CIABOC</i> හි නව බලතල භාවිතා කරමින් ගොනු කරනු ලබන හඬු සංඛ්‍යාව වාර්ෂිකව වාර්තා කිරීම.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. වෙනත් රාජ්‍ය ආයතනයක හෝ ප්‍රවීණයන්ගේ සහයෝගය ලබා ගත් අවස්ථා . 2. දූෂණය සඳහා පවතින ඉඩකඩ අනාවරණය කරගැනීමට රාජ්‍ය අධිකාරීන්හි භාවිතා කරන නීති, පිළිවෙත් සහ ක්‍රියාපටිපාටි පිළිබඳ පරීක්ෂා කිරීම් සංඛ්‍යාව. 3. සිදු කරන ලද ඒකාබද්ධ විමර්ශන සංඛ්‍යාව, ශ්‍රී ලංකාව තුළ හා ශ්‍රී ලංකාවෙන් පිටත ඒකාබද්ධ විමර්ශන සඳහා කණ්ඩායම් ස්ථාපිත කරන ලද අවස්ථා සංඛ්‍යාව. 4. අධ්‍යක්ෂ ජනරාල්වරයා විසින් හිඳුන් කරන ලද වරෙන්තු සංඛ්‍යාව සහ වරෙන්තු රහිතව සිදු කරන ලද අත්අඩංගුවට ගැනීම් සංඛ්‍යාව. 5. වරදකරු නොකිරීම මත පදනම් වූ දේපළ රජය සතු කිරීම සම්බන්ධයෙන් ආරම්භ කරන ලද විමර්ශන සහ හඬු සංඛ්‍යාව සහ වරදකරුවන් කිරීම් සංඛ්‍යාව (<i>non-conviction-based forfeiture</i>) 6. පෞද්ගලික අංශය සහ රාජ්‍ය අංශය විසින් අනුගමනය කිරීම සඳහා <i>CIABOC</i> විසින් හඳුන්වා දෙනු ලැබූ වර්ගාධාර්ම සංග්‍රහයන්හි සංඛ්‍යාව සහ ඒවායේ ස්වභාවය. 7. රජයේ දෙපාර්තමේන්තු හෝ රාජ්‍ය අධිකාරීන් වෙත පිළිවෙත් සහ ක්‍රියාපටිපාටි පිළිබඳව උපදෙස් ලබා දුන් අවස්ථා සංඛ්‍යාව සහ ඒවා ක්‍රියාත්මක කිරීම පිළිබඳව අධීක්ෂණය කිරීම. 8. දූෂණ විරෝධී පනත යටතේ කිසියම් වරදක් සිදු කර හෝ සිදු කරන ලදැයි සැක කරනු ලබන අවස්ථා පිළිබඳව රාජ්‍ය අධිකාරියක් විසින් හෝ නීතිය බලාත්මක කරන අධිකාරියක් වෙතින් ලද යොමු කිරීම් සංඛ්‍යාව. 9. <i>CIABOC</i> විසින් සකසන ලද රීති ලැයිස්තුව. 10. <i>CIABOC</i> හි කාර්යයන් වඩා කාර්යක්ෂම අයුරින් සිදු කිරීමට සහාය වීම සඳහා පළාත් පාලන සේවය, පළාත් පාලන ආයතන, රාජ්‍ය සේවය, රාජ්‍ය සමාගම් සහ රාජ්‍ය විගණන සේවාවෙන් පත් කරන ලද නිලධාරීන් සංඛ්‍යාව සහ ඔවුන්ගේ කාර්යයන්හි ස්වභාවය. 				
16.4	<p>දූෂණ විරෝධී පනත ක්‍රියාත්මක කිරීමේ සිට මාස 12ක් ඇතුළත රාජ්‍ය සම්පත් සැලකිය යුතු අයුරින් අවිභාවිත කරමින් සිදු කරන ලද සැලකිය යුතු බරපතල ස්වරූපයේ දූෂණ අවස්ථා අවම වශයෙන් 5ක් පිළිබඳ හඬු කටයුතු ආරම්භ කිරීම.</p>				

17	විනිවිදභාවය සහතික කිරීම උදෙසා සියලුම මහා පරිමාණ යටිතල පහසුකම් ව්‍යාපෘති වල පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරු කිරීම් ආශ්‍රිත සියලු තොරතුරු මාර්ගගත පෝර්ටලයක් ඔස්සේ පළ කිරීම. ¹⁷⁰		✓	
18	පුරවැසියන් විසින් ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව තුළ සුරක්ෂිත කොට ඇති පරිදි ස්වකීය මූලික අයිතිවාසිකම් භාවිතාවෙහි යොදවනු ලබන, ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී විසම්මුතීන් සහ විරෝධතාවයන් ඇතුළුව රාජ්‍යකරණයට පුරවැසි සහභාගිත්වය උදෙසා වන ප්‍රජා අවකාශය ආරක්ෂා කිරීම සහ ප්‍රවර්ධනය කිරීම.			
ආ. කාර්වදේශපාලනආර්ථික ස්ථාවරත්වය සහ තිරසර බව වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා පියවර				
19	අනුමත කරන ලද පටිපාටි නොමැතිව බදුකරණය සඳහා පමණට වඩා අධික ලෙස අතිමතය යොදා ගැනීම වැළැක්වීම සඳහා බදු හා සම්බන්ධ සියලු ම නීති සංශෝධනය කිරීම.	රාජ්‍යයේ කාර්යය 2 - මූල්‍ය අධීක්ෂණය	✓	
20	ශ්‍රී ලංකාව ද අත්සන්කාර පාර්ශවයක් වන දුම්කොළ පාලනය පිළිබඳ රාමු සම්මුතිය. (6 වැනි වගන්තිය) මගින් අපේක්ෂා කරනු ලබන මිල සහ බදු ක්‍රියාමාර්ග පූර්ණ වශයෙන් ක්‍රියාත්මක කිරීම.	රාජ්‍යයේ කාර්යය 1 - මූල්‍ය අධීක්ෂණය	✓	
21	1.1 සහ 1.2 වෙනි නිර්දේශවල දක්වා ඇති බදු නිදහස් කිරීම්වල පස් අවුරුදු සාමාන්‍යයෙන් වාර්ෂිකව 10% ක අඩුකිරීමක් (සංඛ්‍යාවෙන් සහ / හෝ වටිනාකමෙන්) අත්කර ගැනීම.	රාජ්‍යයේ කාර්යය 1 - රාජ්‍ය මූල්‍ය පාලනය	✓	ක්ෂේත්‍රයේ විශේෂඥයින් අතර ඉහළ ය.
22	මහ බැංකුවට පරිබාහිරව රාජ්‍ය ණය කළමනාකරණ කාර්යාලයක් පිහිටුවීම.			
23	රාජ්‍ය ප්‍රසම්පාදන පිළිබඳව වඩාත් ඵලදායී අධීක්ෂණයක් සිදු කිරීම සඳහා ජාතික ප්‍රසම්පාදන කොමිෂන් සභාව ශක්තිමත් කිරීම සහ මහජන අදහස් විමසමින් 2019 ප්‍රසම්පාදන මාර්ගෝපදේශ අනුමත කිරීම.	රාජ්‍යයේ කාර්යය 2 - මූල්‍ය අධීක්ෂණය රාජ්‍යයේ කාර්යය 4 - වෙළඳපොළ නියාමනයන්	✓	ඉතා ඉහළයි (අනුලංගනීය වේ.)
24	තරගකාරී ලංසු කැඳවීමේදී ප්‍රතිශතය අඩු ම (වටිනාකමින්), සහ රූපියල බිලියන දහයකට (10) අධික ප්‍රසම්පාදන සහිත රාජ්‍ය අමාත්‍යාංශ/නියෝජිතායතන දහය (10) පිළිබඳ විශේෂ විගණන සිදු කිරීම.	රාජ්‍යයේ කාර්යය 2 - මූල්‍ය අධීක්ෂණය රාජ්‍යයේ කාර්යය 4 - වෙළඳපොළ නියාමනයන්	✓	ඉතා ඉහළයි
25	මහජනයාට ප්‍රවේශ විය හැකි, බැඳියාවන් අතර ගැටුම් පිළිබඳ මාර්ගගත ලේඛනයක් ස්ථාපිත කිරීම.			
25.1	දූෂණ විරෝධී පනත මගින් නියම කර ඇති පරිදි වත්කම් ප්‍රකාශ ලබා දීමට බැඳී සිටින පුද්ගලයින්ගේ කාණ්ඩ අනුව ඔවුන්ගේ ධුර කාලය ආරම්භයේ දී සහ අවසානයේ දී සහ ධුර කාලය තුළ කලින් කලට බැඳියා හෙළිදරව් කිරීම අනිවාර්ය කිරීම.			
25.2	රජයේ නිලතල වල කටයුතු කිරීමේ දී බැඳියා ගැටුමක් ඇති කළ හැකි රැකියා ඉතිහාසය, අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩල සාමාජිකත්වය, කොටස් හිමිකම්, අධ්‍යක්ෂ ධුරයන්, නියෝජනය කරන භූමිකා, ප්‍රදායකයන් සහ අපේක්ෂා හෙළිදරව් කළ යුතු බවට නියම කිරීම.			

170 *බොහෝ දෙනෙක් පිඩාවට පත් කර, පුද්ගලයින්ට සහ සමාජයට පුළුල් හානියක් සිදු කරමින්, පුළුල් පිරිසකට ප්‍රතිලාභ ලැබීම පිණිස ඉහළ මට්ටමේ බලය අවසානිත කිරීම, - ප්‍රවේශ විය හැකි වෙබ් ලිපිනය: <https://www.transparency.org/en/corruptionary/grand-corruption>. See also https://www.unodc.org/documents/NGO/Grand_Corruption_definition_with_explanation_19_August_2016_002_1.pdf

25.3	අධීක්ෂණය සඳහා ඵලදායී අධීක්ෂණ ආයතනයක් පිහිටුවීම.				
26	විනිවිද්‍යාවලියේ යුතුව සහ වගවිය යුතු ආකාරයෙන් රාජ්‍ය ආයතන කළමනාකරණය කිරීම සඳහා වන නියමයන් බලාත්මක කිරීම.	✓	රාජ්‍යයේ කාර්යය 2 - මූල්‍ය අංශය අධීක්ෂණය		ඉතා ඉහළයි
26.1	රේඟු, සුරාබදු සහ දේශීය ආදායම් යන දෙපාර්තමේන්තු ඇතුළු බදු ආදායම් විකඳු කරන නියෝජිතායතනවල පුළුල්ව පැතිර ඇති, රාජ්‍ය මූල්‍ය ආදායම කෙරෙහි සෘජුව ම බලපාන දූෂණ අවදානම් ආමන්ත්‍රණය කිරීම සඳහා වීම ආයතන ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීම.	✓	රාජ්‍යයේ කාර්යය 2 - මූල්‍ය අංශය අධීක්ෂණය		ඉතා ඉහළයි
27	පාර්ලිමේන්තුව වාර අවසාන කරන සෑම අවස්ථාවක ම, පාර්ලිමේන්තුවේ ස්ථාවර නියෝග අංක 114 අනුව රජයේ ගිණුම් පිළිබඳ කාරක සභාවේ (COPA), පොදු ව්‍යාපාර පිළිබඳ කාරක සභාවේ (COPE) සහ රජයේ මුදල් පිළිබඳ කාරක සභාවේ (COPF) කටයුතු වලට බාධාවීම වැළැක්වීම පිණිස අඛණ්ඩත්වය සහ වගවීම වඩා හොඳින් පිළිබිඹු වන පරිදි පාර්ලිමේන්තුවේ ස්ථාවර නියෝග සංශෝධනය කිරීම.			✓	ක්ෂේත්‍රයේ විශේෂඥයින් අතර ඉහළ ය.
28	පුද්ගලික සහ පොදු රජයේ ඉඩම් ආපසු භාර දීම ඇතුළුව, ශ්‍රී ලංකාවේ උතුරු නැගෙනහිර ප්‍රදේශ වලින් හමුදා සේනාංක ඉවත් කිරීම සහ හමුදා සාමාජිකයින් සේවයෙන් නිදහස් කිරීමට පෙර වෙනත් නිපුණතා පුහුණු කිරීම මගින් හමුදාව සඳහා වැය වන අනවශ්‍ය වියදම් අඩු කිරීම.		රාජ්‍යයේ කාර්යය 1 - රාජ්‍ය මූල්‍ය කළමනාකරණය	✓	ඉතා ඉහළයි (බලපෑමට ලක්වූ ප්‍රදේශවල සුළුතර කණ්ඩායම් අතර අනුලංගනීය වේ)
29	ආබාධ සහිත, රෝගී සහ කම්පනයෙන් පෙළෙන පුද්ගලයින්ගේ පවුල් සඳහා සාර්ව ප්‍රවේශයන් ලබා දෙමින්, බහුමාන දුර්වලතා දර්ශක සහ දත්ත රැස්කිරීමේ ක්‍රියාවලියලි සංකල්පනය කිරීම මගින් නව සමාජ ආරක්ෂණ ජාලවල මුදල් පවරාදීමවල විනිවිද්‍යාවය සහ වගවීම වැඩි කිරීම.	✓			ඉතා ඉහළයි (බලපෑමට ලක්වූ කණ්ඩායම් අතර අනුලංගනීය වේ)
30	නීති විරෝධී මූල්‍ය ප්‍රවාහයන් සම්බන්ධයෙන් නීති අධීක්ෂණයක් සහ නීති බලාත්මක කිරීම සහතික කිරීම.				
30.1	මූල්‍ය ආයතනවලට, හම්කරන ලද මූල්‍ය නොවන ව්‍යාපාරවලට සහ මහජනතාවට ප්‍රවේශ විය හැකි, දේශපාලන වශයෙන් නිරාවරණය වී ඇති පුද්ගලයන්ගේ දත්ත සංචිතයක් ස්ථාපනය කිරීම.				
30.2	මහජනතාවට ප්‍රවේශ විය හැකි, මාර්ගගත ප්‍රතිලාභී හිමිකාරත්ව ලේඛනයක් හඳුන්වා දීම.				

ඇ. දූෂණ අවදානම සහ වරදකරුවන් දඬුවම් නොලබා යාම සැලකිය යුතු ලෙස අඩුකිරීම සඳහා අවශ්‍ය කරන ව්‍යුහාත්මක වෙනස්කම් උදෙසා වන ක්‍රියාමාර්ග					
31	පුළුල් අදහස් විමසීමක් තුළින් දූෂණයට විරෝධී වක්සන් ජාතීන්ගේ සම්මුතියට අනුකූලව වත්කම් ප්‍රතිසාධනය පිළිබඳ හිඟ සම්මත කරගැනීම, සහ සොරා ගත් වත්කම් ආපසු ලබාගැනීමේ වැඩසටහනෙහි (Stolen Asset Recovery Initiative) තාක්ෂණික සහාය ඇතිව, මේ වන විට ආරම්භ කර ඇති ඒවා ද ඇතුළුව, ප්‍රධාන දූෂණ හඬු පිළිබඳ ප්‍රගතියක් අත්කර ගන්නා බව සහතික කිරීම.	✓	රාජ්‍යයේ කාර්යය 6 - මුදල් විශුද්ධීකරණය	✓	ඉතා ඉහළයි (අනුලංගනීය වේ.)
32	වෙනත් රටවල ස්ථාපනය කර ඇති උපදේශක කාර්යාල පදනම් කර ගනිමින්, ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදලේ තාක්ෂණික මගපෙන්වීම ඇතිව, විශේෂීකරණය කළ, ස්වාධීන, දූෂණ ක්‍රියා සම්බන්ධයෙන් හඬුපැවරීමේ කාර්යාලයක් ස්ථාපිත කිරීම.		✓		ඉතා ඉහළයි (අනුලංගනීය වේ.)
33	මලලෙයන දම්ප්‍ර ප්‍රජාව ජීවත් වන ප්‍රදේශවල, පරිහරණය කරන්නාට හිමිකාරත්වය සහිත නිවාස සඳහා ඉඩම් වෙන්කර දීම සහ වැවිලි අංශයේ සේවකයින්ට ජීවත් වීමට සරිලන අවම වේතන ලබා දීම (නිවාස සහ ජීවනෝපායය සඳහා ඇති අයිතිය).			✓	ඉතා ඉහළයි. (බලපෑමට ලක්වූ කණ්ඩායම් අතර අනුලංගනීය වේ)
34	තීරණ ගැනීමේ දී අර්ථාන්විත ස්වාධීනත්වයක් තිබෙන බව සහතික කිරීම සඳහා දේශපාලන නොවන නියෝජිතයන් සංඛ්‍යාව ඉහළ අනුපාතයක් වන පරිදි ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථා සභාවේ සංයුතිය සහ ව්‍යුහය වෙනස් කිරීම.			✓	විශේෂඥයින් සඳහා ප්‍රමුඛත්වය

ලේඛන නාමාවලිය

- A Fair, Transparent and Accountable Taxation System for Sri Lanka. (2023, March). *Professionals' Trade Union Alliance (PTUA)*.
- Addressing the Tax Challenges of the Digital Economy. (2014, September 16). *OECD iLibrary*. doi:<https://doi.org/10.1787/9789264218789-en>
- Alecci, S. (2021, October 04). *Sri Lankan power couple piled up luxury homes, artworks and cash offshore as ruling family rose and rose*. Retrieved from The International Consortium of Investigative Journalists (ICIJ): <https://www.icij.org/investigations/pandora-papers/sri-lanka-rajapaksa-family-offshore-wealth-power/>
- Alphonsus, D. (2019). Sri Lanka's Post-War Defence Budget: Overspending and Underprotection. *ISAS South Asia Scan*. Retrieved from <https://www.isas.nus.edu.sg/papers/sri-lankas-post-war-defence-budget-overspending-and-underprotection/#:~:text=However%2C%20despite%20this%20flux%2C%20there,spends%20its%20defence%20budget%20inefficiently.>
- An Overview of Kleptocratic Tactics in Sri Lanka. (2023). *Unpublished manuscript, Transparency International Sri Lanka*, 04.
- (2021). *Annual Report*. Tea Small Holdings Development Authority. Retrieved from <https://tshda.lk/wp-content/uploads/2023/03/Annual-Report-2021-English2023.03.01-final.pdf>
- Annual Report (2013). (2014, September 30). Auditor General Department. Retrieved from <http://www.auditorgeneral.gov.lk/web/images/audit-reports/upload/2013/annualreport2013/ADGSL-Annual-Report-2013-English.pdf>
- (2022). *Annual Report (Statistical Appendix Table 40 and Table 104)*. Central Bank of Sri Lanka. Retrieved from https://www.cbsl.gov.lk/sites/default/files/cbslweb_documents/publications/annual_report/2022/en/15_Appendix.pdf
- (2023). *Anti-Corruption Act, No 9 of 2023*. Retrieved from http://documents.gov.lk/files/bill/2023/4/319-2023_E.pdf
- (2021). *Appropriation Act, No. 30 OF 2021*. Retrieved from http://documents.gov.lk/files/act/2021/12/30-2021_E.pdf
- Article 156B of the Constitution. (n.d.). Sri Lanka. Retrieved from <https://www.parliament.lk/files/pdf/constitution.pdf>
- Asset Recovery: Switzerland and Uzbekistan Sign Agreement on Return of USD 131 Million – Statement by Uzbek Civil Society Activists*. (2020, September 16). Retrieved from UNCAC Coalition: <https://uncaccoalition.org/asset-recovery-switzerland-and-uzbekistan-sign-agreement-on-return-of-usd-131-million-statement-by-uzbek-civil-society-activists/>
- Balasubramanian, S., & Pacheco, C. (2015). *Achieving Development Impact with an Inclusive Asset-Return Model: The Case of the BOTA Foundation in Kazakhstan*. Washington, DC: IREX -International Research and Exchanges Board. Retrieved from https://www.irex.org/sites/default/files/node/resource/bota-case-study_0.pdf
- Benefits of Trade and Investment Liberalization and Facilitation by APEC Economic Committee*. (November, 2002). Retrieved from https://www.apec.org/docs/default-source/publications/2002/12/benefits-of-trade-and-investment-liberalization-and-facilitation-2002/02_ec_tilf_rpt.pdf
- Budget Speech 2017*. (n.d.). Retrieved from Ministry of Finance: <https://www.treasury.gov.lk/api/file/52172dca-c11e-457c-b1a2-9b1272097742>

- Camacho, G. (2021, July 27). *Primary destination countries for illicit money originating in Sri Lanka*. Retrieved from Transparency International Anti-Corruption Helpdesk Answer - Knowledge Hub: https://knowledgehub.transparency.org/assets/uploads/helpdesk/Helpdesk-answer-for-TI-SriLanka_Destination_Illicit_Money-2021.pdf
- (2021). *Central African Republic: Technical Assistance Report-Governance Diagnostic Report*. International Monetary Fund (IMF). Retrieved from <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2021/01/07/Central-African-Republic-Technical-Assistance-Report-Governance-Diagnostic-Report-49991>
- (2022). *Chapter 6 – Annual Report*. Central bank of Sri Lanka. Retrieved from https://www.cbsl.gov.lk/sites/default/files/cbslweb_documents/publications/annual_report/2022/en/10_Chapter_06.pdf
- (2018). *Committee on Public Finance Budget Report*. The Committee on Public Finance(COPF). Retrieved from <https://publicfinance.lk/en/report/budgetreport-copf-2018>
- (2019). *Committee on Public Finance Budget Report*. The Committee on Public Finance (COPF). Retrieved from <https://publicfinance.lk/en/report/budgetreport2-copf-2019>
- (2018). *Country Review Report of Sri Lanka*. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). Retrieved from https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/CountryVisitFinalReports/2018_09_03_Sri_Lanka_Final_Country_Report.pdf
- Dávid-Barrett, E. (2023). State capture and development: a conceptual framework. *Journal of International Relations and Development volume* (26), 224-244. doi:<https://doi.org/10.1057/s41268-023-00290-6>
- Defining Grand Corruption*. (n.d.). Retrieved from Definitions by TISL and UNODC: <https://www.transparency.org/en/corruptionary/grand-corruption> and https://www.unodc.org/documents/NGO/Grand_Corruption_definition_with_explanation_19_August_2016_002_1.pdf
- (2021). *Democratic Republic of the Congo: Technical Assistance Report-Governance and Anti-Corruption Assessment*. International Monetary Fund (IMF). Retrieved from <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2021/05/25/Democratic-Republic-of-the-Congo-Technical-Assistance-Report-Governance-and-Anti-Corruption-50191>
- (2022). *Diagnostic Report on Governance and Corruption – Zambia*. International Monetary Fund (IMF).
- Does Sri Lanka Need More Rules or Better Compliance? by Verite Research*. (2023, April 25). Retrieved from https://www.veriteresearch.org/publication/https-www-veriteresearch-org-wp-content-uploads-2023-04-20230425_pfp_needforcomplianceinsight_f-pdf/
- Dullewe, M. (2023, June 23). *Broadcasting Authority Bill: Self or co-regulation the way forward?* Retrieved from The Morning.lk: <https://www.themorning.lk/articles/2CzPwOnx9RLLLOpAlj4AR>
- Employees' Provident Fund Act, Section 5. (n.d.). Sri Lanka. Retrieved from https://epf.lk/?page_id=246
- Exceptionalism of Domestic Debt Restructuring in Sri Lanka*. (2023, August 08). Retrieved from Public Finance.lk by Verite Research : <https://publicfinance.lk/en/topics/exceptionalism-of-domestic-debt-restructuring-in-sri-lanka-1691519159>
- FCTC Evaluation - Sri Lanka's compliance with Article 6: Price and tax measures to reduce the demand for tobacco*. (2016). Retrieved from Publications by Verite Research : <https://www.veriteresearch.org/publication/fctc-compliance-price-tax-measures-reduce-tobacco-demand/>
- Fernando, A. (2013, December 15). *Politicization of public service*. Retrieved from Colombo Telegraph: <https://www.colombotelegraph.com/index.php/politicization-of-public-service/>
- (2019). *Final Report |Rfp2| Forensic Audit - Investigation On Primary And Secondary Market Transactions Of Employees Provident Fund Involving Treasury Bonds Issued - Transacted During The Period From 1 January 2002 To 28 February 2015*. The Central Bank of Sri Lanka.
- Financial Transaction Reporting Act No.6 of 2006. (2006, March 10). Sri Lanka. Retrieved from [http://fiusrilanka.gov.lk/docs/ACTs/FTRA/Financial_Transactions_Reporting_Act_2006-6_\(English\).pdf](http://fiusrilanka.gov.lk/docs/ACTs/FTRA/Financial_Transactions_Reporting_Act_2006-6_(English).pdf)

- Financing Infrastructure: The (non) Concessionality of Concessional Loans.* (2020). Retrieved from <https://www.veriteresearch.org/publication/financing-infrastructure-the-non-concessionality-of-concessional-loans/>
- Financing Infrastructure: The (non) Concessionality of Concessional Loans.* (2020). Retrieved from Publications by Verite Research: <https://www.veriteresearch.org/publication/financing-infrastructure-the-non-concessionality-of-concessional-loans/>
- Flawed rationale behind EPF re-entering the stock market.* (2019). Retrieved from Insights by Verite Research : <https://www.veriteresearch.org/publication/flawed-rationale-behind-epf-re-entering-the-stock-market/>
- Fonseka, B., & Ganeshathasan, L. (2016). *Hybrid vs. Domestic: Myths, Realities and Options For Transitional Justice in Sri Lanka.* Colombo: Centre for Policy Alternatives (CPA). Retrieved from <https://www.cpalanka.org/wp-content/uploads/2016/01/Hybrid-vs.-Domestic-Myths-Realities-and-Options-for-Transitional-Justice-in-Sri-Lanka.pdf>
- Gazetted Taxes are 4.3ppt to 15.4ppt of Income Higher than Proposals Affirmed in the Interim Budget.* (2022, October 24). Retrieved from Public Finance.lk by Verite Research: <https://publicfinance.lk/en/topics/gazetted-taxes-are-4-3ppt-to-15-4ppt-of-income-higher-than-proposals-affirmed-in-the-interim-budget-1666627103>
- Global Forum on Asset Recovery - Final Report. (2017). *Global Forum on Asset Recovery Under Stolen Asset Recovery Initiative (StAR)* (p. 30). World Bank and UN Office of Drugs and Crime. Retrieved from Global Forum on Asset Recovery - The Stolen Asset Recovery Initiative : <https://star.worldbank.org/publications/final-gfar-report>
- Global Forum on Asset Recovery. (2017). *Global Forum on Asset Recovery Communique under Stolen Asset Recovery Initiative (StAR).* Washington, DC: World Bank and UN Office of Drugs and Crime. Retrieved from https://star.worldbank.org/sites/star/files/20171206_gfar_communique.pdf
- Guidelines for Designated Non-Finance Businesses on Identification of Beneficial Ownership, No. 02 of 2019 .* (2019, September 02). Retrieved from The Financial Intelligence Unit of Sri Lanka (FIU) - The Central Bank: <http://fiusrilanka.gov.lk/docs/Guidelines/2019/Guideline-02-2019.pdf>
- Guidelines for Financial Institutions on Identification of Beneficial Ownership, No. 04 of 2018 .* (2018, April 19). Retrieved from The Financial Intelligence Unit of Sri Lanka (FIU) - The Central Bank: <http://fiusrilanka.gov.lk/docs/Guidelines/2018/Guideline-04-2018.pdf>
- Guidelines on Identification of Politically Exposed Persons, No. 03 of 2019.* (2019, October 01). Retrieved from The Financial Intelligence Unit of Sri Lanka (FIU) - The Central Bank: <http://fiusrilanka.gov.lk/docs/Guidelines/2019/Guideline-03-2019.pdf>
- Gunaratne, S. (2017). *Election Campaign Finance in Sri Lanka.* Colombo: Transparency International Sri Lanka. Retrieved from <https://archive.tisrilanka.org/wp-content/uploads/2019/05/CampaignFinance.pdf>
- Gunaratne, S., Herat, M., & Obeyesekere, A. (2016). *CSO GFAR report on Sri Lanka by Transparency International Sri Lanka.* Retrieved from UNCAC Coalition: <https://uncaccoalition.org/files/Asset-Recovery-Sri-Lanka-Full-Report.pdf>
- Have Governments Fulfilled their Agriculture & Irrigation-related Budget Promises?* (2020, August 15). Retrieved from Public Finance.lk by Verite Research: <https://publicfinance.lk/en/topics/Have-Governments-Fulfilled-their-Agriculture--Irrigation-related-Budget-Promises-1630052371>
- Herat, M. (2019, February 22). *Analysis of the Proposed Proceeds of Crime Legislative and Policy Framework In Sri Lanka.* Retrieved from Transparency International Sri Lanka: <https://www.tisrilanka.org/analysis-of-the-proposed-proceeds-of-crime-legislative-and-policy-framework-in-sri-lanka/>
- Herath, A. (2023, July 08). *CIABOC dropped 95 cases involving political figures – AKD.* Retrieved from Ceylon Today: <https://ceylontoday.lk/2023/07/08/ciaboc-dropped-95-cases-involving-political-figures-akd/>

- Implications on revenue due to reduction in the Special Commodity Levy on Sugar.* (2023). Retrieved from Public Finance.lk by Verite Research: <https://publicfinance.lk/en/topics/government-revenue-loss-due-to-the-sugar-tax-cut-1639643938>
- Income Tax Threshold Change.* (2021, November 08). Retrieved from Public Finance.lk by Verite Research: <https://publicfinance.lk/en/topics/income-tax-threshold-changes-1636353731>
- Infrastructure Watch.* (2023). Retrieved from Public Finance.lk by Verite Research: <https://dashboards.publicfinance.lk/infrastructure-watch/>
- Interim Budget Speech 2022.* (n.d.). Retrieved from Ministry of Finance: <https://www.treasury.gov.lk/api/file/69d90eaf-5eda-4947-9b43-0cb1f99ccef0>
- Jayamanne, S. (2020, January 09). *Are Citizens Shirking Their Responsibility? The Reality Of Curbing Corruption In Sri Lanka.* Retrieved from <https://ciaboc.gov.lk/media-centre/international-relations/856-the-article-on-anti-corruption-by-the-director-general-for-the-junior-bar-law-journal>
- Jayawardana, S. (2023, July 09). *After much protests by Opposition over delays, 2nd reading of Anti Corruption Bill passed without a vote.* Retrieved from The Sunday Times: <https://www.sundaytimes.lk/230709/columns/after-much-protests-by-opposition-over-delays-2nd-reading-of-anti-corruption-bill-passed-without-a-vote-524917.html>
- Jayawardene, K. P. (2021, February 07). *A hard rain' destined to fall on Sri Lanka's institutions of justice.* *The Sunday Times.* Retrieved from <http://www.sundaytimes.lk/210207/columns/a-hard-rain-destined-to-fall-on-sri-lankas-institutions-of-justice-431716.html>
- Jayaweera, A. (2022, November). *efence expenditure: The elephant in the Budget.* Retrieved from Advocata.lk: <https://www.advocata.org/commentary-archives/2022/11/27/defence-expenditure-the-elephant-in-the-budget>
- Jones, S. (2017). *Digital Solutions for Political Finance Reporting and Disclosure: A Practical Guide.* International IDEA. Retrieved from <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/digital-solutions-for-political-finance-reporting-and-disclosure-a-practical-guide.pdf>
- Judgement from the Supreme court of Sri Lanka on the Special Goods and Services Tax bill .* (2022, September 01). Retrieved from <https://www.parliament.lk/uploads/bills/gbills/scdet/6244.pdf>
- Kalderen, L. (1997). *Debt Management Functions and Their Location.* IMF - eLibrary. Retrieved from <https://www.elibrary.imf.org/display/book/9781557755551/ch003.xml>
- Kar, D., & Spanjers, J. (2015). *Illicit Financial Flows from Developing Countries:2004-2013.* Global Financial Integrity. Retrieved from https://financialtransparency.org/wp-content/uploads/2016/03/IFF-Update_2015-Final-1.pdf
- Klein, N. (2007). *The Shock Doctrine: The Rise of Disaster Capitalism.* Knopf Canada.
- Lizundia, E., Sibley, N., Rowley, G., Misra, U., & Downs, A. (2021). *The Kleptocrat's Playbook: A Taxonomy of Localized and Transnational Tactics.* Washington, DC: International Republican Institute. Retrieved from <https://www.iri.org/resources/the-kleptocrats-playbook/>
- Macrotrends - Sri Lanka Military Spending/Defense Budget 1960-2023, SIPRI.* (2023, September 12). Retrieved from <https://www.macrotrends.net/countries/LKA/sri-lanka/military-spending-defense-budget>
- (2005). *Managing Conflict of Interest in the Public Sector.* Organisation For Economic Co-operation and Development (OECD). Retrieved from <https://www.oecd.org/gov/ethics/49107986.pdf>
- Memorandum of Economic and Financial Policies – Sri Lanka Letter of Intent with the IMF for the 2023 Extended Fund Facility.* (2023). Retrieved from International Monetary Fund : <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2023/03/20/Sri-Lanka-Request-for-an-Extended-Arrangement-Under-the-Extended-Fund-Facility-Press-531191>

- National Audit Act, No. 19 OF 2018 (p 10-11). (2018, July 17). Sri Lanka. Retrieved from https://www.srilankalaw.lk/gazette/2018_pdf/19-2018_E.pdf
- Navigating Sri Lanka's Debt*. (n.d.). Retrieved from Briefing Note by Verite Research : <https://www.veriteresearch.org/publication/briefing-note-navigating-srilankas-debt>
- New NGO Bill under discussion*. (2023, May 23). Retrieved from Island.lk: <https://island.lk/new-ngo-bill-under-discussion/>
- Nigeria: World Bank to Help Monitor Repatriated Abacha Funds*. (2017, December 14). Retrieved from World Bank: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2017/12/04/nigeria-world-bank-to-help-monitor-repatriated-abacha-funds>
- Olivares-Caminal, R. (2013). The pari passu clause in sovereign debt instruments: developments in recent litigation. *Bank for International Settlements*, 72, 121-128. Retrieved from <https://econpapers.repec.org/bookchap/bisbisbpc/72-23.htm>
- Online Proactive Disclosure under the RTI Act in Sri Lanka: A Monitoring Framework and Baseline Assessment*. (2017, December). Retrieved from Publications by Verite Research: <https://www.veriteresearch.org/wp-content/uploads/2018/07/Online-Proactive-Disclosure-under-the-RTI-Act-in-Sri-Lanka.pdf>
- Only 11 out of 52 SOEs have Published Financial Data up to 2022*. (2023, July 13). Retrieved from Public Finance.lk by Verite Research: <https://publicfinance.lk/en/topics/only-11-out-of-52-soes-have-published-financial-data-up-to-2022-1689251407>
- Opportunities to Protect Public Interest in Public Infrastructure: Review of Regulatory Frameworks in Sri Lanka*. (2021). Retrieved from Verite Research: https://www.veriteresearch.org/wp-content/uploads/2021/07/VR_Eng_RR_Feb2021_Opportunities-to-Protect-Public-Interest-in-Public-Infrastructure-1.pdf
- Order dated 03 August 2022 made under the Strategic Development Projects Act published in Gazette Extraordinary No. 2291/25*. (n.d.). Retrieved from http://www.documents.gov.lk/files/egz/2022/8/2291-25_E.pdf
- Panama Papers: List of individuals, intermediaries and addresses connected to Sri Lanka*. (2016, October 05). Retrieved from Groundviews: <https://groundviews.org/2016/05/10/panama-papers-list-of-individuals-intermediaries-and-addresses-connected-to-sri-lanka/>
- Pathikada TV Program - Interview with Sankhitha Gunaratne*. (2023, March 28). Retrieved from Newsfirst.lk: https://www.youtube.com/watch?v=_zj_BmMCZi8
- (2022). *Performance Report*. Department of Immigration and Emigration. Retrieved from https://www.immigration.gov.lk/content/files/reports/performance_report_2022_english.pdf
- Proactive Disclosure under the RTI Act in Sri Lanka: Ranking Public Authorities*. (2023, September). Retrieved from Publications by Verite Research: https://www.veriteresearch.org/wp-content/uploads/2023/09/20230904_ProactiveDisclosureReport_F_AM.pdf
- (n.d.). *Prorogation of Parliament*. Parliament of Sri Lanka. Retrieved from <https://www.parliament.lk/how-parliament-works/prorogation>
- Protecting the EPF from Bond and Stock Market Scams*. (2021, September 17). Retrieved from Webinar Recording by Verite Research : <https://www.veriteresearch.org/event/webinar-protecting-the-epf-from-bond-and-stock-market-scams/>
- (2023). *Quarterly debt bulletin for Q3*. Ghana: Ministry of Finance. Retrieved from <https://mofep.gov.gh/public-debt/quarterly-public-debt-statistics-bulletin>
- (July, 2023). *Quarterly debt bulletin*. Sri Lanka: Ministry of Finance. Retrieved from <https://treasury.gov.lk/news/article/220>

- Reforms to Ensure an Independent Public Service.* (n.d.). Retrieved from Media Release of Ceylon Chamber of Commerce : <https://www.chamber.lk/index.php/news/9-media-releases/1240-reforms-to-ensure-an-independent-public-service>
- Regulation of Election Expenditure Act, No. 3 of 202. (2023, January 24). Sri Lanka. Retrieved from <https://www.parliament.lk/uploads/acts/gbills/english/6287.pdf>
- (2021). *Republic of Moldova: Technical Assistance Report-Country Governance Assessment.* International Monetary Fund (IMF). Retrieved from <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2021/07/26/Republic-of-Moldova-Technical-Assistance-Report-Country-Governance-Assessment-462578>
- (2019). *Republic of Mozambique: Diagnostic Report on Transparency, Governance and Corruption.* International Monetary Fund (IMF). Retrieved from <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2019/08/23/Republic-of-Mozambique-Diagnostic-Report-on-Transparency-Governance-and-Corruption-48613>
- (2019). *Republic of Mozambique: Diagnostic Report on Transparency, Governance and Corruption.* International Monetary Fund (IMF). Retrieved from <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2019/08/23/Republic-of-Mozambique-Diagnostic-Report-on-Transparency-Governance-and-Corruption-48613>
- (2020). *Rethinking the Attorney General's Department in Sri Lanka: Ideas for Reform.* Colombo: Centre for Policy Alternatives. Retrieved from <https://www.cpalanka.org/rethinking-the-attorney-generals-department-in-sri-lanka-ideas-for-reform/>
- Revisions to FATF Recommendation 24 - White Paper for Public .* (2021). Retrieved from Transparency International Sri Lanka: https://www.tisrilanka.org/wp-content/uploads/2021/08/TISL-Submission_Revisions-to-FATF-Recommendation-24-1.pdf
- RTI Watch (Requests and Responses).* (2016). Retrieved from RTI Watch.lk: <https://www.rtiwatch.lk/requests/?drawer1=CIABOC>
- Samararatne, D. (2020, September 25). *Himal Southasian.* Retrieved from Himal Southasian: <https://www.himalmag.com/sri-lankas-constitutional-ping-pong-2020/>
- Samaratunga, I., Galpaya, H., Hurulle , G., & Beruwalage, V. (2023). *Challenges to Achieve Responsive and Accountable Governance in Social Protection in Sri Lanka.* Linne Asia. Retrieved from https://linneasia.net/wp-content/uploads/2023/08/V3_Challenges-to-Achieve-Responsive-and-Accountable-Governance-in-Social-Protection-in-Sri-Lanka40.pdf
- Shazuli, H. (2022, April 10). *Recovering Stolen Assets – How & When ?* Retrieved from Newsfirst.lk: <https://www.newsfirst.lk/2022/04/10/recovering-stolen-assets-how-when/>
- Situation of Human Rights in Sri Lanka - Comprehensive Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights (A/HRC/51/5) (Advance Unedited Version).* (2022, September 06). Retrieved from <https://reliefweb.int/report/sri-lanka/situation-human-rights-sri-lanka-comprehensive-report-united-nations-high-commissioner-human-rights-ahrc515-advance-unedited-version>
- Situation of human rights in Sri Lanka. (2022). *(Advance Unedited Version).* United Nations High Commissioner for Human Rights (UNHCR).
- SJB economic policy from theory to practice: 11 points from Eran.* (2023, February 19). Retrieved from Newswire: <https://www.newswire.lk/2023/02/19/sjb-economic-policy-from-theory-to-practice-11-points-from-eran/>
- Sri Lanka central bank to change its pension funds policy.* (2023, July 09). Retrieved from Economynext: <https://economynext.com/sri-lanka-central-bank-to-change-its-pension-funds-policy-125566/>
- Sri Lanka Continues Near-Decade-Long Stagnation on Corruption Perceptions Index.* (2021, January 28). Retrieved from Statement by TISL: <https://www.tisrilanka.org/sri-lanka-continues-near-decade-long-stagnation-on-corruption-perceptions-index/>

- (2021). *Sri Lanka Labour Force Survey – Annual Report 2021*. Department on census and statistics. Retrieved from <http://www.statistics.gov.lk/LabourForce/StatisticalInformation/AnnualReports/2021>
- Sri Lanka: Anti-Corruption Act, No. 9 of 2023. (2023, August 11). Sri Lanka. Retrieved from http://documents.gov.lk/files/act/2023/8/09-2023_E.pdf
- Sri Lanka: Biden Must Respond to Dangerous Anti-Terrorism Act*. (2023, April 14). Retrieved from Amnesty International: <https://www.amnestyusa.org/press-releases/sri-lanka-biden-must-respond-to-dangerous-anti-terrorism-act/#:~:text=The%20government%20of%20Sri%20Lanka,commit%20to%20repealing%20the%20law>
- (2012). *Sri Lanka: Census of Population and Housing*. Department of Census and Statistics. Retrieved from http://www.statistics.gov.lk/Resource/en/Population/CPH_2011/CPH_2012_5Per_Rpt.pdf
- (2016, February 15). *Sri Lanka: Ending Poverty and Promoting Shared Prosperity: A Systematic Country Diagnostic*. The World Bank. Retrieved from World Bank: <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2016/02/15/sri-lanka-a-systematic-country-diagnostic#:~:text=The%20Systematic%20Country%20Diagnostic%20is,engages%20with%20its%20client%20countries.>
- (2023). *Sri Lanka: Request for an Extended Arrangement Under the Extended Fund Facility-Press Release; Staff Report; and Statement by the Executive Director for Sri Lanka*. International Monetary Fund (IMF). Retrieved from <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2023/03/20/Sri-Lanka-Request-for-an-Extended-Arrangement-Under-the-Extended-Fund-Facility-Press-531191>
- Sri Lanka's Unique Revenue Problem*. (2023, April 28). Retrieved from Public Finance.lk by Verite Research: <https://publicfinance.lk/en/topics/sri-lanka-s-unique-revenue-problem-1682678524>
- Sri Lankan law enforcement agencies have an opportunity to reveal the truth about Pandora Papers*. (2021). Retrieved from Public Statement by Transparency International Sri Lanka: <https://www.tisrilanka.org/sri-lankan-law-enforcement-agencies-have-an-opportunity-to-reveal-the-truth-about-pandora-papers/>
- Stephenson, M. (2021, July 29). *GAB | The Global Anticorruption Blog*. Retrieved from GAB | The Global Anticorruption Blog: <https://globalanticorruptionblog.com/2021/07/29/guest-post-how-one-family-is-capturing-the-sri-lankan-state/>
- (2017). *Strengthening Anti-Corruption Agencies in Asia Pacific*. Transparency International Bangladesh. Retrieved from https://images.transparencycdn.org/images/2017_ACA_RegionalReport_EN.pdf
- Submission by the Centre for Policy Alternatives (CPA) to the Ministry of Justice Experts Committee to Draft a New Constitution. (2020, November 11). Retrieved from <https://www.cpalanka.org/wp-content/uploads/2020/12/CPA-Submission-to-Experts-Committee-FINAL-27.11.2020.pdf>
- Survey on University Academic Vacancies. (2023, May). *Unpublished survey results*. Federation of University Teachers' Associations (FUTA).
- Talayaratne, S., & Weerasooriya, N. (2023). *Horizontal Accountability in Sri Lanka: The Commission to Investigate Allegations of Bribery or Corruption*. Asia Democracy Research Network (ADRN). Retrieved from <http://adrnresearch.org/publications/list2%26sp%5B%5D%3D3&pn=1&st=Sri+Lanka&code=&at=view&idx=315&ckattempt=2>
- The EPF is the Single Largest Holder of Government Treasury Bond*. (2023, July 16). Retrieved from Public Finance.lk by Verite Research: <https://publicfinance.lk/en/topics/the-epf-is-the-largest-holder-of-government-treasury-bonds-1689493989>
- The Lure of Chinese Loans*. (2022). Retrieved from Publications by Verite Research: <https://www.veriteresearch.org/publication/the-lure-of-chinese-loans/>
- The Military Balance*. (2023, February 15). Retrieved from International Institute of Strategic Studies: <https://www.iiss.org/en/publications/the-military-balance/>

- (2021). *The Open Budget Survey (from 2015 to 2021)*. Washington DC: International Budget Partnership. Retrieved from <https://internationalbudget.org/open-budget-survey/country-results/2021/sri-lanka>
- TISL calls for critical amendments, public consultation on proposed Anti-Corruption Law*. (2022, October 17). Retrieved from Daily FT: <https://www.ft.lk/news/TISL-calls-for-critical-amendments-public-consultation-on-proposed-Anti-Corruption-Law/56-741027>
- TISL files a complaint with CIABOC calling for an investigation into Nadesan and Rajapaksa*. (2021, October 08). Retrieved from The Morning: <https://www.themorning.lk/articles/166411>
- TISL Renews Call for MPs to Publicly Disclose their Asset Declarations*. (2019). Retrieved from Public Statement by Transparency International Sri Lanka : <https://www.tisrilanka.org/tisl-renews-call-for-mps-to-publicly-disclose-their-asset-declarations/>
- UGC notes need to recruit 1,000 academic dons*. (2023, August 24). Retrieved from The Morning: <https://www.themorning.lk/articles/kKtWWcJS8Hdul811CgrQ>
- Ukraine: Letter of Intent, Memorandum of Economic and Financial Policies, and Technical Memorandum of Understanding*. (2015, July 21). Retrieved from International Monetary Fund: <https://www.imf.org/external/np/loi/2015/ukr/072115.pdf>
- Venugopal, R. (2018). *Nationalism, development and ethnic conflict in Sri Lanka* (Vol. 05). Cambridge University Press.
- Verité Research detects 'potential slush fund' in SL Treasury*. (2015, September). Retrieved from Published on The Sunday Times: <https://www.sundaytimes.lk/150913/business-times/verite-research-detects-potential-slush-fund-in-sl-treasury-163574.html>
- VR Working Paper: A Technical Case for Affordability- Based Pricing of Cigarettes*. (2014). Retrieved from Publications by Verite Research : <https://www.veriteresearch.org/publication/cigarette-pricing-in-sri-lanka/>
- W(h)ither environmental governance? Limited access to information undermines meaningful public participation in development projects*. (2021). Retrieved from Publications by Verite Research: <https://www.veriteresearch.org/publication/whither-environment-governance>
- Wanigasinghe, L. (2022, July). *Sri Lanka's Deepening Economic Crisis: The Plight of the Poor*. Retrieved from Institute of Policy Studies: <https://www.ips.lk/talkingeconomics/2022/07/18/sri-lankas-deepening-economic-crisis-the-plight-of-the-poor/>
- Will the Increase in Cigarette Taxes Meet Budgeted Revenue?* (2023). Retrieved from Public Finance. lk by Verite Research: <https://publicfinance.lk/en/topics/will-the-increase-in-cigarette-taxes-meet-budgeted-revenue-1672923079#:~:text=However%2C%20our%20calculations%20show%20that,excise%20taxes%20will%20be%20required>
- (2023). *Zambia: Technical Assistance Report-Diagnostic Report on Governance and Corruption*. International Monetary Fund (IMF). Retrieved from <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2023/01/09/Zambia-Technical-Assistance-Report-Diagnostic-Report-on-Governance-and-Corruption-527982#:~:text=At%20the%20request%20of%20the,assessment%20focused%20on%20governance%20weaknesses>

ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටනැෂනල් ශ්‍රී ලංකා ආයතනය
366, නාවල පාර, නාවල,
රාජගිරිය,
ශ්‍රී ලංකාව

දුරකථන : +94 11 4 369 781
ෆැක්ස් : +94 11 2 865 777
විද්‍යුත් ලිපිනය : tisl@tisrilanka.org
වෙබ් අඩවිය : www.tisrilanka.org
ට්විටර් : twitter.com/tisrilanka
ලින්ක්ඩ්‍යින් : lk.linkedin.com/company/tisrilanka
ෆේස්බුක් : facebook.com/tisrilanka
ඉන්ස්ටග්‍රෑම් : instagram.com/transparency_sri_lanka
යුටියුබ් : youtube.com/tisrilankatube